

Međuodnos argumentacije, konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije u javnim nastupima njemačkih i hrvatskih političara

Borčić, Nikolina

Doctoral thesis / Disertacija

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:236:929146>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Doctoral School, Josip Juraj University in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U
OSIJEKU
DOKTORSKA ŠKOLA DRUŠTVENO-HUMANISTIČKIH
ZNANOSTI
Poslijediplomski interdisciplinarni doktorski studij
Komunikologija

Nikolina Borčić

**MEĐUODNOS ARGUMENTACIJE,
KONCEPTUALNIH METAFORA I
NEVERBALNE KOMUNIKACIJE U
JAVNIM NASTUPIMA NJEMAČKIH I
HRVATSKIH POLITIČARA**

Doktorski rad

Osijek, 2017.

Doktorski rad obranjen je dana 15. ožujka 2017. godine s početkom u 12.30 sati u predavaonici br. 1/II kat Doktorske škole Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Trg Sv. Trojstva pred povjerenstvom u sastavu:

1. prof. dr. sc. Zlatko Kramarić, redoviti profesor u trajnom zvanju Odjela za kulutorologiju, predsjednik
2. izv. prof. dr. sc. Božo Skoko, izvanredni profesor Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, član
3. izv. prof. dr. sc. Ivan Tanta, izvanredni profesor Veleučilišta VERN', mentor i član.

Doktorski rad ima 270 kartica.

UDK oznaka:

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
DOKTORSKA ŠKOLA DRUŠTVENO-HUMANISTIČKIH
ZNANOSTI

Poslijediplomski interdisciplinarni doktorski studij
Komunikologija

Nikolina Borčić

**MEĐUODNOS ARGUMENTACIJE,
KONCEPTUALNIH METAFORA I
NEVERBALNE KOMUNIKACIJE U
JAVNIM NASTUPIMA NJEMAČKIH I
HRVATSKIH POLITIČARA**

Doktorski rad

Osijek, 2017.

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivan Tanta, Veleučilište VERN'

Sažetak

Doktorski rad predstavlja analizu uporabe argumentacije, konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije u javnim nastupima njemačkih i hrvatskih političara. Temi rada pristupa se iz perspektive kognitivne lingvistike i politolingvistike. Glavni su ciljevi teorijski usustaviti model analize političkih javnih nastupa pod nazivom *model sinergijske persuazije* te prikazati primjer primjene navedenog modela na uzorku političkih izjava njemačkih i hrvatskih političara.

Politički javni nastup usmjeren je na prezentaciju političkih sadržaja s namjerom da recipijente i/ili interpretatore obavijesti o njima te da ih uvjeri u njihovu ispravnost. Politička komunikacija pritom nije samo vještina, ona nosi političku i etičku dimenziju koje se zrcale u međudnosu komunikacijskih vještina i sadržajnosti političkih poruka. Koristeći *model sinergijske persuazije* analizi političkih javnih nastupa se pristupa kroz prizmu sinergije političnosti, persuazivnosti te načina komunikacije. Pozornost je pritom usmjerena na diskursne mogućnosti realizacije informativno-persuazivne funkcije političkog diskursa.

Model sinergijske persuazije uključuje opis javnih političkih nastupa na razini teksta i na razini diskursa, odnosno komunikacije. Stoga istraživanje uključuje kvalitativnu i kvantitativnu analizu teksta na gramatičkoj, leksičko-semantičkoj, kognitivnoj i argumentacijskoj razini. Dobiveni rezultati koriste se za analizu i opis diskursnih strategija putem kojih se realizira informativno-persuazivna funkcija. Analiza diskursnih strategija temelji se pritom na teoriji političke argumentacije Elisabeth Wehling i Georga Lakoffa. U okviru rada prikazana je uporaba *modela sinergijske persuazije* na temelju analize političkih izjava predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović i bivšeg premijera Zorana Milanovića te savezne kancelarke Savezne Republike Njemačke Angele Merkel i predsjednika Joachima Gaucka. Cilj analize bio je opisati jedan od načina na koji političari grade svoj politički imidž. Rezultati istraživanja simptomatični su za analiziran korpus intervjua, a pokazuju da mogućnosti primjene ovoga modela nisu ograničene samo na argumentacije, konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije, nego ga je moguće primijeniti i za analizu drugih persuazivnih retoričkih sredstava u političkom diskursu.

Ključne riječi: politički diskurs, politički imidž, analiza teksta, analiza diskursa, politička komunikacija, persuazivnost političkog diskursa, model sinergijske persuazije.

Abstract

This doctoral thesis represents the analysis of the usage of argumentation, conceptual metaphors and non-verbal communication in public appearances of German and Croatian politicians. The topic of this paper is approached through the prism of cognitive linguistics and politolinguistics. The main objectives of this work is to establish the theoretical model of analysis of political public appearances called *the model of synergic persuasiveness* as well as to demonstrate the example of applying the stated model on the sample of political statements of German and Croatian politicians.

Political public appearance is directed towards the presentation of political content with the aim to inform the recipients about it and to convince them of its soundness. At the same time, political communication is not just a skill but it carries a political and ethical dimension reflected in the relationship between communication skills and the content of political messages. Through *the model of synergic persuasiveness* the analysis of political public appearances are approached through the prism of synergy between politicalness, persuasiveness and the way of communication. The attention is directed towards the discourse possibilities of realization of informative and persuasive functions of political discourse.

The model of synergic persuasion includes the description of political public appearances at both the text level and the discourse level i.e. communication. Therefore, the research includes qualitative and quantitative text analysis at grammatical, semantic, cognitive and argumentative levels. The obtained results are used to analyse and describe the discourse strategies through which informative-persuasive function is realized. The analysis of discourse strategies is based on Elisabeth Wehling and Georga Lakoff's theory of political argumentation.

In this paper *the model of synergic persuasion* is shown based on the analysis of political statements of Croatian President Kolinda Grabar Kitarović, former Croatian Prime Minister Zoran Milanović, German Chancellor Angela Merkel and President Joachim Gauck. The aim of the analysis was to describe one of the ways politicians build their political image. The research results are symptomatic of the analysed corpus of interviews and they demonstrate

that the possibilities of application of this model are not limited only to argumentation, conceptual metaphors and non-verbal communication but the model can be applied to analyse other persuasive rhetorical devices in political discourse.

Key words: political discourse, political image, text analysis, discourse analysis, political communication, persuasiveness of political discourse, model of synergic persuasiveness

SADRŽAJ

I. METODOLOŠKI OKVIR	1
1. Uvod.....	2
1.1. Struktura doktorskog rada	6
1.2. Područje, predmet i problem istraživanja.....	7
1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja	10
1.4. Ciljevi istraživanja i hipoteze.....	12
1.5. Metodološki okvir	14
1.5.1. Analiza teksta i diskursa.....	15
1.5.2. Diskursna analiza realizacije informativno-persuazivne tekstne funkcije	17
1.5.3. Kontekstualizacija teme istraživanja i uvodno o korpusu	20
1.6. Očekivani znanstveni doprinos istraživanja.....	22
II. TEORIJSKA POLAZIŠTA.....	24
1. OD TEKSTA DO DISKURSA.....	25
1.1. Razvoj i zadaće tekstne lingvistike	25
1.1.1. O tekstu	27
1.1.2. Modeli analize teksta i tekstna vrsta	29
1.2. Diskurs i analiza diskursa.....	31
1.2.1. Kritička analiza diskursa	35
1.2.2. Argumentacija kroz spregu teksta i diskursa.....	38
2. KOGNICIJA, JEZIK I KOMUNIKACIJA.....	42
2.1. Odnos komunikacije i kognicije u okviru teksta i diskursa	42
2.2. Kategorizacija kao osnova utjecaja	46
2.3. Konceptualna metafora i informativno-persuazivna funkcija.....	52
2.4. Konceptualna metafora i neverbalna komunikacija	56

2.5.	Utjecaj na dizajn argumentacijsko-komunikacijskog stila.....	60
2.5.1.	Komunikacijsko-argumentacijski stil u odnosu na spol govornika	62
2.5.2.	Komunikacijsko-argumentacijski stil u odnosu na sociokulturnu pozadinu....	64
3.	JAVNI NASTUP POLITIČARA	67
3.1.	Razvoj i zadaće politolingvistike	67
3.2.	Javni nastupi političara.....	68
3.2.1.	Medijalizacija politike.....	71
3.3.	Informativno-persuazivna funkcija u političkom diskursu	73
3.4.	Konceptualne metafore u političkom diskursu.....	75
3.5.	Argumentacija u političkom diskursu	80
4.	ISTRAŽIVANJE	83
4.1.	Model sinergijske persuazije	83
4.2.	Kontekstualizacija teme	85
4.3.	Korpus	90
4.4.	Međudnos analize teksta i analize diskursa.....	94
4.4.1.	Prva analitička matrica	94
4.4.2.	Druga analitička matrica	99
4.4.3.	Treća analitička matrica	102
4.5.	Rezultati i rasprava.....	103
4.5.1.	Uvod u interpretaciju rezultata.....	103
4.5.2.	Prva hipoteza	105
4.5.3.	Druga hipoteza	153
4.5.4.	Treća hipoteza	182
4.5.5.	Prve tri hipoteza – zaključna razmatranja	194
4.5.5.	Četvrta hipoteza.....	199

5. ZAKLJUČAK	201
Popis CITIRANIH I PROČITANIH izvora i literature	205
Prilozi	229
A. Analitička matrica	229
A.1. Analitička matrica 1	229
A.2. Analitička matrica 2	232
A.3. Analitička matrica 3	235
B. Popis izjava.....	236
C. Popis tablice.....	240
D. Popis grafikona i slika	241
Životopis autorice.....	242

I. METODOLOŠKI OKVIR

1. UVOD

„Within all types of political system, from autocratic, through oligarchic to democratic, leaders have relied on the spoken word to convince others of the benefits that arise from their leadership. The more democratic societies become, the greater the onus on leaders to convince potential followers that they and their policies can be trusted.“ (Charteris-Black 2005, str. 1)

Politička komunikacija nije samo vještina, ona nosi političku i etičku dimenziju. Nije moguće odvojiti komunikacijske vještine od političkih poruka. Kreirajući i prezentirajući (političku) poruku, političari javnim nastupima utječu na kreiranje javnog mnijenja u sprezi s masovnim medijima (usp. Girnth, 2002, str. 5; Niehr, 2014; Ahrens i Yat Mei Lee, 2009; Borčić, 2010; 2012). Mediji prenose izjave političara o tuzemnim i inozemnim temama, a javnost kreira svoje stavove, sukladno percepciji i razumijevanju informacija (Budaev, 2006; 2007; Charteris-Black, 2004; 2005; Chilton, 2004; Edelman, 1988; Lakoff, 1991; 2002; 2004; 2008; Lesz, 2011; Musolff, 2004; Sušac, 2007 i dr.). Političke su poruke platforma bavljenja politikom. Pritom se bavljenje politikom odnosi na politički sustav (engl. *polity*), političke procese (engl. *politics*) i područja političkog djelovanja (engl. *policies*) (ibid.).

Tema ovoga doktorskog rada je analiza političkih javnih nastupa. Analizi javnih nastupa pristupa se iz kognitivnolingvističke perspektive i iz perspektive politolingvistike, odnosno političke komunikacije. Pojam politolingvistika (njem. *Politolinguistik*) do sada je rijetko korišten u hrvatskom akademskom diskursu¹. Budući da je autorica ovog doktorskog rada već doktorica znanosti iz područja humanističkih znanosti, znanstvenog polja filologije, grane germanistike, preuzima taj pojam iz njemačkog akademskog diskursa te ga prevodi i koristi sukladno ustaljenim složenicama na hrvatskom jeziku poput primjerice sociolingvistike ili psiholingvistike i drugih. Iako se pojam politolingvistika koristi u radu simultano s pojmom politička komunikacija, smatramo kako je upravo

¹ U hrvatskom znanstvenom diskursu taj se pojam još uvijek uglavnom ne koristi. Razlog tome može biti što je u Republici Hrvatskoj jezikoslovlje dio humanističkih znanosti, komunikologija dio društvenih znanosti, a pojam politolingvistike uključuje jezikoslovna polazišta. Pritom je pojam *Politolinguistik* njemačke provenijencije, a u hrvatskom su komunikološkom akademskom prostoru uporišta uglavnom u anglosaksonskoj literaturi. Odabrana literatura i autori utječu na tuzemno kreiranje pojmova te teorijskih zasada.

politolingvistika sadržajno točniji pojam za područje bavljenja sadržajem političkih poruka i načinom njihova komuniciranja prema javnosti. Pojam politolingvistike obuhvaća teorijske smjernice vezane uz politički diskurs u medijima, jezik/tekst/diskurs u politici i jezik/tekst/diskurs o politici, sukladno polazištima njemačke politolingvistike (Niehr, 2014, str. 16-18). U radu je pozornost usmjerena na jezik i način realizacije modulacija intencije informativno-persuazivne funkcije jezika politike te time ujedno na opis javnog nastupa političarki i političara. Analizira se tako sprega kognitivnolingvističkog proučavanja jezika i realizacije informativno-persuazivne tekstne funkcije političkog diskursa². Informativno-persuazivna tekstna funkcija dominantna je funkcija jezika i/ili teksta u političkoj komunikaciji (Girnth, 2002; Charteris-Black, 2004; 2014; Kopperschmidt, 1986; Borčić, 2009; 2012). Razumijevanje političkog teksta i/ili diskursa ovisi o razini znanja i o očekivanjima recipijenta (interpretatora) s jedne strane te o komunikacijsko-kognitivnoj umješnosti emitenta³, odnosno političara/ke, ali i medija s druge strane. Diskurs političara je pritom uvjetovan pragmatičnom funkcijom, odnosno namjerom uvjeravanja javnosti u vlastitu vjerodostojnost. Pritom ne bi smjela biti zanemarena maksima istinitosti iskazanih stavova. Političari se obraćaju heterogenoj publici, stoga je nužna umješnost govorenja razumljivim jezikom javnosti kojoj se obraćaju. Cilj političkog govora je informirati, uvjeriti, motivirati, no i prikazati političara kao osobu koja ispunjava očekivanja potencijalnih i realnih birača (usp. Cialdini, 2007). Strategije uokvirivanja (eng. *framing*) i semantičko-gramatičkog oblikovanja političkih poruka uključuju tako (ne)svjesno upravljanje dojmom javnosti, usmjeravanje percepcije recipijenata te implicitno poticanje aktivnosti istih, kreirajući pritom konstrukcije i iluzije moći i nemoći (Dürscheid, Kircher i Sowinski, 1995, str. 20-24, Charteris-Black, 2004; 2014; Lakoff, 1991; 2002; 2004; 2008; Wehling, 2016; Goffman, 2013; 2016; Cialdini, 2007; Borčić, 2009; 2010; 2012; 2015; 2016 i dr.).

Interakcija političara i javnosti promatra se na komunikacijskoj i kognitivnoj razini. Te razine nije moguće odvojiti, one su međusobno povezane. U doktorskom se radu tako ispituje sadržajna sinergija

² Više o definiciji i načinu realizacije informativno-persuazivne funkcije bit će navedeno u potpoglavlju 3.3. U tom se dijelu teorija naslanja na Girnth, 2002; Charteris-Black, 2004; 2014; Kopperschmidt, 1986; Borčić, 2009; 2012 i dr.

³ Aristotelovo poimanje politike opisuje politiku kao idealnu, a makijavelistički je pristup opisuje kao realnu, usmjerenu ili na državni probitak i/ili na vlastiti probitak političara/ke (usp. Palašić 2014, str. 10; Hrvatski leksikon, <http://www.hrleksikon.info/definicija/makijavelizam.html>, pristup 20. prosinca 2016). U okviru ovog rada skloni smo pretpostavci da političari oblikuju svoju poruku s ciljem pridobivanja potpore javnosti.

jezičnih realizacija konceptualnih metafora, argumentacije⁴ te neverbalnih realizacija konceptualnih metafora uporabom gesti. Analizira se komunikacijska učinkovitost na gramatičkoj, semantičkoj i argumentacijskoj razini, implicirajući multimodalnost kao združeni uzročnik, ali i učinak persuazije. Semantički i konceptualni te posljedično interpretativno-argumentacijski okviri, u čijim se osnovama nalaze konceptualne metafore, važni su za politički diskurs, prije svega zbog evaluacijskog potencijala. Kreiranje političke poruke je stoga u izravnom međudodnosu s vrijednosnom argumentacijom ključnih koncepata iz poruke. Brojni radovi prvenstveno kognitivnih lingvista (usp. Charteris-Black, 2004; 2005; 2007; 2014; Lakoff, 1991; 2002; 2004; 2008; Wehling, 2016 i dr.) pokazali su utjecaj konceptualno-metaforičkog uokvirivanja na javno mnijenje o ratovima, terorizmu, porezima, unutarnjoj i vanjskoj politici. Uokvirivanje je učinkovito jer semantički, konceptualni i/ili interpretativno-argumentacijski okviri utječu na razumljivost apstraktnih političkih i društvenih koncepata u društvenoj interakciji. Vrijednosna pozadina okvira koja ima asocijativan potencijal koristi se kao mehanizam upravljanja dojmom i percepcijom (de Vreese, Boomgarden i Semetko, 2011, str. 182-3; usp. Grbeša, 2005). Stoga ova tema otvara prostor mogućnostima istraživanja realizacija informativno-persuazivne funkcije onkraj svjesnog rasuđivanja i percipiranja sadržaja. Važno je pritom naglasiti kako upravo u postčinjeničnom razdoblju semantički i vrijednosni okviri snažno utječu na interpretaciju političke poruke⁵ (Lilleker, 2014).

Temeljna namjera ovog doktorskog rada jest razviti i ponuditi inovativan pristup analizi javnog nastupa u okviru modela koji je nazvan Model sinergijske persuazije. Takav pristup analizi uključuje razmatranja međusobnog interakcijskog utjecaja na recipijente iz perspektiva koje do sada nisu u dovoljnoj mjeri proučavane⁶. Naime, jedno od tumačenja utjecaja u komunikacijskoj interakciji je općeprihvaćeno „Mehrabianovo komunikacijsko pravilo“ (Mehrabian i Wiener, 1967; Mehrabian i Ferris, 1967) prema kojemu se komunikacijski utjecaj događa na tri razinama. Prema navedenom pravilu, 7% od ukupnog učinka na recipijenta ima verbalni izričaj, 38% izgovorni izričaj te 55%

⁴ Analiziraju se argumentacijske tehnike i prisutnost izvornih domena (dijelova konceptualnih metafora).

⁵ Oxfordovi riječnici su pojmom 2016. godine proglasili sintagmu „*post-truth*“ (postčinjenično). Taj pojam označava dominaciju apela na emociju i nedostatak provjerenih informacija u političkim porukama, usporedi Oxford Dictionaries, <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016> (Pristup 20. prosinca 2016.)

⁶ U hrvatskom akademskom diskursu nisu razvidna istraživanja javnih nastupa političara koja objedinjuju kognitivnolingvističku i politolingvističku perspektivu verbalne i neverbalne komunikacije.

neverbalna komunikacija. Naime, 1967. godine Albert Mehrabian u člancima "Decoding of Inconsistent Communications" (koautorstvo s Mortonom Wienerom) i "Inference of Attitudes from Nonverbal Communication in Two Channels" (koautorstvu sa Susan Ferris) navodi ovdje navedene učinke komunikacije i načine njezine interpretacije. U hrvatskom se stručnom i akademskom diskursu to istraživanje preuzelo kao činjenica (usp. Tomić, 2000, str. 99). Taj je model komunikacije zasigurno ovisan i o društvenim okolnostima, stoga je u vrijeme postčinjenične demokracije nužno dalje razvijati i propitivati utjecaje u interakcijskim procesima⁷. Sukladno navedenom, cilj doktorskog rada jest ponuditi dodatne prijedloge za analize političke komunikacije u postčinjeničnom razdoblju alternativnih informacija⁸.

Argumentacija, konceptualna metafora i neverbalna komunikacija u ovom se radu primarno promatraju iz međuodnosa utjecaja kognitivne lingvistike i realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije u političkom diskursu, odnosno politolingvistike. Konceptualne metafore aktiviraju okvire te utječu na prosuđivanje i donošenje zaključka o argumentaciji uslijed percepcije i evaluacije teme (usp. Borčić, 2012; Wehling, 2016). Takva prosudba jest s jedne strane svjesna, no sukladno dosadašnjim kognitivnolingvističkim i neurolingvističkim radovima (usp. Feldman 2006; Wehling, 2016; Lakoff 1993; 1996; 2002; 2004; 2008; Lakoff i Johnson 1999; Lakoff i Turner 1989; Lakoff i Wehling 2009) pretpostavljamo da je taj učinak u velikoj mjeri onkraj svjesnog rasuđivanja. Sukladno recentnim istraživanjima (usp. Feldman, 2006; Lakoff i Johnson, 1999; Lakoff i Wehling, 2009, Wehling, 2016 i dr.) emitenti ne upravljaju svjesno kognitivnom razinom argumentacije, jednako kao što niti recipijenti nemaju osvijestene vještine kojima bi svjesno upravljali kognitivnom percepcijom političkih sadržaja. Konceptualne metafore, pa tako i konceptualni okviri na verbalnoj i neverbalnoj razini, rabe se stoga kao dio argumentacije koja opravdava i/ili kritizira neku političku, društvenu, gospodarsku i inu temu. Primjer može biti lingvistička metafora *blizak, dijete, brinuti se, hraniti* (koje upućuju na pojedine konceptualne metafore). Te lingvističke metafore potom u recipijenta evociraju

⁷ Važno je naglasiti kako autorica ne posjeduje uvide niti saznanja o istraživanjima koja se temelje na hipotezama o navedenom principu te koja pritom na određenom broju komunikacijskih izričaja propituju i dorađuju postojeći model u smislu praktičnog ispitivanja znanja i kompetencija. Navedeno ne isključuje da ipak postoje takva istraživanja, no, kao što je navedeno, nisu dostupna autorici ovog rada.

⁸ usp. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/may/13/boris-johnson-donald-trump-post-truth-politician> (Pristup 20. prosinca 2016.)

pozitivne i/ili negativne asocijacije (sukladno osobnom iskustvu recipijenta). Ono što je ovdje važno, jest da se takvi leksemi (koji primjerice u recipijenta evociraju pozitivne asocijacije) mogu pojaviti vezano uz političku temu, kao što je uvođenje neke vrste poreza, povećanja određenih naknada i drugo (kao dio konceptualne metafore). Tako recipijent na apstraktnu temu, primjerice porez, nesvjesno transponira implicitnu pozitivnu asocijaciju (koju je evocirala lingvistička metafora)⁹. U tom se slučaju aktiviraju kognitivni procesi prepoznavanja, razumijevanja, kategoriziranja i dr. (usp. Stanojević, 2002; 2009; 2013), a semantički okviri „aktiviraju” konceptualne metafore koji potom upućuju na interpretativno-argumentacijske okvire¹⁰. Sukladno tome, argumentacijska razina postaje evaluacijski vrijednosna (usp. Lakoff i Wehling, 2009, Wehling, 2016).

1.1. Struktura doktorskog rada

Diskurs političara je uvjetovan pragmatičnom funkcijom, odnosno namjerom uvjeravanja javnosti u vlastitu vjerodostojnost te ispravnost stavova. Stoga je primarni cilj ovog doktorskog rada usustaviti i povezati teorijske osnove lingvističke i komunikološke provenijencije te na tim združenim osnovama predstaviti model analize političkih javnih nastupa koji autorica naziva Model sinergijske persuazije. U okviru modela se analizira sprega kognitivnolingvističkog proučavanja jezika i realizacije informativno-persuazivne tekstne funkcije političkog diskursa¹¹.

Naglasak je na analizi sinergije komunikacijsko-kognitivne razine urječavanja na gramatičkoj, semantičkoj i argumentacijskoj verbalnoj i neverbalnoj razini, implicirajući multimodalnost kao združeni učinak persuazije. Model sinergijske persuazije ispituje uporabu verbalne argumentacije, konceptualnih metafora i prateće neverbalne komunikacije. Jezične realizacije takve sinergijske

⁹ Više o načinu tvorbe i uporabe konceptualnih metafora bit će navedeno kasnije u doktorskom radu.

¹⁰ U istraživanju će se navoditi uglavnom samo interpretativno-argumentacijski okviri, odnosno temeljne vrijednosti kroz koje političar/ka govori o temi.

¹¹ Više o definiciji i načinu realizacije informativno-persuazivne funkcije bit će navedeno u potpoglavlju 3.3. U tom se dijelu teorija naslanja na Girnth, 2002; 2010; Charteris-Black, 2004; 2005; 2014, Kopperschmidt, 1986; Borčić, 2009, 2012 i dr.

multimodalnosti u ovom se doktorskom radu smatraju dijelovima interpretativno-argumentacijskih okvira¹² koji dionici političkog diskursa transponiraju recipijentima¹³.

Prvi dio disertacije sastoji se od uvodnog dijela, opisa strukture, područja, predmeta, problema i ciljeva istraživanja. Nadalje je dan prikaz metodološkog okvira i očekivan znanstveni doprinos. Drugi dio čine teorijska polazišta vezana uz (1) tekstno-diskurzivnu razinu javnog nastupa; (2) socio- i kognitivnolingvističku dimenziju javnog nastupa (4) javni politički nastup i segmente političke komunikacije. Treći dio rada je prikaz empirijskog istraživanja unutar kojega se nalaze (1) teorijska objašnjenja varijabli iz analitičkih matrica, (2) rezultati dobiveni analizom teksta i analizom diskursa te (3) rasprava rezultata. Četvrta cjelina dokorskog rada odnosi se na zaključak. Zaključci su vezani uz postavljene hipoteze opisani su prema rezultatima istraživanja te su simptomatični samo za analiziran korpus ovoga rada, a služe radi prikaza mogućnosti analize političkog diskursa primjenom modela sinergijske persuazije.

1.2. Područje, predmet i problem istraživanja

U političkom i gospodarskom okruženju česte su promjene, a time i izazovi s kojima se susreću političke vođe i građani. Dio tih promjena ima izravan utjecaj na život građana te je stoga važno na koji će način političke poruke i stavovi biti komunicirani i preneseni, posebice u postčinjeničnom vremenu u kojem sada živimo (usp. Lilleker, 2014). Pretvaranje društva, pa tako i politike, u tržište, društvenih, pa onda i političkih odnosa u tržišne, danas je zahvaljujući globalizaciji i razvoju medija, posebice novih medija¹⁴ snažnije nego ikad. Stoga je važno poticati govorenje o upravljanju jezičnim registrom jer svako oblikovanje diskursa, na implicitan ili eksplicitan način, sugerira asimetrične odnose moći.

¹² Interpretativno-argumentacijski okvir se u radu smatra temeljni okvir (slika) kroz koji političari transponiraju temeljne koncepte svoje politike.

¹³ U ovom se radu radi razlika između uporabe pojmova semantički okvir, konceptualni okvir i interpretativni okvir. Teorija slijedi postavke neuralnih i kognitivnih lingvista, o čemu je detaljno riječ u teorijskom dijelu doktorata.

¹⁴ Usp. <http://www.n-tv.de/politik/So-verliebt-Trumps-Luegen-Start-article19620677.html> (Pristup 23. siječnja 2017.)
<http://blogs.faz.net/deus/2017/01/25/die-mutter-aller-alternativen-fakten-4090/> (Pristup 26. siječnja 2017.)

Područje istraživanja doktorskog rada primarno je usmjereno na analizu, povezivanje i usustavljivanje teorijskih osnova lingvističke i komunikološke provenijencije u svrhu prijedloga modela analize političkih javnih nastupa. Takav model predlaže sustav analize na kognitivnoj i komunikacijskoj (ne)verbalnoj razini. Implicitna i/ili eksplicitna asimetrija odnosa moći ostvaruje se kroz različite mehanizme na razini značenja, kategorizacije, usmjeravanja percepcije, odnosno riječi, teksta i diskursa. Recipijentu (interpretatoru sadržaja) se na razini teksta sugerira percepcija¹⁵ poruke kroz primjerice stupanj gradacije pridjeva i/ili uporabu zamjenice, potom iz kognitivnolingvističke perspektive kroz semantički i konceptualni okvir. U pozadini okvira¹⁶ nalaze se vrijednosni sustavi koji potom upućuju na moguće interpretativno-argumentacijske okvire. Evokacijski¹⁷ se potencijal povećava kada se osvijesti činjenica da prosječni recipijent nema kognitivno-komunikacijska znanja o interakcijama sadržaja poruke i načina uobličavanja poruke. Stoga je važno analizirati, kritički promišljati i opisivati uporabu jezičnih registara. Tako se ukazuje na (ne)verbalne mogućnosti usmjeravanja dojmom, izgradnje imidža, upravljanje imidžom. Također se propituju i duboko usađena uvjerenja u društvu, kao što je primjerice mit o objektivnosti medijskog informiranja i drugi.

Cilj usustavljivanja *modela sinergijske persuazije* je identificirati i predložiti markere za opis i prosudbu javnih nastupa, povezati ih u cjelinu te pokazati njihovu primjenu u službi realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije, odnosno načina postizanja uvjerljivosti i vjerodostojnosti. Područje istraživanja su javni nastupi hrvatskih i njemačkih političara na najvišim državnim funkcijama. Političari koji obnašaju predsjedničke i premijerske funkcije dominantno su prisutni u medijima, a tako i u percepciji javnosti. Činjenica da su upravo oni izabrani za te funkcije govori da je riječ o političarima koje podržava većina stanovništva¹⁸. Shodno tome može se pretpostaviti kako kognitivna i komunikacijska razina njihovih govora zrcali očekivanja i vrijednosti većine

¹⁵ Kroz semantički, konceptualni i/ili interpretativno-argumentacijski okvir. Svaki gramatičko i/ili semantičko obilježje jedinice jezičnog registra sugerira intenciju govornika (usp. Borčić, 2009; 2012).

¹⁶ Semantički / konceptualni / interpretativno-argumentacijski okvir je implicitno ili eksplicitno povezan s nekom vrijednosnom dihotomijom / vrijednosnim značenjem.

¹⁷ Evokacijski se potencijal u ovom radu smatra temeljnim mehanizmom u procesu uvjeravanja u političkom diskursu.

¹⁸ Ovdje je važno napomenuti da u Saveznoj Republici Njemačkoj predsjednika biraju parlament, odnosno Bundestag i Savezni savjet, odnosno Bundesrat.

stanovništva, a karakteristike govora mogu upućivati na sociokulturne osobitosti neke govorne zajednice.

Predmet istraživanja je prikaz i analiza modulacija realizacija informativno-persuazivne funkcije, kako u teorijskim okvirima u svrhu usustavljiivanja modela analize političkog diskursa tako i u praktičnoj primjeni u okviru analiziranih političkih javnih nastupa. Informativno-persuazivna funkcija realizira se kroz različite tipove diskursnih strategija. Na sadržajnoj razini, svim je strategijama zajednička implicitna ili eksplicitna modalnost koja se iskazuje kroz razna jezična sredstva. Modalnost¹⁹ iskaza proučava se u sprezi s argumentacijskim tehnikama, neverbalnom komunikacijom te konceptualnim metaforama te tako predstavlja realizaciju vjerodostojnosti i uvjeravanja kroz političku poruku, odnosno moguć način realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije, što je ujedno predmet analize istraživanja u okviru doktorskog rada.

Na što nas upućuje modalnost u sinergiji s informativno-persuazivnom tekstnom funkcijom? Političku je poruku moguće uokviriti kao pozitivnu i/ili negativnu na leksičko-semantičkoj, sintaktičkoj i/ili kognitivnoj razini i pritom izreći vrijednosni stav, implicitno ili eksplicitno, sukladno komunikacijskoj intenciji. Na taj se način poruka stavlja u određeni sugestibilni interpretativni argumentacijski okvir te prenosi javnosti. Emitent, odnosno političar, (ne)svjesno i (ne)planirano odlučuje u kojem će smjeru ići percepcija građana. Semantički, konceptualni, te potom interpretativno-argumentacijski okviri kreiraju se kroz jezične mehanizme (verbalni i neverbalni znakovni sustav). Na površini se politička poruka može doimati kao afirmativna, no dublja analiza može pokazati kako emitent rabi lingvističke realizacije konceptualne metafore koje u recipijenta pokreću negativne asocijacije. Problem istraživanja je stoga identificirati i opisati mogućnosti realizacije intencija modalnosti u okviru realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije, a u odnosu na združeni multimodalni učinak argumentacije, konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije iz perspektive kognitivne lingvistike. Te se mogućnosti realizacije intencija modalnosti u ovom radu opisuju u odnosu na odabranu temu političkih izjava, ali i na spol te sociokulturnu pozadinu govornika.

¹⁹ Pojam modalnost se u ovom radu koristi u značenju „modalan (prema lat. modus: način), koji se odnosi na način ili koji izražava način“ (www.enciklopedija.hr, Pristup 21. prosinca 2016.)

1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja

Politička komunikacija iz perspektive međuodnosa kognitivne i komunikacijske razine u hrvatskom je znanstvenom prostoru nedovoljno istraženo područje²⁰. U okviru ovog rada temi političkog javnog nastupa pristupa se iz kognitivnolingvističke perspektive u okviru politolingvistike, odnosno političke komunikacije. Iz toga će razloga ovdje biti ukratko navedeni recentni tuzemni znanstvenici²¹ koji se bave konceptualnim metaforama u okviru kognitivne lingvistike, kao i teorijom okvira, također unutar kognitivne lingvistike.

Zanimanje hrvatskih jezikoslovaca za teoriju konceptualnih okvira i metafora započeto je radovima Milene Žic Fuchs (1991; 1992; 2009²²). Autorica daje pregled teorije kognitivne lingvistike u knjigama *Znanje o jeziku i znanje o svijetu: semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku* (1991) i *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski prezent perfekt* (2009). Milena Žic Fuchs i Dunja Brozović Rončević (2005) bave se proučavanjem metafore i metonimije kao poticaja u procesu imenovanja. Konceptualnom se metaforom primarno bavi Mateusz- Milan Stanojević (1999; 2002; 2009; 2013), koji u knjizi *Konceptualna metafora. Temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode* (2013) daje sveobuhvatan pregled teorije konceptualne metafore na hrvatskom jeziku.

Štrkalj-Despot (2013) bavi se u preglednom radu pod nazivom *Od neurona do metafore (i natrag): Neuralna teorija metafore u okviru teorije jezika i mišljenja* temeljnim teorijskim smjernicama vezanim uz neuralnu teoriju jezika i mišljenja s naglaskom na kognitivizam, funkcionalizam, kategorizaciju, utjelovljenu kogniciju i otkriće zrcalnih neurona. U radu daje pregled temeljnih

²⁰ Moguć razlog tome jest što hrvatsko Nacionalno vijeće za znanost temeljm Pravilnika o znanstvenim područjima, poljima i granama filologiju ili znanost o jeziku svrstava u područje humanističkih znanosti, a komunikologiju kao dio informacijskih i komunikacijskih znanosti u društvene znanosti. Takva klasifikacija ima utjecaj kako na strukturu studijskih programa jezikoslovlja i komunikologije, tako i na kasnije bavljenje tema vezanih uz jezik i komunikaciju. Recentni strani znanstvenici poput Jonathana Charterisa Blacka, George Lakoff, Elisabeth Wehling, Ruth Wodak, Teun van Dijk, Siegfried Jäger, koji se bave analizom diskursa i komunikacijom u politici općenito, pretežito su jezikoslovnoga usmjerenja. Djela tih autora temelj su teorijskih polazišta u okviru ovog doktorskog rada.

²¹ Ovdje se zbog prostorne ograničenosti navode samo tuzemne znanstvenice i znanstvenici koji se bave konceptualnim metaforama jer su one temeljna poluga sinergijskog učinka kognitivnog uobličavanja.

²² Navodimo samo pojedine radove koje smatramo važnim za početak bavljenja temom.

postavki i pojmova neuralne teorije jezika i mišljenja te usmjerava pozornost k metafori i metaforičkom mišljenju u okviru neuralne teorije jezika. Konceptualnim metaforama i konceptualnim preslikavanjem bavi se nadalje Vlado Sušac (2007; 2013). Sušac u okviru svojih radova ističe perspektivu proučavanja metafora kao načina razmišljanja i pojmovnog shvaćanja svijeta, a ne samo retoričkog i stilističkog sredstva.

Nikolina Borčić (2009) proučavanje jezika političara na vodećim funkcijama započinje u okviru magistarskog rada pod naslovom *Kontrastivna analiza tekstne vrste politički intervju s obzirom na rodne osobitosti*. U središtu rada nalazi se realizacija tekstne funkcije na primjeru tekstne vrste političkog intervjua, a analizira se način realizacije rodne perspektive u novinskim političkim intervjuima s Ivom Sanaderom, Vesnom Pusić, Gerhardom Schröderom i Angelom Merkel iz tekstnolingvističke, pragmalingvističke, sociokulturne te lingvističko-feminističke perspektive. Borčić analizira prisutnost varijabli vezanih uz govornikovu uvjerenost u izrečeno te iskazivanje sigurnosti i nesigurnosti. Temeljne zaključke iz magistarskog rada preuzima kao podlogu za daljnje bavljenje političkim diskursom kroz stručne i znanstvene radove i doktorski rad. U članku *Konceptualne metafora u političkim intervjuima* (2010) Borčić analizira i opisuje međudodnos realizacije informativno-persuazivne tekstne funkcije i uporabe konceptualnih metafora u političkim intervjuima s Jadrankom Kosor, Vesnom Pusić, Ivom Sanaderom te Stjepanom Mesićem. Rezultati istraživanja pokazali su kako se metafore koje koriste analizirani političari dominantno temelje na personifikaciji te na izvornim domenama putovanja i rata/konflikta. Nadalje, Borčić (2012) u okviru (prvog) doktorskog rada *Konceptualna metafora i semantička polja u tekstnoj vrsti politički intervju u odnosu na rodne osobitosti* teorijski razrađuje, analizira te opisuje spregu emocionalnosti iskaza i značenja leksema te lingvističkih metafora kao realizacije konceptualnih metafora. U okviru rada razvija model za promatranje političkog diskursa na razini analize teksta pod naslovom Model sinergijske matrice. U okviru modela politički se diskurs promatra kroz prizmu sinergije političnosti, persuazivnosti te spola govornika. Primjena modela prikazana je na primjeru analize političkih intervjua u tiskovinama s Jadrankom Kosor, Ivom Josipovićem, Angelom Merkel i Christianom Wulffom, objavljenim u hrvatskim i njemačkim dnevnim novinama i tjednicima. Temeljne zaključke iz doktorskog rada Borčić dalje razvija u ovom drugom doktorskom radu.

1.4. Ciljevi istraživanja i hipoteze

Svaka medijski prenesena politička poruka i percepcija tematskog konteksta ima implicitan i/ili eksplicitan utjecaj na građane. Prepoznavanje i razumijevanje političke poruke, retoričke argumentiranosti i/ili (samo) posredovanog imidža ključan je mehanizam u poticanju kritičkog promišljanja. Također je koristan mehanizam u zaštiti od nametanja tuđeg mišljenja. Ukoliko je riječ o političkom diskursu, od nametanja određene političke percepcije. Važno je osvijestiti kako je usmjeravanje percepcije javnosti, utjecaj na kreiranje društvene realnosti i/ili osobnih stavova uglavnom implicitno te se događa na gramatičkim, semantičkim i kognitivnim razinama o kojima prosječan recipijent ne promišlja (Borčić, 2009; 2012). Navedeno je kako se političke poruke stavljaju u neki implicitan ili eksplicitan interpretativno argumentacijski okvir koji javnosti sugerira način razumijevanja i percepcije pojedine poruke.

Ti su interpretativno-argumentacijski okviri sadržajno kreirani tako da se smjer percepcije sugerira na kognitivnoj razini, kroz verbalni ili neverbalni znakovni sustav. Na površini se politička poruka može doimati podupirućom, no analiza uporabe konceptualnih metafora i okvira implicitno potiče, primjerice, evokaciju emocija straha. Stoga je glavna namjera i primarni cilj ovog doktorskog rada istražiti teorijske osnove i usustaviti te ponuditi model analize političkih javnih nastupa koji uzima u obzir segmente kognitivno-komunikacijske interakcije. Naglasak se stavlja na međuodnos teme (informacija), persuzivnosti (uvjerljivost, vjerodostojnost) te identiteta govornika/ice (spol i sociokulturno porijeklo).

Ovakav pristup temi predstavlja pokušaj približavanja suvremenom bavljenju realizacijom vjerodostojnosti i uvjerljivosti u izričaju javnog nastupa političara kroz sinergiju lingvističkih i komunikoloških teorijskih polazišta. Kao što je navedeno, primarni cilj rada je usustaviti jedinstven model analize, a potom pokazati primjenu na uzorku političkih izjava.

Polazišno uvjerenje koje se nalazi u podlozi ovog rada jest da pragmatična uloga političkog diskursa uvjetuje njegov dizajn, a time i realizaciju. Navedeno je kako je temeljna namjera doktorskog rada razviti model analize kognitivno-komunikacijske razine političkih javnih nastupa koji obuhvaća spregu teksta i diskursa. Kako bi se ostvarila namjera, nužno je ostvariti sljedeće ciljeve:

Cilj broj 1: Osmisliti i detaljno opisati model koji obuhvaća više razina analize političkih javnih nastupa. Naziv modela jest Model sinergijske persuzije.

Cilj broj 2: Prikazati primjer uporabe Modela sinergijske persuazije na uzorku političkih izjava predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović i bivšeg premijera Zorana Milanovića te savezne kancelarke Savezne Republike Njemačke Angele Merkel i predsjednika Joachima Gaucka. Teme izjava su izbjeglička i migrantska kriza.

Nakon što su određeni ciljevi, postavljene su glavne i pomoćne hipoteze istraživanja.

GH 1. Argumentacijske tehnike uvjeravanja, koje uključuju način iznošenja vrijednosnoga suda, uporabu *ja* ili *mi* govorničke perspektive, vrednovanje (pozitivno ili negativno) teme te načine uobličavanja i interpretacije poruke, razlikuju se u odnosu na sociokulturnu pripadnost i spol osobe.

PH 1.1. Realizacija informativno persuazivne tekstne funkcije argumentacijom u međuodnosu je s realizacijom diskursnih strategija informativno-persuazivne jezične funkcije.

GH 2. Jezične realizacije konceptualnih metafora razlikuju se u odnosu na sociokulturnu pripadnost i spol osobe.

PH 2.1. Realizacija informativno persuazivne tekstne funkcije uporabom konceptualnih metafora u međuodnosu je s realizacijom diskursnih strategija informativno-persuazivne jezične funkcije.

GH 3. Prateća neverbalna komunikacija razlikuje se u odnosu na sociokulturnu pripadnost i spol osobe.

PH 3.1. Realizacija informativno persuazivne tekstne funkcije uporabom neverbalne komunikacije u međuodnosu je s realizacijom diskursnih strategija informativno-persuazivne jezične funkcije.

GH 4. Analiza realizacija informativno-persuazivne tekstne funkcije kroz sinergijski učinak argumentacije, konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije ukazuje na sheme modalnosti, odnosno načine realizacije ilokucije uvjeravanja kroz informiranje i argumentiranje te tako sudjeluje u konstrukciji asimetričnih odnosa moći u društvu. Stoga je opravdan izbor segmenata u teorijskom dijelu rada kao sastavnica modela analize komunikacijsko-kognitivne interakcije.

1.5. Metodološki okvir

Namjera doktorskog rada je usustaviti *model sinergijske persuazije* te prikazati njegovu primjenu. Ovaj model predstavlja interdisciplinarni pristup analizi političke komunikacije s naglaskom na analizi realizacije informativno-persuazivne tekstne funkcije u političkom diskursu. Kako je u središtu analize sprega političke komunikacije i realizacija informativno-persuazivne tekstne funkcije, istražuju se i opisuju političke izjave na odabranu temu. Tako je moguće objektivno opisati način konstrukcije političkog imidža u odnosu na sociokulturne i rodne čimbenike koji su u ovom radu u izvornom međuodnosu s ostvarivanjem utjecaja na kreiranje javnog mnijenja.

Model sinergijske persuazije (u daljnjem tekstu se koristi ili puni naziv ili pokratak MSP) u jednom se dijelu naslanja na *model sinergijske matrice* koji je razvijen i predstavljen u prvom doktorskog radu Nikoline Borčić (2012). Temeljna polazišna perspektiva MSP-a glasi: političar ili političarka (sociokulturna pripadnost, komunikacijski stil u odnosu na spol) komunicira (verbalno i neverbalno) o određenoj temi (političnost) s namjerom da javnost uvjeri u ispravnost njezina/njegova stava (informativno-persuazivna jezična funkcija, persuazivnost) te time potvrdi svoju vjerodostojnost kao jamca društvenih vrijednosti i digniteta institucije/države. Pritom se javnosti sugerira određeni interpretativno-argumentacijski okvir percepcije pojedine teme.

Kako je riječ o multimodalnom pristupu analizi realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije, u okviru istraživanja provodi se primarno kvalitativna analiza teksta i diskursa te sekundarno kvantitativna analiza koja prije svega služi kao potporan kvalitativnoj analizi u onim segmentima gdje je bilo moguće provesti kvantitativnu analizu. Multimodalnost u pristupu temi implicira triangulaciju kao metodološko usmjerenje. U poglavlju 4. detaljnije su opisani pojedini postupci analiza. Kao alat istraživanja koriste se tri analitičke matrice pomoću kojih se provodi analiza teksta i diskursa. Kvantitativna analiza sadržaja teksta služi, kao što je već navedeno, kao potpora kvalitativnoj, a provodi se pomoću softverskog programa WordSmithTools²³, statističkog alata za izračun i interpretaciju rezultata Log-likelihood²⁴ te ručne analize dobivenih podataka. Ti se podaci u

²³ WordSmithTools, <http://www.lexically.net/wordsmith/> (Pristup 17.09.2016.)

²⁴ Log-likelihood and effect size calculator, <http://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html>, (Pristup 20.12.2016.)

raspravi zbog ograničenosti prostora navode samo u postotnom obliku jer se primarno koriste kao smjernice u odabiru simptomatičnih primjera u svrhu prikaza kvalitativne analize.

U svrhu rasprave rezultata korištene su sljedeće istraživačke metode:

- metode indukcije i dedukcije za donošenje zaključaka,
- metode analize i sinteze za povezivanje tvrdnji i zaključaka u složene koncepte,
- metode komparacije za usporedbu različitih korpusa,
- metode generalizacije i specijalizacije,
- metode dokazivanja i opovrgavanja i
- metode deskripcije.

1.5.1. Analiza teksta i diskursa

Analiza teksta se primarno odnosi na međudnos gramatičke i leksičko-semantičke razine teksta i teme, a naslanja se na Klausa Brinkera (2005), Johna Searla (2003), Georga Lakoffa i Marka Johnsona (1980/2011; 1999), Georga Lakoffa (1987; 1990; 1991; 1993; 2002; 2004; 2008), Georga Lakoffa i Elisabeth Wehling (2009), Elisabeth Wehling (2016), Jonathana Charterisa Blacka (2004; 2005; 2007; 2014), Jospeha Niehra (2014) te Philippa Mayringa (2015). Analiza se nadalje odnosi na ispitivanje međudnosa argumentacije, konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije, a rađena je prema analitičkim matricama 1-3. Analitička matrica 1 sadrži varijable koje se odnose na opće podatke o izjavi (datum prikazivanja, intervjuirana osoba i izvor) te realizaciju argumentacije. Analitička matrica 2 sadrži varijable kojima se ispituje uporaba konceptualnih metafora. Analitička matrica 3 sadrži varijable vezane uz neverbalnu komunikaciju.

Na temelju indikatora iz analize teksta na leksičko-semantičkoj i gramatičkoj razini, provodi se daljnja analiza te se identificiraju i opisuju implicitnost, odnosno eksplicitnost vrijednosnih sudova, pozitivna, i/ili negativna evaluacija teme, emotivnost te objektivnost. Razina subjektivnosti / emotivnosti mjeri se omjerom implicitno izraženih vrijednosnih sudova u odnosu prema eksplicitnima. Eksplicitno, i/ili implicitno vrednovanje tematskog koncepta na koje se odnosi i referencijalna domena istražuje se

analizirajući rečenični kontekstni okvir. Analiza diskursa odnosi se na međuodnos navedenog i realizacije modulacija intencije realizacije informativno-persuazivne funkcije²⁵.

Kognitivna analiza teksta odnosi se na analizu konceptualnih metafora. Postupak analize konceptualnih metafora preuzet je iz doktorskog rada Nikoline Borčić (2012, str. 54-61). Analiza je usmjerena na konceptualne metafore navedene u poglavlju 2. U okviru doktorskog rada, neverbalna se komunikacija promatra iz perspektive kognitivne lingvistike na pragmatičkoj razini njezine uporabe. Pragmatika se bavi komunikacijom u cjelini, njezin su predmet i jezični i nejezični oblici komunikacije. „Pragmatika ne odvaja neverbalne znakove od verbalnih, odnosno proučava ih holistički, cjelovito, u sprezi sporazumijevanja, kao simbolične znakove koje treba posebno učiti u raznim kulturama“ (Pintarić 2002, str. 13; usp. Coseriu i Geckler 1981; Castells 2009; Girth 2002; Habermas 1971; Hall i Knapp 2010; Heinz 1998 i dr.) U okviru potpoglavlja 1.4 i poglavlja 4. detaljno su navedeni i opisani postupci analize argumentacije, uporabe konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije u međuodnosu s varijablama analitičkih matrica. Analizira se sprega kognitivnolingvističkog pristupa jeziku i mišljenju uslijed konceptualne i neuralne teorije metafore. Naglasak je na učinku (ne)svjesnog uvjeravanja i utjecaja na kreiranje javnog mnijenja. Pritom je potporanj leksičko-semantički repozitorij MetaNet.hr, razvijen u okviru projekta Repozitorij metafora hrvatskoga jezika koji predstavlja bazu konceptualnih i jezičnih metafora, metonimija te predodžbenih shema, kognitivnih primitiva i semantičkih okvira hrvatskoga jezika (usp. Štrkalj Despot 2014)²⁶.

Temeljna jedinica istraživanja je izjava. Prva faza analize je transkripcija političkih izjava. Zatim se provodi leksička analiza teksta računalnim softverom za analizu teksta WordSmithTools²⁷, analiza pojavnosti analiziranih jedinica u korpusu te analiza dizajna korpusa pomoću alata za izračun i interpretaciju rezultata Log-likelihood²⁸ i ručne analize dobivenih podataka. Kvantitativnom analizom dobivamo brojčane iznose pojavnosti na leksičko-semantičkoj, pragmatičkoj, kognitivnoj te gramatičkoj razini prema varijablama analitičkih matrica. Temeljem dobivenih podataka, nadalje se provodi kvalitativna analiza teksta na leksičko-semantičkoj, gramatičkoj i kognitivnoj razini.

²⁵ Tema se detaljnije obrađuje kroz cijeli doktorski rad.

²⁶ Meta.Net.HR, <http://ihjj.hr/metafore/metanet-hr/> (Pristup 12. siječnja 2017.)

²⁷ <http://www.lexically.net/wordsmith/> (Pristup 12.08.2016.)

²⁸ Log-likelihood and effect size calculator, <http://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html> (Pristup 20.12.2016.)

Korpus uključuje izjave o izbjegličkoj i migracijskoj krizi. Prvi korpus (kratica: K1) sastavljen je pomoću formule algoritma slučajnih brojeva²⁹ iz informativnih emisija Dnevnik i Tageschau (usp. 1. i 4), dok je dodatni korpus sastavljen od izjava preuzetih iz drugih televizijskih i inih izjava i intervjua (usp. poglavlje 4). Rezultati se sukladno cilju istraživanja, a uvjetovano posljedično zbog prostorne ograničenosti rada, navode skupno za oba korpusa uz naznaku specifičnosti. Ti rezultati uvjetuju odabir primjera i smjer rasprave u okviru interpretacije rezultata istraživanja. Iako nije primaran, kvantitativan potporanj kvalitativnoj analizi je u okviru Modela sinergijske persuazije preporučljiv, jer se temeljem njega može dobiti uvid u veličinu efekta ili razlike³⁰ (eng. *effect size*) između različitih korpusa.

1.5.2. Diskursna analiza realizacije informativno-persuazivne tekstne funkcije

Analiza diskursa odnosi se na međudnos analize teksta i neverbalne komunikacije i modulacija intencije realizacije informativno-persuazivne funkcije. Kako bi analiza diskursa donijela mjerodavne rezultate, istraživanje treba biti interdisciplinarno te je nužno uzeti u obzir različite podatke (Wodak i Reisgl, 2009, str. 89). Wodak i Reisgl (ibid.) u okviru diskursno-povijesnog pristupa unutar kritičke analize diskursa naglašavaju važnost načela triangulacije, odnosno uporabu raznih metoda i teorija promatranja te analize, sukladno specifičnosti tematskog usmjerenja diskursa. Proizlazi kako tema, a ne vrsta teksta ili žanra, utječe na konstrukciju diskursa.

Analiza diskursa u ovom je radu stoga trodimenzionalna. Prva se razina istraživanja odnosi na identifikaciju pojedinih segmenata teme unutar izbjegličkog i migrantskog diskursa. Istraživanje je usmjereno na povezanost tematske razine izjava, diskursnih strategija kroz verbalne te neverbalne realizacije. Izbjeglički i migrantski diskurs ostvaruje se tako raznim tekstnim vrstama, no u ovomu se radu pozornost usmjerava na semantičko-gramatički verbalno-verbalan način konstrukcije informativno-persuazivnog izbjegličkog i migrantskog političkog diskursa.

Potom se istražuju i ispituju jezična sredstva i jezične realizacije koje se odnose na argumentaciju, uporabu konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije. Treća se razina odnosi na istraživanje i opis povezanosti uporabe jezičnih sredstava i sljedeće modulacije intencije realizacije informativno-persuazivne funkcije (diskursnih strategija) u političkom diskursu³¹:

- Informiranje u svrhu pridobivanja javnosti za svoj stav;
- Informiranje u svrhu pridobivanja potpore za svoje aktivnosti;

- Pozitivno vrednovanje *nas*;
- Isticanje prednosti osobe / stranke / političke odluke i dr.;
- Negativno vrednovanje *njih*;
- Kritiziranje i/ili difamacija³² osobe / stranke / političke odluke i dr.;
- Isticanje osobne uključenosti u temu izjave / vlastite snage;
- Isticanje zajedništva / zajedničke uključenosti u temu izjave;
- Isticanje distanciranosti od teme izjave;
- Naglašavanje određene perspektive i/ili koncepta izjave (problem, rješenje, krivica i dr.).

Prema Girthu (2002; 2010, usp. Niehr 2014) politički diskurs u sebi sadrži stalnu borbu za kontrolu i borbu za moć. Politički je javni nastup usmjeren na prezentaciju političkih sadržaja s namjerom da recipijente informira o njima, no također i da ih uvjeri u ispravnost istih, što implicira moć govornika (Borčić, 2009; 2012). Ključni pojmovi u okviru analize diskursa u ovom doktorskom radu su konstrukcija teksta, kategorizacija značenja, utjelovljenost jezika i informativno-persuazivna tekstna funkcija u diskursu (usp. Girth, 2002; Niehr, 2014; Charteris- Black, 2004; 2005; 2014). U podlozi istraživanja propituje se kroz koje društvene vrijednosti³³, implicitno ili eksplicitno iskazane emocije i percepcije, kako političar/ka komunicira sebe, stranku ili instituciju te u konačnici državu koju predstavlja. Također se istražuje koji segment teme osoba pozitivno afirmira, naglašava te može li se to povezati sa spolom osobe ili obraćanjem ženama i/ili muškarcima³⁴. Analiza obuhvaća i propitivanje je li svojevrsan način oblikovanja političke poruke svojstven sociokulturnoj pozadini političara i javnosti. Ta su pitanja izravno povezana s načinima iskazivanja moći i nemoći, odnosno pridodavanja tih konceptata dijelovima tema. Iz perspektive simulacijske semantike i neuralne teorije jezika nije nevažno kroz kakvu se sadržajnu razinu prenose ti koncepti.

²⁹ <https://www.random.org/integers/> (Pristup 27. prosinca 2016.)

³⁰ usp. Log-likelihood (ibid.)

³¹ Kada je riječ o realizaciji diskursnih strategija kroz neverbalnu komunikaciju, umjesto pojma informirati / uvjeravati navodi se primjerice gestikulacija u svrhu prodobivanja javnosti za svoj stav i dr.

³² Hrvatski jezični portal pojam difamacija objašnjava kao klevetanje u javnosti, čin javnog ozloglašivanja ili blaćenja neke osobe, djela itd., čin i posljedica difamiranja, Hrvatski jezični portal, (www.hjp.znanje.hr Pristup 28. prosinca 2016.)

³³ Društvene vrijednosti smatraju se u okviru rada dijelom interpretativno-argumentacijskog okvira.

³⁴ Targetiranje djela javnosti kojem se političar/ka obraća.

Ključni politički ciljevi unutar *modela sinergijske persuazije* su konstruiranje društvene realnosti, kvalifikacija dionika te javnosti sukladno dihotomnim intencijama političkog i vremenskog konteksta, opravdavanje svojih (pojedinačnih i/ili stranačkih) propusta kritiziranjem, difamacijom i propitivanjem postupaka drugih dionika. Navedeno se postiže konstrukcijom zajedništva, osudom, kritikom, isticanjem autoriteta. Prema literaturi (Samel, 2000, str. 205- 227, usp. Borić 1999; 2004; 2007; Glovacki-Bernardi 2008; Hehman i sur. 2014; Kašić i Šinko 2004; Kimura 1992; Borčić 2012; Müller 2005; Moranjak Bamburić, Jusić i Isanović 2006; Obradović-Dragišić 2005; Petrović i Slapšak 2004; Trömel-Plötz, 1978; Klann-Delius, 2005; Lakoff, R., 2004 i dr.) žene su pritom otvorenije, emotivnije i subjektivnije u svojim izričajima u odnosu na muškarce. Jednako tako, prema literaturi, potreba za ukazivanjem na zajedništvo upotrebom *mi*-govorničke perspektive svojstvena je ženama (Samel, 2000; Klann-Delius, 2005; Borčić, 2009; 2012, Borčić i Andel, 2015). U dosadašnjim istraživanjima Borčić (2009; 2012; 2015) je pokazala kako je *ja*-perspektiva naglašavanja vlastite uključenosti u pojedinu političku temu dominantnija u muškom diskursu, kako u njemačkom tako i hrvatskom. Urječavanje dualnosti, odnosa *mene* prema *tebi*, *nas* prema *njima*, *mene* prema *njima* omogućuje političaru izgradnju autoriteta i vjerodostojnosti, kreiranje imidža i upravljanje njime. Pritom nije nevažan izbor tema koje političar afirmira i/ili kritizira. Političari uglavnom podilaze očekivanjima (potencijalnih) birača, ako im je primarna intencija pridobivanje naklonosti javnosti. S ovim se principom može povezati povezuje intencija kritiziranja, difamacije osobe, stranke, političke odluke i/ili događaja. Borčić (2009; 2012) je također kroz dosadašnja istraživanja upozorila na sociokulturne osobitosti političkog diskursa. Pokazala je kako su hrvatski političari i političarke skloniji kritiziranju nego njemački političari. Stoga je namjera ispitati je li tome tako i u izjavama o izuzetno osjetljivoj temi izbjegličke i migrantske krize, odnosno koje su varijable realizacije modalnosti informativno persuazivne jezične funkcije dominantne u društveno i humano osjetljivom tematskom diskursu.

1.5.3. Kontekstualizacija teme istraživanja i uvodno o korpusu

Korpus obuhvaća političke izjave u informativnim emisijama i intervjuima o izbjegličkoj i migrantskoj krizi³⁵. Kao što je već navedeno, odabrana tema jest društveno i politički izuzetno osjetljiva te traži umješnost kriznog komuniciranja, koje je pritom vjerodostojno te sukladno očekivanjima od političara/ki na najvišim funkcijama u nekoj državi³⁶. Sukladno umješnosti političara, prednost i/ili nedostatak televizijskih izjava i intervjua³⁷ jest što se njima neposredno utječe na javnost. Takvo izricanje stava, mišljenja, opisa svojih aktivnosti ostavlja dojam o bliskosti s intervjuiranom osobom, stoga je i realnija mogućnost utjecaja. Maletzke (1963, str. 32) ističe dostupnost i iluziju bliskosti kao temeljne osobine masovne komunikacije. Pritom javnost nije ograničena brojem te nije osobno imenovana.

Analizom su obuhvaćene izjave njemačkih i hrvatskih političara i političarki. Politički diskurs zrcali stavove, vrijednosti i ideje društva. Zbog toga uvid u način konstrukcije političkih izjava omogućava i uvid u način stvaranja javnog diskursa o temi, u ovom slučaju o temi izbjegličke i migrantske krize. Prema zajedničkoj izjavi UN-ove Agencije za izbjeglice (Kratica: UNHCR)³⁸ i Međunarodne organizacije za migracije (Kratica: IOM), u 2015. godini je milijun osoba bilo prisiljeno na bijeg u Europu. Kako kraj krize nije razvidan te se predviđa postojan rast broja ljudi koji prelaze Sredozemlje (ibid.), ta je tema česta u javnim raspravama. Diskurs o izbjeglicama i migrantima postaje stoga dio recentne političke komunikacije kako u njemačkom tako i u hrvatskom političkom te medijskom diskursu. Iz navedenog je razloga izabrana upravo ova, recentno najosjetljivija tema u zajedničkom europskom političkom diskursu. Polazišna pretpostavka jest da je analizom uobličavanja diskursa o

³⁵ U radu se koriste pojmovi izbjeglice i migranti sukladno korištenju tih pojmova od strane UN-ove Agencije za izbjeglice (UNHCR) i Međunarodne organizacije za migracije. U njemačkom medijskom diskursu dominiraju pojmovi izbjeglice i izbjeglička kriza, a u hrvatskom se češće koriste pojmovi migranti i migrantska kriza.

³⁶ Tema je odabrana upravo zbog velike zahtjevnosti. Od političara se s jedne strane traži zaštita nacionalnih interesa, s druge strane, onima koji su odveć restriktivni prema temi, mogući je prigovor manjka suosjećanja s teškim životnim sudbinama.

³⁷ Kako pisanog tako i govornog.

³⁸ UNHCR, <http://www.unhcr.hr/component/content/article/165-unhcr/news-and-views/news/277-zajednicka-izjava-za-medije-unhcr-a-i-iom-a-milijun-izbjeglica-i-migranata-u-bijegu-prema-europi-u-2015-godini> (Pristup 20. veljače 2016).

izbjegličkoj i migrantskoj krizi moguće opisati sociokulturni i rodno uvjetovani utjecaj na realizaciju informativno-persuazivnog karaktera političkog diskursa.

Istraživanje se provodi na primjeru analize izjava u masovnim medijima predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović, bivšeg predsjednika Vlade Zorana Milanovića³⁹ te savezne kancelarke Savezne Republike Njemačke Angele Merkel i predsjednika Joachima Gaucka. U obje države, Republici Hrvatskoj i u Saveznoj Republici Njemačkoj, predsjednici stupaju na dužnost nakon premijera/ke - predsjednički mandat Joachima Gaucka počeo je u ožujku 2012. godine, a hrvatske predsjednice u veljači 2015. Godine te stoga istraživanje obuhvaća navedena razdoblja. Detaljan opis korpusa donosi se u poglavlju 4.

Razvidno je kako politički imidž te posljedično mogući i/ili ostvareni izborni rezultati utječu na kreiranje javnog diskursa vezanog uz osjetljive teme. Promotri li se ova tvrdnja iz rakursa medijskog izvještavanja i medijskih javnih nastupa primjerice njemačke kancelarke Angele Merkel, razvidni su interakcijski utjecaji⁴⁰. Od kolovoza 2015. godine izbjeglička kriza (u njemačkom se medijskom i političkom diskursu koriste gotovo isključivo pojmovi izbjeglička kriza i izbjeglice) dominantna tema u njemačkom medijskom i političkom diskursu. Angelu Merkel u medijima nazivaju *Mutti*, *Willkommens-Kanzlerin*, *Flüchtlings-Kanzlerin*⁴¹. Njezina izjava „*Wir schaffen das*“⁴² postala je krilatica kako njezinih pobornika, tako i kritičara. Slušajući vijesti na njemačkom jeziku, čitajući

³⁹ U vrijeme postavljanja temelja i okvira teorijskog i empirijskog dijela ovog rada funkciju predsjednika Vlade Republike Hrvatske obavlja Zoran Milanović. Kako je istraživanje primarno usmjereno na analizu političkih izjava vezanih uz izbjegličku i migrantsku krizu, a njezin dosadašnji vrhunac u odnosu na tuzemne političke izjave predstavlja razdoblje kolovoza, rujna i listopada 2015. godine, smatra se opravdanim da istraživanje obuhvaća izjave navedenog političara, a ne premijera Tihomira Oreškovića koji nakon njega stupa na dužnost, a svoju dužnost predsjednika Vlade obavlja od 22. siječnja do 19. listopada 2016. godine (Vlada Republike Hrvatske, www.vlada.hr, pristup 12. rujna. 2016.)

⁴⁰ Budući da se u kontekstu izbjegličke i migrantske teme najveća odgovornost stavlja na politiku Angele Merkel, u ovom dijelu teksta navodimo primjer politike Angele Merkel te njemačkih medija, kao svojevrsan teorijski potporanj kontekstualizaciji teme.

⁴¹ Usp. <http://www.spiegel.de/politik/ausland/angela-merkel-syrer-preisen-kanzlerin-fuer-aufnahme-von-fluechtlingen-a-1050243.html> (Der Spiegel, pristup 20. prosinca 2016.)

⁴² Usp. <https://www.tagesschau.de/inland/merkel-wir-schaffen-das-101.html> (Tagesschau, pristup 05. siječnja 2017.); http://www.huffingtonpost.de/michael-lacour/merkel-bohmermann-willkommenspolitik_b_9766914.html (The Huffington Post, pristup 05. siječnja 2017.)

njemački tisak, stječe se dojam da je sve manje onih koji razumiju i podupiru politiku Angele Merkel⁴³ (ibid). Način izvještavanja u njemačkim medijima Angeli Merkel⁴⁴ pridaje gotovo autonomnu odgovornost za izbjegličku krizu. Sugerira se stav da je ona ta koja je odgovorna, sva je moć u njezinim rukama, ujedno i odgovornost za stanje u državi. Pritom, nakon 11 godina kancelarskog mandata, od studenog 2016. godine Merkel je i službeno ponovno CDU⁴⁵-kandidatkinja za četvrti kancelarski mandat.

1.6. Očekivani znanstveni doprinos istraživanja

Doktorski rad predstavlja inovativan pristup analizi jezika politike. Novost koju donosi ovaj rad očituje se u stvaranju modela analize političkog diskursa pod nazivom *model sinergijske persuazije* (MSP). Taj je model platforma prema kojem se analiziraju i opisuju politički javni nastupi. U središtu je analiza namjere političara da recipijente prvo uvjeri u ispravnost stava (informativno-persuazivna jezična funkcija, persuazivne diskursne strategije) te time potvrdi svoju vjerodostojnost kao jamca određenih društvenih vrijednosti i digniteta institucije.

U okviru rada model je temeljito razrađen te je prema njemu provedena analiza korpusa. Model sinergijske persuazije ispituje uporabu verbalne argumentacije, konceptualnih metafora i prateće neverbalne komunikacije. Taj je model analize jezika moguće primijeniti u odnosu na različite zadane varijable istraživanja, što je njegova temeljna vrijednost. Navedeni model tako daje podlogu za daljnju analizu ostvarivanja persuazivnosti kroz jezik.

Cilj je Modela sinergijske persuazije razviti način analize i rasprave javnih nastupa političara u odnosu na međuodnos moći i dominacije (van Dijk, 2006), način izgradnje odnosa dominacije u određenom društvu (Fairclough, 1995; van Dijk, 2006), a time i način izgradnje društvene stvarnosti koja je medijima posredovana javnosti. Ovdje se analizira na koji način osobe na određenim političkim funkcijama koriste mehanizme moći i dominacije (pojavnost u medijima, autoritet u javnosti) kako bi konstruirale društveno ozračje.

⁴³ Usp. <https://www.nzz.ch/meinung/ein-deutsches-maerchen-1.18653971> (Neue Züricher Zeitung, pristup 15. siječnja 2017.)

⁴⁴ Herrmann (2016) takav pristup temi naziva dominantan narativ.

⁴⁵ Kratica za stranku Christlich Demokratische Union Deutschlands.

Prema Sapunaru (2000, usp. Borčić, 2009; 2012; Žanić i Borčić 2016) utjecaj medija u procesu nacionalnog, odnosno sociokulturnog razvoja razvidan je u odnosu na proširivanje percepcije i razumijevanja, podizanje razine kvalitete, indirektno pridonnošenje promjeni stavova, usmjeravanje pozornosti, punjenje interpersonalnih komunikacijskih kanala informacijama, proširenje političkog dijaloga, provođenje socijalnih normi te u odnosu na doprinos obrazovanju. Navedena područja utjecaja medija na javnost predstavljaju motivaciju istraživačice pri stvaranju ovog modela. Doprinos takvog promatranja ljudske komunikacije nije razvidan samo u domeni javnog djelovanja, njegove su temeljne zasade jednako primjenjive kako u javnoj, tako i u privatnoj komunikaciji. Prepoznavanje intencije verbalne i neverbalne komunikacije ključne su za:

- uspješnu komunikaciju (slanje osobnih poruka, recepciju poruka sugovornika ili medija putem kojih su poruke poslane)
- poticanje kritičkog promišljanja umjesto nekontrolirane recepcije poruka ostalih sudionika komunikacija i/ili medija
- zaštitu od manipulacije

U okviru modela MSP-e moguće je umjesto spola govornika, kao utjecaj na osobnu dimenziju jezičnog registra, promatrati neki drugi socijalni atribut, ovisno o ciljevima i svrsi istraživanja (usp. Borčić, 2012). Navedeni model stoga daje podlogu za daljnju analizu ostvarivanja persuazivnosti kroz jezik kroz realizaciju asimetrije. Model sinergijske persuazije objedinjuje teorijske osnove lingvističke i komunikološke provenijencije u svrhu prijedloga analize političkih javnih nastupa što je najveći doprinos ovog doktorskog rada. Dodatan doprinos istraživanju javnih nastupa političara jest također objedinjavanje kognitivnolingvističke i politolingvističke teorijske perspektive u analizi javnih nastupa. Već je navedeno da prosječni recipijent uglavnom nema osviješteno znanje o brojnim komunikacijsko-kognitivnim mogućnostima kojima im se sugerira način razumijevanja političke poruke, stoga Model sinergijske persuazije ima za cilj analizirati i opisivati interakcije teksta i diskursnih strategija u svrhu realizacije informativno-persuazivne funkcije političkog diskursa.

II. TEORIJSKA POLAZIŠTA

1. OD TEKSTA DO DISKURSA

1.1. Razvoj i zadaće tekstne lingvistike⁴⁶

Tekstna lingvistika⁴⁷ pojavljuje se krajem šezdesetih, odnosno početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća u Europi (osobito u Njemačkoj i Nizozemskoj⁴⁸), kao grana lingvistike koja se bavi kako gramatikom teksta, tako i uporabom teksta u komunikaciji. Za osnovnu jedinicu tekstne lingvistike (Ivanetić, 2003, str. 3) u Hrvatskoj još nije ujednačen izraz pa za različite vrste uporabnih tekstova hrvatski autori koriste izraze žanr (npr. Ivanetić) i tekstna vrsta (npr. Glovacki-Bernardi)⁴⁹ (prema Borčić, 2009, str. 14-33; 2012, str. 3-11). Početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća jezikoslovna istraživanja počinju se baviti analizom uporabe jezika u komunikaciji, za razliku od dotadašnjih istraživanja koja su pretežito bila usmjerena na jezik kao sustav (usp. Dressler 1972; Fries 1972; Schmidt 1973; Glovacki-Bernardi 2004; Beaugrande i Dressler 1981/2010; Bozena 2010; i dr.). Ispituje se i opisuje pragmatična uloga jezika u komunikacijskim situacijama. Predmet istraživanja jezikoslovaca postaju pisane i usmene nadrećenične cjeline, a jedinicom istraživanja tekst (Ivanetić, 2003, str. 1, Brinker, 2005, str. 13-14, prema Borčić, 2009, str. 14-33 i 2012, str. 3-11.). Tekst se definirao kao jedinica veća od rečenice, kao niz poredanih, pravilnih rečenica. Red riječi te naglasak ovise o međuođnosu tih rečenica (usp. de Beaugrande i Dressler, 2010, str. 34-35).

Nada Ivanetić (2003, str. 2) definira temeljne zadaće tekstne lingvistike slijedom postavki Klasua Brinkera. Brinker (2005, str. 15, prema Borčić, 2009, str. 14-33 i 2012, str. 3-11.) smatra zadaćom tekstne lingvistike sustavan opis uvjeta i pravila konstitucije konkretnih tekstova i objašnjenje njihovih značenja za recepciju. Iz navedenog je vidljivo kako proces produkcije i razumijevanja teksta uključuje emitenta (pošiljatelja, autora teksta), no i recipijenta, odnosno primatelja ili interpretatora.

⁴⁶ Tekst o tekstnoj lingvistici, definiciji teksta, modelima analize teksta u određenom je dijelu preuzet i/ili se temelji na postavkama iz Borčić, 2009, str. 14-33 i 2012, str. 3-11.

⁴⁷ Adamzik (2004, str. 2, prema Borčić, 2009, str. 14; 2012, str. 3) tvrdi kako je pojam tekstne lingvistike prvi put upotrijebio Harald Weinrich. Adamzik se pritom poziva na Sowinskog, (1983, str. 21). U prijevodima knjiga na hrvatski jezik koristi se i naziv lingvistika teksta (usp. de Beaugrande & Dressler, 2010).

⁴⁸ Nalikuje analizi diskursa koja se provodi u anglosaksonskom govornom području.

⁴⁹ Više u Glovacki-Bernardi (2004) i Ivanetić (2003). Usporedi i Borčić (2009; 2012).

Cilj njegova poimanja jest pokazati da se tekstovi strukturiraju i usvajaju sukladno pravilima, odnosno postoji sprega komunikacijske situacije i namjere te strukture teksta. Teon van Dijk smatra kako se pojam „lingvistika teksta“ odnosi na svaki jezikoslovan rad u čijem je istraživačkom središtu tekst (de Beaugrande i Dressler, 2010, str. 25). Njegova je glavna misao kako tekst mora proizaći iz određene glavne zamisli koja se ostvaruje kroz odlomke i rečenice. Tekst tako može biti jedna rečenica ili nekoliko rečenica koja/e tvori smislenu cjelinu (ibid. str. 39).

Tijekom vremena tekstna lingvistika prolazi različite faze u razvoju, sukladno interesnim sferama, odnosno težištima istraživanja (Borčić, 2009; 2012). U prvoj fazi razvoja tekstne lingvistike, tzv. transfrastičnoj fazi koja je pod utjecajem strukturalističke lingvistike, tekst se promatra kao niz povezanih rečenica. Zanimaruje se njegova komunikacijska funkcija (Adamzik, 2004, str. 1, Brinker, 2005, str. 12, Glovacki-Bernardi, 2007, str. 264-5, Ivanetić, 2003, str. 24, usp. Borčić, 2009, 2012). Početkom 70-ih godina 20-og stoljeća razvija se komunikacijski odnosno pragmatički usmjerena tekstna lingvistika. Tada započinje promišljanje utjecaja uloge teksta u komunikacijskoj situaciji. Uporabna tekstna svrha preuzima važnu ulogu u istraživanjima (Brinker, 2005, str. 88-138). Tekstna lingvistika oslanja se pritom na anglosaksonsku teoriju govornih činova Austina (2002) i Searlea (2003)⁵⁰. Tekst se promatra kao jezična komunikacijska djelatnost (Brinker, 2005, str. 15). Osim strukturalističke i pragmatičke razvojne faze tekstne lingvistike, pojavljuje se i treći pravac, temeljen na integrativnom pristupu tekstu. Taj pravac objedinjuje dotadašnje pristupe tekstu, strukturalistički i pragmatički (Brinker, 2005, str. 17-18). Schrodtt (prema Glovacki-Bernardi, 2007, str. 264-5) naglašava važnost integrativnog pristupa tekstne lingvistike zbog međuodnosa formalno-gramatičke tekstne strukture i komunikacijske ukotvljenosti teksta (usp. Glovacki-Bernardi, 2004, str. 25, usp. Brinker, 2005). Najmanjom strukturnom cjelinom ili tekstom smatra se rečenica ili izjava⁵¹ koja u određenom situacijskom kontekstu funkcionira kao komunikacijska cjelina. Tekst dakle može biti jedna rečenica ili veliki broj rečenica u određenom tematskom kontekstu.

⁵⁰ Ovo poglavlje se temelji na dijelovima teksta iz Borčić (2009, str. 14-33) i (2012, str. 3-13).

⁵¹ Ta se rečenica može sastojati i od jedne riječi, poput: Upomoć! važno je postojanje teme i komunikacijske funkcije. Važno je napomenuti kako je tekstna lingvistika ipak više usmjerena na proučavanje kompleksnijih i opsežnijih tekstova (usp. Brinker, 2005, str. 18, prema Borčić, 2009, str. 14-33 i 2012, str. 3-11).

Adamzik (2004, str. 1, usp. Ivanetić, 2003, str. 27, prema Borčić, 2009, str. 14-33 i 2012, str. 3-11) navodi i kognitivistički pristup u okviru razvoja tekstne lingvistike. Unutar tog pristupa je naglasak na procesima stvaranja i recepcije teksta. U okviru kognitivističkog pristupa analizi teksta Robert-Alain de Beaugrande i Wolfgang Ulrich Dressler 1981. godine usustavljaju i prikazuju kriterije tekstualnosti. Naglasak se stavlja na tekstnu uporabu u društvenoj interakciji, a tekstom se smatra samo komunikacijska jedinica koja ispunjava kriterije tekstualnosti⁵², a to su kohezivnost, koherentnost, intencionalnost, prihvatljivost, informativnost, situativnost i intertekstualnost (Beaugrande/Dressler 2010, str. 14). Razvidno je da je teško postaviti jasne granice između razvojnih faza te se naglasci u analizi teksta definiraju prema istraživačkim ciljevima i namjeri istraživanja.

1.1.1. O tekstu

Tekst čini sustav međusobno povezanih rečeničnih sadržaja koji, osim površinske, ima i dubinsku strukturu, odnosno strukturiranje teksta uvjetovano je komunikacijskom situacijom. Predstavlja oblik jezične komunikacije i društvene interakcije. Čine ga brojni unutarjezični, izvanjezični i kontekstualni čimbenici koji implicitno ili eksplicitno utječu na strukturu teksta i uporabnu funkciju, odnosno ti su elementi u međuodnosu s komunikacijskom funkcijom teksta. Početak teksta je signal koji usmjerava komunikaciju te sukladno namjeri, uvodi recipijenta u kontekst određene komunikacijske interakcije. (usp. Brinker, 2005, str. 15-21, Glovacki-Bernardi, 2004, str. 49, prema Borčić, 2009, str. 14-33 i 2012, str. 3-11) Tekstom se može smatrati komunikacijska jedinica koja ispunjava kriterije tekstualnosti (de Beagurunde i Dressler, 2010). Zbog prostorne ograničenosti, ovdje se navode samo temeljni opisi pojedinih kriterija tekstualnosti, odnosno konstitutivnih kriterija teksta.

Kriteriji tekstualnosti⁵³ odnose se na produkciju i na recepciju, odnosno uporabu tekstova u ljudskoj interakciji⁵⁴. Kohezija (Ivanetić, 2003, str. 6-11) označava povezivanje komponenata površinske

⁵² Više o kriterijima tekstualnosti u de Beagurunde i Dressler, 2010.

⁵³ Ivanetić (2003, str. 6-12) navodi de Beaugrande/Dresslerove kriterije tekstualnosti iz 1981. Detaljnije o navedenim kriterijima tekstualnosti u Ivanetić (2003) i de Beaugrande i Dressler (2010).

⁵⁴ Konstitutivni (elementi tekstualnosti) i regulativni elementi teksta usporedivi su s govornim činova Johna Searla. Prema Searlu (2003, str. 54,55) govorni čini slijede ili konstitutivna ili regulativna pravila. Konstitutivna pravila reguliraju, oblikuju te stvaraju, regulativna pravila propisuju. Govorne aktivnosti slijede konstitutivna pravila. Konstitutivna pravila se stavljaju u međuodnos s ilokucijom (prema Borčić, 2009, str. 14-33 i 2012, str. 3-11).

strukture teksta pomoću gramatičkih sredstava⁵⁵, a dijelovi se formalno povezuju u cjelinu (usp. Borčić, 2009, 2012). De Beaugrunde i Dressler (2010, str. 101-130) tekst opisuju kao interakciju potencijala jezičnih jedinica unutar teksta i smisla, odnosno konkretnog znanja koje je posredovano tekstom. Kako bi kohezivno povezane komponente činile smislenu sadržajnu cjelinu, zaslužna su sredstva koherencije. „Tekst ima smisla jer unutar znanja postoji kontinuitet smisla, koji se aktivira putem izraza nekog teksta“ (ibid. 101). De Beaugrunde i Dressler taj kontinuitet smisla smatraju platformom koherencije, koja predstavlja međudnos koncepata, tj. pojmova i odnosa unutar nekog teksta. Sredstva koherencije su heterogena znanja, a uključuju znanja o odnosu pojma i značenja, enciklopedijska znanja o pojmu te poznavanja mehanizama organizacije razgovora. Koherentnost je rezultat kognitivnih strategija i procesa emitenta i recipijenta. De Beaugrunde i Dressler (2010, str. 131) ističu koherenciju i koheziju kao ključne kriterije tekstualnosti. Intencionalnost označava namjeru autora teksta u stvaranju koherentnog i kohezivnog teksta. De Beaugrunde i Dressler navode kako se intencionalnost odnosi na sva jezična sredstva koja autori koriste kako bi u tekstu ostvarili svoje intencije, odnosno namjere (de Beaugrunde i Dressler, 2010, str. 135). Intencija stvaranja teksta jednaka je komunikacijskoj, odnosno uporabnoj funkciji teksta. De Beaugrunde i Dressler (2010, str. 135) navode različito definiranje tih funkcija, sukladno području unutar kojeg se tekstovi promatraju⁵⁶.

Prihvatljivost kao kriterij tekstualnosti odnosi se na očekivanja recipijenta da dobije tekst koji je kohezivan i koherentan, dakle koristan i relevantan (de Beaugrunde i Dressler, 2010, str. 131-157). Informativnost (Ibid. str. 12) označava nove i neočekivane informacije u tekstu kojima se usmjerava pažnja recipijenta. Pojam se uglavnom koristi za sadržaj teksta, no također događaji mogu biti informativni u nekom jezičnom sustavu (de Beaugrunde, 2010, str. 159). Situativnost obuhvaća elemente koji tekst čine relevantnim u nekoj komunikacijskoj situaciji. Intertekstualnost nadalje označava međudnos procesa stvaranja i recepcije nekoga teksta, a odnosi se na znanje sudionika komunikacije o drugim tekstovima. Prema Beaugrunde i Dressleru (ibid.), intertekstualnost je

⁵⁵ Najčešće kohezivna sredstva su rekurencija, supstitucija, pronominalizacija, ponavljanje struktura, izostavljanje struktura, metakomunikacija, glagolsko vrijeme, konektori, intonacija i dr. (usp. de Beaugrunde i Dressler, 2010).

⁵⁶ U sociologiji se tekstovi proučavaju unutar konverzijske analize, u psihologiji su istraživanja usmjerena na promatranje namjera onoga koji stvara tekst, a u filozofiji je analiza usmjerena na proizvodnju učinka kod recipijenta. Lingvistika propituje međudnos jezičnih sredstava i intencije autora teksta. Komunikologija je poveznica između namjera emitenta, učinka u recipijenta i međudnosa jezičnih sredstava.

temeljni uzročnik različitih tekstnih vrsta ili žanrova (de Beaugrande i Dressler, 2010, str. 203-229). Uz konstitutivne kriterije teksta, Beaugrande i Dressler navode tri regulativna čimbenika koja reguliraju komunikaciju putem teksta, a to su efikasnost, efektnost i primjerenost. Efikasnost se odnosi na napor emitenta i recipijenta u odnosu na komunikacijsku situaciju, efektivnost na učinak nekog teksta, a primjerenost na učinkovitu sinergiju komunikacijskog konteksta i realizacije kriterija tekstualnosti (de Beaugrande/Dressler 2010, str. 24, usp. Ivanetić, 2013, str. 12).

1.1.2. Modeli analize teksta i tekstna vrsta

Tekstna vrsta ili žanr⁵⁷ predstavlja globalni obrazac organizacije nekog teksta. Prema Ivanetić (2003, str. 6) tekst u komunikaciji je organiziran prema shemi određene tekstne vrste te se termini tekst i tekstna vrsta mogu koristiti sinonimno. Sandig (1972, str. 113) tekstne vrste definira kao socijalno normirane sheme djelovanja, koje stoje na raspolaganju svim govornicima nekog jezika (usp. Ivanetić, 2003, str. 113, prema Borčić, 2009, str. 14-33 i 2012, str. 3-11). Tekstne vrste, prema Adamzik (2004, str. 38) i Ivanetić (2003, str. 3-4), objedinjuju u sebi komunikacijske, kognitivne, društvene i jezične elemente te tako povezuju kognitivne i djelatne aspekte, a oblik su socijalne prakse. Brinker (2005, str. 144) tekstne vrste promatra kao spoj komunikativno-funkcionalnih, gramatičkih i tematskih obilježja (prema Borčić, 2012, str. 7). Sukladno navedenom, tekstne vrste⁵⁸ ili žanrovi su skupovi tekstova s određenim unutarjezičnim i kontekstualnim osobinama, odnosno socijalno normirane složene sheme djelovanja koje su na raspolaganju govornicima određenog jezika. Osnovna nit poveznica u tekstnim vrstama i/ili žanrovima jest način realizacije kognitivnih obrazaca emitenta sa svrhom realizacije određene komunikacijske funkcije ili namjere (Adamzik, 2004, str. 38, Ivanetić, 2003, str. 3-4, prema Brinker, 2005, str. 1, usp. Borčić, 2009).

Pojedini žanrovi odnosno vrste teksta objedinjuju u sebi komunikacijske, kognitivne, društvene i jezične elemente. U opisu tekstnih vrsta Brinker⁵⁹ (2005, str. 144) se naslanja na Searlov model

⁵⁷ U prethodnom je tekstu navedeno kako se u Hrvatskoj simultano koriste pojmovi tekstna vrsta i/ili žanr. Iako uporaba ne slijedi definirana pravila niti je postignuta definicija konvencije, pojedini istraživači koriste termin sukladno dominaciji u znanstvenom polju i dominaciji međunarodnog utjecaja.

⁵⁸ U početku ovog poglavlja navedeno je kako u Hrvatskoj jezikoslovci za različite vrste uporabnih tekstova koriste različite izraze žanr i tekstna vrsta.

⁵⁹ Više o Brinkerovom modelu klasifikacije tekstnih vrsta u Brinker, 2005. (usp. Borčić, 2009; 2012).

klasifikacije govornih činova⁶⁰ te tako razlikuje informativne tekstove kao što su vijesti, stručna literatura, izvješća i dr., apelativne tekstove poput reklama, obligacijske tekstove kao što su ugovore, pismena jamstva, kontaktni tekstovi poput zahvala, čestitki, izraza sućuti te deklarativni tekstove poput punomoći, rješenja o imenovanjima ili oporuka.

Modeli analize teksta u mnogočemu nalikuju analizi diskursa u anglosaksonskom govornom području. Postojeći modeli analize imaju za cilj prikazati i objasniti na koji način tekst povezuje situacijsko-interakcijski kontekst, komunikacijsku funkciju, sadržaj i sintaktičko-leksičku razinu. Komunikacijsko-pragmatički model analize teksta polazi od interakcijskog okvira u kojemu se odvija komunikacija tekstovima. Interakcijski okvir nadalje uključuje i elemente kognitivnog aspekta. Tekst se shvaća kao sredstvo djelovanja putem jezične aktivnosti. Pritom je naglasak na suodnosu između jezičnih elemenata i sudionika komunikacije (Glovacki-Bernardi, 2004, str. 25 usp. Borčić, 2009, str. 11-30; 2012, str. 3-14). Ivanetić opisuje komunikacijsko-pragmatički pristup kao polazište opisivanja teksta (Ivanetić, 2003, str. 27-55, usp. Borčić, 2009, str. 11-30; 2012, str. 3-14). Pragmatika izučava značenje iskaza na temelju konteksta, a pragmalingvistička istraživanja usmjerena su na izučavanje niza strategija i principa za postizanje uspješne komunikacije uz primjenu gramatike. Za analizu je važan interakcijski okvir unutar kojega se odvija komunikacija. Pristup se teorijski oslanja na Searlovu⁶¹ teoriju o govornim činovima. Brinker (2005, str. 21, usp. Borčić, 2009, str. 11-30; 2012, str. 3-14) smatra kako je analizu teksta nužno provoditi na gramatičkoj i tematskoj razini.

Integrativne modele karakterizira holistički pristup tekstu (Ibid. str. 33-40, usp. Borčić, 2009, str. 11-30; 2012, str. 3-14), pritom oni uključuju elemente prethodnih sistemskih pristupa, ali i rezultate drugih disciplina. Didaktičko motiviran pristup analizi teksta koristi integrativni pristup, pri čemu se u obzir uzimaju posebnosti neke struke (Ibid. , str. 40-1).

⁶⁰ Searle (2003, preuzeto iz Borčić, 2009, str. 11-30; 2012, str. 3-14) smatra kako je govorne činiove nužno klasificirati prema komunikacijskoj namjeri, odnosu izjave i svijeta i prema psihičkom stavu (namjeri) emitenta. On govorne činiove dijeli na asertive, direktive, komisive, ekspresive i deklarative.

⁶¹ Prema teoriji o govornim činovima (Austin, 2002, str. 112, preuzeto iz Borčić, str. 11-30; 2012, str. 3-14) govorni se činovi sastoje od lokucije, propozicije, ilokucije i perlokucije.

Uobičajeno je da se politički i drugi javni nastupi promatraju i analiziraju iz perspektive retorike (usp. Čerepinko, 2012, Kišiček i Stanković, 2014, Charteris-Black, 2014 i dr.). Dobar govor nastaje uslijed predanog učenja, rada i vježbe. Stoga je važno naglasiti kako današnja retorika ne podučava samo govorničke vještine, nego i način logičkog povezivanja i zaključivanja, sukladno mehanizmima realizacije kriterija tekstualnosti (Kišiček i Stanković, 2014, str. 10). Predmet analize tekstne lingvistike su standardizirani uporabni oblici, komunikacijske rutine specifične za neki jezik. Prema Ivanetić (2003, str. 4), tekstne su vrste jedinice koje povezuju kognitivne, komunikacijske i djelatne aspekte te su oblik socijalne prakse, što nalikuje usmjerenosti današnje retorike. De Beaugrunde i Dressler (2010, str. 26) navode kako se najstariji oblik bavljenja tekstom pronalazi u klasičnoj retorici. I retorika i tekstna lingvistika bave se analizom sadržajnih formulacija i gramatičkih pravila u komunikacijskom činu te mogućnosti realizacije raznih komunikacijskih namjera uporabom pojedinih sredstava (usp. Glovacki-Bernardi, 2004, str. 30-31, Adamzik, 2004, str. 35-36, de Beaugrunde i Dressler, 2010, str. 26). I jedna i druga znanstvena disciplina ispituju i opisuju dispoziciju teksta i govora, odnosno ustrojstvo samog teksta i njegovih sastavnica pri čemu je naglasak na analizi izbora i rasporeda misli, tvrdnji, argumenata, retoričkih smicalica, općenito stavova te izbora riječi, prikladne figurativnosti, izričaja modalnosti i dr. Jednako tako i unutar tekstne lingvistike i retorike naglasak je na analizi i opisu elokucije, odnosno vještine i umještosti izražavanja i izlaganja. Poveznice između tekstne lingvistike te retorike su emitent i recipijent, usustavljivanje teme, komunikacijski kontekst, situacija, gramatičko i sadržajno strukturiranje teksta/govora te njegova uporaba / izvedba.

1.2. Diskurs i analiza diskursa

Uporaba pojmova lingvistika diskursa i tekstna lingvistika uglavnom je uvjetovana lokalnim tradicijama lingvista (usp. Turković, 2008). U anglosaksonskom govornom području uobičajen je termin diskurs i lingvistika diskursa, dok je u njemačkom govornom području uz pojam diskursa dominantan i pojam tekst te tekstna lingvistika. Za riječ *diskurs* u Rječniku hrvatskog jezika (Šonje, 2000, str. 185) ponuđene su sljedeće definicije: 1. ling/knjiž. manja govorna smislena cjelina, veća od rečenice i višeg reda od nje u kojoj postoji ovisnost manjih jedinica o drugima; 2. veća govorna cjelina ostvarena kao tematska, jezična i stilka struktura. Diskurs obuhvaća jedan ili više tekstova koji se proizvode iz određene društvene pozicije i/ili u određenom kontekstu. Stoga u znanstvenoj, stručnoj i svakodnevnoj jezičnoj uporabi dominiraju sintagme poput politički diskurs, pravni diskurs,

medicinski diskurs, medijski diskurs, ideološki diskurs, feministički diskurs, akademski diskurs i druge.

Francuski lingvist Émile Benveniste (1966) u *Problems in General Linguistics* riječ diskurs objašnjava iz lingvističke i filozofske perspektive naglašavajući njegov subjektivan modus. U njegovom se tumačenju subjektivan modus odnosi na osobnu uključenost emitenta u društvenu stvarnost, a objašnjava se u odnosu na riječ *récit*, odnosno neosoban, objektivni odnos prema dijelu društvene stvarnosti. Razvidno je da se subjektivnost i objektivnost odnose na deiksu. Diskurs se sukladno Benveniste (ibid.) razumijeva kao dio društvene stvarnosti koji je osobno doživljen, osobno prepričan, osobno konstruiran (prema Palašić, 2014).

Lingvist Norman Fairclough definira diskurs kao komunikacijski događaj koji obuhvaća izjave unutar određene domene, kao što je politička ili medijska, a naspram tematskog koncepta. Sukladno tome, diskurs se temelji na društvenoj interakciji recipijenta i emitenta u stvarnoj, realiziranoj komunikacijskoj situaciji (Fairclough, 1995, str. 18; Witosz, 2010, str. 176; Jäger, 2004; 2007). Fairclough ističe nadalje kako se društveno kulturne promjene iskazuju kroz diskurse na trima sinkronim razinama: razini sustava znanja i uvjerenja, razini društvenih odnosa te na razini osobnog identiteta (Fairclough, 1995, prema Pędzisz, 2008, str. 82). Društvena se realnost stoga konstruira sinergijskim učinkom navedenih razina.

Francuski sociolog, filozof i povjesničar Michel Foucault (1973, str. 143, prema Heinemann, 2011, str. 35) diskurs objašnjava u odnosu na kategoriju razdoblja i/ili konteksta, povijesnog razdoblja neke društvene zajednice. Prema njemu, diskurs je sve ono što se može izreći o nekom događaju ili sl. u određenom povijesnom razdoblju, odnosno kontekstu. U diskursu se zrcali realizacija tekstova te društvenih normi i procesa, stoga postaje instrument realizacije društvenih realnosti i odnosa moći unutar njih. (ibid. , str. 38-39). Njemački jezikoslovac Siegfried Jäger (2007, str. 16-23) diskurs poima poput Foucaulta. Diskursi nastaju tijekom vremena, traju u jednakom obliku dok se ne dogodi neki diskurzivan događaj koji snažno obilježi do tada postojeći diskurs te ga na određeni način promijeni (Jäger, 2004). Primjer navedenog jest humani i restriktivni diskurs u izbjegličkoj krizi (Mesić, 2004). Jäger naglašava kako je diskurs odraz društvenih suodnosa i načina ostvarivanja društvene moći. Smatra da su diskursi raznih tema, od medija do politika ili svakodnevice međusobno isprepleteni. Tako se primjerice u svakodnevnim se situacijama raspravlja o izjavama političara, citira se te izjave, a one su javnosti prenesene putem medija. Jäger (2004, 2007) fragmente diskursa naziva tekstom ili

dijelom teksta koji se odnosi na neku temu. Pod pojmom izjava podrazumijeva homogene sadržaje na određenu temu, što se preuzima za potrebe doktorskog rada. Stoga se mogu navesti primjerice izjave o izbjeglicama, izjava o hrvatskom gospodarstvu i dr. Izjave su u međuo odnosu s ostalim tematskim konceptima koji ne moraju biti direktno povezani s temom (ibid). Diskurzivan slijed označava tematski homogenu cjelinu izjava/tekstova. Razine diskursa su razine na kojima djeluju diskurzivni sljedovi. Primjer razina su znanost, politika, literatura, svakodnevnica. Iz navedenog proizlaze sintagme znanstveni diskurs, politički diskurs i dr. Diskurs u poimanju Jägera (ibid.) može označavati i društvena mjesta na kojima se proizvode i odvijaju diskursi, pa tako navodi televizijski diskurs, medijski diskurs i dr. Različite diskursne razine u društvenom su suodnosu. Diskurzivna pozicija označava političku poziciju neke osobe ili medija. Način odvijanja diskursa direktna su refleksija odnosa moći i vlasti u nekom društvu. To znači da se razina, kvaliteta, općenito kvalitativna obilježja diskursa razlikuju od društva do društva, sukladno stupnju razvoja društva i poštivanja normi i pravila ponašanja i suživota.

Analiza diskursa ima različita istraživačka težišta, sukladno pravcu unutar kojeg se provodi analiza. Kao i kod tekstne lingvistike, ne postoji jedan pristup analizi, niti jasna ograničenja između više pristupa. Početak analize diskursa nalazimo u teoriji kritičke analize jezika. Unutar kritičke lingvistike jezika, značenje ne proizlazi iz prirodnog odnosa označen i označeno (usp. de Saussure, 2000), nego iz sustava suprotnosti unutar kojeg se taj pojam nalazi (usp. Benveniste, 1966). Istražuje se međuo odnos značenja i riječi. Nastavno na tu prvu fazu kritičke lingvistike jezika, razvija se analiza diskursa pod utjecajem etnometodologije i konverzijske analize analize (usp. Garfinkel, 1967). Počinje se propitivati međuo odnos značenja i društvenih interakcija. Pristup se naslanja na Searlovu teoriju o govornim činovima, odnosno pragmalingvistički pristup. U oba navedena pristupa naglasak je na analizi izgovorenog i/ili napisanog teksta, na analizi sadržaja izjave. Daljnji se razvoj analize diskursa temelji na poststrukturalističkom poimanju društvene zbilje. U središtu zanimanja je analiza narativne strukture teksta koja je usidrena u određeni povijesni kontekst (Foucault, 1981, Jäger 2004; 2007).

U okviru prve razvojne faze analize diskursa naglasak je bio samo na analizi teksta, bez da se tragalo za informacijama o društvenim kontekstima unutar kojih je stvoren tekst. Takav je pristup i dalje prisutan u brojnim istraživanjima, legitiman je i donosi znanstveni doprinos. No isto tako postoji veliki broj istraživanja koji kroz analizu jezične konstrukcije diskursa nastoje izvući zaključke o društvenoj konstrukciji realnosti u vrijeme nastanka nekog diskursa, kao što je to slučaj u ovom doktorskome radu.

Primjer jezičnog mehanizma za konstrukciju realnosti je konceptualna metafora. Konceptualna metafora je ujedno metafora konstrukcije, odnosno moguće ju je promatrati iz rakursa konstruktivizma i interpretatizma. Uslijed razvoja teorija društvenog konstruktivizma ⁶² i interpretatizma postaje razvidno da je nemoguće objektivno konstruirati i interpretirati određeni događaj, odnosno da je nemoguće unificirati perspektivu promatranja i doživljavanja, pa onda i komuniciranja zbog različitih iskustava i različitih pogleda na svijet. Halmi, Belušić i Ogresta (2004, str. 37-39) naglašavaju kako metafora konstrukcije u određenom diskursu sa sobom nosi i koherencijsko i kohezijsko znanje i prije nastajanja tog diskursa. Neki događaj ili aktivnost svaka će osoba iskomunicirati na svoj način pa se tako uporabom određene konceptualne metafore značenje profilira, naglašavaju se samo određeni segmenti teme (usp. Stanojević, 2013).

Diskurs je obilježen funkcijsko-uporabnim karakterom. To znači da jezik nije samo mehanizam komunikacije, nego se pripadnici neke govorne zajednice služe jezikom kako bi međusobno utjecali jedni na druge, kako bi komunicirali sebe i svoju ulogu kroz društvene interakcije. Uporabom jezika, kako verbalnog, tako i neverbalnog, djelujemo i konstruiramo mikro i makrodruštvena ozračja. „Kao društveni sudionici ili akteri, mi se neprestance orijentiramo prema kontekstu interpretacije u kojem se sami nalazimo te tako izgrađujemo našu raspravu (diskurs) da bi se uklopili u širi socijalni kontekst“ (Halmi, Belušić i Ogresta, 2004, str. 38). Tekstovi i jezik kojim netko govori smatraju se socijalnim aktivnostima.

Integrirani pristup analizi diskursa (ibid) temelji se na hipotezi da različite vrste tekstova stvaraju društvenu realnost i čine platformu društvenoj interakciji, a verbalno i neverbalno komuniciranje temeljni su mehanizmi za urječavanje kako same društvene realnosti i fizičkih te pravnih entiteta unutar nje, tako i za urječavanje reakcija i iskustava. Jedan od ciljeva analize diskursa jest da se identificiraju i opišu brojni izričaji socijalnih uloge u različitim vidovima interakcije

Za potrebe ovog doktorskog rada ključan je pristup analizi diskursa na retoričkoj razini. U okviru analize retoričke razine diskursa, koja je dio svojevrsne kritičke analize diskursa, konstruiranje društvene realnosti i društvene interakcije promatra se kao svojevrsno nadmetanje između moći i nemoći.

⁶² <http://struna.ihjj.hr/naziv/drustveni-konstruktivizam/25322/> (Pristup 20.12.2016.)

1.2.1. Kritička analiza diskursa

Kritička analiza diskursa kao pristup analizi diskursu usustavljuje se se nakon 80-ih godina 20. stoljeća. Korijeni kritičke analize diskursa leže u retorici, tekstnoj lingvistici, antropologiji, filozofiji, socijalnoj psihologiji, kognitivnim znanostima, književnim studijama, sociolingvistici, no i primijenjenoj lingvistici i pragmatici (Wodak i Meyer, 2009, str. 1). Temeljna zadaća retoričkog pristupa unutar kritičke analize diskursa jest identificirati i opisati načine konstrukcije određenih društvenih koncepata i nositelja i/ili sudionika tih koncepata. Halmi, Belušić i Ogresta (2004, str. 37-39) kažu kako takvi diskursi „nastoje uspostaviti jednu verziju svijeta, natječući se s drugim različitim verzijama“, a u pozadini takvog pristupa stoji istražiti diskurzivne strategije uvjerljivosti, odnosno nametanja vlastite interpretacije društvenih konstrukcija, što je jedno od temeljnih ciljeva istraživanja u ovom doktorskom radu.

Ivana Vrtić i Viktorija Car (2016, str. 147) navode kako pojam kritički u međuodnosu s jezikom prvi put koriste Roger Fowler, Bob Hodge, Gunther Kress i Tony Trew u knjizi *Language and Control* 1979⁶³. godine kada su upozorili na poveznicu jezika i načina opisivanja pojedinih događaja. Kritička lingvistika razvija se pod utjecajem frankfurtske škole Maxa Horkheimera, Theodora Adorna and Herberta Marcusea te filozofa i sociologa Jürgena Habermasa (usp. Habermas, 1971, 1973, 1990). Predstavници frankfurtske škole smatrali su da društvena promišljanja i posljedične kritike trebaju biti usmjerene na društvo u cjelini (Wodak i Meyer, 2009, str. 6). Kritička lingvistika preuzela je takvo poimanje društva te se, naslanjajući se na Hallidayevu sistemsko funkcionalnu gramatiku, počinje baviti istraživanjima povezanosti društva i jezika. Polazišna pretpostavka jest da predstavnici nekog društva semantičko-gramatički jezični sustav koriste ovisno o društvenoj pozadini i kontekstu. Polazišta kritičke lingvistike dalje razvijaju začetnici kritičke analize diskursa britanski lingvisti Norman Fairclough, austrijska lingvistica Ruth Wodak te nizozemski lingvist Teun A. van Dijk (usp. Baker, Ellece, 2011, Wodak i Meyer, 2009, Fay, 1987). Temeljni pojmovi za teorijske smjernice su iluzija objektivne realnosti i zrcaljenja društva u jeziku. „*Critical theories, thus also CDA, want to produce and convey critical knowledge that enables human beings to emancipate themselves from*

⁶³ Godina izdanja te knjige smatra se godinom početka sustavnog razvoja kritičke lingvistike. Cilj razvoja kritičke lingvistike jest ustanoviti kojim su jezičnim sredstvima u tekstu opisane teme. Pozornost se pritom usmjerava na međuodnos analize gramatičko-semantičkog urječavanja u tekstu.

forms of domination through self-reflection“ (Wodak i Meyer, 2009, str. 7). Kritička analiza diskursa bavi se međuodnosom političkih institucija, tema iz svakodnevnog života građana kroz posljedice donošenja odluka (Wodak i Meyer, 2009, str. 17).

Fairclough (1989, usp. i Vrtič i Car, 2016) smatra kako model analize diskursa treba uključivati jezični izričaj odnosno tekstnu realizaciju diskursa i društveni kontekst. On pritom upozorava na povezanost semantičkih i gramatičkih jezičnih sredstava s temom o kojoj tekst govori. Fairclough nadalje ističe nužnost analize diskursa na trima razinama. Prva je razina analiza teksta koju (postupak analize) Fairclough naziva deskripcijom (eng. *description*). Ta analiza uključuje verbalne i neverbalne razine urječavanja teme, a razvila se na osnovama kritičke lingvistike (eng. *critical linguistics*) i Hallidayeve sistemske funkcionalne gramatike. Fairclough nadalje ističe drugu razinu analize diskursa, interpretaciju (eng. *interpretation*). U toj je analizi naglasak na međuodnosu teksta i interakcije. Tekst se promatra iz perspektive konstrukcije izričaja i interpretacije. Ova faza obuhvaća i analizu uokvirivanja teme. Fairclough (1989, str. 159) tvrdi da su okviri (eng. *frames*) entiteti na koje se odnose ili koje evociraju pojedine aktivnosti. Treća faza analize, objašnjenje (eng. *explanation*), uključuje intertekstualnost, odnosno analizu interakcije teksta i društvenog konteksta. Naglasak je na ispitivanju društvenog utjecaja na koheziju i koherenciju teksta (usp. Baker i Ellece 2011). U okviru istraživanja temi se pristupa sukladno navedenom modelu analize diskursa.

Siegrfried Jäger (2001; 2004; 2007), njemački jezikoslovac, kritičkom se analizom diskursa započinje baviti 1980. godine. Svoj pristup kritičkoj analizi diskursa Jäger temelji na teorijskim i metodološkim smjernicama Foucalta, a ključni je pojam njegova pristupa pojam dispozitiva. Dispozitiv je pojam koji uvodi Michael Foucault, a odnosi se na dvojno, no sinkrono proučavanje diskursa. Prva razina proučavanja odnosi se na diskurs kao društvenu praksu, a druga na analizu moći, odnosno nejednakosti u društvu. Diskurs se shvaća kao simboličan spremnik unutar kojeg se nalazi sve ono što je moguće misliti i/ili reći o nekom događaju u nekom razdoblju. Taj je spremnik multidimenzionalan, čine ga dimenzije pojedinih općih, no i usko definiranih diskursa, sukladno horizontalno i/ili vertikalno zadanim varijablama. Jäger u svojim radovima ne teži pronalaženju i opisivanju objektivne istine. On smatra kako objektivna istina nije uistinu objektivna, već je u očima promatrača i kao takva predstavlja kut promatranja i sudjelovanja u diskurzivnom⁶⁴ događaju. Prema Jägeru, cilj kritičke

⁶⁴ U radu se sinonimno koriste pojmovi diskursan i diskurzivan.

analize diskursa jest identificirati, analizirati, propitati i opisati modulacije jezičnih i diskursnih konstrukcija suodnosa društva i moći. (Jäger, 2007). U središtu analiza nalaze se tako tekstovi osoba na nekoj razini društvene moći, medijski tekstovi, diskusije o medijskim utjecajima na javno mnijenje te tekstovi o političkim utjecajima na medije. Teme istraživanja su gramatička i semantička jezična sredstava te prateća neverbalna komunikacija u svrhu konstrukcija identiteta, moći, vrijednosnih uvjerenja, ideologija, nejednakosti u društvu, implicitna i eksplicitna manipulacija.

Teun Adrianus van Dijk (2006a i b) razvio je društveno-kognitivni pristup unutar kritičke analize diskursa. Van Dijk koristi pojam analize teksta. Navedeno je kako su ideologija, moć i društvo temeljni pojmovi u okviru istraživačkih pristupa kritičke analize diskursa. Van Dijk ideologiju definira kao shematski organiziran sustav stavova i vrijednosti u odnosu na određenu društvenu shemu (Wodak i Meyer, 2009, str. 8, prema van Dijk, 1993). Moć se u okviru kritičke analize diskursa smatra uzrokom nejednakosti u društvu. Kao koncept, moć se definira kao posljedica uzrokovana određenim društveno usustavljenim spregama, potom kao specifično svojstvo društvene promjene u svakoj interakciji te kao sustavan i konstitutivan čimbenik društva (usp. French i Raven, 1959, Emerson, 1975, Foucault, 1975, prema Wodak i Meyer, 2009, str. 9). Stoga je nužno temeljito i sustavno analizirati komunikacijske događaje u odnosu na realizacije moći i ideologija u nekom društvu.

Za razvoj Modela sinergijske persuazije od posebnog je značaja diskursno-povijesni pristup kritičkoj analizi diskursa jer je taj pristup dominantno lingvistički usmjeren. Tvorcima kritičko-povijesnog pristupa unutar kritičke analize diskursa smatraju se austrijski jezikoslovci Martin Reisigl, Michael Meyer i Ruth Wodak (usp. 2001). Ruth Wodak i Michael Meyer u uvodnom tekstu knjige *Methods of Critical Discourse Analysis* (2001) kritičku analizu diskursu smještaju u kontekst sljednika tradicije Frankfurtske škole te Habermasova poimanja jezika kao ideološka oblika, sredstva iskazivanja dominantnosti te društvene preraspodjele moći. Pozornost istraživača unutar kritičke analize diskursa usmjerena je na analizu i opis načina putem kojih se ideologija i međudodnosi moći realiziraju kroz jezik (usp. Baker i Ellece, 2011).

Ključni pojmovi kritičke analize diskursa, koncepti ideologije, moći, sociokulturni kontekst u implicitnosm su smislu središnji pojmovi ovog rada. Cilj je uspostaviti poveznice između područja djelovanja, žanra ili tekstne vrste, diskursa i teksta. Analiza stoga obuhvaća analizu teksta u odnosu na analizu uporabu jezika u određenom kontekstu, potom analizu intertekstualnih međudodnosa te

analizu interdiskurzivnosti povijesnog konteksta i situacijskog konteksta. Istražuje se koje teme i koji načini pristupa temama dominiraju u dnevnim izvještavanjima (Wodak i Meyer, 2009, str. 8).

1.2.2. Argumentacija kroz spregu teksta i diskursa

Kritička analiza diskursa, posebice diskursno-povijesni pristup je usmjeren na analizu argumentacije. Analiza argumentacije pritom se odnosi na analizu diskursnih strategija označavanja i opisivanja (usp. Kuna, 2015), no kako se asimetrija društvenih odnosa zrcali prije svega u modalnosti izričaja, nužno je argumentaciju sagledati iz rakursa kognitivne lingvistike, što je odabir ovog rada. Pritom je naglasak u poveznici konceptualnih metafora i načina argumentacije, odnosno modulacija označavanja i opisivanja. Označavanje i/ili imenovanje te opisivanje unutar Modela sinergijske matrice promatra se kao argumentacija u svrhu afirmativne i/ili kritički usmjerene evaluacije teme, osobe ili događaja, potom u svrhu pridobivanja javnosti za svoj stav i/ili aktivnosti. Implicitnim i/ili eksplicitnim označavanjem te opisivanjem, no također i naglašavanjem uključenosti u temu, distanciranosti od iste, suzdržanosti ili empatije, odnosno skrbi za interes javnosti, realiziraju se modulacije intencija informativno-persuazivne jezične funkcije. Te se diskursne strategije u radu proučavaju u odnosu na način argumentacije, odnosno svojevrsno mikrorečenično okruženje i u odnosu na argumentacijske tehnike kao što je iskazivanje vrijednosnog suda, govorničke perspektive, semantički odabir performativnog glagola i/ili semantički specifično usmjerene imenice, uporaba modalnih čestica i dr. Jednako je tako pažnja istraživanja usmjerena na ispravnost argumentacije, odnosno identifikaciju uporabe logičkih pogrešaka, odnosno dominantnih smicalica.

Ivo Škarić (2011, str. 13, usp. 2003; 2007) argumentaciju definira kao oblikovanje teksta kojim se u procesu argumentacije pridobiva razumski. Temeljem kvalitetne argumentacije publika i/ili sugovornik određeni stav prihvaća razumski, odnosno putem spoznaje i logike. Ukoliko se u obzir uzmu konceptualne metafore kao mehanizmi modalnosti, onda se onkraj svjesnog rasuđivanja tema argumentira kroz osjećajnu kategorizaciju. Naglasak u argumentaciji jest na postizanju uvjerenja u recipijenta o tome da bi izneseno moglo biti istinito (usp. i Biočina, 2015). Aristotel (1989, str. 13) je također retoriku smatrao vještinom iznalaženja uvjerljivog u odnosu na konkretan komunikacijski slučaj. On pritom vještinu dojmljivog i uvjerljivog govorenja veže uz način postizanja uvjerljivosti pa tako razlikuje etos ili vjerodostojnost koja se odnosi na govornika. Uspješan retorikar treba prema Aristotelu biti vjerodostojan, potom umjeti uobličiti svoj jezik tako da probudi patos (osjećaje) kod

recipijenta (slušatelja). Kako bi govornik svjedočio svoju vjerodostojnost (etos), probudio patos (osjećaje) važna je vješta jezična uporaba (logos) (ibid, 1989, str. 13). Umješna retorika predstavlja učinkovit međuodnos etosa, patosa i logosa, u svrhu postizanja vjerodostojnosti.

Prema Škariću (2011, str. 21) umijeće argumentiranja se oslikava u iznalaženju što više općih mjesta ili najdojmljivijih činjenica ili podataka, što ponovno kolidira s postavka o konceptualnim metaforama, odnosno pristupu argumentaciji i iz rakursa kognitivne lingvistike, kao u istraživanju. Škarić naglašava da su argumentacijski postupci jači što su činjenice čvršće urezane u svijesti publike, što su zornije predstavljene, što su podaci povjerljiviji, svjedoci vjerodostojniji, autoriteti slavniji, jednaki slučajevi brojniji, odnosno javnost će brže prihvatiti i povjerovati u početnu tvrdnju. Prema Aristotelu (1989, str. 14), komunikacijska intencija govornika unutar politike jest poticanje na nešto, odnosno prihvaćanje te odvrćanje od nečega i kritiziranje. Političar govoreći ima u vidu budućnost, odnosno kao da dok govori vidi sebe s postignutim ciljem te govori iz te perspektive.

Argumentativni čin sastoji se od tvrdnje, određenog slušateljstva, okolnosti i razloga odnosno potkrjepa (Perelman i Olbrechts-Tyteca 1996; Perelman 1982; Škarić, 2011). Tvrdnja ili teza treba biti jedna izjavna, stilski neobojena rečenica koja je branjiva, netrivialna i zanimljiva publici. Branjiva tvrdnja je ona za koju govornik nudi barem jedan argument. Istovremeno tvrdnja treba biti netrivialna, odnosno važno je da se publika (javnost) s njom u početku ne slaže (ibid.). Škarić (2011, str. 24) ističe da "vrijednost tvrdnje raste što je početni disens naglašeniji, što onda i implicira veće poteškoće pri argumentiranju." Sve polazi od tvrdnje i očitosti, odnosno potkrijepe tvrdnji. Tako tvrdnja, odnosno argumentacija, postaje uvjerljiva.

Postoje četiri vrste tvrdnji koje su podijeljene prema pitanju kojim se bave te načinom na koji su formulirane (Fahnestock i Secor, 2004, usp. Škarić, 2011). Činjenične tvrdnje iznose narav, prirodu stvari, ono što je u temelju. Uzročno-posljedične tvrdnje iskazuju povezanost uzroka i posljedica te implicitno ili eksplicitno odgovaraju na pitanje zašto. Vrijednosne tvrdnje se bave kvalitativnim obilježjima neke teme, događaja, osobe i dr. Četvrta vrsta tvrdnji su političke tvrdnje. One služe kako bi se identificirao problem i ponudilo rješenje. Prema Fahnestock i Secor (2004) politička tvrdnja je sastavljena od tri dijela: osvještavanje problema ili izazova (preliminarna argumentacija), potom slijedi iznošenje konkretnog prijedloga za poboljšanje ili promjenu stanja te u konačnici iznošenje argumenata koji potvrđuju da je rješenje koje govornik nudi najbolje u određenom trenutku (Fahnestock i Secor, 2004, str. 266-303).

U argumentiranju sama tvrdnja nije dovoljna. Kako bi se postiglo uvjeravanje potrebno je tvrdnju potkrijepiti očitostima koje onda povezujemo uz tvrdnju logičkim vezama. Škarić (2011) određuje očitost kao dio argumenta koji je publici sam po sebi prihvatljiv. On nije sporan da bi ga trebalo argumentirati, ali može biti upitna njegova točnost pa se na njega prigovara s ispravkom pogrešnog navoda ili se propitkuje točnost navoda." (Škarić, 2011, str. 25). Očitosti mogu biti definicije, toposi, stereotipi, citati, autoriteti, zakoni, slučajevi (primjeri), ilustracije, podatci, činjenice, svjedočenja, a s tvrdnjom su povezane logičkim vezama (dedukcijom, indukcijom, analogijom, kauzalnošću i semiotičnošću) (ibid. str. 26-27).

Zdravka Biočina (2015, str. 159) smatra kako pogreške u argumentaciji ili lažni argumenti (Škarić, 2011, str. 85-88) i retoričke smicalice (Škarić, 2011, str. 89-97) zauzimaju važno mjesto u argumentaciji. Škarić (2011, str. 85) lažne argumente ili pogreške u argumentaciji određuje kao parafraze pravih argumenata. Oni mogu biti namjerni, i u tom ih se slučaju naziva sofizmima ili nenamjerni, odnosno paralogizmi. I retoričke smicalice i lažni argumenti mogu se stoga objasniti kao način razumskog pridobivanja za svoju istinu kada se za neku tvrdnju navodi argument koji izgleda kao valjan, no zapravo je pogrešan (usp. Charteris-Black, 2007; 2014; Kišiček i Stanković, 2011; 2014). U ovom se doktorskom radu koristi pojam argumentacijske pogreške, kojim se obuhvaćaju lažni argumenti i smicalice (usp. Škarić 2011). Pritom je naglasak na analizi uporabe *ad argumenata* koji su prema Weston (1992), Kišiček i Stanković (2011) i Biočina (2015), najčešći a to su *ad hominem*, *ad populum*, *ad misericordiam* i *ad baculum*. Ovdje je važno naglasiti kako je u istraživanju naglasak na kognitivnoj razini, konceptualnim metaforama te će se u interpretaciji rezultata samo ukazati na postojanje argumentacijskih pogrešaka iz konceptualnog rakursa⁶⁵. Ti se *ad argumenata* dovode u poveznicu s modalnošću informativno-persuazivne tekstne funkcije u političkom diskursu te su dio Modela sinergijske persuazije.

Kako je etos najsnažniji način uvjeravanja u političkim govorima, pretpostavlja se da su *ad hominem* pogreške najučestalije upravo u političkoj argumentaciji, s tim da se očekuje da dominiraju u izjavama političara. Argumentom *ad hominemom* napada se sam govornik, a ne tvrdnja tako da se umanjuje stručnost te osobe ili njezina vjerodostojnost, iznosi često detalji iz privatnog života koji su irelevantni za temu. Škarić (2011) navodi kako je lažni argument *ad baculum* sličan smicalici argument *ab utile*

⁶⁵ Naglasak u istraživanju nije uobičajeno ispitivanje argumentacije, stoga ovaj dio nije detaljno obuhvaćen istraživanjem.

koja označava iznošenje štetnosti protivnikova stava., ali ovdje se ne obećava, nego se prijeti kaznom i sankcijama, što se implicitno ogleda u izboru konceptualnih metafora vremenskih nepogoda u izbjegljivom i migrantskom diskursu. Uporabom te smicalice u recipijentima se potiče strah pozivanjem na svojevrsnu silu, „zlu sudbu“, posljedicu koja će se dogoditi javnosti, a sila je način izazivanja straha. Argument *ad misericordiam* označava poziv na samilost, suosjećanje. Argumentum *ad populum* temelji se na tvrdnji da je nešto točno jer većina ljudi tako misli i s tim se slaže, ali se zapravo radi o pogrešci temeljenoj na stereotipu.

Ako je važno za upravljanje dojmom o temi, u okviru *modela sinergijske persuazije* obraća se pozornost na pogreške irelevantnosti u argumentaciji, koje su prema Weston (1992), Kišiček i Stanković (2011) i Biočina (2015) česte u izričaju. Pogreška irelevantnosti uključuju pogreške *straw man*, *red herring* i irelevantan zaključak. Pogreška *straw man* uključuje pretpostavku i dodjeljivanje nekog stava suparniku, a zatim se taj stav napada i odbacuje. To je izravno pripisivanje nekih stavova protivniku, koji ili uopće nisu oni koje protivnik zastupa ili su na neki način iskrivljeni. Time argument kojim se napada nečije stajalište zapravo odvlači pozornost s pravog stajališta te osobe i zbog toga je pogrešan. *Red herring* je argumentacijska pogreška odvlačenja pozornosti na drugu temu, odnosno skretanje s jedne teme na drugu ili naglašavanje nekog drugog kuta gledanja na ponuđenu temu. Pritom je riječ o svjesnom preusmjeravanju pažnje. Irelevantan zaključak poznat još i kao *ignoratio elenchi* ili *non sequitur* je zaključak koji ne slijedi iz premise, odnosno ne postoji veza između premisa i onog što je iz njih zaključeno (Škarić, 2011, Kišiček i Stanković, 2011; 2014; Biočina, 2015; Tindale, 2007; Weston, 1992 i dr.).

U ovom doktorskom radu opisan proces argumentacije promatra se i analizira u sprezi s modalnošću. Vrijednosni sustav u tekstu u međuodnosu je s iskazivanjem emocionalnosti, odnosno modalnosti. Intencija političara o realizaciji modalnosti uvjetuje dizajn semantičkog plana izjave te ujedno formalno gramatičko-sintaktičke razine. Analiza načina argumentacije i modalnosti okvira obuhvaća stoga gramatičku i semantičku analizu. Gramatičkom analizom identificira se uporaba modalnih partikula, govorničke perspektive, uporaba pridjeva ili priloga, glagolskog načina i modalnog glagola koji prema Austinu (2002, str. 93-95, usp. Searl, 2003) subjektivnost, odnosno emotivnost iskaza (Borčić, 2012, str. 65).

2. KOGNICIJA, JEZIK I KOMUNIKACIJA

2.1. Odnos komunikacije i kognicije u okviru teksta i diskursa

„What does it mean to be human? How is knowledge possible? Where do moral values come from?“ (Lakoff i Johnson, 1999)

U podlozi povezanosti jezika i mišljenja u okviru doktorskog rada nalaze se temeljne postavke kognitivne lingvistike. Rasprave o kognitivizmu te povezanosti kognitivnih funkcija, odnosno općenito kognitivizmu kao načinu poimanja teme česte su u psihologiji, lingvistici, antropologiji, filozofiji, sociologiji i drugim područjima (usp. Bordwell, 1999). Hrvatska istoznačnica za pojam kognicija jest spoznaja⁶⁶. Pojam *kognicije* (*spoznaje*) odnosi se na inteligenciju, operacije *svijesti*, dugotrajno pamćenje, razinu baratanja znakovno utemeljenih reprezentacije, no naglasak je na kognitivnim⁶⁷ sposobnostima percepcije, emocije i djelovanja.

Kognitivna znanost eksplicitno se 80-ih godina 20. stoljeća suprotstavlja objektivističkom poimanju jezika i svijeta⁶⁸. Objektivistički utemeljene spoznaje su sljedeće: 1) Svijet se sastoji od objekata na čije međudnose nema utjecaj ljudsko razumijevanje; 2) Svijet je takav kakav jest bez obzira na uvjerenja ljudi, postoji samo jedna objektivna istina; 3) Samo je jedna racionalna objektivna stvarnost i ispravan je onaj um koji zrcali tu jednu racionalnu stvarnost; 4) Objektivnu je realnost moguće opisati

⁶⁶ Stoga se kognitivna znanost naziva i spoznajna, a primjerice kognitivna bi se lingvistika mogla nazvati spoznajna lingvistika. No, kako je u Hrvatskoj uvriježeno imenovanje pojedinih znanstvenih koncepata pod utjecajem anglosaksonske jezične i uporabne tradicije, uobičajena je uporaba pojmova kognitivna lingvistika, kognitivna psihologija, kognitivna znanost i dr (usp. Štrkalj Despot, 2013; 2014, 2015).

⁶⁷ Pravilnik je u potpunosti dostupan na internetskoj adresi Narodnih novina:

http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_09_118_2929.html (Pristup 02. veljače 2016.)

⁶⁸ Štrkalj Despot pritom navodi kako je objektivizam tema brojnih opsežnih i temeljitih filozofskih, socioloških i jezikoslovnih radova, no za potrebe rada autorica se ograničava na temeljna zajednička polazišta objektivizma. Sukladno temi ovog doktorskog rada, ta se temeljna polazišta u potpunosti preuzimaju bez dodatne dorade. Više o objektivizmu u Peikoff (1991).

pomoću jezičnih koncepata čija se značenja doslovno preslikavaju na označeno, bez utjecaja kontekstualne uporabe; 5) Razum označava sposobnost povezivanja doslovnih značenja te sposobnost posljedičnog logičnog zaključivanja; 6) Riječi dobivaju značenje temeljem referencijalnosti; 7) Racionalno mišljenje predstavlja logičko operativno upravljanje jezikom kao sustavom referencijalnih simbola (Štrkalj Despot, 2013, str. 147-148, usp. Lakoff i Johnson, 1999, str. 74-118).

Kognitivna se pak znanost (usp. Štrkalj Despot, str. 2013, str. 148) temelji na sljedećim smjernicama: 1) Um/razum je intrinzično utjelovljen (Lakoff i Johnson, 1999, str. 114); 2) Mišljenje je svojim najvećim dijelom nesvjesno (Lakoff i Johnson, 1999, str. 115-117) i 3) Apstraktni koncepti su metaforičke prirode (Lakoff i Johnson, 1999, str. 118-129). Verbalna i neverbalna politička komunikacija u ovom se radu primarno promatra kroz kognitivističke postavke. Kognitivni pristup razvoju teorije o povezanosti jezika i mišljenja polazi od hipoteze da je jezik je utjelovljen sustav simbola te da objašnjenja jezika i mišljenja ne mogu isključivati ljudsko tijelo, mozak i iskustvo (Štrkalj Despot, 2013, str. 145). Kognitivna znanost istražuje i opisuje ljudske sposobnosti kao što su razaznavanje poznatog od nepoznatog, profiliranje ili usmjeravanja pažnje na samo jedan segment (usp. Stanojević, 2013) i dr. Opisuju se kognitivni procesi kao što su prepoznavanje, percepcija, razumijevanje, tumačenje, prosuđivanje, kategorizacija, prisjećanje i dr. Proces uvjeravanja, odnosno proces utjecaja političara i medija ne bi bio moguć bez čovjekove sposobnosti da prepozna, percipira, razumije, tumači, kategorizira, prosuđuje i prisjeća se. Stoga je za analitičare političke vjerodostojnosti, komunikologe, stručnjake za kreiranje stvarnog ili viralnog imidža, stručnjake za odnose s javnošću korisno osvijestiti tu perspektivu. Analizom povezanosti kognitivnih procesa i komunikacijskih sadržaja moguće je ustvrditi zašto je neko jezično i/ili retoričko sredstvo učinkovito.

Um se smatra⁶⁹ „najvišom spoznajnom moći, ukupnosti spoznaja na teorijskom i praktičnom području“, a u razgovornom se diskursu pojam *um* upotrebljava za „sposobnost pravilnog rasuđivanja ili razum“. George Lakoff i Mark Johnson u knjizi o utjelovljenosti jezika i mišljenja *Philosophy in the Flesh* (1999) um/razum (eng. *reason*) opisuju kroz međudnos utjelovljenosti i verbalnog i

⁶⁹ Detaljnije o značenju na internetskom portalu Hrvatsko jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>. (Pristup 12. siječnja 2017.)

neverbalnog jezičnog izričaja, s naglaskom na verbalni ⁷⁰. Lakoff i Johnson (1999, str. 4, usp. Štrkalj-Despot, 2013, str. 148) smatraju da je um/razum/kognicija: 1) utjelovljen jer je posljedica odnosa mozga, tijela i tjelesnog iskustva; 2) evolucionistički, odnosno temelji se na motoričkom i senzornom sustavu koji posjeduju i „niže“ životinje (eng. *lower animals*); 3) univerzalan jer sposobnost razuma posjeduju sva ljudska bića zahvaljujući njegovoj utjelovljenosti; 4) nije sasvim svjestan, odnosno dominantno je nesvjestan (usp. ibid. str. 11-15); 5) metaforičan i imaginativan jer utjelovljenost počiva na međuo odnosu neuralnog moždanog sustava i sposobnosti te aktivnosti ljudskog tijela u interakcijskom kontekstu. Zaključno, razum se odnosi na skup i podskup kognitivnih sposobnosti čovjeka.

Temeljem kognitivnih sposobnosti čovjeka mi prepoznajemo, percipiramo, razumijemo, tumačimo, prosuđujemo, kategoriziramo, prisjećamo se, doživljavamo i dr. Pojam doživljaja pritom označava i percepcijske reakcije (Turković 1999; 2003; 2008) koje se nalaze u podlozi procesa dekodiranja poruka. Turković (ibid) pojam *doživljajan* koristi za kontekste u kojima nije nužna specifikacija modalnosti kognitivnih aktivnosti, dakle doživljajna se sposobnost čovjeka može promatrati u okviru kognitivnih sposobnosti ili odvojeno. Sukladno kognitivističkom pogledu na jezik i mišljenje, diskurs u kojem izravno ili neizravno sudjelujemo pokreće čovjekove doživljajne i kognitivne sposobnosti, a jezik nije moguće razumjeti bez utjelovljenosti. Mozak je ključan mehanizam u povezanosti tijela, osjeta i aktivnosti (usp. Štrkalj-Despot, 2013, str.149, usp. Feldman, 2006). Na taj je način ostvarena podloga za (ne)svjesno utjecanje političkih poruka na stavove te percepcije.

Razumijevanje kognitivnih sposobnosti u odnosu na mogućnost utjecaja kroz način komunikacije u neraskidivoj je vezi s neuralnom teorijom jezika. Stoga se ovdje navode temeljne smjernice, sukladno prostornoj ograničenosti rada. U okviru kognitivnih znanosti jezik i mišljenje povezani su s tijelom i mozgom, prema funkcijama senzorno-motoričkog sustava, što je polazište neuralnoj teoriji jezika. Štrkalj Despot (2013, str.158, usp. Feldman, 2006) navodi njezine temeljne zasade, a to su: 1) izravna neuralna realizacija, 2) kontinuitet mišljenja i jezika te evolucija, 3) važnost jezičnih zajednica u smislu bazičnih uvjerenja i gramatike, 4) simulacijska semantika koja podrazumijeva uključivanje istih dijelova moždanih struktura kod vizualne percepcije, kretanja, percepcije i reakcije kod osjeta te

⁷⁰ U doktorskom se radu sinonimno koriste pojmovi razuma i uma, sukladno definiciji na Hrvatskom jezičnom portalu. Razum se može na hrvatskom objasniti i kao proces stvaranja mišljenja.

kod percepcije aktivnosti, provođenja aktivnosti i samo razumijevanja jezika, 5) „best-fit“ - proces ili proces najboljeg podudaranja koji je u podlozi učenja i razumijevanja jezika te govorne produkcije.

Polazišna hipoteza jest da je ljudska ukotvljenost u određeni situacijski kontekst uzročnik načina oblikovanja misli i komuniciranja. Shematske strukture, riječi kao profilirani segment pojedinih koncepata, smjer percepcije i razumijevanja sadržaja, pa time i reakcije na isti u izravnom su međuođnosu sa ljudskim iskustvom i zadanostima motoričko-senzornog sustava⁷¹ (usp. Feldman, 2006, str. 7). Potom, teorija o konceptualnoj metafori pokazala je da se apstraktni koncepti na jezičnom planu verbaliziraju kroz tjelesna senzorno-motorička urječavanja. Jerome A. Feldman (2006, str. 3) u knjizi *From Molecule to Metaphor: A Neural Theory of Language* navodi dva međusobno bliska principa neuralne teorije jezika, a to su: 1) misao je strukturirana neuralna aktivnosti i 2) jezik je nemoguće odvojiti od mišljenja i iskustva. Ljudski mozak čini sustav povezanih neurona koji funkcioniraju prema elektrokemijskom principu. Neurona je oko 100 bilijuna, koji povezani međusobno čine oko 100 trilijuna neuronskih veza⁷². Znanstvenici stoga postavljaju pitanja kako je moguće da takav sustav producira i reagira na ideje, osjete, osjećaje, zvukove, dodire i drugo. Kognitivna se znanost bavi pitanjem kako mozak uspijeva sve navedeno.

Prema Feldmanu (2006) jezik i mišljenje su neuralni i evolucionistički sustavi. U ulozi neuralnih sustava rade prema principu neuralnog procesuiranja, a ne prema principu uporabe dogovorenih sustava simbola. Misli i jezik su utjelovljeni, a neuralno procesuiranje zrcali međuođnos ljudskog tijela i vanjskog fizičkog i društvenog okruženja. Evolucionistički sustav znači da velik dio neuralnih mehanizama koji se koriste u jezičnim i kognitivnim funkcijama nije tipičan samo za ljude, kao primjerice kategorizacija i dr. (Štrkalj-Despot, 2013, str. 159, Feldman, 2006, str. 8). Neuronske mreže zaslužne su za kognitivne, motoričke, senzorne, ali i komunikacijske funkcije mozga. Funkcionalne mreže neurona formiraju se jačanjem veza među sinapsama, a interakcija kroz iskustvo u izravnom je međuođnosu s jačanjem sinaptičkih veza, prema Hebbovom učenju, koje pojednostavljeno glasi „okidanje neurona rezultira jačanjem sinapsi“. Što se iste sinaptičke veze češće povezuju, odnosno što

⁷¹ Štrkalj-Despot (2013, str. 158) navodi kako su primjerice riječima izraženi prostorni odnosi derivirani iz specijaliziranih neuronskih krugova, odnosno topografskih mapa vidnog sustava i orijentacijski osjetljivih stanica, što je potvrda povezanosti utjelovljenosti i načina oblika misli, odnosno (ne)svjesnog izbora leksika.

⁷² Više o neuronskim mrežama u Feldman, 2006.

češće dolazi do okidanja neurona, to je njihova povezanost jača. Sukladno tome određene aktivnosti primjerice postaju automatizirane te ih ne percipiramo svjesnim razumom (Despot, 2013, str. 161, usp. Wehling, 2016).

Hebbovo učenje temelj je primarnih metafora koje nastaju proširivanjem kognitivnih primitiva, odnosno predodžbenih shema (ibid.). Razlog tome objašnjava otkriće zrcalnih neurona prema kojima se neuroni okidaju ne samo tijekom doživljaja određenog iskustva, nego i ako to iskustvo gledamo, slušamo ili pričamo o njemu (ibid). Stoga svaki put kada nešto pomislimo, u mozgu se aktivira određeni semantički ili konceptualni okvir koji strukturira znanje te daje informacijama određeni smisao. Činjenice koje su duboko uvriježene u određenoj kulturi, izražene kroz kognitivne primitive ili predožbene sheme, aktiviraju duboko usidreni okvir. Govornik nekog jezika pritom na proces nema utjecaj jer se sheme i okviri automatski aktiviraju, prema polazištu neuralne teorije jezika o nesvjesnom mehanizmu mišljenja. Iz toga proizlazi da recipijenti brže i lakše primaju informacije posredovane kroz lekseme koji zrcale proživljeno iskustvo. Kako nije nužno testirati njihovu istinitost (poznajemo je iz iskustva), informacija se upija bez dodatne provjere.

2.2. Kategorizacija kao osnova utjecaja

George Lakoff i Mark Johnson u *Philosophy in the Flesh* (1999, str. 16-44) polaze od pretpostavke da sva živa bića kategoriziraju, čak i amebe koje kategoriziraju između onog što jest i što nije hrana (ibid. str. 17). To se događa automatski, amebe ne biraju. Jednako je tipično za cijeli životinjski svijet, životinje kategoriziraju i „odabiru“ hranu, sklonište, partnera i drugo, sukladno senzorno-motoričkim sposobnostima. Ljudi kategoriziraju posljedično iz međuodnosa mozga i tjelesnih funkcija, sposobnosti i aktivnosti u interakcijskom okruženju. Iz toga proizlazi da je kategorizacija, barem ona primarna koja je zaslužna za primarna značenja (usp. Borčić, 2012) posljedica tjelesne ukotvljenosti razuma i to poglavito nesvjesnog dijela razuma. Štrkalj Despot (2013) objašnjava kategoriziranje kao proces s pomoću kojeg ljudi prepoznaju i povezuju koncepte i iskustva. Stoga je kategoriziranje važno u bavljenju analizom političkih sadržaja, jer je izbor koncepata kroz koji političari prenose poruke u izravnom međuodnosu s razumijevanjem sadržaja, a time i utjecajem na kreiranje javnog mnijenja vezano uz neku temu.

Bavljenje kategorizacijom u okviru semantičkih teorija datira još iz sredine 19. stoljeća., od Alexandera von Humboldta (1836) i Herdera (1772) (prema Lyons, 1980, str. 261, usp. Borčić, 2012).

Humboldtovo holističko poimanje jezika kao međuodnosa mišljenja i jezične djelatnosti utječe na prvi prikaz semantičkih polja kao načina kategorizacije jezičnog registra⁷³. Sedamdesete godine dvadesetog stoljeća označavaju novo promišljanje semantičkih struktura. Rječničko znanje vezuje se s pojmom leksema, dok se enciklopedijsko znanje vezuje uz pojam koncepata. Osamdesete godine dvadesetog stoljeća smatraju se prekretnicom u teorijskom poimanju veze između okvira, koncepta i verbalnog, odnosno neverbalnog komunikacijskog izričaja.

⁷³ Mayerova (1910, str. 356) definicija o semantičkom sustavu kao skupu riječi koji su međusobno povezani temeljem nekog zajedničkog obilježja predstavlja podlogu za daljnji razvoj teorije o okvirima. Ipsen (1924), Trier (1931), Weisgerber (1939, 1962) te Porzig (1928, 1934) opisuju jezični registar kao znakovni sustav koji posjeduje intrinzičnu organizaciju. Jost Trier 1931. godine razvija teoriju o leksičkim poljima (njem. *Wortfeldtheorie*). Trier koristi pojmove leksičko (njem. *Wortfeld*) i pojmovno ili konceptualno polje (njem. *Begriffsfeld*), ne koristi pojam semantičko polje. Trier ne ističe razliku između leksičkog i pojmovnog polja. Polje navodi kako se polje sastoji iz promjenjivih entiteta, a entiteti su poveznica između riječi i rječnika (prema Lyons 1980, str. 265). Svaki leksem pripada u određeno leksičko polje, a svrha kategorizacije leksika bila je smisljena organizacija vokabulara. Leo Weisgerber (1962) dalje razvija teoriju polja. U tekstu «Die Bedeutungslehre – ein Irweg der Sprachwissenschaft» Weisgerber (1927, str. 161-183) se zalaže za autonoman pristup značenju, kritizirajući pritom predstrukturalističku historijsku semantiku. Kategorizacijom riječi dalje se bavi i Walter Porzig (1934). Porzig stavlja naglasak na paradigmatičke odnose između leksema te utječe na Els Oksaar (1958) koja smatra mogućim pojavljivanje istog leksema unutar dvaju ili više polja (prema Coseriu & Geckler, 1981, str. 24). Josip Užarević (1995, str. 105) objašnjava semantičko polje kao „do određenog stupnja ustanovljenu ukupnost aktualnih i potencijalnih značenja (semova, semantema), koja na određeni način ulazi u domen neke riječi“. John Lyons (1980, str. 278-9) semantičko polje definira kao rječničku podgrupu nastalu temeljem paradigmatički i/ili sintagmatski uvjetovanim zajedničkim karakteristikama. Post (1988, str. 36-42) navodi kako tradicionalna semantika polja te moderna semantika okvira imaju pojedina polazišta slična (usp. i Geeraerts i dr, 1994). Leksičko i konceptualno polje je uzajamno povezano, i u teoriji polja i u teoriji okvira. Razlika je da Trierovo i Weisgerberovo semantičko polje ne dopušta metaforička proširenja temeljnog značenja nekog leksema. Sedamdesetih godina 20. stoljeća Eleanor Rosch razvija teoriju prototipa (eng. *prototype theory*), koje smatra temeljem u organizaciji sustava jezika i mišljenja. Fillmore (1982, 1985) se zalaže za povezivanje enciklopedijskog i rječničkog znanja, uvodeći pritom pojmove prizor i okvir. Prizor je standardizirani sustav koncepata. Ti su koncepti platforma za značenjske odnose, tj. mentalne predodžbe izvanjezične stvarnosti. Okviri su sustavi jezičnih struktura koji su povezani s prizorima. Okviri i prizori se međusobno prožimaju te aktiviraju srodne prizore i okvire (Nikolić-Hoyt, 2004, str. 115, Žic-Fuchs, 1991, str. 44-5). Prvotna Fillmoreova distinkcija između jezičnih okvira i prizora se u njegovim kasnijim radovima briše te se model naziva semantikom okvira (usp. Fillmore 1982, 1985). (Tekst prema Borčić, 2012, str. 26-35).

Fillmore (1982, str. 119) okvir (eng. *frame*) opisuje kao strukturirano znanje o nekoj situaciji koje obuhvaća sve elemente situacije, to je temelj za opis jezičnog značenja i sudjeluje u strukturiranju značenja (Fillmore, 1982, str. 119). Lakoff (1987, str. 68-77, usp. Borčić, 2012, str. 26-42) organizaciju jezičnog značenja opisuje kao kulturološki uvjetovanu strukturu konceptualnog iskustva govornika i u početku koristi termin idealizirani kognitivni model, ali kasnije (Lakoff i Johnson 1999, str. 116-7; usp. i Lakoff, 2002; 2004; 2008) dograđuje poimanje te kategorije i stvara termin konceptualni okvir koji se odnosi na ustroj znanja o svijetu u govornika određenog jezika. Štrkalj Despot (2013, str. 157) navodi kako se pojam okvir rabi za koherentno strukturirano iskustvo i znanje koje je karakteristično za određeni mikro i/ili makrokontekst. Semantički i konceptualni okviri unutar neuralne teorije jezika sadrže tako shematska utjelovljenja raznih oblika i vrsta iskustava, referencijalnih objekata, entiteta i događaja (usp. Štrkalj Despot 2014⁷⁴; 2015, MetaNet.hr).

U okviru ovog rada koriste se pojmovi okvir, semantički okvir, konceptualni okvir i argumentacijsko-interpretativni okvi. Transponirana interpretacija je pritom u izravnom međudnosu s informativno-persuazivnom funkcijom jer odabir koncepta kroz koji je prenesena poruka utječe na način interpretacije te daljnje argumentacije pojedinog segmenta teme. Oslanjajući se na Langackerovu studiju o temeljima kognitivne gramatike iz 1987. godine, Stanojević (2013, str. 73) definira koncept kao temeljnu jedinicu mentalnog prikaza nekog entiteta, odnosno profiliran dio neke domene, tj. scene. Domenom se, pak, označava bilo koja struktura u našem umu koja služi za razumijevanje neke druge strukture (usp. Fillmore 1985, str. 223; Lakoff, 1987, str. 74; Langacker, 1987, str. 147, usp. Borčić, 2012, str. 26-42)⁷⁵. Koncept na verbalnoj i neverbalnoj komunikacijskoj razini predstavlja leksem ili primjerice gesta. Oni okviri koji su dio nesvjesnog utječu na razumijevanje značenja leksema i/ili neverbalnog znaka (Lakoff, 1999, str. 116-117). Razumijevanje riječi može se tako opisati kao evociranje okvira u misli (Štrkalj-Despot, 2013, str. 157).

⁷⁴ Dostupno na: http://www.elxicography.eu/wp-content/uploads/2014/07/Strkalj-Despot_2014_COST_Bolzano.pdf (Pristup 20. siječnja 2017.)

⁷⁵ Uz pojam domene, u sličnom se kontekstu koriste i pojmovi baza, okvir, kulturni model, idealizirani kognitivni okvir te konceptualni okvir. Langackerova baza označava znanje koje je u pozadini, ali nije profilirano, Fillmore se koristi terminom okvir koji ističe cjelovitost znanja koje potom strukturira druga znanja.

Za *model sinergijske persuazije* važan pojam predstavlja primarna razina koncepata. Razumijevanje okvira temeljeno je na predodžbenoj sposobnosti našeg uma. Štrkalj Despot (2013, str. 157) navodi kako su kognitivni primitivi ili predodžbene sheme (eng. *image-schemas*) načini uokvirivanja osnovnog i univerzalnog dijela znanja te opisuju osnovne i univerzalne segmente znanja. Lakoffovo (1999, str. 116) poimanje primarnih razina koncepata (eng. *basic-level concept*), nalikuje poimanju prototipova⁷⁶. Lakoff (1999, str. 497) navodi kako je jedna od mogućnosti kreiranja značenja koncepata temeljem njihova «utjelovljenja» (eng. *embodiment*). Kodiranje i dekodiranje jezičnog sadržaja, posebice u konotativnom kontekstu, uvjetovano je stoga tjelesnom percepcijom, pomoću perceptivnih i motoričkih sposobnosti govornika. Koncepti koji su izravno povezani s ljudskim tijelom jesu koncepti na temeljnoj razini (eng. *basic-level concept*), prostorno-odnosni koncepti, koncepti tjelesne aktivnosti, općenite strukture aktivnosti i događaja i dr. Koncepti kao profilirani dijelovi neke domene ili okvira nisu stoga samo preslike svijeta koji ih okružuje, nego su uvjetovani međuodnosom mozga i tijela putem senzorno-motoričkog sustava (Štrkalj-Despot, 2013, str. 155., usp. usp. Borčić, 2012, str. 26-42; Žanić i Borčić, 2016). Primarna razina koncepata posjeduje intencionalno⁷⁷ i reprezentativno⁷⁸ značenje, stoga je razvidno kako se te sheme sastoje od vizualne percepcije, mentalnih struktura te ostalih kognitivnih struktura, a nastaju posljedično temeljem vještina motoričko-senzornog sustava te čovjekovih interakcija u odnosu na svijet koji ga okružuje.

Simulacijska semantika ima ključnu ulogu u razumijevanju utjecaja kroz uporabu različitih koncepata i okvira, posebice u svrhu realizacije informativno-persuazivne tekstne funkcije. Zbog prostorne ograničenosti ovdje se navode samo temeljne zasade prema Feldmanu (2006) i znanstvenim radovima

⁷⁶ Prema Štrkalj Despot (2013, str. 154) prototip je neuralna struktura koja govornicima nekog jezika omogućuje donošenje zaključaka o kategoriji. Pritom se zaključci mogu donositi: 1) temeljem sheme o prototipu kao tipičnom primjeru, kada o ostalim predstavnicima kategoriji donosimo zaključak bez da imamo dodatne informacije o kontekstu uporabe, 2) temeljem sheme o prototipu kao idealnom primjeru kada ostale članove kategorije vrednujemo u odnosu na neki konceptualni standard, 3) temeljem sheme o društvenim stereotipovima ili heuristikama koje se koriste pri brzim prosudbama, 4) temeljem sheme o istaknutom primjeru koja se koristi kada se predviđa te temeljem 5) sheme radijalne kategorije koje omogućavaju složeno kategoriziranje (prema Štrkalj Despot, 2013, str. 154).

⁷⁷ Značenje je intencionalno jer primjerice leksem stolica u našem kognitivnom nesvjesnom združuje mentalno stvaranje slike stolice s motoričkim znanjem sjedenja na stolici.

⁷⁸ Ono je reprezentativno budući da mentalna slika stolice te motorička predodžba sjedenja na stolici predstavljaju utjelovljenu reprezentativnost člana kategorije (prema Borčić, 2012).

George Lakoffa (2008b), Marka Johnsona (2008), Gillesa Fauconniera i Marka Turnera (2003), Gillesa Fauconniera (2008), Sama Glucksberga (2008), Dedre Gentner i Briana Bowdle (2008), Raymonda Gibbsa i Teenie Matlock (2008), Elisabeth Wehling (2016) i drugih istraživača koji su pridonijeli razvoju teorije metafora izvan prvotne kognitivne teorije o konceptualnim metaforama. U hrvatskom je znanstvenom prostoru bavljenje teorijom simulacijske semantike novo⁷⁹. Simulacijska semantika podrazumijeva da razumijevanje jezika uključuje moždane strukture koje su uključene u kretanje, percepciju vanjezične realnosti i unutartjelesnih osjeta (Štrkalj-Despot 2013, str. 158). Kako bismo nešto razumjeli, nužno je da to možemo zamisliti, osjetiti, razumjeti putem jednog od osjetila. Feldman (ibid.) u objašnjavanju procesa kodiranja i dekodiranja unutar komunikacijske interakcije polazi od teorije o zrcalnim neuronima. Zrcalne neurone⁸⁰ otkriva 1992. godine skupina znanstvenika iz Parme. Istraživajući ponašanje macaca majmuna identificirali su set neurona u ventralnom

⁷⁹ Kao što je 1980. godinu obilježila knjiga *Metafore po kojima živimo*, najpoznatija knjiga o konceptualnoj metafori koja iz temelja mijenja dotadašnje spoznaje o povezanosti jezika i mišljenja kroz koncepte uvodeći hipotezu o staništu metafora u mozgu, tako je za pretpostaviti da je knjiga Jeromea Feldmana *From molecule to metaphor: a neural theory of language* (2006) prijelomni revolucionaran korak u novu perspektivu povezanosti jezika i mišljenja. Svaka nova teorija treba svoje vrijeme prihvatanja unutar znanstvene zajednice, podsjetimo se, zanimanje hrvatskih jezikoslovaca inicirano je radovima Milene Žic Fuchs 1991. i 1992. Godine, a sami se radovi objavljuju tek krajem 20. stoljeća, i to Milan Mateusz Stanojević objavljuje primjerice 1999. Vrijeme bavljenja novom perspektivom kognitivne teorije dolazi deset godina nakon što je ona postavljena, a u radovima hrvatskih jezikoslovaca teorija se oživotvoruje tek nakon 1999. godine. Stoga ne čudi da se prvi rad u kojem Kristina Štrkalj Despot daje osnovni pregled teorijskih smjernica neuralne teorije metafora i neuralne teorije jezika pojavljuje u Hrvatskoj 2013 godine, a povezanost jezika, mozga i mišljenja tek u današnje vrijeme (2016) polako postaje tema kroz koju se promatra diskurs. A upravo je to temeljno istraživačko usmjerenje grupe istraživača neuralne teorije jezika na američkom sveučilištu University of Berkeley. Grupa je poznata kao NTL grupa, a glavni su istraživači J. Feldman, George Lakoff, S. Narayann te njihovi suradnici Charles Fillmore, E. Sweetser, R. Ivry, L. Aziz-Zadeh (Štrkalj Despot 2013, str. 158).

⁸⁰ Iako je u brojnim znanstvenim područjima globalno prihvaćane teorija o zrcalnim neuronima te iako ona predstavlja polazišnu točku za brojne sudove, zaključke i ino, istraživanja na ljudima do današnjih dana nisu donijela čvrste dokaze o postojanju zrcalnih neurona u mozgu čovjeka. Razlozi tome su tehničke prirode. U istraživanju postojanja zrcalnih neurona primjenjuje se funkcionalna magnetska rezonancija (fMRI), pozitronska emisijska tomografija (PET), elektroencefalografija (EEG), magnetoencefalografija (MEG) i transkranijaska magnetska stimulacija (TMS). Te metode nisu dovoljno osjetljive kako bi se pouzdano moglo ustvrditi aktiviraju li se pri nekom stimulusu uistinu zrcalni neuroni ili se radi o neuronima neke druge populacije (usp. Božić, Milić, Šijan, 2015)

premotornom korteksu koji su se okidali neovisno o tome jesu li majmuni izvodili neku aktivnost ili su ju primjerice promatrali (Božić, Milić, Šijan, 2015, str. 32). Sukladno tumačenjima kognitivnih znanstvenika, teorija o zrcalnim neuronima kaže da se isti neuroni okidaju neovisno o tome prolazi li neka osoba kroz iskustvo, gleda ga ili primjerice priča o njemu (Lakoff, 2008, str. 18-19, Štrkalj Despot, 2013, str. 159-160). Feldman (2006, str. 212-224) navodi kako se simulacija odvija temeljem neuronskih mreža koje su uključene u percepciju, aktivnost, osjećanje, konstrukciju načina kako ljudi misle o sebi i drugima, a razumijevanje apstraktnih koncepata značenja odvija se temeljem metaforičkih projekcija utjelovljenih neuralnih krugova, što je razvidno ako se promotre primarne metafore i uporaba temeljnih značenja leksema.

Iz navedenog proizlazi da uporaba pojedinih riječi koje su primjerice česte u svakodnevnom životu, automatski omogućava lakše i brže razumijevanje sadržaja unutar konceptualnog okvira. Lakoff (usp. 2004; 2008; 2009) i Wehling (2016) pritom razlikuju dvije vrste okvira: površinski okvir (eng. *surface frame*), koji se odnosi na značenje pojedinačnih riječi i rečenica te dubinski usidren okvir (eng. *deep seated frame*), koji strukturira opće znanje o svijetu, poimanja o svijetu na temelju, primjerice, moralnih i političkih principa koji su istiniti za pripadnike određene zajednici, takozvani zdrav razum, *common sense*, nekog društva. Temeljna postavka Lakoffa i Elisabeth Wehling (2009) vezano uz snagu utjecaja pojedinog diskursa jest da uporaba riječi koje u mozgu uzrokuje jednako okidanje neurona, kao kod najjednostavnijih fizičkih radnji i/ili doživljajnih reakcija, omogućuje veću sugestivnost jer je recipijent prijemčljiviji na takvu poruku. Stoga je razvidno da recipijenti konzumirajući primjerice vijesti o izbjeglicama kroz koncept broda koji tone, a koji aktivira znanje o posljedicama vremenskih neprilika, posljedično stvaraju određeni stav prema izbjeglicama i migrantima. Konceptualne metafore su tako, kao dijelovi konceptualnih okvira, no posljedično i interpretativno-argumentacijski okviri, u direktnoj međuovisnosti s realizacijom informativno-persuazivne funkcije političkog diskursa.

2.3. Konceptualna metafora i informativno-persuazivna funkcija

“You don’t have a choice as to whether to think metaphorically. . . conceptual metaphor is a neural phenomenon” (Lakoff and Johnson, 2003, str. 256-257).

Aristotel je definirao metaforu kao „stvar koja se naziva imenom koje pripada nekoj drugoj stvari, s tim da se taj prijenos vrši ili od roda na vrstu, ili od vrste na rod, ili pak na temelju analogije“. No, potrebno je razlikovati tradicionalno shvaćanje metafora (na koje se misli kada se kaže retoričke metafore) od metafora koje se istražuju u kognitivnoj lingvistici. Čovjek, čovjekovo mišljenje i (među)djelovanje u kulturi i svijetu temelj su razumijevanja i opisivanja jezika u kognitivnoj lingvistici. Jezik se promatra kroz njegovu upotrebu u svakodnevnom kontekstu, svaka jezična struktura gleda se u interakciji s drugim jezičnim strukturama (Stanojević, 2013, str. 19). Kognitivna razina urječavanja odnosi se na oblikovanje mentalnog sadržaja, a priopćavanje tog sadržaja odvija se na komunikacijskoj razini (Raffaelli, 2009, str. 61-2, usp. Borčić, 2012, str. 26-42).

Prema kognitivnim lingvistima Georgu Lakoffu i Marku Johnosu svakodnevni je život protkan metaforičkim izrazima te je metaforizacija zapravo temeljna za razumijevanje jezika. Metaforizacija strukturira mišljenje, odnosno omogućava razumijevanje svijeta koji nas okružuje. Prema njima se metaforičko poimanje situacije sastoji od dvaju dijelova. Prvi se dio odnosi na skup metafora koji oblikuje čovjekovo poimanje određene situacije. Drugi se dio odnosi na čovjekovu sposobnost da te metafore primijeni kada komunicira. Konceptualna metafora koja se izravno oslanja na teoriju okvira i koncepata tako predstavlja način ustroja našeg znanja te je time djelomično odgovorna i za ustroj našeg leksičkog znanja, ona je dakle jezična pojava koja je istodobno vezana uz naš um (Borčić, 2012, str. 26-42).

Ovaj se doktorski rad zasniva na teoriji konceptualne metafore u okviru kognitivne lingvistike koja je nastala 80-ih godina 20. stoljeća, a kao njezin se početak uzima knjiga Georga Lakoffa i Marka, *Metaphors We Live By* (1980) / *Metafore po kojima živimo* (2015). Knjiga Metafore po kojima živimo predstavlja početak sustavnog bavljenja teorijom konceptualnih metafora. Lakoff i Johnson naglašavaju kako metafore nisu samo sukladno uobičajenom poimanju retoričke figure, nego predstavljaju koncepte kroz koji govornici nekog jezika razumiju društvo unutar kojeg žive. Mišljenje je protkano setom široko rasprostranjenih metafora (usp. Lakoff i Johnson 1980/2011; Lakoff i Turner 1989; Lakoff 1993; Kövecses 2002; 2005, usp. Borčić, 2012, str. 26-42).

Prema klasičnoj teoriji metafora Lakoffa i Johnsona ciljna domena se objašnjava dijelom značenja koncepta izvorne domene (Lakoff i Johnson, 1980/2011, str. 11-17, Stanojević, 2009, str. 340-1, usp. Borčić, 2012, str. 26-42). Metaforični koncepti koji postoje na konceptualnoj razini jezika imaju svoj odraz u različitim vidovima jezičnog izričaja, lingvističkim metaforama. Realizacija jedne od čestih političkih konceptualnih metafora POLITIČKA RASPRAVA JE RAT/SUKOB⁸¹ vidi se u primjeru (1) gdje lingvistička metafora „sukobljavati se“ ukazuje na izvornu domenu RAT / SUKOB.

(1) Mislim da je ovo dokaz da se u okviru konstruktivnog dijaloga rješavaju problemi, a ne sukobljavanjem i prebacivanjem odgovornosti. (KGK, Dnevnik, 07.10.2015.)

Preslikavanje između domena odvija ili na temelju znanja ili na temelju predodžbene sheme (Kövecses, 2002, str. 36), no moguća su preslikavanja uvjetovana znanjem govornika i/ili sugovornika o ciljnoj domeni (Lakoff i Turner 1989, str. 250- 252; usp. Lakoff, 1990; Borčić, 2012, str. 26-42). Tako se u navedenoj metafori POLITIČKA RASPRAVA JE RAT koncept neprijatelja preslikava na političke neistomišljenike, gubitak života/borbe/teritorija na gubitak izbora, pobjeda u fizičkom sukobu na pobjedu na izborima i dr. Učestale izvorne domene u političkom diskursu su jednostavne domene kao put, rat, konflikt, borba, građevina i dr., a ta im jednostavnost i uobičajenost daje veću mogućnost (ne)svjesne manipulacije određenim predodžbama, što je posebice učinkovito za upravljanje percepcijom u političkom diskursu (usp. Grady, 1999, str. 87-8, Lakoff 2004; 2006; 2008; 2009; Charteris-Black 2004; 2005; 2007; Chilton i Ilyin 1993; Ahrens & Yat Mei Lee, 1993; Borčić, 2010; 2012, str. 26-42; Žanić i Borčić, 2016 i dr.).

Pennebaker (2011) smatra kako su logika i razum važne osobine političara, ali društvena i emotivna strana kampanje imaju odlučujuću ulogu na izborima. Prema njemu su uspješni političari oni koji pokazuju poštovanje prema drugima i koji izražavaju implicitno emocije (prema Borčić, 2012, str. 26-42). Može se pretpostaviti da su ljudima prihvatljivije i sadržajno snažnije teme opisane kroz dijelove života koji su im iskustveno bliski. Iskustveno bliski dijelovi života u nama bude svjesne i nesvjesne asocijacije koje tada prenosimo na ciljanu domenu. Svrha (ne)svjesne uporabe konceptualnih metafora je dakle sveobuhvatna. One, kao što je već rečeno, prenose emocije budeći u recipijentima određene asocijacije (usp. Lakoff 1987; 1996; 2002; 2008; 2009; 2011; Charteris-Black 2004; 2005; 2014).

⁸¹ Budući da je riječ o konceptima, postignuta je konvencija da se konceptualne metafore ispisuju tiskanim slovima, no manjim fontom nego je tekst napisan.

Jezik, odnosno jezični sadržaj, tako ima važnu ulogu u formiranju svijesti, a time i neizravan utjecaj na ponašanje i pojedinca i društva.

Lakoff i Johnson (1980/2011, str. 15-46) dijele konceptualne metafore, prema njihovoj kognitivnoj ulozi, na strukturne, ontološke te orijentacijske. Strukturne metafore omogućavaju recipijentu razumijevanje ciljne domene kroz strukturu izvorne domene. Primjer strukturne metafore je - RASPRAVA JE RAT. Proces preslikavanja⁸² odvija se prema iskustvenoj utemeljenosti koja proizlazi iz rasprostranjenosti fizičkog sukoba među ljudima i životinjama (Lakoff i Johnson, 1980/2011, str. 75-83). Izvorna domena rata tako strukturira znanje o političkim raspravama prema znanju o sukobima i ratovima. Predodžbene sheme poput SPREMNIKA, IZVOR – PUT - CILJ, CJELINA - DIO predstavljaju strukture organizacije čovjekova mentalnog svijeta (Lakoff 1987, str. 453-461). Fizička omeđenost prostora, koncept spremnika karakteristike su tjelesnih iskustava (Tuđman Vuković 2010, str. 14, prema Borčić, 2012, str. 26-42).

Ontološke metafore (Ibid.) u svojoj osnovi sadrže iskustva s konkretnim fizičkim predmetima. Ta se iskustva prenose na apstraktne ciljne domene. Primjer ontološke metafore jest KRIZA JE ENTITET (usp. Lakoff, Johnson, 1980/2011) Izvorna domena najjačeg ontološkog karaktera jest domena OSOBE koja fizičkom entitetu ili apstraktnom pojmu poput institucije, države ili stranke pridaju osobine ljudskog tijela, karaktera ili psihičkih, kognitivnih, emotivnih stanja ili aktivnosti (Lakoff, Johnson, 1980/2011, str. 44-5, Čulić, 2003, str. 81-92, usp. Borčić, 2012, str. 26-42 i dr.). Njome se strankama, političkim institucijama ili nekim događajima prenose osobine ljudi, što utječe na razvoj pozitivnih ili negativnih asocijacija u recipijenta, kao u primjeru (2):

(2) Dakle, Hrvatska je ta koja je navodno prema njima dovoljno naivna i blentava da tako nešto radi. (ZM, Dnevnik, 18.09.2015.)

Na konceptualnu metaforu ZEMLJA JE OSOBA upućuju leksemi - naivna, blentava, raditi. Reifikacija i „oživljavanje“ institucija, događaja i dr. pojačava i/ili umanjuje snagu vrijednosne procjene, što je jedna od strategija pozitivnog ili negativnog procjenjivanja teme unutar povijesno-diskursnog pristupa kritičke analize diskursa.

⁸² Lakoff razlikuje ontološka preslikavanja, epistemička preslikavanja te posljedice. Više u: Lakoff, 1987, str. 286-389; Lakoff i Johnson, 1999, str. 384-385.

Treća skupina metafora unutar prvotne teorije o konceptualnim metaforama predstavljaju orijentacijske metafore. Izvorne domene odnose se na prostornu orijentaciju ili na odnose kao što su odnosi *gore-dolje*, *ispred-iza*, *iznutra-izvana*, *duboko-plitko*. Mnoge imaju osnovu u držanju tijela ili ponašanju u prostoru. (Lakoff i Johnson 1980/2011, str. 22-30). Primjer orijentacijske metafore je SRETNO (DOBRO) JE GORE / TUGA (LOŠE) JE DOLJE.

Za potrebe ove disertacije ne naznačuju se pojediničano metonimijski i metaforički procesi (sukladno postavkama prema Borčić, 2012). U okviru kognitivne lingvistike i metonimija i metafora procesi su temeljem kojih nastaju značenja u okviru govornikova konceptualnog sustava. Raffaelli (2009, str. 77) navodi, pozivajući se na Langackera (1987 i 2000), kako su metonimijska i metaforička proširenja često do te razine isprepletene, te ih unutar neke leksičke jedinice nije jednostavno razlikovati. Za mnoge jezične izraze može se dakle reći da su rezultati kako metaforičkog tako i metonimijskog proširenja stoga se u ovom radu koristi izraz konceptualna metafora, bez ukazivanja radi li se pritom o metonimijski ili metaforički utemeljenom proširenju značenja (prema Borčić, 2012, str. 26-42).

Konceptualne metafore se dakle zasnivaju na ustaljenom značenju, a sposobnost metaforizacije je općeljudska, nije vezana uz govornike nekog pojedinog jezika. Koncept motivira pritom jezične konstrukcije (Stanojević 2013, str. 8-9). Konceptualna metafora istodobno je jezična pojava i pojava vezana uz um, ona može strukturirati ne samo znanje o jeziku, nego i znanje o svijetu (ibid. 2013, str. 13-14, usp. Borčić, 2012, str. 26-42). Može biti tjelesna, neurološka, spoznajna, jezična (konstrukcijska), komunikacijska, kulturološka, a dominantno je zaslužna za ustroj znanja koji se odnosi na osjećaje (ibid. 2013, str. 16). Stanojević (2013, str. 13) nadalje razmatra pitanje kako se metafora realizira u umu, navodeći primjere povezivanja dvaju domena znanja koje se zajedno aktiviraju kada se osoba susretne s nekim metaforičkim izrazom, ali i primjere sukladne načelu relevantnosti i kategorizacije.

2.4. Konceptualna metafora i neverbalna komunikacija

Neverbalni jezik prema Hrvatskom jezičnom portalu predstavlja „sustav znakova koji izražava neke poruke bez riječi⁸³“. Hans Matthias Kepplinger (2009) neverbalnu komunikaciju smatra mehanizmom kojim se postiže učinak prikazivanja. Pod učinkom prikazivanja Kepplinger smatra svaki učinak televizijskih i radijskih priloga te novinskih fotografija kojima se osobe samopredstavljaju neverbalnim izričajem. Također je i kroz utjecaj rakursa snimanja, rasvjete, montaže i drugo moguće ostvariti asimetričan privid odnosa moći i nemoći (Kepplinger 1987, prema Kuncik i Zipfel, 2006, str. 18). Katnić-Bakaršić (2012) navodi kako blizina može sugerirati potencijalnu ravnopravnost u kreiranju diskursa, a daljina ukazuje na potencijalnu udaljenost između promatranih i promatrača. Elisabeth Noelle-Neumann (1970, prema Kuncik i Zipfel, 2006, str. 18) također u svojim radovima upozorava na moć televizijskog te općenito vizualnog predstavljanja osoba, koristeći pritom metaforu prerušenog slona, kojom upozorava na moć utjecaja na percepciju.

Ako neverbalnu komunikaciju promatramo kroz teoriju o govornim činovima (usp. Austin, 2002, Searle 2003, Ivanetić 2003), svaki neverbalni izričaj može se promatrati kroz simultane dijelove: a) lokuciju, b) propoziciju, c) ilokuciju, d) perlokuciju. Lokucijski čin podrazumijeva određeni pokret, intonaciju i dr., na općoj razini mogućnosti. Propozicija, tj. sadržaj odnosi se na ono što taj znak / simbol može značiti, ilokucija označava (ne)svjesnu namjeru govornika, perlokucija je djelovanje ili učinak na sugovornika, koji taj znak (ne)svjesno dekodira, razumije te odgovara ili ne odgovara na njega.

Judith Hall i Mark Knapp (2010, str. 5-7) objašnjavaju pojmove kodiranja i dekodiranja poruka prema smjernicama Ekmana i Friesena (1969). Razvidno je da se ti procesi zapravo zasnivaju na de Saussurovom (2000, str. 53-57) dualnom poimanju jezičnih znakova, odnosno sprezi označenog i označitelja. U procesu kodiranja i dekodiranja važnu ulogu ima takozvana udaljenost između označenog i označitelja (usp. Hall, 1997). Znak koji se smatra primarnim značenjem najbliži je označenom, prošireno značenje upozorava na moguće varijable u tumačenju, a ako je značenje arbitrarno, označitelj najmanje nalikuje označenomu⁸⁴. Na neverbalnoj razini ti se suodnosi mogu

⁸³ Hrvatski jezični portal, http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eF1IUBY%3D (Pristup 12. siječnja 2017.)

⁸⁴ Autori navode primjer kako niti riječ mačka niti slova u toj riječi ne izgledaju poput mačke (ibid.)

tumačiti u odnosu na sinkroničnost verbalnog i neverbalnog značenja. Stuart Hall (1997) navodi kako poruka u televizijskom diskursu ima učinak zabavljanja, informiranja ili uvjeravanja nakon što se smisleno dekodira sukladno svojim iznimno složenim perceptivnim, kognitivnim, emocionalnim, ideološkim ili bihevioralnim perlokucijama. Hall (ibid.) nadalje smatra kako do nesporazuma dolazi zbog manjka istovrijednosti u procesu dekodiranja u komunikacijskoj razmjeni.

U ovom je radu naglasak na povezanosti neverbalne komunikacije i konceptualne metafore. Sukladno istraživanjima Raymonda Gibbsa (2002; 2005), Adama Kendona (2004), Calbris (2008), Alan Cienki (1999; 2000; 2005; 2008 (Cienki, *Gesture, metaphor and thinking for speaking*, 2000)), Cornelia Müller (2008) i drugih, dosad istražene poveznice kognitivne lingvistike, odnosno teorije konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije, odnose se na gestikulaciju, odnosno izražavanje kretnjama ruku. Stoga je u ovom radu u okviru bavljenja neverbalnom komunikacijom pozornost usmjerena ka analizi međuodnosa semantičkih okvira, odnosno izvornih i domena te posljedično konceptualnih metafora i izražavanja kretnjama ruku, odnosno gestikulacijom. Koncept o metaforičnosti gestikulacije dugo vremena nije imao primat u istraživanjima neverbalne komunikacije jer je ona izučavana prije svega iz regulativne i ekspresivne perspektive. Geste su pritom segment neverbalne komunikacije koji se događa usporedno s govornom (usp. Juričić, 2003). U javnim političkim nastupima može se očekivati da gestikulacija nije potpuno spontana, odnosno da je do određene razine upravljana (McNeill, 1992; 2000, prema Juričić, 2003, str. 2).

Kako se u *modelu sinergijske persuazije* analizi javnih nastupa pristupa iz perspektiva kognitivne i neuralne teorije metafora, sukladno teorijskim smjernicama Geroga Lakoffa (2008, 2009 i dr.) i Elisabeth Wehling (2009, 2016), a u hrvatskom je znanstvenom prostoru javno dostupna baza metafora Repozitorija metafora hrvatskog jezika (www.MetaNet.hr), i u ovom se dijelu rada koriste termini semantički okvir, konceptualni okvir, izvorna i ciljna domena, konceptualna metafora te nazivlje okvira i metafora, sukladno upisima u navedenoj bazi⁸⁵.

Psiholog Wilhelm Wundt (1922, prema Cienki i Müller, 2008, str. 485, usp. Cienki, 2008) prvi je ukazao na metaforičnost gesta, odnosno povezanost izvornih domena / semantičkih okvira i

⁸⁵ „Najrecentnije stanje u tom istraživačkom području uključuje teorijska istraživanja i njihovu primjenu u okviru višejezičnoga interdisciplinarnoga projekta *MetaNet: A Multilingual Metaphor Repository*, koji provodi *International Computer Science Institute* na Sveučilištu Berkeley (SAD), a vodi prof. dr. Srinu Narayanan, voditelj grupe za umjetnu

konceptualnih metafora i pokreta rukama. Na primjeru uporabe prostornih gesti u svrhu temporalnog značenja, on upozorava na njihovu sposobnost transfera značenja iz jedne domene u drugu. Alan Cienki i Cornelia Müller (2008, str. 484-489) geste povezane s govorom smatraju fizičkom realizacijom utjelovljenog uma, kao što su to konceptualne metafore i konceptualni okviri. Geste iz perspektive kognitivne metaforike definiraju se kao pokreti rukom koji prezentiraju ili ukazuju na izvornu domenu metafore (usp. Bouvet, 2001, Calbris, 1990, McNeil, 1992 i dr.). Geneviève Calbris (1990, str. 194-195, prema Cienki i Müller, 2008, str. 485) geste definira na sljedeći način: „*In a way, gesture attests to the metapphor passing from (a) something concrete to (b) the physical representation of something abstract.*„

Navedeno je kako je temeljna polazišna postavka ovog rada povezanost tjelesnosti i sposobnosti kognicije u čovjeka. Stoga kada je na verbalnoj ili neverbalnoj razini aktivirana te prezentirana pojedina metafora ili predodžbena shema, poput VIŠE JE GORE, u ljudskom se mozgu pokreću područja odgovorna za količinu i visinu u fizičkom iskustvu. Učestalim aktiviranjem tih dvaju domena jača njihova sinaptička poveznica, sukladno Hebbovom učenju (usp. Feldman, 2006). Stvara se neuronski krug između dvaju domena, a taj je krug fizička manifestacija navedene konceptualne metafore u mozgu, od čega i dolazi teza da su konceptualne metafore u mozgu, a ne u jeziku. Simultana uporaba takvih metafora može imati za učinak snažniju percepciju, onkraj svjesnog rasuđivanja. Posljedično se može pretpostaviti kako takve verbalno-neverbalne komunikacijske sinergije ostavljaju snažniji trag na percepciji, interpretaciji vrijednosnog okvira, ali posljedično i enciklopedijskom znanju koje postaje i ostaje sociokulturna platforma za tvorbu i upravljanje javnim mnijenjem.

Najranija životna iskustva ključna su za konceptualnu strukturu mozga, a time i načina urječavanja vanjezične stvarnosti. Američki sociolog George Herbert Mead (1973, str. 42) ističe unutar teorije o

inteligenciju na tom Institutu. Voditelj tima za lingvističku analizu metafora je George Lakoff (lingvist, kognitivni znanstvenik, osnivač teorije konceptualne metafore i suosnivač projekta Neuralna teorija jezika i mišljenja na istom institutu). Dr. sc. Kristina Štrkalj Despot na tom je projektu član tima za lingvističku analizu metafora.“ Tekst je u potpunosti preuzet s mrežne stranice Repozitorija metafora hrvatskog jezika, www.MetaNet.hr (pristup 28. prosinca 2016), jer je navedena hrvatska znanstvenica voditeljica projekta unutar kojeg je nastala u ovom radu korištena baza. Sam projekt i baza predstavljaju tako poveznicu između teorijske zasade Modela sinergijske persuazije, temeljen primarno na radovima Georga Lakoffa i Elisabeth Wehling i istraživanja u okviru rada.

društvenom biheviorizmu kako su ljudi prije svega biološka bića koja reagiraju na svoju okolinu. On smatra kako je neverbalna komunikacija preduvjet i platforma za učenje jezika. Smatra kako je dijete prvo naučilo razumjeti geste, tek potom ih uči jezično imenovati (usp. Kunczik i Zipfel, 2006, str. 17). Navedeno upućuje na moguć zaključak kako je ljudski um na svjesnoj razini prije svega usmjeren na dekodiranje jezičnog sadržaja, zbog razine poznatosti značenja gestikulacije. Time gestikulacija postaje učinkovit mehanizam u realizaciji informativno-persuazivne jezične funkcije, posebice u političkom diskursu kada je uspješna argumentacija te prezentacija iste suovisna za kreiranje političkog imidža.

Svojevrсна „materijalizacija“ konceptualnih metafora kroz pokrete ruku učinkovita je stoga u usmjeravanju značenja iskaza jer sugerira ili neiskazani sadržaj ili služi kao potporan sadržaju (Calbris, 1985; Cienki, 1999; 2005; 2008). Geste se pojavljuju kod označavanja relevantnih aspekata značenja nekog konteksta, njima se usmjerava važnost (Lakoff, 2008; Gibbs, 2005). Sukladno navedenom, iz perspektive konceptualne metafore i persuazivno-informativne tekstne funkcije, pokreti rukama, odnosno geste učinkovit su neverbalno-komunikacijski alat u ostvarivanju pragmatičke ilokucijske razine sadržaja. Istraživanja su također pokazala da gestikulacija tijekom razgovora ima utjecaj na percepciju elokventnosti govornika, no i na fluidnost samog razgovora. Recipijenti će lakše i brže prihvatiti apstraktan koncept ako je prenesen kroz verbalni ili neverbalni znak koji mu je poznat. Primjer može biti spomen stranačkog protivnika i kretanja dlanom prema dolje, što implicira primarnu metaforu LOŠE JE DOLJE (Lakoff, 1999). Iz takvog je primjera razvidno da su jednostavni izričaji pogodniji za persuaziju i uvjeravanje.

Odabir ovog segmenta analize neverbalne komunikacije uvjetovan je recentnom literaturom o temi (usp. Gibbs, 2005; 2008; Kendon, 1980; Calbris, 2008; Cienki, 1999; 2005; 2008; Cienki i Müller, 2008), ali i osobnim znanstvenom-stručnim istraživačkim iskustvom autorice doktorskog rada. Nikolina Borčić je tijekom pohađanja poslijediplomskog interdisciplinarnog studija Komunikologije imala priliku tri akademske godine za redom (2013./2014., 2014./2015., 2015./2016.) održati gostujuća predavanja (u trajanju od po tjedan dana) na visokom učilištu Ecole des métiers de la communication u Parizu, Francuska. Za vrijeme boravka održala je predavanja francuskim studentima te studentima koji su u tom razdoblju bili na instituciji u okviru međunarodne razmjene na temu persuazije u političkom diskursu. Tada je ujedno provodila i istraživanje „Denotativna percepcija stranih recipijenata hrvatskih političarki i političara”. Istraživanje je provedeno na način da su studenti

odgledali dio televizijskih intervju s vodećim hrvatskim političarima. Studenti pritom nisu razumjeli jezik, a Borčić im nije dala informacije o funkcijama i stranačkim pripadnostima političara. Namjera istraživanja je bila procjena dojma političara temeljem neverbalne komunikacije. Detaljni rezultati istraživanja usustavljeni su u znanstvenom radu koji je predan u postupak recenzije/objavljivanja, no jedan od zaključaka istraživanja jest da upravo gestikulacija rukama predstavlja učinkovit mehanizam realizacije utjecaja na percepciju javnog nastupa. Navedeno predstavlja ključan potporanj u odabiru kognitivnolingvističke perspektive vezano uz gestikulaciju.

2.5. Utjecaj na dizajn argumentacijsko-komunikacijskog stila

Jezični izrazi imaju značenje koje nastaje konceptualizacijom svijeta koji okružuje pripadnike nekog društva, a jezične strukture zrcale kako izvanjski svijet tako i čovjekov doživljaj izvanjskog svijeta. (Tuđman Vuković 2010, str. 11, prema Borčić, 2012, str. 26-42). Langacker (1987, str. 12-13) jezik smatra integralnim dijelom čovjekova kognitivnoga sustava. Jezična aktivnost i potreba za komunikacijom u nedjeljivom su međuodnosu s kognitivnim sustavom. Kognitivna razina komunikacije odnosi se na mentalni sadržaj, a komunikacijska se funkcija odnosi na prenošenje obavijesti o mentalnom sadržaju jezičnim, odnosno govornim registrom (Raffaelli, 2009, str. 61-2, prema Borčić, 2012).

U okviru doktorskog rada analizira se multimodalan karakter komunikacije. Koncept komunikacije uporabno je heterogen. Jezikom se stvara zajednica s drugim ljudima, uvjetuju se odnosi i ponašanje (Glovacki-Bernardi, 2008, str. 7-9, prema Borčić, 2012, str. 14-18), a komunikacija se odnosi na prijenos jezičnog sustava, sustava znanja. Rječnik hrvatskog jezika komunikaciju definira kao „priopćavanje, priopćenje, potom vezu, ophođenje, općenje, dodir te promet“ (Anić, Klaić, Domović, 2002, str. 717). Komunikacija uključuje sustav prijenosa informacija putem verbalnih i neverbalnih izričaja (usp Reardon, 1998; Čerepinko, 2012; Kišiček i Stanković, 2014 i dr.). Hrvatski terminološki portal Struna⁸⁶ komunikaciju definira kao konstrukciju i razmjenu značenja između dvaju ili više sudionika te kao govornu ili podatkovnu razmjenu podataka između uređaja ili sustava. Pojmovi komunikacija ostvarena govorom te svjesnim i/ili nesvjesnim tjelesnim pokretima odnosi se na način kako ljudi pokazuju i koriste jezični i nejezični registar u svrhu međusobne komunikacije. Parajezična

⁸⁶ Hrvatski terminološki portal Struna - hrvatsko strukovno nazivlje, <http://struna.ihjj.hr/> (pristup 10.siječnja .2017.)

komunikacija uključuje poštalice, isticanje određenih riječi, jačinu, brzinu i ritam glasa i sl. Haptička komunikacija se odnosi na komunikaciju dodirom. Jezični i nejezični sustav simbola uče se kroz život u zajednici, obitelji ili nekom drugom primarnom kolektivu, u društvenim interakcijama, a u današnje vrijeme posebice posredstvom masovnih i društvenih medija (Borčić, 2009, str. 5, prema Radovanović, 2003, str. 45-48, usp. Borčić, 2012, str. 14-42). Komunikacijska interakcija u zajednici može biti skupna, javna, masovna, intrapersonalna, interpersonalna, međukulturna (usp. Čerepinko, 2012).

Verbalna i neverbalna jezična djelatnost čine primarno sredstvo međuljudske komunikacije (Škiljan, 2002, str. 22). Jezik kao sustav pojedinac pasivno preuzima od društva, a govor je individualna realizacija odnosno primjena jezičnog registra (de Saussure 2000, str. 53-57, prema Borčić, 2009, str. 5). Zrinjka Glovacki-Bernardi (2006, str. 236-239, prema Borčić, 2009, str. 4 - 11) verbalni jezik⁸⁷ opisuje kao otvoren i dinamičan sustav koji zrcali društvene odnose jezičnog, tj. kulturnog prostora. Svako društvo sukreira svoj komunikacijski izričaj, a time i navike te značenjske odnose koji utječu na funkcionalnu distribuciju jezičnih oblika te interakciju. Ta definicija jezičnog sustava transponira se na neverbalni sustav izražavanja, odnosno neverbalni jezik. Jezična stvarnost određene zajednice govornika temelj je sociolingvističkog istraživanja (Glovacki-Bernard et al., 2007, str. 191, prema Borčić, 2009, str. 4 - 11).

Prema Wilhelmu von Humboldt⁸⁸ jezik obuhvaća sve jer je jezik spona putem koje ljudi doživljavaju sve oko sebe. Pozivajući se na Jochema Hennigfelda, Glovacki-Bernardi (2008, str. 17) objašnjava kako pojedinac nije bespomoćno podložan moći naslijeđenog jezika nego može utjecati na jezik i mijenjati ga (Glovacki-Bernardi, 2008, str. 17, usp. Borčić, 2009, str. 4 - 11). Britanski lingvist Jonathan Charteris-Black (2014) propituje i analizira korištenje jezičnih mehanizama u međuodnosu s društveno-političkim procesom, uzimajući pritom u obzir suodnos moći, konteksta komunikacijskog događaja i persuazije, odnosno procesa uvjeravanja. On jezik smatra ključnim mehanizmom u

⁸⁷ Definicija verbalnog jezika prema Hrvatskom jezičnom portalu glasi „verbalni jezik kao komunikativna činjenica, kao način odnosa među ljudima izražen i ostvaren riječima, opr. neverbalni jezik (geste i grimase sa svojim značenjima, simboli na koje su riječi prevedene itd.)“ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19uWxZ4 (Pristup 12. siječnja 2017.)

⁸⁸ usp. Wilhelm von Humboldt, 1968.

raspodjeli moći unutar nekog društva. Jezik zrcali društveni suodnos emitenta i recipijenta, stoga je komunikacija uvjetovana pragmatičnom ulogom jezika u stvaranju društvene realnosti. (ibid. 2014, str. 83-84). Važno je osvijestiti čiji glas i kakvu poruku javnost sluša, tko su osobe koje imaju privilegiju pristupa medijima kroz privilegiju obnašanja određenih društvenih, gospodarskih, političkih i drugih funkcija.

Komunikacijski model sastoji se od emitenta, recipijenta, kanala komunikacije, procesa kodiranja, informacijskog sadržaja, procesa dekodiranja, „šuma“ u komunikaciji i povratne informacije. Tema doktorskog rada je politička komunikacija. Političari su tu emitenti, javnost recipijenti, kanal komunikacije su masovni mediji. Tema istraživanja je analiza procesa kodiranja značenja, odnosno kognitivna razina komunikacije i analiza sadržaja, odnosno priopćajna razina. Pretpostavka je da su proces kodiranja i proces dekodiranja u direktnom međuodnosu jer je politička komunikacija implicitno ili eksplicitno uvjetovana pragmatičnom ulogom. Umješni političari način komunikacije prilagođavaju ciljanoj javnosti. „Šumovi“ u takvom komunikacijskom modelu uvjetovani su vrijednosnim sustavima i okvirima kao sastavnicama enciklopedijskog znanja pripadnika neke društvene zajednice i/ili nacije.

2.5.1. Komunikacijsko-argumentacijski stil u odnosu na spol govornika

Politika predstavlja moć, a jezik uspješnih političara bi trebao utjecajan, etičan i vjerodostojan. Etos ili vjerodostojnosti ostvaruje se implicitno kroz govor. Govornik govoreći o sebi, sadržaju i inom konstruira i potvrđuje vjerodostojnost: *„In any case, when we talk about the role of ethos in discourse nowadays, it still refers to the orator's personality which arises from his or her way of speaking (Maingueneau, 2002: 79) and not from “extra-discursive” knowledge the audience has about the orator“* (Maingueneau, 1999: 75, prema Danler, 2013, str 75). Pritom, Aristotel je bio uvjerenja kako je upravo karakter govornika najučinkovitije sredstvo uvjeravanja u političkom diskursu (Ebert, 1983)

Radovi koji se bave rodnim osobitostima tematiziraju uvjerenje kako su žene emotivnije od muškaraca te analiziraju zrcaljenje tog uvjerenja u jeziku (Samel, 2000; Klann-Delius, 2005; Pennebaker, 2011; usp. Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26; Borčić i Anđel, 2015). Rod se pritom definira kao društveno konstituirana definicija, prema kojoj žene preuzimaju „ženski“ identitet, a muškarci „muški“ (Barada i Jelavić, 2004, str. 89, usp. Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26). Rodni identitet je suovisan s drugim varijablama poput starosti, obrazovanja, statusa, nacionalnosti, a stvara

se na razini rječnika⁸⁹ i razgovorne prakse (Glovacki-Bernardi, 2008, str. 103, prema Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26).

Brojna istraživanja o ženama i politici (usp. Trömmner-Plötz, 1978; Barada i Jelavić, 2004; Kašić i Šinko, 2004, usp. Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26) pokazuju da je stereotipno poimanje politike i menadžmenta kao muškog posla transponirano i u području osobnih komunikacijskih stilova još uvijek razvidno. Kišiček i Stanković (2014, str. 21) ukazuju na situaciju neimanja prava glasa žena prije više od jednog stoljeća u odnosu na današnju situaciju kada se brojne žene nalaze na vodećim državnim političkim položajima, u prilog čemu govori i istraživanje ovog doktorskog rada.

Prema feminističko-lingvističkim istraživanjima o rodnom markerima u komunikacijsko-argumentacijskom stilu ženski stil komuniciranja se opisuje kao kooperativan, a muški dominantan (usp. Samel, 2000). Navedeno je moguće provjeriti u odnosu na humanitarni i/ili restriktivni stav prema izbjegličkoj i migrantskoj krizi. Prema Klann-Delius (2005), Lakoff (1987; 2004) Samel (2000) i Borčić (Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26) način komuniciranja žena karakterizira uljuđenost i kultiviranost, ali i nesigurnost. Ženski stil komuniciranja se nadalje opisuje kao neizravniji i emotivniji, a muški stil kao izravniji i objektivniji (ibid.)

Što se tiče načina evaluacije, istraživanja pokazuju kako muškarci i žene u podjednakom obimu koriste riječi koje označavaju pozitivne emocije, s naznakom da žene neznatno više koriste riječi koje označavaju negativne emocije (Pennebaker, 2011, str. 42; usp. Borčić, 2012, str. 18-26), a jednako tako su načini iskazivanja modalnosti češći u izjavama žena (Klann-Delius, 2005, str. 42-93, usp. Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26), kao što su modalne partikule⁹⁰: Muškarci češće upozoravaju na svoju dominantnost različitim jezičnim sredstvima naglašavajući svoju poziciju ili svoju važnost, pri čemu je dominantan jezični mehanizam govornička perspektiva (Samel, 2000, str.

⁸⁹ Početkom bavljenja jezikom i rodnom započinje osnivanjem Njemačkog ženskog pokreta (njem. *Neue Frauenbewegung*) 1968. godine u okviru studentskog pokreta (Samel, 2000, str. 17-20). Diskriminacija u jeziku postoji na svim jezičnim razinama, od jezičnih seksizama do isključenosti žena iz jezika (Borić, 1999, str. 50-51, prema Borčić, 2012, str. 18 - 25). Borba protiv diskriminacije žena predstavlja jezičnopolitičku zadaću (Glovacki-Bernardi, 2008, str. 46).

⁹⁰ za poricanje neke tvrdnje, pitanje je li tvrdnja istinita, pojačanje tvrdnje, izricanje ravnodušnosti, dopuštenja, izricanje dojma (Barić, i dr., 2005, str. 282-3, preuzeto iz Borčić, 2012).

220-1). Prema njemačkim lingvisticama (usp. Samel, 2000, Klann-Delius, 2005, usp. Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26) uporabom *ja* perspektive govorenja u određenim tematskim kontekstima moguće je dodatno naglasiti svoju važnost. Uporaba *mi* govorne perspektive ujedno ukazuje na stvaranje zajedništva⁹¹, čemu su prema istraživanjima sklonije žene (Klann Delius, 2005, str. 28-45, usp. Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26).

Subjektivnost u govoru se ističe kao karakteristika tipična za žene (Kišiček i Stanković, 2014), no ona je u političkom diskursu prisutna i kod muškaraca i kod žena (Ibid). Uporaba emocija u argumentaciji ističe određene aspekte koje logički argumenti nisu u mogućnosti istaknuti (Kišiček, 2008; Kišiček i Stanković, 2014; Lakoff, R., 2004, usp. Borčić, 2009, str. 34-62; Borčić, 2012, str. 18-26). Razina subjektivnosti, a potom i emotivnosti u argumentaciji može biti eksplicitna i/ili implicitno iskazana u okviru konceptualno narativnog okvira. (usp. Borčić, 2012, str. 18-26).

Konceptualno-narativni okvir za koji se pretpostavlja da učinkovito potiče emocije u recipijenta je okvir obitelji. Upravo se taj okvir prema Lakoffu (2002; 2004; Lakoff i Wehling, 2009; prema Borčić, 2012, str. 41-49) nalazi u pozadini američkog političkog sustava. Američki konzervativci (republikanci) govore o naciji, državi te ostalim temama unutar *narativno konceptualnog okvira* obitelji u kojoj je dominantna uloga strogog oca (*strict father family*), dok je kod demokrata dominantan okvir *brižna obitelj* (*nurturant parent family*).

2.5.2. Komunikacijsko-argumentacijski stil u odnosu na sociokulturnu pozadinu

Jezik odnosno komunikacijsko-argumentacijski stil primarno se smatra socijalnim fenomenom, sociokulturnim odrazom, ali i alatom društvene kontrole jer se kroz jezik prenosi kumulativno zajedničko iskustvo, a ujedno i sustav percepcije društva te time i način reagiranja na društvene aktivnosti i dr (Haviland, 2004, str. 41). Kao komunikacijsko sredstvo, jezik na različite načine regulira suživot u društvenim zajednicama, utječe na različite načine na ponašanje i svijest osoba.

⁹¹ Pennebaker (2011, str. 175-6, preuzeto iz Borčić, 2012) razlikuje pet različitih kontekstnih značenja *mi* perspektive. To su blisko *mi*; distancirano *mi* (onaj kojem se obraćamo nije dio zajednice), *mi* kada se obraćamo nekome direktivno, ali uljudno, poput interakcije u restoranu, *mi* koje skriva odgovornost ja te univerzalno *mi*, odnosno iz konteksta nije jasno koga to *mi* uključuje. Pennebaker pritom navodi kako je u ženskom diskursu češće blisko *mi*, u muškom distancirano *mi*.

Stanojević (2013, str. 32) navodi kako je ono što neki pojedinac smatra pravednim ili nepravednim, implicitno ili eksplicitno povezano s načinom funkcioniranja njegova društvena okruženja jer sami koncepti pravednog i nepravednog nemaju značenja izvan društvenog okruženja. Jednako se tako pretpostavlja utjecaj kulture na shematične i općenite obrasce u znanju o svijetu, predodžbene sheme, odnosno utjelovljene obrasce pomoću kojih govornici nekog jezika razumiju svijet koji ih okružuje (Stanojević, 2013, str. 30). Iz navedenog je razvodno zrcaljenje sociokulturne pozadine u jezičnom registru i načinu uporabe istog. Jezik predstavlja sveukupnost ljudskog postojanja, sinergije uma i tijela, „ukotvljenog u kulturu, društvo i situaciju“ (Stanojević, 2013, str. 33).

Pojam kulture odnosi se na određenu društvenu i komunikacijsku interakciju. Prema Stanojeviću (2013, str. 30, usp. Goodenough, 1964) kultura je sve ono što okružuje govornike nekog jezika, članove određene zajednice, okružuje. Ljudi kao jedinke žive u društvenom kontekstu, a društvo u kojem žive te ljudi s kojima komuniciraju i ulaze u interakciju utječu jedni na druge (Stanojević, 2013, str. 31). „Jezik je nezaobilazan u najjednostavnijim odnosima svakodnevnog života, prati osnovne oblike znanja i djelovanja u običajima i nasljeđu, mudrosti i vjerovanjima. Jezik je također nužan preduvjet materijalne kulture, tehnike i gospodarstva“ (Glovacki-Bernardi, 2008, str. 9, usp. Borčić, 2009, str. 4-11).

Kultura nadalje obuhvaća ponašanje, vrijednosni sustavi, uvjerenja i percepcije svijeta pripadnika neke zajednice (Haviland 2004, str. 34). Haviland (2004, str. 33) navodi kako se vrijednosti, uvjerenja i percepcija svijeta kao sastavni dijelovi kulture uče te komuniciraju verbalnim i neverbalnim izričajem. Komunikacija, odnosno interakcija s drugim predstavnicima zajednice sustavom prijenosa informacija utječe na ustroj znanja, odnosno enciklopedijsko znanje govornika neke zajednice (Stanojević, 2013, str. 31). Iz navedenog je vidljivo da su obrasci ponašanja, vrijednosni sustav, stereotipne percepcije svijeta neke zajednice ili grupe ljudi sastavni dio kognitivnog, a time i komunikacijskog sustava, što upućuje na neuralnu teoriju jezika.

Političari i politički diskurs općenito zrcali navike i vrijednosti, uvjerenja i percepcije nekog društva. Analiza sadržaja njemačkih i hrvatskih političkih intervjuova u tiskovinama u okviru magistarskog i doktorskog rada Nikoline Borčić (2009, 2012) uljučuje i sadržajnu te pragmatičku analizu naslova i uvodnih tekstova koji imaju dominantnu apelativnu funkciju, odnosno njihova je primarna uloga privući pažnju čitatelja te ga motivirati na daljnje čitanje. Analiza naslova pokazala je kako su u hrvatskim tekstovima uglavno prenošena kritika, odnosno kritički stavovi intervjuiranih osoba u

odnosu na postojeću situaciju u društvu, bez obzira je li riječ o gospodarstvu, određenoj stranci i/ili političaru/ki ili u konačnici potezu vlade. Uz implicitnu ili eksplicitnu kritiku najavljeno je i moguće rješenje koje kao takvo neizravno nudi intervjuirana osoba, odnosno pripadajuća stranka, čime osoba gradi svoj pozitivan politički imidž. Ako tekst ne prenosi implicitno ili eksplicitno kritiziranje, navode se činjenice koje služe isključivo konstrukciji pozitivnog imidža intervjuirane osobe, uglavnom u odnosu na nedostatke drugih. Tu je posebno vidljiva razlika u načinu oblikovanja društvene i političke realnosti u odnosu na sociokulturnu pozadinu.

Informativno-persuazivna tekstna funkcija u političkom se diskursu realizira kroz vrednovanje, samovrednovanje, no i vrednovanje drugih političkih i društvenih dionika. U njemačkom korpusu je fokus također na problemima, ali je kritiziranje drugih, npr. stranačkih protivnika te povezivanje problema s radom istih implicitnije izraženo. U uvodnim tekstovima njemačkih tiskovina najavljuju se teme kao što su stranački potezi u sadašnjosti i prošlosti te planovi za budućnost, najavljuju se potezi na gospodarskom planu, ali se jasno nazire temeljna komunikacijska poruka, a to je poboljšanje trenutne situacije, a ne samopromocija ili kritiziranje političkih protivnika. Njemački se politički diskurs u tiskovinama realizira kroz analogiju koja implicitno počiva na kritici, no jednako tako se iznose namjere o konkretnim aktivnostima u svrhu rješavanja izazova i problema (Borčić, 2009, str. 89-90, usp. Borčić 2012).

3. JAVNI NASTUP POLITIČARA

3.1. Razvoj i zadaće politolingvistike

Tema ovoga doktorskog rada je analiza političkih javnih nastupa, kojoj se pristupa iz perspektive politolingvistike. Pojam politolingvistika (njem. *Politolinguistik*) do sada je rijetko korišten u hrvatskom akademskom diskursu. U ovom se radu preuzima taj pojam iz njemačkog akademskog diskursa te se prevodi i koristi sukladno ustaljenim složenicama na hrvatskom jeziku.

Razvoj politolingvistike u Saveznoj Republici Njemačkoj obilježili su istraživački i znanstveni projekti koji su se odnosili na istraživanje uporabe jezika u sustavima gdje je eksplicitna manipulacija javnošću bila mehanizam postizanja političke moći, kao što je to bio slučaj za vrijeme nacionalsocijalizma, ali također u određenoj mjeri i u Demokratskoj Republici Njemačkoj (kratica DDR). Poznato je naime da se primjerice određene riječi u javnom i/ili privatnom diskursu DDR-a nisu smjele koristiti poput nezaposlenost ili Reiseführer (Niehr, 2014, str. 25). Analize jezika DDR-a pokazuju jezične mehanizme kojima su političari manipulirali masama kako bi ih indoktrinirali (ibid., str. 22). Predmet istraživanja jezikoslovaca tako sve više postaju pisane i usmene tekstne, odnosno diskursne cjeline putem kojih se ostvaruju odnosi moći o nemoći u nekom društvu (Niehr, 2014, Burkhardt, 2003, Polenz, 1999, Maas, 1984).

U pregledima povijesnog razvoja politolingvistike često se navode poveznice između politolingvistike i retorike. Pojam retorika je grčkog porijekla, dolazi od riječi grč. *rhētorikē (téchne)*, a znači govornička (vještina), dok grčka riječ *rhētōr* znači govornik. Retorika označava teoriju i pravila govornništva te vještinu dojmljivog, slikovitog pismenog ili usmenog izražavanja (Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr>). Temeljno polazište klasične retorike je iznošenje govora, odnosno vješta uporaba jezičnih sredstava u komunikacijskoj situaciji s utjecaja na konkretnu situaciju (Glovacki-Bernardi, 2004, str. 30-1, prema Borčić, 2009). Niehr (2014, str. 18) navodi kako je razlika između politolingvistike i retorike u tome što je retorika preskriptivna znanost, odnosno ona opisuje i savjetuje retirička sredstva u svrhu postizanja učinkovite komunikacije, a politolingvistika je dio deskriptivne lingvistike koja se bavi opisom i analizom jezičnih fenomena. Predmet izučavanja politolingvistike je politička komunikacija, politički diskurs općenito, politički diskurs u medijima, specifičnosti jezika/teksta/diskursa u politici i o politici (Niehr, 2014, str. 16-18). U ovom se doktorskome radu

javnim nastupima pristupa iz perspektive politolingvistike jer se u okviru politolingvistike javni nastupi analiziraju iz međuodnosa kognitivne i komunikacijske perspektive na razini riječi, teksta i diskursa, što je u suglasju s ciljevima istraživanja ovog rada.

3.2. Javni nastupi političara

Javni nastupi političara dio su javne komunikacije. Dubravko Škiljan (2000) u knjizi *Javni jezik* naznačava kako je ključno obilježje javne komunikacije terminologija, odnosno jezik kojim se služe emitent i recipijent. Jezik političara trebao bi pritom biti sukladan standardnojezičnoj ortografskoj normi, sa što manjim udjelom izričaja karakterističnog za privatnu komunikaciju. No, Škarić (1988, prema Sapunar i Togonal, 2012) navodi kako zbog globalizacije i demokratizacije javnog prostora dolazi do svojevrsnog snižavanja stila javnih nastupa. Time se ujedno otvara jezični prostor korištenja leksika koji nisu lišeni žargonskih, dijalektalnih te drugih razgovornih obilježja privatne komunikacije (ibid.). Tako se političari autentično približavaju recipijentima, govore jezikom koji je razumljiv svima, a koji i recipijenti koriste u privatnim diskursima raspravljajući o dojmovima i stavovima o političarima, institucijama i/ili događajima.

Predmet izučavanja politolingvistike je politička komunikacija (Niehr, 2014). Politička komunikacija se smatra nedjeljivim procesom politike. Jarren i Donges (2011) je opisuju kao temeljni mehanizam za formuliranje i artikuliranje političkih interesa, uobličavanje ciljeva u programska načela. Politička komunikacija omogućava legitimaciju, provedbu i postizanje političkih odluka, opisivanje aktivnosti, događaja i dr.. Pritom je nužno razlikovati proizvodnju političkog sadržaja od predstavljanja politike. Izabrana vlada, odnosno njezin premijer(ka) te predsjednik/ica dobili su legitimitet naroda, što znači da su dužni transparentno komunicirati o svojim odlukama, stavovima, aktivnostima. Kad dionici politike to čine, oni politički komuniciraju (usp. Radojković, 2011, str. 28). Jarren i Donges (2011, str. 54) navode kako je politički sustav nekog društva okvir za komunikaciju, a javnost je prostor u kojem se ta aktivnost odvija. Temelji se na suodnosu državnih i javnih institucija, položaju i funkciji dionika procesa, normi i sustava vrijednosti društva te razvoja masovnih i digitalnih medija. Prema Sarcinelli (1998, str. 70, prema Jarren i Donges, 2011, str. 47) komunikacijski posrednički model temelji se na osnovnom kognitivno-teorijskom fenomenu prema kojem je politika i za same dionike političkog javnog života događaj koji im je komunikacijski posredovan putem masovnih medija. Politika ne oslikava političku realnost nego je ta realnost subjektivno i/ili objektivno konstruirana pomoću

javnosti. Politička kultura je ono što razlikuje jedno društvo od drugog, a primarni dionici političke kulture su dionici i pronositelji političke komunikacije. Personalizacija političkog informiranja, a time i usmjerenosti na značaj kandidata i njihova identiteta te imidža, danas je ispred samog sadržaja politike (Schulz, 2011, str. 104). Percepcija političara i političkih izjava zasniva se na posredovanom imidžu političara, stranke i/ili institucije. Političari čiji su identitet i imidž⁹² u sinergiji, vjerodostojniji su, a time i uvjerljiviji.

Politički javni nastupi u središtu su brojnih znanstvenih istraživanja. Oni nisu samo referencijalni i informativni, nego su prije svega usmjereni na to da ih heterogena javnost razumije, percipira i doživi (Ivas, 1988, str. 230, prema Borčić, 2009; 2010; 2012). Političari prenose javnosti brojne informacije koje potom implicitno i/ili eksplicitno utječu na stavove o pojedinim temama i/ili osobama i događajima. Ljudi ih prepričavaju te tako njihovi izričaji iz političkog odnosno javnog diskursa oblikuju teme privatnih obiteljskih diskursa. Girth (2010, str. 15) navodi kako javno mnijenje, unutarstranački vrijednosni sustav, politički marketing i zakonodavni postupci imaju najveći utjecaj na politički diskurs.

Politički se imidž kreira kroz argumentiranu raspravu, političari i političarke u sprezi s medijima kreiraju društvenu stvarnost. Politička izjava u televizijskoj informativnoj emisiji i/ili televizijskom intervjuu predstavlja s jedne strane informativan tekst, političar nas informira o svojim, odnosno stranačkim uvjerenjima ili stavovima prema određenoj temi. Time se ostvaruje informativna funkcija koja je realizirana kroz cijeli tekst. Nadalje je dugoročna namjera političara svojim iskazima izgraditi ili učvrstiti vlastiti imidž ili imidž stranke te svjesno ili nesvjesno „tražiti“ prihvaćanje svoga stava, dajući pritom informacije o ljudima, događajima, svojim stavovima i uvjerenjima ili stavovima stranke, čime se realizira persuazivna funkcija. Javnost tumači njihove javne nastupe sukladno svojim navikama, uvjerenjima i očekivanjima.

⁹² U rječničkoj bazi Hrvatskog jezičnog portala identitet je objašnjen kao „odnos po kojemu je u različitim okolnostima nešto jednako samo sebi, istovjetno sa samim sobom“ te kao „ukupnost činjenica koje služe da se jedna osoba razlikuje od druge“, „osjećaj pripadnosti pokretu, grupi, religiji, naciji i prihvaćanje i isticanje te pripadnosti“ te „osjećaj sebe sama i sklada ličnosti tijekom vremena“. Imidž je objašnjen kao „izgled i ponašanje prema publici, javnosti ili društvu u cjelini“ te „slika ili dojam kao predodžba o kome“ Hrvatski jezični portal, www.hjp.znanje.hr (Pristup 12. siječnja 2017.)

Werner Holly (1990) smatra da je političkoj komunikaciji temeljno svojevrsno uprizorenje (usp. i Goffman, 2016). Holly opisuje političku komunikaciju kroz govorne činove informiranja, argumentiranja, dokazivanja (legitimiranje), potvrđivanje kroz pozivanje na stručnost, difamacije, apeliranja na nacionalne osjećaje, samoprikazivanje i samovrednovanje. Pritom upozorava kako je pri proučavanju političke komunikacije važnije ono što nije izravno iskazano, od onog što je na tekstnoj razini vidljivo. Političar informirajući o određenoj temi, raspravljajući pojedine segmente, pridobiva recipijente za stav, reklamira stav te ga kroz javni diskurs legitimira. Erving Goffman (2016) u okviru teorije upravljanja dojmom (eng. *Impression Management*) kaže kako su osobe sklone strukturirati komunikacijsku situaciju u svoju korist, kako kroz verbalnu, tako i kroz neverbalnu komunikaciju. To je osobito razvidno u javnoj domeni komunikacije, posebice u političkoj komunikaciji kada političari u sprezi s masovnim medijima na razne načine upravljaju dojmom koji ostavljaju na javnost. Osim sadržajnim uobličavanjem političke poruke, javnim se nastupom upravlja i neverbalnom komunikacijom. Televizija primjerice pojačava učinak neverbalne komunikacije. Tako političari imaju mogućnost neverbalnom komunikacijom usmjeriti pažnju recipijenta sa sadržaja na pokazajnu razinu, ali i poduprijeti rečeno ili odaslati suprotnu poruku od namjeravane.

Masovni mediji, odnosno novinari i urednici imaju ulogu osoba koji implicitno upravljaju stvaranjem političkih imidža. Imidži političara i političkih stranki često su i konstrukcija masovnih medija i društvenih mreža, televizije. Televizijski javni nastupi pružaju neposredniji uvid u nečije aktivnosti, stoga je i moguća doživljajna reakcija razvidnija⁹³. Medijske kuće utječu na kreiranje imidža jer imaju mogućnost usmjeriti pažnju javnosti samo na određenu izjavu ili dio izjave, na određenog političara, odlučuju o načinu prikaza te okolnostima emitiranja kao što ponavljanje, vrijeme emitiranja i dr. Privid objektivnog i prema svim političkim dionicima pravednog političkog izvještavanja utječe na snagu doživljajnog izričaja, a time i na kreiranje društvene stvarnosti.

⁹³ Usporedi teoriju o simulacijskom semantici i neuralnoj teoriji jezika.

3.2.1. Medijalizacija⁹⁴ politike

Politička komunikacija sastoji se od komunikacije, politike i moći. Političari, političke stranke i institucije smatraju kako je njihova reputacija, uspjeh, percepcija javnosti u izravnom međuodnosu s prisutnošću u masovnim medijima i na društvenim mrežama (usp. Sarcinelli 2011, str. 58-63). Stvaranje javnog političkog diskursa danas nalikuje informacijskom kružnom toku, unutar kojeg se nalaze javni i privatni masovni mediji (televizija, radio, tiskovine), društvene mreže i političari odnosno dionici političkog javnog prostora. Masovni ili društveni mediji ih kreiraju, nakon toga se na društvenim mrežama razvija komunikacija kako bi zatim masovni mediji prezeli te stavove te usmjerili njihovu percepciju kroz različite interpretativne okvire (Zerfaß i von Oehsen, 2011, str. 24). Prema Stjepanu Maloviću (2003, str. 24), kontrola društva i kontrola informacija u izravnoj su međuovisnosti.

Polazište u radu jest da prisutnost u medijima, način kako mediji prikazuju političara ili političarku⁹⁵ te inozemni i tuzemni politički i gospodarski društveni kontekst u vrijeme obnašanja određene političke funkcije imaju utjecaj na percepciju i vrednovanje političkih javnih nastupa. Jednako tako je važna umješnost u realizaciji informativno-persuzivne komunikacijske funkcije, posebice na kognitivnoj razini. Vještina učinkovitog persuazivnog kognitivnog urječavanja može stoga utjecati na smjer percepcije, bez da je to transparentno ostalim dionicima. Temeljna intencija svakog političara i/ili njegove službe za odnose s javnošću jest stvoriti i održati naklonost javnosti (persuazivna funkcija). Političke izjave pritom su istodobno upućene pojedincu i skupini. Intencija političara jest utjecaj na percepciju i reakciju na poruku. Mogućnost svojevrsne identifikacije s političarem ili političarkom u izravnom je međuodnosu s potporom koju dobiva na izborima.

⁹⁴ U hrvatskom se javnom diskursu koriste pojmovi medijatizacija i medijalizacija u kontekstu međuodnosa politike i masovnih medija. Prema Stjepanu Maloviću (2014, str. 107) pojam medijatizacija se odnosi na sam proces posredovanja sadržaja putem masovnih medija, a medijalizaciju koristi u sintagmi medijalizacija društvenog i/ili javnog života. Pojam se pritom odnosi na selekciju sadržaja i sam sadržaj koji je prenesen u medijima. Iz tog se razloga u ovom doktorskom radu koristi pojam medijalizacija.

⁹⁵ Ovdje se misli na izbor dijela izjave koji se u informativnim emisijama prenosi javnosti, sadržaj pitanja koja im se postavljaju tijekom intervjua, izjave koje se prenose u informativnim tekstovima u tiskovinama i na internetskim portalima.

Televizija kao⁹⁶ vizualni medij i platforma za izravno obraćanje javnostima, potom novinski portali⁹⁷ i tiskovine, mrežne stranice političkih institucija, stranaka, političara te društvene mreže utječu na razvoj političke komunikacije. Medijalizacija političke komunikacije obuhvaća bavljenje utjecajem medija na političke strukture, emitente i recipijente komunikacije, sadržaje komunikacije te na posljedice utjecaja. Politički medijski sadržaji nastaju tijekom interakcije medija i političkih dionika (Jarren i Donges, 2011, str. 51-53). Girnth (2010, str. 15) navodi kako su uobičajene tekstne vrste ili žanrovi u području javnih nastupa kao što su novinski komentari, radijske i/ili televizijske vijesti, izjave vlade i/ili predsjednika/ice, dok su uobičajeni žanrovi interakcijskog tipa intervjui, politički talk-show ili konferencije za medije.

Razvidno je kako u današnje vrijeme kanali prijenosa poruke utječu na kreiranje poruke. Vizualno-auditivni prijenos poruke ima snažniji doživljajni učinak na recipijenta od samo tekstnog prikaza. Putem društvenih mreža moguće je usmjeriti komunikaciju o određenoj televizijskoj izjavi političara određenim ciljanim skupinama te im pritom ponuditi sadržaj koji njih zanima. Za političku komunikaciju na društvenim mrežama⁹⁸ karakterističan je učinak multipliciranja, a te su informacije potom podloga za informiranje javnosti kroz druge medije. Informacije se šire kao glasine, no onoliko koliko je to moguće, ciljano i usmjereno. Pritom se potiče interaktivna komunikacija, komentiranja, javnost ima dojam da sukreira politički diskurs (Zerfaß i von Oehsen, 2011, str. 24).

⁹⁶ Počeci važnosti televizija kao komunikacijskog kanala masovnih medija seže u 1960. godinu, odnosno predizbornu kampanju 1960. godine u Sjedinjenim Američkim Državama (usp. Zerfaß i von Oehsen, 2011, str. 23). Tada se smatralo kako je upravo televizijski nastup bio presudan za tijesnu pobjedu Kennedyja (Schulz, 2011, str. 90). Nikson je naime gledateljima izgledao umorno, pomalo bolesno, za razliku od Kennedyja koji im je izgledao zdravo i svjež. Različita slika političkih kandidata dijelom je bila rezultat toga što je Nikson odbio šminkanje prema televizijskim pravilima (Schulz, 2011, str. 120, prema Lang i Lang, 1984). Iako nije sa sigurnošću dokazano da je to bio razlog Kennedyjeve pobjede, ta je predizborna debata bila presudna u usmjeravanje pozornosti javnosti na televizijski imidž kandidata.

⁹⁷ Uvriježena je praksa da su određene tiskovine bliske određenim stranačkim opredjeljenima, stoga je uobičajeno da pojedini političari češće govore u nekim tiskovinama, čime se neposredno utječe na stav populacije koja također čita tiskovine bliske njihovim (političkim) uvjerenjima (Zerfaß i von Oehsen, 2011, str. 23).

⁹⁸ Društvene mreže su važne zbog produkcije i distribucije informacija, stavova i uvjerenja, pri čemu niti produkciju niti distribuciju nije moguće u potpunosti kontrolirati, što je znatan doprinos demokraciji. Troškovi komuniciranja putem društvenih mreža su niski. Zahvaljujući svim mogućnostima koje nude društvene mreže, razvidno je da one postaju sve snažniji sukreator javnog mnijenja (Zerfaß i von Oehsen, 2011, str. 24).

Mediji utječu na percepciju, kategorizaciju i tumačenje političkog stava javnosti⁹⁹ (Zerfaß i von Oehsen, 2011, str. 21, usp. Brettschneider, 1998). Borba za pažnju poistovjećuje se sa sposobnošću da se neka tema uvrsti na dnevni red (agenda setting teorija) određene televizijske emisije ili sadržaja tiskovina (Sarcinelli, 2011, str. 71, usp. Kunczik i Zipfel, 2006). Postoji i važno je ono što je objavljeno i što je viđeno. Ukoliko neka politička tema ne uspije dospjeti u medije i biti dobro popraćena, ona kao da ne postoji. Javna dostupnost masovnih medija postaje tako komunikacijski mehanizam za društveno-politički utjecaj na kreiranje stavova javnosti. Ujedno predstavlja platformu za javne komunikacije i reakcije na odabrane teme (Sarcinelli, 2011, str. 76).

3.3. Informativno-persuazivna funkcija u političkom diskursu

U političkom se diskursu informativno-persuazivna tekstna komunikacijska funkcija realizira kroz informiranje, argumentiranje i vrednovanje (usp. Girth, 2002). Pojam persuazivan odnosi se na uvjeravanje, prenošenje stavova, neovisno o tome čine li to političari implicitno i/ili eksplicitno. Zoran Tomić (2013, str. 109) ističe govorni čin uvjeravanja javnosti i/ili političkih (ne)istomišljenika kao jednu od glavnih komunikacijskih namjera u političkom diskursu. Josef Kopperschmidt (1986, str. 97) navodi kako se uvjeravanje ili persuazija odnosi na više ili manje uvjerljivo opravdavanje, obrazlaganje i podupiranje argumenata kojima se prenose stavovi emitenata. Heiko Grünert (1984, str. 36) smatra da je temeljna karakteristika informativno-persuazivne funkcije implicitno i/ili eksplicitno djelovanje na svijest građana. Političari pritom objašnjavaju, potiču i motiviraju, analiziraju stanje u društvu te pojedine odluke i postupke, kritiziraju i opravdavaju pojedine političke aktivnosti.

Model sinergijske persuazije koji je primarni cilj ovog doktorskog rada, političkoj komunikaciji i diskursu pristupa kroz kognitivnu perspektivu odnosno mogućnosti (ne)svjesnog utjecaja kroz sinergiju političke metaforike, argumentacije i neverbalne komunikacije. U radu se istražuje i opisuje retoričnost javnih nastupa u sinergiji s realizacijom informativno-persuazivne tekstne funkcije. Pažnja se usmjerava na sljedeće modulacije intencije realizacije informativno-persuazivne funkcije (usp. Girth, 2002; 2010; Niehr, 2014; Charteris- Black, 2004; 2005; 2014):

- Informiranje u svrhu pridobivanja javnosti za svoj stav;

⁹⁹ Utjecaj medija na odabir dominantnih tema i dominantnih pristupa temama naziva se agenda-setting teorijom (Zerfaß i von Oehsen, 2011, str. 21)

- Informiranje u svrhu pridobivanja potpore za svoje aktivnosti;
- Pozitivno vrednovanje *nas*;
- Isticanje prednosti osobe / stranke / političke odluke i dr.;
- Negativno vrednovanje *njih*;
- Kritiziranje (difamacija) osobe / stranke / političke odluke i dr.;
- Isticanje uključenosti u temu izjave / vlastite snage;
- Isticanje distanciranosti od teme izjave;
- Isticanje zajedništva / zajedničke uključenosti u temu izjave;
- Naglašavanje određene perspektive i/ili koncepta izjave (problem, rješenje, krivica i dr.).

U podlozi istraživanja analizira se kroz koje društvene vrijednosti, implicitno ili eksplicitno iskazane emocije i percepcije, političar/ka komunicira sebe, stranku ili instituciju, te u konačnosti državu. Također se istražuje koji segment teme pozitivno afirmira, naglašava te može li se to povezati sa spolom osobe i/ili obraćanjem ženama i muškarcima ili je to način oblikovanja političke poruke svojstven sociokulturnoj pozadini političara i javnosti. Ta su pitanja izravno povezana s načinima iskazivanja moći i nemoći, odnosno pridodavanja tih koncepata dijelovima tema izražavanjem modalnosti. Subjektivnost odnosno modalnost često je u političkom diskursu upotrijebljena kako bi se u svijest javnosti utisnula određena percepcija. Ta percepcija uglavnom nije izravno iskazana kroz tekst. Primjer je podržavanje jedne aktivnosti ili jedne političke stranke u izjavi, što se (ne)svjesno percipira kao uskraćivanje podrške drugoj strani.

Charteris-Black (2005, str. 1) smatra kako politički lideri najuspješnije mogu privući i pokrenuti (potencijalne) birače retoričkim vještinama. Političke odluke i aktivnosti postaju legitimne nakon što ih političar iskomunicira javnosti. Stoga je temeljna intencija njegove komunikacije informirati o odluci ili aktivnosti, pritom postići slaganje, što znači da odluku ili aktivnosti treba argumentirati tako da sve tri sastavnice stav budu zadovoljene - emotivna, kognitivna i ponašajna. Tada govorimo o umješnom govorniku. Političar koji vlada persuazivno-argumentativnim retoričkim umijećima utjecat će na to da recipijenti čuju njegovu poruku i da se potom osjećaju sukladno željenoj poruci (emotivna sastavnica), razumiju i prihvataju argumentaciju (spoznajna sastavnica) te da podrže stav, odluku i/ili aktivnost (ponašajna sastavnica). Informativno persuazivna funkcija političkog diskursa ostvaruje se informiranjem, argumentiranjem, dokazivanjem, apeliranjem na (nacionalne) osjećaje, apeliranjem na

vrijednosti, samovrednovanjem, a argumentacija, konceptualna metafora i neverbalna komunikacija jedan su od učinkovitih kognitivno-komunikacijskih mehanizama.

3.4. Konceptualne metafore u političkom diskursu¹⁰⁰

Tema ovog potpoglavlja je politička metaforika. Konceptualne metafore su učinkovita sredstva kojima se javnosti posreduju semantički, konceptualni i interpretativni okviri (usp. Lakoff, 1990; 2004; 2006; 2008; 2009, Charteris Black, 2004; 2005; 2014; Borčić, 2010; 2012; 2016). Na taj se način ostvaruje persuzivan učinak informacija, bez da javnost ima svijest o procesu. Informacijski se koncepti utiskuju u svijest javnosti, posredovano putem jezičnih struktura koje urječu svakodnevno primarno iskustvo. Prema Charteris-Blacku, uporaba konceptualnih metafora zrcali društvenu percepciju određene teme, jer govornik koristi konceptualne metafore sukladno svojim uvjerenjima i načinu poimanja svijeta koji nas okružuje (Charteris-Black 2014, str. 157). Na nesvjesnoj razini komunikacije, semantički okvir implicira sliku u mentalom sustavu osobe, a takva slika utječe na dojam i percepciju recipijenta, potiče smjer rasprave o temi i dijelove koje će neka osoba zapamtiti.

Lakoff i Wehling (Lakoff i Wehling, 2009, str. 170-185) smatraju kako je politika dominantno jezik / komunikacija. Iz tog je razloga važno osvijestiti koje konceptualne metafore koriste političari te jesu li one u skladu s njihovim osobnim i/ili stranačkim svjetonazorima. Lakoffov rad o konceptualnim metaforama u diskursu američkih političara o ratu u Golfskom zaljevu (1990/1991) označava početak bavljenja političkom metaforikom. Lakoff tako (1991; 1996; 2004; 2008; 2009, usp. Borčić, 2012, str. 35-49 i 64-166) objašnjavajući važnost kognitivne uloge konceptualne metafore navodi primjer u kojem političar izvještava o nužnosti započinjanja rata predodžbeno-shematskim ustrojem ciljne domene koncepta *financijske analize troškova i dobiti* (eng. *cost and benefit analyses*). Rat je tako opravdan, ukoliko su «troškovi» ulaska u rat za državu (stabilnost gospodarstva, budućnost nacije i dr.) manji od onih do kojih dolazi ako država ne uđe u rat¹⁰¹. Lakoff u okviru istog članka navodi niz primjera u kojima je kroz koncept troškova objašnjena neka društveno-politička situacija.

¹⁰⁰ Dio teksta u ovom poglavlju preuzet je od Borčić, 2012, str. 42-48.

¹⁰¹ Autor se pritom referira na izjave povodom rata u Golfskom zaljevu 1990-91., više na:

http://www2.iath.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Texts/Scholarly/Lakoff_Gulf_Metaphor_1.html (Pristup 12. veljače 2015)

Politička metafora je dinamična, djelotvorna i razumljiva u trenutku događanja. Ujedno, njezina metaforička struktura slijedi strukturu načina razmišljanja u okviru određene sociokulturne zajednice. Određeni dijelovi značenja nekog koncepta preklapaju se s dijelovima značenja drugog koncepta na temelju iskustvene ili uvjetovanosti kulture odnosno nacije (Lakoff, 1990, str. 404, usp. Lakoff 2004; 2006; 2008; 2009; Čudinov, 2001 i dr.). Suvremena politička metaforika (Benoit 2001; Charteris-Black 2004; 2005; Chilton 1996; 2004; Chilton i Ilyn, 1993, Goatly 2007; Lakoff 1991; 1996; 2004; 2008; 2009; Musolff 2004; Zinken 2003; Budaev 2007; Čudinov, 2001; Budaev i Čudinov, 2008, Borčić, 2012, str. 35-49 i 64-166 i dr.) ukazuje kako postoje poveznice sociokulturnog kognitivnog modela razmišljanja neke nacije i uporabe konceptualnih metafora. Analiza ruskih tiskovina pokazala je primjerice čestu uporabu metafore RUSIJA JE MONARHIJA, RUSKI PREDSJEDNIK JE MONARH/CAR. Istraživanja ruskih lingvista ukazuju na utjecaj ideologije totalitarnog režima na dominantne konceptualne metafore u jeziku tog vremena; tako je primjerice u vrijeme Brežnjeva temeljna izvorna konceptualna metafora ZEMLJA JE OBITELJ BRATSKIH NACIJA (PARTIJA), a svaki član te obitelji treba osjećati zahvalnost djeteta (članice Saveza) za brigu i skrb roditelja (komunistička partija, sovjetska vlada). Komunistička partija i sovjetska vlada predstavljaju roditelje, a naglasak je na iskazivanju vjernosti (Budaev 2007; Čudinov, 2001; Budaev i Čudinov, 2008, prema Borčić, 2012, str. 35-49 i dr.).

Analiza američkih tiskovina ukazuje na učestalost konceptualne metafore AMERIČKI PREDSJEDNIK JE MENADŽER (Budaev, 2006, str. 175-190, prema Borčić, 2012, str. 35-49). Engleski lingvist Jonathan Charteris-Black (2005, usp. Kanižaj, 2010; prema Borčić, 2012, str. 35-49) analizira prisutnost konceptualnih metafora u tekstovima govora visokopozicioniranih političara 20. stoljeća na anglosaksonskom i američkom području. Istraživanje obuhvaća analizu govora Winstona Churchilla, Martina Luthera Kinga, Margaret Thatcher, Billa Clintona, Tonyja Blaira te Georga Busha i Georga W. Busha. U govorima Winstona Churchilla (Charteris-Black, 2005, str. 32-56) dominiraju ontološke metafore na temelju personifikacija: NACIJA JE OSOBA, BRITANIJA JE HEROJ, NJEMAČKA JE ZLIKOVAC. Martin Luther Kinga koji je prema Charteris Blacku najveći politički govornik u 20. Stoljeću. On dominantno koristi metafore temeljene na konceptualnom okviru *mesijanstva*. Najčešća konceptualna metafora u govorima Margaret Thatcher jest POLITIKA JE KONFLIKT, pri čemu uglavnom svoja politička djelovanja opisuje kao dio vojne kampanje. U metaforama koje opisuju državu, Thatcher često koristi personifikaciju. U govorima Billa Clintona dominantna je metafora rođenja i preporoda. Retoriku Tonyja Blaira obilježava konceptualna

metafora POLITIKA JE ETIKA te POLITIKA JE KRETANJE. Kao zajedničku karakteristiku oca i sina Georgea Busha Charteris-Black navodi personifikaciju kao dominantnu izvornu domenu u njihovom diskursu. Konceptualna metafora NACIJA JE OSOBA tipičnija je za američke nego engleske političare (ibid.). Charteris-Black (ibid) navodi kako Bushevi koriste riječ Amerika jednom na svakih 105 riječi. Usporedimo li to s uporabom riječi Engleska/engleski, Blair koristi riječ *engleski* svakih 245, a Margaret Thatcher riječ *engleski* koristi jednom na svakih 220 riječi (usp. Charteris-Black, 2005). Istraživanja o diskursu Baracka Obame pokazuju kako u njegovom diskursu dominiraju metafore DRŽAVA JE HEROJ, BAVLJENJE POLITIKOM JE KRETANJE te metafore KONSTRUKCIJE I GRAĐENJA (usp. Lesz, 2011, prema Borčić, 2012, str. 35-49).

Personifikacija je jedna od najučestalijih metafora u političkom diskursu (usp. Charteris-Black, 2005), posebice ontološka metafora DRŽAVA JE OSOBA. Ukoliko navedenu metaforu promatramo u okviru svjetske zajednice, razlikujemo zemlje susjede, prijateljske zemlje, neprijateljske zemlje, zemlje partnere i sl (prema Borčić, 2012, str. 35-49 i 64-166). Semantička komunikacijska razina ukazuje na koncepte zemalja-„odrasli“ i zemalja „djece“. Industrijalizirana zemlja je odrasla osoba, dok su zemlje u razvoju metaforički gledano zemlje-djeca. Nerazvijene zemlje tako od razvijenih dobivaju pomoć za razvoj. Razvijene zemlje im govore što im je činiti. Ukoliko zemlje trećeg svijeta ne čine ono što im je preporučeno, nad njima se provode disciplinske mjere; vojne ili ekonomske. Iz perspektive okvira strogog oca (usp. Lakoff 2008, 2009, prema Borčić, 2012, str. 35-49 i 64-166), moralna je zadaća svakog roditelja postaviti pravila te ih se držati kroz sustav nagrađivanja i kažnjavanja. U okviru modela brižnih roditelja (Ibid.) roditelji djeci (zemljama u razvoju) pristupaju s poštovanjem te od njih očekuju suradnju i odgovornost. Zemlje se dakle promatraju kao pojedinci koji djeluju u okviru neke zajednice. U interesu pojedinaca u zajednici je da budu zdravi, jaki te utjecajni. Ukoliko te osobine prenesemo na zemlju, snaga odgovara vojnoj snazi, zdravlje ekonomiji, a utjecaj političkom utjecaju u regiji (Lakoff i Wehling, 2009, str. 88-91, usp. Borčić, 2012, str. 35-49 i 64-166).

Razvidno je da su u osnovi učestalih konceptualnih metafora primarne metafore i predodžbene sheme¹⁰² što kolidira s već opisanom teorijom o poveznici najranijih životnih iskustava i strukturiranja

¹⁰² više u poglavlju 2.

mozga nizom metafora, koje na prvoj razini (razina izvorne domene) aktiviraju semantički okvir¹⁰³. Semantički okvir je izravno povezan s konceptualnim okvirom i interpretativnim okvirom (usp. Lakoff, 1990; 2004; 2006; 2008; 2009; Lakoff i Wehling, 2009; Wehling, 2016, prema Borčić, 2012, str. 35-49 i 64-166).

Nikolina Borčić je u okviru doktorskog rada analizirala uporabu konceptualnih metafora s izvornom domenom osobe i kretanja u političkim intervjuima s Jadrankom Kosor, Ivom Josipovićem, Angelom Merkel i Christianom Wullfom. Borčić (2012, str. 201-202) navodi kako je metaforičko značenje uvjetovano konotacijama koje riječ ima kada nije upotrijebljena metaforički. Koncept kretanja evocira znanje o pokretu i promjeni, a blisko je svim ljudima. Izvorna domena kretanja jedna je od predodžbenih shema, a uporabom političari usmjeravaju recipijenta na sadržajni dio teme, sukladno intenciji. Takve metafore pojačavaju persuazivnost jer konceptualiziraju neku političku aktivnost kroz perspektivu pozitivnog i/ili negativno konotiranog putovanja.

Borčić (2012, str 64-166) u doktorskome radu metafore kretanja interpretira prema kriterijima političnosti (ovisno o tematskim konceptima, odnosno ciljnim domenama), persuazivnosti (subjektivnosti ili emotivnosti, prema temi, odnosno implicitnosti ili eksplicitnosti u iznošenju vrijednosnog suda) te rodni osobitosti jezika. Namjera istraživanja je bila proučiti tko koristi više ili manje lingvističkih metafora uz koje političke teme i na koji način. Provedeno istraživanje pokazalo je kako u analiziranim intervjuima dominira semantičko polje kretanja, što implicira persuazivnost tog okvira. Rezultati su nadalje pokazali kako se taj koncept, odnosno okvir koristi uz važne teme, ali teme za koje političar ili političarka ne nudi konkretno, proaktivno rješenje za određeni društveni problem. Samim „kretanjem k temi“ ili „kretanjem teme“ političar sugerira recipijentu da ima jasnu svijest o odredištu, no da nije nužno iznošenje detalja. U svim analiziranim intervjuima naglasak je bio na kretanju, ne samo na cilju. Borčić (ibid.) je zaključila kako recipijenti percipirajući i prihvaćajući ono što im je poznato, poput koncepta / okvira kretanja, puta ili stajanja na tom putu, ujedno prihvaćaju određenu političku temu te ju, svjesno ili nesvjesno, evaluiraju sukladno načinu kretanja (unaprijed ili unatrag), putnicima te evaluiranim odredištima. Vjerojatan razlog tome jest da poznati interpretativni okviri daju sigurnost, iskustveno su poznati i recipijentima i emitentima.

¹⁰³ Usporedi bazu semantičkih okvira na službenoj stranici Repozitorija metafora hrvatskog jezika <https://metafora.ihjj.hr:8041/Metafore> (Pristup 12. rujna 2016.)

Sljedeća izvorna domena na koju je bilo usmjereno istraživanje u doktorskom radu (2012, str 64-166) je ontološki motivirana domena personifikacije. Borčić naglašava kako konceptualne domene koje imaju najjači ontološki karakter su one kroz koje se na fizički entitet ili neku apstraktan entitet mapiraju osobine ljudskog tijela, karaktera ili psihičkih, kognitivnih, emotivnih stanja ili aktivnosti. Personifikacija je persuazivna jer iznosi iskustvene doživljene percepcije i iskustva, a također i uvjerenja o nama samima i ljudima koji nas okružuju. Uporabom personifikacije ta se znanja transponiraju na neku političku ili inu temu. Implicitno i/ili eksplicitno određuje se vrijednosni okvir teme. Personifikacijom se, dakle, izravno ili neizravno određuje vrijednost nečega i/ili nekoga te se kao takva prenosi recipijentu. Uz temu se vežu pozitivne ili negativne perspektive te se takav interpretacijski okvir prenosi recipijentima. Istraživanje koje je provela Borčić (ibid.) pokazalo je kako su u svim analiziranim intervjuima na stranku / vrijednosno usmjerenje intervjuirane osobe transponirani afirmativne kvalifikacije. Istraživanje je nadalje pokazalo kako su dominantna semantička polja (lingvističke metafore) iz svakodnevnog života kao što su zdravlje, fizičke aktivnosti, kognitivne aktivnosti i stanja. Proizlazi da su personifikacija i kretanje plodne primarne domene, odnosno predodžbene sheme učinkovito retoričko sredstvo za prijenos doživljajne percepcije uz temu koja je politički važna političaru / stranci. Nije svejedno kako je poruka prenesena, a pritom, građani nisu prisutni na svakom političkom događanju, oni uglavnom samo svjedoče auditivnim i/ili vizualno prenesenim informacijama koje potom (ne)svjesno kategoriziraju kao više ili manje uvjerljive, vjerodostojne te istinite.

Kao što je već navedeno, planirani doseg empirijskog istraživanja ovog rada nije prikazati učestalost metaforike u analiziranim političkim izjava, budući da opseg korpusa nije dostatan za donošenje takvog suda. Namjera rada je temeljem prikaza primjera nekoliko dominantnih metafora prikazati mogućnosti analize političkog diskursa prema Modelu sinergijske persuazije. Stoga recentna istraživanja iz ovog područja (Benoit 2001; Charteris-Black 2004; 2005; Chilton 1996; 2004; Chilton i Ilyn, 1993; Goatly 2007; Lakoff 1991; 1996; 2004; 2008; 2009; Musolff 2004; Zinken 2003; Baranov i Karaulov, 1994; Budaev 2007; Čudinov, 2001i dr.) služe kao smjernica u odabiru učestalih te persuazivnih metafora u političkom diskursu.

3.5. Argumentacija u političkom diskursu

O argumentaciji je već pisano u 1.2.2. Razvidno je kako u komunikaciji argumentacija može biti ispravna i/ili kriva zbog (slučajne ili namjerne) uporabe lažnih argumenata, no ona je u politici dominantno vrijednosna. Vrijednosna argumentacija je u izravnom međuodnosu s konceptualnim metaforama (Lakoff i Wehling, 2009; Wehling, 2016).

George Lakoff (2008; 2009¹⁰⁴) i Elisabeth Wehling (2009; 2016) kognitivni su lingvisti koji se intenzivno bave proučavanjem konceptualnih metafora, odnosno semantičkih, konceptualnih i interpretativnih okvira i njihove sprege s političkim temama¹⁰⁵. Elisabeth Wehling (2016) iznosi ključne smjernice vezane uz uokvirivanje političkih tema u knjizi *Političko uokvirivanje – kako neka nacija razvije svoj način razmišljanja te prema njemu nastane politika*¹⁰⁶ Polazišna hipoteza političkog uokviravanja prema Lakoff (1999; 2004; 2008; 2009) i Wehling (2016, str. 17-19) jest da mislimo mozgom (više o tome u poglavlju 2), što znači da je 98% posto mišljenja nesvjestan. Mozak nije neutralan, sadrži određenu strukturu koja utječe na razumijevanje svijeta. Mehanizmi strukture mozga u direktnom su međuodnosu s procesima nesvjesnog mišljenja, a sukladno tome i reakcijama. Stoga se može zaključiti kako nesvjestan dio čovjekova razmišljanja snosi odgovornost za razvoj moralnih i političkih stavova nekog društva.

Riječi koji potiču određene emocije, dio su okvira, odnosno, dio su procesa framinga ili uokvirivanja vijesti. Okviri strukturiraju naše znanje te daju širi smisao informacijama (usp. Lakoff 2008; 2009). Lakoff i Wehling (2009, str. 73) razlikuju nekoliko vrsta okvira u političkom diskursu, što je već navedeno u radu, a ovdje se ponovno navode radi lakše čitljivosti teksta. Površinski okvir je izravan prijevod engleskog originalnog naziva *Surface Frame*, no prema teorijskom objašnjenju, radi se o

¹⁰⁴ Točan navod literature bi bio Lakoff i Wehling, 2009. No zbog ukotvljenosti u kontekst, autori se navode odvojeno.

¹⁰⁵ Temeljite analize i opisi, a time i znanje oko konceptualne metafore, semantičkih, konceptualnih i interpretativnih okvira teme su kognitivnolingvističkih istraživanja u inozemstvu i u Hrvatskoj. Postoje pokušaji i znanstvenika iz drugih područja u bavljenju tim tematikama, no nedostatak lingvističkog obrazovanja (svako je znanje nadoknadio, no nužan je preduvjet postojanja svijesti o tome) često uzrokuje neuobičajeno korištenje pojedinih termina. Projekt *Repozitorij metafora hrvatskoga jezika (Croatian Metaphor Repository)* omogućava svim istraživačima teme metafora i okvira upućivanje u teorijske osnove te smjernice u vidu baza podataka. Baza je javno dostupna te time bi trebala postati ključno referentno mjesto za svaki istraživački ili znanstveni rad ili projekt implicitno ili eksplicitno povezan s tom tematikom.

¹⁰⁶ Knjiga se u originalu zove *Politisches Framing. Wie eine Nation sich ihr Denken einredet – und daraus Politik macht*.

semantičkom okviru. Semantički okvir nalikuje Fillmoreovom poimanju okvira, odnosno kategorizacijom riječi u leksičko-semantička polja (Borčić, 2012). Druga vrsta okvira je dubinski usidren okvir, odnosno *Deep Seated Frame*, odnosno konceptualni okvir. On strukturira opće znanje o svijetu, takozvano enciklopedijsko znanje, uvjerenja o svijetu na osnovi moralnih i političkih principa koji su za određenu grupu ljudi i/ili naciju istiniti. Konceptualni okviri su tako vrijednosna uvjerenja, čine takozvani „zdrav razum“ (eng. *Common Sense*), uvriježene sheme razmišljanja, ono što se „podrazumijeva“ (usp. Wehling, 2016).

Semantički okviri su prva razina povezivanja rječničkog znanja i leksema u nekoj izjavi. U knjizi *Don't Think of an Elephant: Know Your Values and Frame the Debate: the Essential Guide for Progressives* George Lakoff (2004, str. 3) navodi primjer kada na predavanju iz kolegija Teorija uokviravanja na Sveučilištu Berkley studentima na početku nastave kaže da ne misle na slona, no njihova prva slika/misao bude upravo slon. Značenje se percipira / kategorizira kroz semantički okvir (imenicu), neovisno o negaciji (ibid. str. 3). Kao drugi primjer učinka semantičkog okvira Lakoff navodi izjavu Richarda Nixona u vrijeme afere Watergate. Nixon tada (pod pritiskom zbog moguće ostavke) izjavljuje javno „*I'm not a crook*“. Time on prema Lakoffu (ibid.) usidruje poveznicu između sebe i slike razbojnika (*crook*) (Lakoff, 2004, str. 3). Lakoff (ibid.) tvrdi kako je razvidna uloga okvira u evokaciji asocijacija pri razumijevanju političkih poruka.

Amerikanci naciju i državu primarno percipiraju kao obitelj, a govoreći o njima, ključna je personifikacija kao ontološka podloga u tvorbi konceptualnih metafora. Konceptualizirajući određeni narativ, političari kodiraju poruku sukladno svom „*common sense*“ odnosno dubinsko usidrenom okviru. Ti dubinski usidreni okviri zrcale shemu poimanja svijeta, utječu na konceptualnu figurativnost diskursa, ostaju na dugi rok usidreni u svijesti recipijenata, te su idealna platforma interpretativnim okvirima aktualnih događaja (Lakoff, 2008; 2009; Charteris-Black, 2004; 2005; Borčić, 2012; Žanić i Borčić, 2016). George Lakoff (2004, str. 4-8, usp. Lakoff 2008; 2009; Borčić, 2012; Žanić i Borčić, 2016) smatra kako američkim političkim diskursom¹⁰⁷ dominiraju dva temeljna okvira, a to su okvir obitelji u kojoj je ključna uloga patrijahalnog oca (eng. *strict father family*) koji

¹⁰⁷ Iako je ovaj dio teorije već navođen u tekstu doktorata, određeni dijelovi se ponavljaju radi lakše čitljivosti, posebice kada se radi o važnim sadržajnim dijelovima.

je dominantan u republikanskom diskursu i okvir obitelji brižnih roditelja (eng. *nurturant parent family*), tipičan za diskurs demokrata (usp. i Luntz, 2007, Borčić, 2012).

Lakoff i Wehling (2009, usp. i Borčić, 2012) navode kako su konceptualne metafore koje prizivaju određena leksičko-semantička polja ili semantičke okvire i konceptualni okviri u izravnom međuodnosu s *interpretativnim okvirima* (eng. *Issue Defining Frame*). Te ško imenovati / opisati jednim konceptom (Lakoff i Wehling, 2009, str. 73 - 81), stoga se u istraživanju navode ključni koncepti / slike koje političari transponiraju javnosti. Interpretativno-argumentacijski okviri i/ili koje dominiraju u političkim porukama upravljaju konstrukcijom javnog mnijenja. Međuodnos konceptualnih metafora, argumentacijskih tehnika i neverbalne komunikacije jedan je od načina putem kojih ti okviri postaju razumljivi recipijentima.

4. ISTRAŽIVANJE

4.1. Model sinergijske persuazije

Temeljna namjera ovoga doktorskog rada jest razviti model analize kognitivno-komunikacijske razine političkih javnih nastupa pod nazivom *model sinergijske persuazije*. Pritom je naglasak na analizi međuodnosa teme (informacija) i persuazivnosti (uvjerljivost, vjerodostojnost) kroz verbalne i neverbalne diskursne strategije putem kojih se realiziraju modulacije intencija informativno-persuazivne tekstne funkcije. Politički javni nastup u masovnim medijima usmjeren je na prezentaciju političkih sadržaja i stavova s namjerom da recipijente informira o njima te da ih uvjeri u ispravnost istih.

U uvodnom je dijelu navedeno kako je temeljna funkcija političkog diskursa informativno-persuazivna funkcija. Informacija se odnosi na prenošenje sadržaja poruke, a pojam persuazije na način prenošenja, odnosno na ostvarivanje uvjerljivosti i vjerodostojnosti. Pojam persuazija ovdje se koristi sukladno rječničkom značenju i to glagola *uvjeravati*¹⁰⁸ prema Hrvatskom jezičnom portalu: „1. tvrditi sa sigurnošću da je što istina, izjavljivati sa sigurnošću te 2. davati, pružati dokaze o čemu”. Informativno-persuazivna funkcija u političkom se diskursu može realizirati kroz brojna gramatička, leksičko-semantička, pragmatička, retorička i druga sredstva. Uspješna politička poruka ima za učinak da se recipijent osjeća dobro nakon što čuje, razumije, prihvati političku poruku, čuje političara ili stranački stav o kojoj temi.

Svaka medijski prenesena politička poruka ima utjecaj na kreiranje mišljenja javnosti. Prepoznavanje i razumijevanje načina argumentacije uz (ne)verbalnu uporabu konceptualnih metafora jedan je od mehanizama u poticanju kritičkog promišljanja te zaštite od nametanja tuđeg mišljenja i određene (političke) percepcije. Stoga je u okviru Modela sinergijske persuazije naglasak na proučavanju argumentacije iz perspektive kognitivne i neuralne teorije metafora¹⁰⁹ i okvira, a primarno slijedom

¹⁰⁸ Definicija pojma preuzeta je s portala Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (Pristup 12. siječnja 2017.)

¹⁰⁹ Kako su temeljna polazišta razvidna objema teorijama, u radu se navode temeljne zasade oba pristupa. Razlog navođenju jest uporaba Repozitorija metafora hrvatskog jezika MetaNet-a.

teorijskih zasada Georga Lakoffa i Elisabeth Wehling, no jednako tako i drugih inozemnih jezikoslovaca koji su se bavili međuodnosom jezika / kognicije i procesa uvjeravanja te transponiranja informacija u političkom diskursu.

Razumijevanje i interpretiranje političkih poruka izravno je pod utjecajem načina rasuđivanja i zaključivanja o političkim temama i političarima (stavovima i uvjerenjima). Prema recentnim istraživanjima kognitivnih lingvista (Lakoff i Wehling, 2009; Wehling, 2016; Feldman, 2006; Štrkalj Despot, 2013; Westen, 2007 i dr.) 98% ljudskog razumijevanja, primjećivanja, rasuđivanja i zaključivanja, odnosno općenito kognitivnih procesa je uvjetovano nesvjesnim moždanim mehanizmima. Navedeni autori navode kako još uvijek nije sa sigurnošću poznato što se točno događa u mozgu¹¹⁰ kada se aktivira određeni semantički okvir¹¹¹ (Wehling i Lakoff, 2009; Wehling, 2016 i dr.). Okviri upućuju na konceptualne metafore, koje emitentima i recipijentima omogućavaju razumijevanje slijedom prijenosa znanja iz jedne u drugu domenu, a time i kognitivno-komunikacijsku interakciju. Leksemi, odnosno lingvističke realizacije konceptualnih metafora i okvira pokreću neuronske strukture. Neuronske strukture povezuju enciklopedijsko i rječničko znanje govornika (ibid.) te čine interakcijsku platformu između emitenta i recipijenta.

Konceptualne metafore aktiviraju okvire te utječu na prosuđivanje i donošenje zaključka o argumentaciji tijekom primjerice razumijevanja, kategoriziranja dijela znanja, percepcije i/ili evaluacije teme. Takva prosudba jest s jedne strane svjesna, no sukladno dosadašnjim kognitivnolingvističkim i neurolingvističkim radovima (ibid.) pretpostavlja se da je taj učinak u velikoj mjeri onkraj svjesnog rasuđivanja. Emitent uglavnom svjesno upravlja argumentacijskom razinom, sukladno tome okviri i metafore imaju asocijativan potencijal u svrhu realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije. Konceptualne metafore i konceptualni okviri na verbalnoj i neverbalnoj razini dio su argumentacije kojom govornici primjerice afirmiraju, opravdavaju i/ili kritiziraju neku političku, društvenu, gospodarsku i inu temu. Na taj se način upravlja dojmom, kreira imidž te utječe na stavove (Lakoff i Wehling, 2009; Wehling, 2016).

¹¹⁰ Kognitivni procesi profiliranja, kategorizacije, razumijevanja i dr. temelje se i na aktiviranju, prepoznavanju, obradi, uporabi leksema iz pojedinih semantičkih okvira.

¹¹¹ U ovom se kontekstu koriste i pojmovi konceptualni okvir, izvorna domena, ciljna domena te interpretativno-argumentacijski okvir.

Poveznica neverbalne komunikacije i kognitivne lingvistike u Modelu sinergijske persuazije je sinergija semantičkih okvira, odnosno konceptualnih metafora koje oni prizivaju i gestikulacije analiziranih političara. Geste se definiraju kao pokreti rukom koji prezentiraju ili ukazuju na izvornu domenu metafore (usp. Bouvet, 2001; Calbris, 1990; McNeil, 1992 i dr.). Analiza gestikulacije kao kognitivno uvjetovanog segmenta neverbalne komunikacije ¹¹² obuhvaća međudnos uloge neverbalnih znakova, odnosno njihova evaluacijska potencijala i konceptualnih metafora na koje oni upućuju. U kreiranju utjecaja na javnost, gestikulacija je učinkovito sredstvo iz perspektive kognitivno-komunikacijske interakcije. Istraživanja multimodalne komunikacije (Kendon, 2004; McNeil, 1992; Sweetser, 1998; Wehling, 2009; 2016) pokazuju kako ljudi svjesno i nesvjesno percipiraju poruke koje su posredovane simulatno kroz izričaj i prateću neverbalnu komunikaciju.

4.2. Kontekstualizacija teme

Istraživanje se provodi na korpusu izjava o izbjegličkoj i migrantskoj krizi. Izbjeglička i migrantska kriza utječe implicitno ili eksplicitno na kreiranje javnih politika svih zemalja članica Europske unije. Tema je lokalno i globalno osjetljiva i važna, stoga način konstrukcije diskursa i pokazna razina urječavanja mogu biti ključni u izgradnji političkog imidža, kako samih političara, tako i države. S jedne strane je nužan restriktivan pristup, zbog zaštite interesa države i naroda, dok je s druge strane je nužan humanitaran pristup temi, zbog suosjećanja sa sudbinama nesretnih ljudi. Stoga izjave o izbjegličkoj i migrantskoj krizi predstavljaju velik komunikacijski izazov pred političare na najvišim funkcijama. Također je važno napomenuti kako u postčinjeničnom razdoblju, u kojem trenutno živimo, apeli na strah, neizvjesnost, opasnost i druge snažne emocije imaju snažan učinak na percepciju teme posredovane medijima¹¹³.

Tema je odabrana upravo zbog snažnog utjecaja na tuzemna i inozemna događanja. „Migrantski / izbjeglički val posljedica je višegodišnjih tranzicijskih procesa na Bliskom istoku i Sjevernoj Africi u sklopu tzv. Arapskog proljeća. Ovi su procesi u Siriji i Libiji rezultirali građanskim ratom, ali i uzrokovali nestabilnost i humanitarnu krizu u njima susjednim zemljama, posebno u Turskoj i

¹¹² Neverbalna komunikacija je uopćeno rečeno kognitivno uvjetovana. U ovom je radu naglasak samo na analizi gestikulacije jer se ona smatra direktnom pokazajnom realizacijom konceptualnih metafora slijedom recentne literature.

¹¹³ usp. navod o lingvističkom izboru „*post-truth*“ za riječ 2016. godine u prvom dijelu rada.

Libanonu, gdje su najveći izbjeglički centri. Prateći stanje u Siriji i Libiji, mogao se naslutiti ovaj izbjeglički val te se za njega pripremiti uz odgovarajuće analize i procjene. To nažalost nije učinjeno ni u Hrvatskoj ni u drugim zemljama na tzv. Balkanskoj ruti – od Grčke do Njemačke, jer se nije vodilo računa o karakteru ovih tranzicijskih procesa. Riječ je o dugotrajnim i sveobuhvatnim procesima u arapskom svijetu, koji znatno mijenjaju političko i gospodarsko stanje na Mediteranu. Drugim riječima Hrvatska i ostatak EU trebaju se pripremiti za višegodišnje, možda i desetljetno bavljenje s izbjegličkim valom, njegovim uzrocima i posljedicama.“ (Tadić, Dragović i Tadić, 2016, str. 15). Sukladno navedenom, razvidna je važnost i utjecaj krize na tuzemni i inozemni politički diskurs te općenito na kreiranja aktivnosti uz društveno-politička događanja.

Nacionalne se politike formiraju i tumače u okviru humanitarnog i solidarnog pristupa krizi i restriktivnog pristupa koji naglašava tuzemnu sigurnost (usp. Mesić, 1994). Od kraja 80-ih godina 20. stoljeća pojam restriktivna azilantska i izbjeglička politika koristi se u kontekstu namjere zaustavljanja i preusmjeravanja izbjegličkih tijekova kroz dodatne kontrole viza, sužavanje kriterija podobnosti, organiziranje prihvatnih (ispitnih) kampova na mjestima ulaska i dr. (Refugee Studies Programme, 1989, str. 9, prema Mesić, 1994, str. 117). Tadić, Dragović i Tadić (2016, str. 15) navode kako se Republika Hrvatska jednako kao i i Europska unija ponajviše tijekom 2015., ali i 2016. godine suočava dolaskom izbjeglica i migranata na svoj teritorij i/ili prolaskom kroz isti. Autori (ibid.) navode kako su događanja tijekom prolaska izbjeglica i migranata kroz Republiku Hrvatsku upozorila na slabosti u funkcioniranju pravnog sustava i propusta koji su vezani uz sustav. Jedna od posljedica je bila što velikom broju migranata pri ulasku nije utvrđen identitet niti su kvalitetno registrirani (fotografija i otisci prstiju). Otvaranje koridora za nekontrolirani priljev migranata urušilo je pravni i sigurnosni poredak Europske unije, navode ovdje citirani autori (ibid). Sukladno tome, ta tema u analiziranom razdoblju političkog diskursa u ovom istraživanju ima veliki utjecaj na kreiranje političkog diskursa te omogućava političarkama i političarima različite diskursne realizacije informativno-persuazivne funkcije u svrhu izgradnje vjerodostojnosti i percepcije snage liderstva.

Od kolovoza 2015. godine veliki dio njemačkog medijskog prostora zauzima tema izbjegličke krize (Herrmann, 2016). Prema podacima objavljenim na mrežnim stranicama Saveznog ureda za migraciju

i izbjeglice (njem. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge¹¹⁴), u Saveznu Republiku Njemačku je tijekom 2015. godine stiglo 890.000 ljudi. Do kraja listopada 2016. godine stiglo ih je nešto manje od 290.000¹¹⁵. Prema podacima iz njemačkih medija, Ministarstvo financija morat će do 2020. godine u proračunu osigurati oko 93,6 milijarde eura za zbrinjavanje nadošlih ljudi. Taj je novac potreban za smještaj i integraciju, a navodi se i razlog borbe protiv uzroka progona¹¹⁶. Uopćeno rečeno, tema izbjegličke krize ima veliki utjecaj na raspravu u okviru njemačkog društva, posebice kao svojevrsna platforma ususret lokalnih i/ili nadolazećih parlamentarnih izbora. Jednak je učinak i na hrvatski politički diskurs. Analizirane izjave obuhvaćaju naime razdolje prije parlamentarnih izbora.

Polazišna pretpostavka jest da se teme i način javnih političkih rasprava o izbjegličkoj i migrantskoj krizi u obje države mijenjaju od humanog i humanitarnog¹¹⁷ prema restriktivnom pristupu što je zorno vidljivo u njemačkom političkom diskursu, a ovdje se navodi potporanj tvrdnji na primjeru izjava njemačke savezne kancelarke Angele Merkel. Merkel naime izjavom *Wir schaffen das* najavljuje / opisuje svoj pristup krizi na novinarskoj konferenciji saveznog parlamenta Bundestag 31. kolovoza 2015. godine¹¹⁸. Tijekom 2015. godine u Saveznu Republiku Njemačku pristiglo je oko 800.000 izbjeglica s ciljem ostvarivanja ostanka. Kako je bilo razvidno da većina izbjeglica i migranata želi ostatu u Njemačkoj, Angela Merkel citiranom izjavom usmjerava javne rasprave ka humanom i humanitarnom pristupu: „*Deutschland ist ein starkes Land. Das Motiv, mit dem wir an diese Dinge herangehen, muss sein: Wir haben so vieles geschafft - wir schaffen das*“¹¹⁹! (prijevod: Njemačka je snažna zemlja. Motiv, kojim pristupamo ovoj temi mora biti: Toliko toga smo već postigli - uspjeh

¹¹⁴ Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, <http://www.bamf.de/DE/Startseite/startseite-node.html> (Pristup 28. kolovoza 2016.)

¹¹⁵ Usp. Deutsche Welle, <http://www.dw.com/bs/izbjeglice-u-procentima/a-36502673> (Pristup 25.11.2016.)

¹¹⁶ Deutsche Welle, <http://www.dw.com/bs/koliko-njema%C4%8Dku-ko%C5%A1taju-izbjeglice/a-19275957> (Pristup 19. rujna 2016.)

¹¹⁷ Pojam humanitaran prema Hrvatskom jezičnom portalu označava „koji promiče činjenje dobrog, koji nastoji dobroćinstvima olakšati život drugoga“, pojam human označava „koji se odnosi, koji pripada ili koji je tipičan za ljudsku vrstu; koji ima ili koji izražava ljudske osobine ili kvalitete, koji suosjeća i ima razumijevanja za drugoga čovjeka i druge ljude“, a pojam restriktivan „koji se odnosi na restrikciju; koji ograničava,“ (<http://hjp.znanje.hr>)

¹¹⁸ Tagesschau, <http://www.tagesschau.de/inland/merkel-wir-schaffen-das-101.html> (pristup 01. rujna 2016.)

¹¹⁹ Tagesschau, *ibid.*

ćemo i ovo!“). Tijekom proteklih godinu¹²⁰ dana pristup krizi Angele Merkel doživio je niz kritičkih javnih rasprava, vođenih kritikom njezine izjave „*Wir schaffen das*“. Ta izjava ujedno postaje svojevrsan slogan izbjegličkog¹²¹ diskursa Merkel te se koristi kao uporište u javnim raspravama koji podržavaju ili kritiziraju njezinu politiku prema izbjeglicama. U diskursu političkih suparnika često čuje „*Merkel's Satz*“ (prijevod: Merkeličina rečenica“)¹²². Tijekom 2015. godine stranka CDU gubi potporu birača. Nakon loših izbornih rezultata na lokalnim izborima stranke u Berlinu u rujnu 2016. godine, Merkel izjavljuje "*Wenn ich könnte, würde ich die Zeit zurückdrehen*" (prijevod: „Kada bih mogla, vratila bih vrijeme“) Time implicitno priznaje svoju pogrešku u kreiranju javne njemačke politike prema izbjeglicama¹²³ i implicitno usmjerava humanitarni i humani ka restriktivnom pristupu. Prema Wodak i Reisgl (2009, str. 93) kontekstualizacija teme se nadalje odnosi na ideološku i političku orijentaciju glavnih dionika diskursa. Stoga u ovom dijelu teksta donosimo kratak opis analiziranih političara. Empirijsko istraživanje temelji se na analizi intervjuja Kolinde Grabar Kitarović, Angele Merkel, Zorana Milanovća¹²⁴ i Joachima Gaucka. Analiza obuhvaća izjave političara na najvišim pozicijama u Saveznoj Republici Njemačkoj i Republici Hrvatskoj, jer smatramo kako one (djelomično) zrcale i stavove većine građana.

Angela Merkel¹²⁵, savezna kancelarka Savezne Republike Njemačke, odrasla je, obrazovala se te započela znanstvenu i poslovnu karijeru u bivšoj Demokratskoj Republici Njemačkoj. Najvišu političku funkciju obnaša kao predsjedavajuća stranke Christlich Demokratische Union Deutschlands (u daljnjem tekstu: CDU) od travnja 2000. godine. Na tom mjestu nasljeđuje dotadašnjeg predsjednika stranke Wolfganga Schäublea, koji s mjesta predsjednika stranke odstupa zbog skandala oko nedopuštenih donacija na račun CDU-a. Angela Merkel tada postaje prva žena predsjednica stranke CDU-a. Kao čelnica dotadašnje oporbe, koalicije CDU i Christlich-Soziale Union (u daljnjem tekstu:

¹²⁰ Razdoblje 2016. godine.

¹²¹ Angela Merkel u izjavama i intervjuima tijekom 2015. godine dominantno koristi pojmove izbjeglice i izbjeglička kriza.

¹²² Tagesschau, ibid.

¹²³ Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/berlin-wahl-merkel-reicht-kritikern-die-hand-a-1112925.html> (Pristup 19. rujna 2016.).

¹²⁴ Prethodno je u radu naveden razlog odabira izjava bivšeg premijera Milanovića.

¹²⁵ www.bundestkanzlerin.de (Pristup 20. prosinca 2016.)

CSU), ona 2005. godine postaje premijerka, a do danas (2016.) obnaša treći mandat te je kandidatkinja za četvrti na izborima u rujnu 2017. godine.

Kolinda Grabar-Kitarović¹²⁶, izabrana je za predsjednicu Republike Hrvatske 11. siječnja 2015. godine. Karijeru započinje 1992. godine u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, a 1993. godine počinje raditi u Ministarstvu vanjskih poslova Republike Hrvatske. U Ministarstvu vanjskih poslova obnaša dužnost pročelnice Odjela za Sjevernu Ameriku, potom odlazi u Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Kanadi na mjesto savjetnice, a potom i ministrice savjetnice i zamjenice šefa misije. Od 2001. do 2003. godine obnaša dužnost ministrice savjetnice u Ministarstvu vanjskih poslova, a od 2003. do 2008. godine obnaša dužnost ministrice vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske. Od 2008. do 2011. godine veleposlanica je Republike Hrvatske u Sjedinjenim Američkim Državama. Na dužnost pomoćnice glavnog tajnika NATO-a za javnu diplomaciju imenovana je 2011. godine i na toj dužnosti ostaje do 2014. godine, kada se kandidira za predsjednicu Republike Hrvatske.

Zoran Milanović¹²⁷ obnašao je dužnost predsjednika Vlade Republike Hrvatske od prosinca 2011. godine do siječnja 2016. godine. Poslovnu karijeru započinje kao pripravnik na Trgovačkom sudu, no 1993. godine odlazi u Ministarstvo vanjskih poslova. 1994. godine odlazi u mirovnu misiju u Azerbejdžan, 1996. godine imenovan je savjetnikom u hrvatskoj misiji u EU i u NATO-u u Bruxellesu u Belgiji. Po povratku u Zagreb 1999. godine varča se u Ministarstvo vanjskih poslova i učlanjuje Socijaldemokratsku stranku Hrvatske (kratica: SDP). 2007. godine izabran je na 10. izvanrednoj izbornoj konvenciji za predsjednika SDP-a, predsjedničko mjesto potvrđuje i na stranačkim izborima u svibnju 2008. godine i u travnju 2016. godine. SDP-ova koalicija Hrvatska raste na izborima za Hrvatski sabor u studenom 2015. godine ne uspijeva dobiti dovoljan broj mandata za sastav nove Vlade. Relativni je pobjednik HDZ-ova Domoljubna koalicija koja sastavlja Vladu. Tihomir Orešković postaje novi hrvatski premijer.

Joachim Gauck¹²⁸, drugi je bivši „istočni“ Nijemac na jednoj od najviših političkih funkcija u zemlji, predsjedničkoj funkciji. Odrastao je u bivšoj Demokratskoj Republici Njemačkoj gdje je završio studij

¹²⁶ www.predsjednica.hr (Pristup 20. prosinca 2016.)

¹²⁷ www.vlada.hr (Pristup 20. prosinca 2016.)

¹²⁸ www.bundespraesident.de (Pristup 20. prosinca 2016.)

teologije. Nakon studija služio je u luteranskoj crkvi u Rostocku, od 1965. do 1990. godine. U tom je razdoblju bio i pastor te crkve. Već se tada glasno zalagao za promjene u tadašnjem DDR-u. 1989. godine jedan je od suosnivača pokreta Novog Foruma (njem. der Neue Forum). Sudjelovao je na protestima protiv stranke Sozialistische Einheitspartei Deutschlands (kratica SED), a često je i sudjelovao u organizaciji protesta. 1990. godine postaje kao predstavnik građanskih pokreta zastupnik u tadašnjem sastavu Parlamenta (njem. Volkskammer), koji je tada i prvi put demokratski izabran. Gauck postaje predsjedavajući parlamentarnog posebnog Odbora za kontrolu ukidanja Ministarstva državne sigurnosti. U listopadu 1990. godine predsjednik Richard von Weizsäcker imenuje ga posebnim dužnosnikom savezne Vlade za osobne akte bivše državne sigurnosne službe. Na poziciji povjerenika za spise Službe sigurnosti bivše Demokratske Republike Njemačke ostaje do 2000. godine. Od 2001. do 2004. godine Joachim Gauck je njemački član upravljačkog Odbora Europske komisije za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti u Beču. Na funkciju predsjednika Savezne Republike Njemačke izabran je 18. ožujka 2012. godine.

4.3. Korpus

Ovdje se opisuje način prikupljanja korpusa za analizu. U uvodnom je dijelu navedeno kako se istraživanje provodi temeljem analize izjava predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović, bivšeg predsjednika Vlade Zorana Milanovića te kancelarke i predsjednika Savezne Republike Njemačke Angele Merkel i Joachima Gaucka. U obje države, Republici Hrvatskoj i u Saveznoj Republici Njemačkoj, predsjednica i predsjednik stupaju na dužnost nakon premijerke i premijera. Početak predsjedničkog mandata Joachima Gaucka je ožujak 2012. godine, a hrvatske predsjednice veljača 2015. Korpus analizan u radu obuhvaća stoga razdoblje od ožujka 2002. godine do ožujka 2016¹²⁹. godine. Izjave, odnosno dijelovi rečenica važni za istraživanje pisat će se na sljedeći način:

(brojčana oznaka, sukladno slijedu citata kroz tekst) „izjava“ (početna slova imena političara, izvor, datum)

¹²⁹ Ožujak 2016. godine krajnji je vremenski rok kada se pristupilo obradi podataka dobivenih istraživanjem, stoga sve izjave dane o izbjegličkoj i migrantskoj krizi nakon tog roka ne ulaze u odabran korpus.

Primjer: (broj) „Für Schutzsuchende, vor allem Bürgerkriegsflüchtlinge aus Syrien, brauchen wir innerhalb der EU verbindliche Quoten.“ (AM¹³⁰, Tagesschau, 03.09.2015)

Prijevod njemačkih izjava navodi u bilješkama (fusnoti), nastavno na citat.

Prva faza sakupljanja korpusa uključuje pregledavanja svih javnih nastupa navedenih političara u okviru istraživačkog razdoblja te izdvajanje nastupa vezanih za izbjegličku i migrantsku tematiku. Jedinica istraživanja je izjava. Pojam izjava koristi se u značenju „usmeni ili pismeni čin javnog očitovanja, izjašnjavanja u kakvu povodu“ te „ono što se tvrdi ili izriče pred javnošću¹³¹“. Pojam se koristi u okviru teorijskih zasada pragmatički usmjerene tekstne lingvistike te teorije o govornim činovima (usp. Austin, 2002; Searle, 2003; Brinker, 2005; Borčić, 2009; 2012). Temeljni kriterij u razgraničavanju izjava u javnom nastupu o izbjegličkoj i migrantskoj krizi je podtema. Izjave se stoga numeriraju i kategoriziraju prema tematskom segmentu (podtemi). Preliminarna analiza je potvrdila da se jedan televizijski nastup sastoji od jedne ili više izjava¹³². Nastavno u tekstu navodimo primjer javnog nastupa tadašnjeg premijera Republike Hrvatske koji se sastoji od izjave o hrvatskom vlaku koji je zadržan u u Mađarskoj te o mogućim pravnim restrikcijama:

„Kolege iz Mađarske ili tko god je donio tu odluku da se tamo vlak zadrži, kompozicija i željeznica, dva ili više tjedna, će dobiti račun za to. Dobit će račun. Dakle, to košta. To je krađa tuđe imovine.“ (ZM, Dnevnik, 08.10.2015.)

Ovdje se radi o dvije izjave. Prema Brinkeru (2005) i Searle (2003) svaka izjava ima naime propozicijski i ilokucijski karakter (usp. i Borčić, 2009; 2012). Nakon što su identificirane i označene tematske izjave, one se numeriraju te se pomoću algoritma slučajnih brojeva¹³³ grupiraju u korpus istraživanja.

¹³⁰ U obradi podataka za političare se koriste kratice, i to kako slijedi: AM – Angela Merkel, JG – Joachim Gauck, KGK – Kolinda Grabar Kitarović, ZM – Zoran Milanović.

¹³¹ Hrvatski jezični portal <http://hjp.znanje.hr> (10.07.2016.)

¹³² Kao pomoć u određivanju i analizi glavne teme Brinker (2005, str. 45-88, prema Borčić, 2009, 2012) ističe princip ponavljanja, princip izvođenja teme i princip kompatibilnosti. Navedeno se preuzima za potrebe istraživanja.

¹³³ Više o postupcima i algoritmima generiranja slučajnih i pseudoslučajnih brojeva u Lončarić (ur.), 2012), dostupno na: https://www.fer.unizg.hr/_download/repository/Postupci_i_algoritmi_generiranja_slucajnih_brojeva.pdf (20.08.2016.)

Korpus je podjeljen na dva dijela. Primarni korpus (K1) obuhvaća izjave Kolinde Grabar Kitarović, Zorana Milanovića, Angele Merkel i Joachima Gaucka u informativnim emisijama Dnevnik u 19.30 / 19.00¹³⁴ Prvog programa Hrvatske radiotelevizije i Tagesschau u 20.00 prvog programa njemačke nacionalne mreže Das Erste. Odabrane su emisije javne televizije jer se javna televizija definira kao javna usluga, kojoj nije cilj profit, nego pružanje objektivnih i nepristranih informacija za najširu javnost. Izjave su ili izravno prenesene ili su prepričane od strane novinara, ali je razvidno neposredno navođenje riječi političara ili političarke. Ovdje se ujedno postavlja pitanje je li moguće uistinu informirati o izuzetno osjetljivoj političkoj, humanitarnoj, društvenoj temi i pritom biti objektivan i nepristran. Tena Perišin (2010, str. 10) navodi kako težnja da televizijske vijesti budu dopadljive katkad dominira nad težnjom da budu od javnog interesa. Urednici televizijskih vijesti pritom izabiru dobar „tonski inserat“, odnosno kratku i pamtljivu izjavu (ibid. str. 7). Sukladno tome, političari u informativnim emisijama nemaju priliku prenijeti u potpunosti stav, za razliku od intervjua ili obraćanja javnostima na novinarskim konferencijama. Perišin (ibid.) nadalje navodi kako su televizijske informativne emisije oduvijek bile između politike i javnosti. S jedne bi strane trebale zrcaliti društvenu odgovornost te objektivno izvještavati o događanjima, čime postaju čimbenik u kreiranju javnih rasprava. S druge strane, urednici vijesti odlučuju koji će dijelovi izjave biti izabrani te posredno, na koji će način pojedini političar biti prezentiran javnosti (ibid. str. 13).

Uz primarni korpus, analiza se stoga provodi i na dodatnom korpusu. Drugi korpus (K2) obuhvaća izjave iz intervjua, izjave prenesene u emisijama informativnog ili drugog karaktera¹³⁵ ili u okviru intervjua s odabranim političarkama i političarima. Detaljan popis analiziranih izjava (ukupno 240) nalazi se u tablici na kraju ovog rada. Cilj provedbe analize na različitim korpusima jest postizanje svrhe opisa različitih realizacije informativno-persuazivne funkcije u političkom diskursu, a time i načina utjecaja političara na kreiranje javnog mišljenja o temi. Pritom u ovom istraživanj nije naglasak na medijskom diskursu, stoga se rasprava rezultata ne navodi ponaosob za svaki medij (izvor izjave), već je naglasak na političkom diskursu. Rezultati se navode uopćeno za oba korpusa, s naglaskom na opisu realizacije nevedene tekstne funkcije. Kako je primarni cilj ovog doktorskog rada razvijanje

¹³⁴ Od 16. veljače Dnevnik HRT-a počinje u 19.00 umjesto u dotadašnjih 19.30 te traje sat vremena. www.hrt.hr (pristup 12. rujna 2016.)

¹³⁵ Izuzev izjave iz Tagesschau i Dnevnika, te su izjave primarni korpus.

modela za analizu javnih nastupa, istraživanje u radu služi kao primjer uporabe modela. U sljedećem je istraživanju¹³⁶ moguće naglasak usmjeriti ka analizi medijskog diskursa. U tom je slučaju nužno rezultate navoditi i objašnjavati odvojeno za svaki medijski izvor.

¹³⁶ Pod sljedeće istraživanje misli se na istraživanja u primjerice stručnim i znanstvenim radovima.

4.4. Međuodnos analize teksta i analize diskursa

4.4.1. Prva analitička matrica

Prva analitička matrica u izravnom je međuodnosu s prvom hipotezom ovog istraživanja. Prva glavna i pomoćna hipoteza¹³⁷ povezuju način argumentacije i persuazivne diskursne strategije:

GH 1. Argumentacijske tehnike uvjeravanja koje uključuju način iznošenja vrijednosnoga suda, uporabu *ja* ili *mi* govorničke perspektive, vrednovanje (pozitivno ili negativno) teme te načine uobličavanja i interpretacije poruke, razlikuju se u odnosu na sociokulturnu pripadnost i spol osobe.

PH 1.1. Realizacija informativno persuazivne tekstne funkcije argumentacijom u međuodnosu je s realizacijom diskursnih strategija informativno-persuazivne jezične funkcije.

U tekstu koji slijedi objašnjeni su koraci analize izjava te načina povezivanja podataka dobivenih analizom teksta. Potom je objašnjeno na koji su način podaci analize teksta povezani s realizacijama persuazivnih diskursnih strategija. Kao što je već navedeno u radu, jedinica istraživanja je izjava o segmentu teme.

Budući da se u odabranom korpusu radi o govornom jeziku, sve su izjave prvo transkribirane prema GAT-sustavu transkripcije¹³⁸. Izjave su potom podijeljene u sljedeće podteme:

- Proces integracije (njemački diskurs) i proces tranzicije (hrvatski diskurs);
- Vanjskopolitička tema;
- Unutarnjopolitička tema.

Proces integracije/tranzicije uključuje segmente izjava izravno povezane s izbjeglicama i migrantima. Vanjskopolitička tema znači da političar ili političarka govori ili o odnosima s drugim državama ili o drugim državama općenito, primjerice o Europskoj uniji. Unutarnjopolitička tema odnosi se na tuzemnu političku ili društvenu temu vezanu uz izbjegličku i migrantsku krizu.

¹³⁷ Ciljevi i hipoteze su navedeni u prvom dijelu rada, ovdje se ponavljaju samo hipoteze.

¹³⁸ Više o navedenom sustavu transkripcije na <https://www.mediensprache.net/de/medienanalyse/transcription/gat/gat.pdf> (Pristup 12. kolovoza 2016.)

Potom se vrši analiza teksta, pomoću softwera za analizu WordSmith Tools¹³⁹. Rezultati dobiveni tom analizom obrađuju se prema varijablama iz prve analitičke matrice koje se odnose na:

- Vrstu glagola (performativni ¹⁴⁰ glagoli, modalni glagoli, glagoli sukladno semantičko-konceptualnom okviru);
- Glagolski način;
- Modalne partikule, skup modalnih riječi;
- Uporabu priloga, pridjeva te stupanj njihove gradacije;
- Analizu uporabe deiktičkih oblika (*ja-*, *mi-*, *oni-* govorničke perspektive);
- Analizu uporabe riječi s pozitivnim i negativnim evaluacijskim potencijalom uslijed semantičke identifikacije prema poljima i okvirima;
- Semantičku analizu leksema te kategorizaciju u pripadajući semantičko-konceptualni okvir.

Dobiveni se podaci potom unose u radnu tablicu Modela sinergijske persuazije (MSP) te se dodatno provjeravaju uporabom *Log-likelihood*¹⁴¹ programa za analizu. Tablica broj 1 je primjer navedene radne tablice.

¹³⁹ WordSmith Tools, <http://www.lexically.net/wordsmith/> (Pristup 15. rujna 2016.)

¹⁴⁰ Performativni glagoli (Brinker, 2005, Searle, 2003, Borčić, 2009, 2012) mogu biti asertivni glagole kao što su *inzistirati*, *informirati*, *tvrditi*, *ustvrditi*, *usuglasiti se*, *poreći/pobijati*, *poricati*, *antworten*, *behaupten*, *einräumen*, *voraussetzen*, *fragen*, *feststellen*, direktivni kao što su *moliti*, *naređivati*, *zahtijevati*, *narediti*, *naložiti*, *ernennen*, *ausweisen*, *drängen*, *verbieten*, *warnen* i dr.

¹⁴¹ Log-likelihood and effect size calculator, <http://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html>, (Pristup 20. prosinca .2016.)

Tablica broj 1: Radna tablica MSP

performativni glagoli	modalni glagoli (modalni predikativi)	gramatička i semantička vrsta glagola	glagolski način	pridjev / prilog / + stupanj vrednovanja (pozitiv, komparativ, superlativ)	modalna partikula / skup modalnih riječi	deiktički oblici	miranda i antimiranda riječi
ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>
govornička perspektiva JA / MI	govornička perspektiva ONI	Leksemi iz semant.- koncept. okvira fizičkih (tjelesnih) aktivnosti čovjeka	Leksemi iz semant.- koncept. okvira društvenih odnosa, aktivnosti ili stanja	Leksemi iz semant.- koncept. okvira psihičkih procesa, aktivnosti ili stanja	Leksemi iz semant.- koncept. okvira kognitivnih procesa, aktivnosti ili stanja	Leksemi iz semant.- koncept. okvira okoline (fizičkog svijeta) - procesa, aktivnosti, stanja;	Leksemi iz semant.- koncept. okvira kućanstva, kućnih obiteljskih zaduženja, odgoja djece i sl.
ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>	ZBROJ POJAVNICA (POSTOTAK) <i>primjeri uporabe</i>

Radi prostorne ograničenosti u raspravi rezultata ne upisuju se podaci dobiveni prvom razinom analize teksta, jer se takve tablice rade za svaku pojedinačnu izjavu. Kada bi se tablice unosile u okviru rasprave rezultata, bilo bi nužno unijeti više od 300 tablica, samo prve razine. Ti se podaci koriste kako bi se opisao način argumentacije i to, sukladno prvoj hipotezi, u odnosu na:

- Način iznošenje činjenica (ukazivanje na ključne osobitosti argumentacije);

- Implicitno i/ili eksplicitno iskazivanje vrijednosnih sudova;
- Iskazivanje modalnosti (emotivnosti) u odnosu na temu;
- Korištenje govorničke perspektive;
- Kvalifikaciju dionika i entiteta na sadržajnoj razini.

Temeljem leksičko-gramatičke analize zaključuje se o načinu iznošenja izjave. Kao indikatori služe gore navedeni jezični oblici, prema varijablama iz analitičke matrice (uporaba osobnih zamjenica, uporaba modalnih glagola, semantička usmjerenost imenice, semantičko-konceptualni okviri, glagolski način¹⁴², uporaba pridjeva ili priloga i stupanj gradacije). Pretpostavka je da se takav argumentacijski dizajn razlikuje u odnosu na sociokulturnu pripadnost i rodne osobitosti jezika. Način iznošenja argumentiranja teme povezuje se s komunikacijskim rodnim osobitostima sukladno kojima žene govore otvorenije, emotivnije, subjektivnije, suprotno od muškaraca. Prema recentnoj literaturi ženski se komunikacijski stil opisuje kao solidaran, a muški kao autoritaran (usp. Müller 2005, Trömel-Plötz, 1978; Samel, 2000, str. 205; 227; Klann-Delius, 2005; Lakoff, R., 2004 i dr.).

Nadalje se analizira sugeriraju li izjave pozitivan ili negativan interpretacijski argumentacijski okvir. Obuhvaćena je uporaba uporabe riječi koje prenose pozitivne i negativne konotacije, miranda i antimiranda riječi. Miranda riječi označavaju riječi koje imaju pozitivnu konotaciju te pozitivnu konotaciju prenose na neposredan kontekst. Antimiranda riječi imaju negativne konotacije te također takve konotacije prenose na svoje neposredno okruženje (Girnth, 2002). Implicitno i/ili eksplicitno iznošenje kritike smatra se primjerice negativnim interpretacijskim okvirom. Prema rodnim odrednicama komunikacije, žene neznatno češće koriste negativne riječi, odnosno riječima kojima se iskazuju negativne emocije, a pozitivne koriste u jednakom obimu (Pennebaker, 2001, str. 42). Komparativna analiza njemačkog i hrvatskog političkog diskursa (Borčić, 2009, 2012) upozorava na hrvatsku sklonost ka kritiziranju, i njemačku sklonost ka ukazivanju na moguća rješenja.

Kao pomoćni mehanizam u određivanju eksplicitnog, implicitnog, pozitivnog te negativnog izražavanja služi analiza modalnih partikula (ujedno i kao indikator ilokucije, usp. Austin, str. 93-95, usp. i Borčić, 2009, 2012), analiza pridjeva te stupnja gradacije pridjeva, analiza glagola (analiza značenja, vrste glagola te glagolskog načina) te perspektive govorenja (*ja, mi* ili *netko treći*). Analiza

¹⁴² Glagolski način kondicional prema Austinu (2002, str. 93-95) može upozoriti na ilokuciju umjesto određenog performativnog glagola, a time ujedno i subjektivnost, odnosno emotivnost iskaza.

nadalje uključuje modalne partikule (Barić i dr., 2005, str. 282-3, prema Borčić, 2012, str. 63-64) koje sugeriraju pojačanje tvrdnje ili poricanje, izricanje dojma ili vlastitog emotivnog stava, ravnodušnost. U fokusu istraživanja je i uporaba govorničke perspektive. Analizira se *ja*-, *mi*- i *oni*-perspektiva. Uporaba *mi perspektive* implicira primjerice (imaginarno) zajedništvo, što je prema rodnim odrednicama komunikacije dominantnije u komunikacijskom izričaju žena (usp. Samel, 2000; Klann-Delius, 2005). Pennebaker (2011, str. 28-42) navodi kako zamjenica *ja* govori o uključenosti u temu ili distanciranosti. Prema Pennebakeru (Ibid.) ta je perspektiva jednako česta u oba rodna diskursa. Lingvističko-feministička istraživanja (usp. Müller, 2005; Klann-Delius, 2005) ističu *ja* govorničku perspektivu kao jedan od načina kojim muškarci češće iskazuju važnost svog osobnog mišljenja. Navedeno je pokazala i Borčić (2009) analizom političkih intervjua s Vesnom Pusić, Ivom Sanaderom, Angela Merkel i Gerhard Schröderom. Rezultati tog istraživanja su pokazali da je *mi* govornička perspektiva dominantna u intervjuima s Pusić i Merkel, dok je *ja* perspektiva najdominantnija u intervjuima s Ivom Sanaderom¹⁴³.

Sukladno navedenom razvidno je da ova razina analize upućuje na perspektive interpretativno-argumentacijskih okvira kojima se javnosti sugerira percepcija. Naglasak je dakle na međuodnosu teme, načina argumentacije, govorničke perspektive i afirmativne i/ili kritičke usmjerenosti.

Sljedeća razina istraživanja odnosi se na analizu realizacija sadržaja ilokucija, odnosno opisuju se intencije intencija informativno-persuazivne jezične funkcije koje mogu uključivati:

- Odabir tematske perspektive – o čemu političari/ke govore, a što prešućuju;
- Dominantan interpretativno-argumentacijski okvir;
- Konceptualizaciju govorničkom perspektivom;
- Perspektivizaciju imenovanjem i kvalifikacijom *nas* i *njih*;
- Argumentaciju u svrhu pridobivanja potpore javnosti za svoju politiku uz naznaku posebitosti;
- Argumentaciju u svrhu iznošenja kritike.

143 Analizom su bili obuhvaćeni cijeli intervjui. Usp. Borčić, 2009., citirano prema Borčić, 2012.

Realizacija strategija opisuje se temeljem gramatičko-semantičkih karakteristika izjava, sukladno navedenim kategorijama u tablici. Recentna istraživanja analize diskursa su metodološki gledano kvalitativna, stoga se taj pristup preuzima za interpretacije. Kvantifikacija rezultata služi usmjeravanju ključnih potki i za izbor primjera uporabe. Opisi diskursnih strategija u kontekstu uz primjer kao potporanj pokazuju ukazuju na moguće interpretacije. Kvalitativna deskripcija uporabe je opravdana, jer se jezik, odnosno uporaba jezičnog registra preporuča interpretirati vezano uz pojedini komunikacijski događaj. Iz navedenog proizlazi kako je u svrhu postizanja istraživačkih ciljeva korisno navesti i/ili opisati simptomatičnu primjenu.

4.4.2. Druga analitička matrica

Ova je matrica izravno povezana s drugom hipotezom (glavnom i pomoćnima), koje se radi čitljivosti cijelog rada, ovdje još jednom ponavljaju:

GH 2. Jezične realizacije konceptualnih metafora razlikuju se u odnosu na sociokulturnu pripadnost i spol osobe.

PH 2.1. Realizacija informativno persuzivne tekstne funkcije uporabom konceptualnih metafora u međudnosu je s realizacijom diskursnih strategija informativno-persuzivne jezične funkcije.

Druga analitička matrica odnosi se na analizu teksta na kognitivnoj razini urječavanja i interakcije. Kognitivna analiza teksta odnosi se na analizu konceptualnih metafora. Prvi korak analize predstavlja transkribiranje teksta, potom analiza pomoću softvera WordSmith Tools. Navedena analiza daje detaljana uvid u lekseme. Postupak analize konceptualnih metafora preuzet je iz doktorskog rada Nikoline Borčić (2012, str. 54-61). Postupak slijedi korake procedure osmišljene unutar Pragglezaz projekta¹⁴⁴. Steen (2007, str. 27) smatra kako induktivan pristup konceptualnim metaforama

¹⁴⁴ Početak bavljenja konceptualnim metaforama, u 80-im i 90-im godinama 20. stoljeća obilježeno je deduktivnim pristupom izučavanju konceptualnih metafora. Prvo je postavljena teorija i definirane su određene konceptualne metafore, a tek su u sljedećem koraku dodavani primjeri lingvističkih metafora. Kako su identificirane manjkavosti takvog pristupa, formiran je tim od deset stručnjaka za područja stilistike, kognitivne lingvistike, psiholingvistike, primijenjene lingvistike. Cilj je bio uspostaviti model analize metafora koji se temelji na induktivnom pristupu. Sudionici projekta su Lynne Cameroon, Alan Cienki, Peter Crisp, Alice Deignan, Ray Gibbs, Joe Grady, Zoltan Kövecses, Graham Low, Elena Semino i Gerard Steen. Od njihovih imena nastao je naziv *Pragglezaz* projekt.

predstavlja ključan korak u bavljenju metaforama i značenjem. Pragglejaz postupak identifikacije metafora (Pragglejaz Group, 2007, str. 1-39, prema Borčić, 2012) sastoji se od sljedećih koraka:

- a. Pročitati cijeli tekst;
- b. Razgraničiti sve lekseme u svakoj rečenici;
- c1. Odrediti kontekstualno značenje leksema;
- c2. Odrediti temeljno značenje leksema prema Macmillan English Dictionary for Advanced Learners¹⁴⁵. Temeljno značenje ne mora u rječniku biti navedeno kao prvo, ono je povijesno starije, preciznije i uporabno konkretnije (usp. Steen, 2002, str. 23),
- c3. Ako je temeljno značenje različito od kontekstualnog, potrebno je donijeti odluku može li se kontekstualno značenje razumjeti na temelju usporedbe;
- d. Ako je odgovor iz (c3) *da*, leksom se označava kao lingvistička metafora, odnosno metaforički izraz.

Za postupak analize u ovom doktorskom radu u potpunosti je preuzet Pragglejaz postupak. Kako bi rezultati bili valjani, oni se provjeravaju i prema metodi analize Gerarda Steena (1999, str. 59-76; 2008, prema Borčić, 2012), a koja uključuje:

- a. Identificiranje metaforičkog žarišta, odnosno lingvističke metafore;
- b. Određivanje metaforičke ideje u rečenici;
- c. Analizu metaforičke usporedbe;
- d. Analizu metaforičke analogije;
- e. Prikaz metaforičkog preslikavanja¹⁴⁶.

U radu se provodi analiza semantičkih okvira i posljedično metafora na koje upućuju, koja uključuje sljedeće korake:

usp. http://www.lancaster.ac.uk/staff/eiaes/Pragglejaz_Group_2007.pdf, (Pristup 12. siječnja 2017.)

¹⁴⁵ Budući da je u doktorskom radu naglasak na analizi hrvatskih i njemačkih tekstova, za hrvatski se jezik koristi Rječnik Hrvatskog Leksikografskog zavoda (2000), za njemački jezik Duden - Deutsches Universalwörterbuch: Das umfassende Bedeutungswörterbuch der deutschen Gegenwartssprache (2011). (prema Borčić, 2012).

¹⁴⁶ Metaforičko žarište (Steen, str. 60-61) označava lingvističku metaforu. Kontekstualno značenje razumije se pomoću usporedbe. Metaforička ideja (Steen, str. 62-63). Propozicijska analiza je svojevrsni *most* između teksta i koncepta, usporedbu. Metaforička analogija se promatra kroz analizu postojećih analogija. Time se ukazuje na jedno ili više metaforičkih preslikavanja (usp. Borčić, 2012).

- Identifikacija (u ovom radu prema gore navedenim procedurama, Pragglajez i prema Steen 1999; 2007);
- Provjera u Meta.Net repozitoriju metafora hrvatskog jezika;
- Navođenje simptomatičnih primjera uporabe uz dodatno objašnjenje.

Prema recentnim istraživanjima (Charteris Black, 2005; 2014; Lakoff, 1991; 2004; 2008; 2009; Borčić, 2010; 2012; Lesz, 2011 i dr.) u političkom su diskursu najučestalije metafore kretanja, personifikacije. Tako primjerice uporaba metafora kretanja može implicirati ideološku perspektivu političara koja kazuje namjeru kretanja naprijed i/ili osvrtnja na prošlost. Kretanje prema naprijed sugerira novu političku mogućnost pristupa temi, osvrtnje na prošlost govori o povratku poznatom i tradiciji (Borčić, 2012), a stajanje sugerira neodlučnost.

U okviru istraživanja, kao pretkorak postupku identifikacije metafora provedeno je preliminarno istraživanje s ciljem analize učestalost metafora u prikupljenom korpusu. Analiza je pokazala da su učestale metafore kretanja, reifikacije i personifikacije, stoga je donesena odluka kako će zbog ograničenosti prostora biti naglasak na opisu realizacije navedenih metafora. Uz metafore personifikacije, reifikacije i kretanja, analizom je dodatno obuhvaćena uporaba metafora vremenskih pojava za koje autorica pretpostavlja da su česte u izbjegličkom i migrantskom diskursu. Prema istraživanjima germanistice Constanze Spieß u okviru projekta *Linguistik der Metapher* na Karl-Franzens-Sveučilištu u Grazu¹⁴⁷ metafore vremenskih pojava, s naglaskom na prirodne nepogode i katastrofe česte su u izbjegličkom diskursu.

Identificirani semantički okviri i metafore na koje upućuju bilježe se prema javno dostupnoj bazi koja uključuje popis konceptualnih metafora, popis predodžbenih shema, kognitivnih primitiva i okvira, hijerarhiju metafora te hijerarhiju okvira (ontologiju). Ta je baza dostupna na web stranici <http://ihjj.hr/metafore/>, a nastala u okviru projekta Repozitorij metafora hrvatskoga jezika (eng. *Croatian Metaphor Repository*¹⁴⁸).

¹⁴⁷ Karl-Franzens-Universität Graz, <https://refugees.uni-graz.at/de/neuigkeiten/detail/article/von-wellen-stroemen-und-fronten/> (Pristup 20. kolovoza 2016.)

¹⁴⁸ usp. MetaNet, <http://ihjj.hr/metafore/metanet-hr/> (Pristup 12. siječnja 2017.)

U raspravi rezultata navodi se postotni međuodnos pojavnosti koji služi usmjeravanju interpretacije rezultata. Analiza diskursa je kvalitativna analiza, stoga kvantifikacija služi samo kao svojevrsan potporanj te se ne navodi kod pojedinih varijabli pri interpretaciji. Drugi korak se odnosi na interpretaciju uporabe lingvističkih metafora u kontekstu u odnosu na kontekstualnu uporabu. Treći korak odnosi se na propitivanje odabira upravo te konceptualne metafore te na pretpostavku moguće perlokucije, odnosno učinka odabira. Sukladno ograničenosti prostorom, u raspravi rezultata navode se samo kako je rečeno simptomatični primjeri uporabe.

4.4.3. Treća analitička matrica

Treća varijabla je u direktno međuodnosu s trećom hipotezom koja glasi:

GH 3. Prateća neverbalna komunikacija razlikuje se u odnosu na sociokulturnu pripadnost i spol osobe.

PH 3.1. Realizacija informativno persuazivne tekstne funkcije uporabom neverbalne komunikacije u međuodnosu je s realizacijom diskursnih strategija informativno-persuazivne jezične funkcije.

U istraživanju se analizira uloga pokreta ruku u međuodnosu sa semantičkim okvirima i konceptualnim metaforama. Iz perspektive kognitivnih znanosti, gestovni znakovi su vizualne prezentacije konceptualnih metafora, odnosno može ih se tumačiti kroz koncepte u službi argumentacije.

U istraživanju se bilježi dominantna neverbalna komunikacija kroz navođenje konceptualnih metafora te evaluacijskog potencijala pojedinih realizacija. Zbog prostorne ograničenosti u raspravi rezultata opisuje se samo dominantna i simptomatčna uporaba u analiziranim izjavama. Jednako tako se navodi moguća povezanost uporabe pojedinih gesti i modulacija intencije realizacije informativno-persuazivne funkcije u političkom diskursu, a koje se odnose na naglašavanje pozitivno konotiranih i/ili negativno konotiranih dijelova izjave u svrhu afirmiranja vlastitih stavova i/ili upućivanje kritike stavovima ostalih dionika.

4.5. Rezultati i rasprava¹⁴⁹

4.5.1. Uvod u interpretaciju rezultata

U radu je navedeno kako se istraživanje sastoji od analize teksta te analize diskursa. Analizira se i opisuje međuodnos realizacije ilokucijske namjere (Searle, 2003, Brinker, 2005) kroz uporabu konceptualnih metafora, argumentacije i neverbalne komunikacije. Sve su političke izjave pojedinačno analizirane, a kako bi rasprava rezultata bila čitljivija, rezultati se iznose pojedinačno za svaku hipotezu.

Tema i cilj ovog istraživanja jest utvrditi na koji se način oblikuju izbjeglički i migrantski diskursi u političkim izjava Angele Merkel, Kolinde Grabar Kitarović, Zorana Milanovića i Joachima Gaucka kroz Model sinergijske persuzije. Način oblikovanja diskursa povezuje se s argumentacijom, uporabom konceptualnih metafora i neverbalnom komunikacijom kako bi opsiio način informiranja i uvjeravanja građane. Ujedno, kako se radi o političarima na najvišim funkcijama, pretpostavlja se da oni zrcale temeljna uvjerenja društva i pripadnika te pripadnika tog društva.

Cilj analiza javnog nastupa pomoću *modela sinergijske persuzije* jest identificirati i opisati koje jezične izbore čini političar te koja je moguća perlokucija takvih izbora, odnosno uz koje se koncepte vežu pojmovi moći, jednakosti, pravednosti, ali i njihovi antonimi (van Dijk, 1991; Fairclough, 1995). Način konstrukcije društvene stvarnosti i modulacija utjecaja na oblikovanje javnog mišljenja događa se kroz transponiranje mentalnih shema i leksema koji bude asocijacije straha, (ne)sigurnosti, zajedništva, nadmetanja i dr (usp. Herrmann, 2016). Stoga je važno još jednom zaključiti kako u ovom doktorskom radu nije naglasak na analizi toga kome mediji daju ili oduzimaju moć i dominaciju, već razvoju modela koji nudi mogućnost analize jednog od načina konstrukcije društvene realnosti u političkom diskursu. Istraživanjima u okviru ponuđenog modela istraživače se motivira na propitivanje diskursne uporabe komunikacijskih segmenata o društvenim i inim vrijednostima,

¹⁴⁹ U znanstvenim i stručnim radovima hrvatskih autora i autorica humanističkog usmjerenja, uobičajeno je pisanje u *mi* obliku (usp. Stanojević, 2002; 2009; 2013; Štrkalj Despot, 2012; 2013, .) U društvenim je znanostima nerijetko neodređeni oblik, no jednako tako je sve češći *mi*-oblik, posebice ako se radi o više autora (usp. Vrtić i Car, 2016). Kako pravila pisanja nisu jasno propisana određenim standardima, autorica ovog doktorskog rada je koristi i neodređeni oblik te *mi*-perspektivu pisanja, sukladno sadržaju.

odnosno na propitivanje diskursnih strategija informativno-persuazivne jezične funkcije kojima implicitno ili eksplicitno političar/ka na najvišoj poziciji u državi komunicira sebe, svoju stranku ili instituciju, svoju državu. Model sinergijske persuazije je stoga nastojanje autorice ujediniti lingvistička i komunikološka znanja i ponuditi novu, osuvremenjenu, no temeljito promišljenu matricu za istraživanje.

4.5.2. Prva hipoteza

Politika predstavlja moć, a jezik uspješnih političara bi trebao biti jezik vjerodostojnosti i autoriteta, što implicira moć. Politički lideri motiviraju birače koristeći različite argumentacijske tehnike u svrhu realiziranja vjerodostojnosti implicitnim i/ili eksplicitnim uvjeravanjem u ispravnost stavova (Škarić 2003; 2007; 2011; Fahnestock i Secor 2004; Gössler 2009; Charteris-Black 2005; 2014; Lakoff, 2002; 2004 i dr.). Prva glavna i pomoćna hipoteza u ovom doktorskom radu odnosi se na način argumentacije. U teorijskom dijelu doktorskog rada navedeni su politički ciljevi koji se prema Modelu sinergijske persuzije ostvaruju intencijama informativno persuzivne funkcije. To su konstruiranje društvene realnosti, usmjeravanje percepcije, upravljanje dojmom i poticanje na aktivnosti. Te su intencije u diskursu realizirane diskursnim strategijama. One se u radu opisuju temeljem međuodnosa konceptualnih metafora, argumentacije i neverbalne komunikacije. Argumentacija obuhvaća verbalno i neverbalno uobličavanje izjave s ciljem da publika i/ili sugovornik određeni stav prihvati razumski. Pritom je ključno uvjeriti recipijenta u rečeno (Škarić, 2011, str. 13, usp. Biočina, 2015.).

U radu je naglasak na diskursnim strategijama označavanja i/ili imenovanja, odnosno implicitne i/ili eksplicitne kvalifikacije. Nadalje se analizira i opisuje govornička inkluzija u temu, distanciranost od iste, iskazivanje subjektivnosti, odnosno skrbi za interes javnosti. Analizira se uporaba performativnog glagola, značenja imenice, uporaba modalnih čestica i dr. Analiza također uključuje način argumentacije te se identificiraju dominantne argumentacijske pogreške¹⁵⁰.

U prethodnom je tekstu već navedeno kako je analiza diskursa primarno kvalitativna, no u svrhu usmjeravanja ključnih zaključaka, navode se i brojčani rezultati pojavnosti u tekstu. Rezultati se interpretiraju navođenjem ilokucija uz opis uporabe argumentacijskih tehnika koje su u međuodnosu s gramatičkim i leksičko-semantičkim osobitostima tekstualnog urječavanja. Rezultati se navode za svaku političarku / svakog političara pojedinačno, dok je u raspravi vezanoj uz prve tri hipoteze navedena sažeta usporedba u odnosu na rodne i sociokulturne osobitosti jezika.

¹⁵⁰ Zbog prostorne ograničenosti se navodi samo koje su argumentacijske pogreške dominantne.

Angela Merkel

Izjave političara podijeljene su prema podtemama, u tri tematska područja. U njemačkom su korpusu to sljedeće teme: proces integracije, vanjskopolitička tema i unutarnjopolitička tema. U analiziranim izjavama Angele Merkel iz informativne emisije Tagesschau gotovo su jednako zastupljene sve tri podteme (proces integracije 36%, vanjska politika 42%, tuzemne teme 22%). Analiza drugog korpusa¹⁵¹ (K2) pokazala je dominaciju tuzemnih tema u 65% analiziranih izjava. Proces integracije i vanjska politika u tim je izjava zastupljen u gotovo jednakom omjeru. 19% izjava se odnosi na proces integracije, a 16% na vanjskopolitičke teme. Pritom je naglasak na raspravi o odgovornosti drugih zemalja Europske unije vezano uz izbjegličke kvote. Ovdje se navode odvojeno rezultati za oba korpusa jer pokazuju odstupanja. Pretpostavljamo kako je razlog tome utjecaj *talk-showa* Anne Will na javno mnijenje. Angela Merkel daje intervju Anne Will u listopadu 2015. i veljači 2016.¹⁵² *Talk-show* Anne Will prikazuje se na prvom programu Das Erste, a uobičajeno je provoditi istraživanja o utjecaju emisije na javno mnijenje¹⁵³. Istraživanje provedeno u siječnju 2016. godine (dva mjeseca nakon prvog intervjua te nakon izjava Angele Merkel u medijima općenito) pokazalo je kako 81% Nijemaca smatra da Vlada ne upravlja dobro izbjegličkom krizom, 52% sudionika istraživanja smatra kako je opravdan ofenzivan pristup političara CSU¹⁵⁴-a prema politici Angele Merkel. Samo 44% građana ocjenjuje politiku prema izbjeglicama pozitivno, odnosno smatra kako je politika Angele Merkel pridonosi rješavanju problema vezanih uz izbjegličku krizu. Istraživanje provedeno 29. veljače 2016. (nakon drugog intervjua) pokazalo je kako je 54% ljudi zadovoljno s aktualnim postignućima Angele Merkel, što je gotovo 8% više nego u istraživanju u siječnju iste godine. Savezna

¹⁵¹ Korpus izjava Angele Merkel koji uključuje intervjue u društveno-političkom talk showu Anne Will. Ti su intervjui emitirani 07.10.2015 i 28.02.2016. Korpus se nadalje sastoji iz izjava iz intervjua na drugom programu njemačke televizije ZDF "Die Kanzlerin hat die Lage im Griff" iz studenog 2015. i iz intervjua Merkel im Bericht aus Berlin „Reduzierung keine Begrenzung“ iz prosinca 2015.

¹⁵² Politički talk show Anne Will počinje se emitirati 2007. godine na prvom programu ARD-a. Do 2011 prikazivan je nedjeljom, potom do 2015. srijedom navečer, no zbog uspješnosti i popularnosti, od kraja 2015. godine, emitira se ponovno nedjeljom navečer.

¹⁵³ Tagesschau, Deutschlandtrend, <http://www.tagesschau.de> (Pristup 15. siječnja 2016.)

¹⁵⁴ Puni naziv stranke je Christlich-Soziale Union in Bayern. U njemačkom parlamentu stranka Angele Merkel CDU i stranka CSU imaju zajednički klub zastupnika (www.bundestag.de, Pristup 10. siječnja 2017.)

kancelarka tada ima podršku od samo 39% ispitanika, stoga je razumljivo kako su ti intervjui poslužili kao izravan komunikacijski kanal prema građanima.

Unutarnjopolitičke teme sukladno navedenom dominiraju u analiziranom korpusu. Analiza ukazuje na ključne unutarnjopolitičke teme, a to su pristup Savezne Republike Njemačke prema izbjeglicama te ukazivanje na one koji potiču mržnju prema izbjeglicama, kao u (1), humanost države koja je spremna pomoći izbjeglicama od kojih se očekuje integracija u njemačko društvo kao u (2), svijest političara o strahu od posljedica uslijed prihvata velikog broja izbjeglica kao u (3) opomena na moguće posljedice uslijed porasta nacionalsocijalističkih aktivnosti, odnosno potpora europske ideje zajedništva kao u (4).

- 1) „Wir wenden uns mit der ganzen Härte unseres Rechtsstaates gegen die, die andere Menschen anprügeln, die andere Menschen angreifen, die ihre Unterkünfte in Brand setzen oder Gewalt anwenden wollen.“¹⁵⁵ (AM, Tagesschau, 31.08.2015.)
- 2) „Wenn wir anfangen, uns noch entschuldigen zu müssen dafür, dass wir in Notsituation ein freundliches Gesicht zeigen, dann ist das nicht mein Land“¹⁵⁶.“ (AM, Tagesschau, 15.09.2015.)
- 3) „Es geht hier um grundsätzliche Dinge. Aber, ich glaube, es bedarf noch weiterer vieler Diskussionen, damit alle das auch verstehen.“¹⁵⁷ (AM, Tagesschau, 17.09.2015.)
- 4) „Wir dürfen in der Flüchtlingskrise nicht der Versuchung erliegen, in nationalstaatliches Handeln zurückzufallen. Ganz im Gegenteil. Gerade jetzt brauchen wir mehr Europa.“¹⁵⁸ (AM, Tagesschau, 07.09.2015.)

Kvalitativna analiza teksta u izjavama u kojima je subjekt Savezna Republika Njemačka pokazuje pokazuje kako Merkel zauzima humani, humanitarni i solidarni pristup krizi. Restriktivan pristup je razvidan uz teme tuzemne sigurnosti, posebice kada je riječ o legitimnosti rješenja, (ne)mogućnosti

¹⁵⁵ Mi ćemo se suprotstaviti svom snagom naše pravne države onima, koji druge ljude fizički zlostavljaju, koji druge ljude napadaju, koji podmeću požar u njihovim domovima ili žele primjeniti silu.

¹⁵⁶ Ako se moramo početi ispričavati za to, što smo u teškoj situaciji pokazali ljubazno lice, tada to nije moja zemlja.

¹⁵⁷ Ovdje se radi o primarnim stvarima, no smatram da su potrebne brojne daljnje rasprave, kako bi svi to razumijeli.

¹⁵⁸ Ne smijemo u izbjegličkoj krizi pasti u iskušenje, vratiti se u obrazac ponašanja kakav su države imale prije pristupa zajednici, Europskoj uniji. Potpuno suprotno. Upravo sada trebamo više Europe.

obrade zahtjeva za azil (ogroman broj zahtjeva), nužnost pridržavanja dogovora oko kvota za izbjeglice (odgovornost) i dr.

Analiza izjava o vanjskoj politici pokazuje kako Merkel ističe europsku ideju zajedništva koja bi trebala biti vodilja u rješavanju posljedica krize, a koja je sada na kušnji kao u (5), upozorava na nužnost obvezujućih kvota za prihvata izbjeglica na europskoj razini kao u (6) te naglašava kako rješavanje krize nije samo u domeni njemačke odgovornosti, nego su odgovorne sve zemlje članice Europske unije kao u (7).

- 5) „Versagt Europa in der Flüchtlingsfrage, geht dieses enge Bindung mit den universellen Bürgerrechten kaputt, sie wird zerstört und das wird nicht das Europa sein, das wir uns vorstellen¹⁵⁹“ (AM, Tagesschau, 31.08.2015.)
- 6) „Für Schutzsuchende, vor allem Bürgerkriegsflüchtlinge aus Syrien, brauchen wir innerhalb der EU verbindliche Quoten¹⁶⁰.“ (AM, Tagesschau, 03.09.2015.)
- 7) „Das ist nicht nur eine Verantwortung Deutschlands, dies ist eine Verantwortung aller Mitgliedstaaten der Europäischen Union.¹⁶¹“ (AM, Tagesschau, 12.09.2015.)

Analiza izjava o integracijskom procesu izbjeglica pokazuje kako dominiraju sljedeći okviri: strpljenje i spremnost (strpljenje je potrebno kako bi se svi koraci u procesu savladali u svrhu savladavanja prepreka na putu ka mirnom suživotu) kao u (8) te ujedno naglašava kako u Njemačkoj mogu ostati samo oni koji ostvaruju za to formalno pravne uvjete, ostali će morati napustiti zemlju, kao u (9). Temi se pristupa iz njemačke perspektive, riječ je o njemačkom društvu i posljedicama, a iz izjava nije razvidno u kakvim primjerice okolnostima izbjeglice žive u Saveznoj Republici Njemačkoj.

¹⁵⁹ Ako Europa zakaže u izbjegličkom pitanju, tada nestaje povezanost s univerzalnim građanskim pravima, ona će biti uništena, i to neće biti Europa kakvu zamišljamo.

¹⁶⁰ Za osobe koje traže zaštitu, prije svega izbjeglice iz Sirije, trebamo unutar EU-a imati obvezne kvote.

¹⁶¹ To nije odgovornost samo Njemačke, to je odgovornost svih članica Europske unije.

8) „Wir müssen anpacken und Hindernisse aus dem Weg räumen, um den Menschen, die zu uns kommen, zu helfen und ein friedliches Zusammenleben in unserem Land zu gewährleisten¹⁶²“ (AM, Tagesschau, 09.09.2015.)

9) „Wir wollen denen Schutz geben, die Schutz brauchen. Wir wollen andererseits auch klar machen, dass die die keine Bleibeperspektive haben, unser Land wieder verlassen müssen¹⁶³.“ (AM, Tagesschau, 25.09.2015.)

Naglasak je na suživotu, Merkel potiče na razgovor o raznim aspektima suživota. Angela Merkel tako komunicira očekivanje razumijevanja građana. Jednako tako je cilj smiriti tenzije i emocije straha. Izjavama nisu obuhvaćeni usudi izbjeglica niti je stavljen naglasak na ono što oni prolaze. Koncept moći se pridodaje njemačkom društvu.

Analiza nadalje obuhvaća uporabu pojma izbjeglice, migranti, izbjeglička i migrantska kriza, načina imenovanja. U njemačkom se medijskom i političkom diskursu koristi pojam izbjeglica (der/die Flüchtlinge) i izbjeglička kriza (die Flüchtlingskrise)¹⁶⁴. Taj je pojam u suglasju sa službenim stavom sukladno službenom stavu Agencije za izbjeglice Ujedinjenih naroda UNHCR-a. Ta agencija preporuča uporabu pojma *izbjeglica* za ljude „*koji zbog rata i progona prelaze međunarodne granice u potrazi za sigurnošću*“¹⁶⁵. Iz njemačke perspektive, ljudi kojima je krajnji cilj Savezna Republika Njemačka, a koji zbog rata i progona u svojoj zemlji bježe, smatraju se izbjeglicama. Iz perspektve simulacijske semantike, pojam izbjeglica i izbjeglička kriza konotira rat, progon, gubitak, žrtva¹⁶⁶. Iz morfološke perspektive riječ izbjeglica / Flüchtling ima nastavak umanjnice (-ling), što može konotirati svojevrsno umanjivanje. Iako među ljudima koji stižu Njemačku ima i izbjeglica i migranata, u medijima se koristi pojam izbjeglica, a primjerice službeno tijelo koje se bavi

¹⁶² Trebamo se „pokrenuti“ i maknuti prepreke s puta, kako bismo pomogli ljudima koji dolaze nama i osigurali im miran suživat u našoj zemlji.

¹⁶³ Dat ćemo zaštitu onima koji trebaju zaštitu. S druge strane ćemo također objasniti da oni, koji nemaju perspektivu ostanka, moraju ponovno napustiti našu zemlju.

¹⁶⁴ Der Freitag, <https://www.freitag.de/autoren/magda/die-fluechtlingskrise-und-die-medien> (Pristup 12. rujna 2016.)

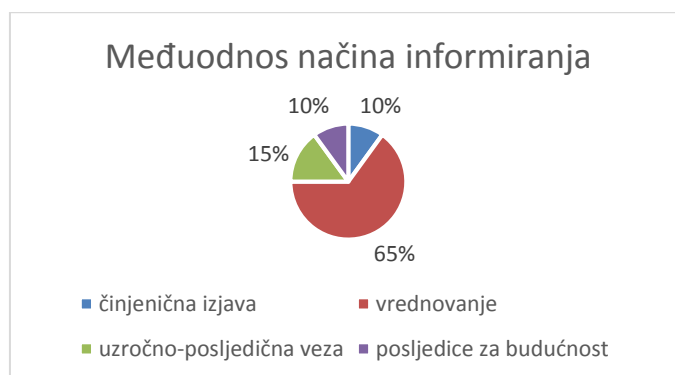
¹⁶⁵ UNHCR, Stav o jezičnoj uporabi pojmova od 27. kolovoza 2015., <http://www.unis.unvienna.org/unis/de/pressrels/2015/unisinf513.html> (Pristup 12. rujna 2015.)

¹⁶⁶ Usporedi: feinschwarz.net <http://www.feinschwarz.net/von-fluechtlingen-und-migranten/> (Pristup 11. lipnja 2016.)

tim pitanjima, naziva se Bundesamt für Migration und Flüchtlinge¹⁶⁷ (Savezni ured za migraciju i izbjeglice). Iz perspektive imenovanja naroda, analiza kopusa pokazuje da Merkel kontinuirano koristi pojmove izbjeglice i ljudi.

Rezultati vezani uz prvu hipotezu odnose se na način argumentacije. Provedena je gramatička i semantička analiza. Gramatičkom analizom identificira se uporaba modalnih partikula, govorničke perspektive, uporaba pridjeva ili priloga (pri čemu se obraća pozornost na stupanj gradacije), glagolski način kondicional ili modalni glagol koji prema Austinu (2002, str. 93-95) može indicirati ilokuciju umjesto određenog performativnog glagola, a time ujedno i subjektivnost, odnosno emotivnost iskaza (Borčić, 2012, str. 65). Temeljem navedenih indikatora ispituje se način argumentacije, emocionalnost i argumentacijske pogreške.

Grafikon broj 1: AM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

¹⁶⁷ Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, <http://www.bamf.de/DE/Startseite/startseite-node.html> (Pristup 28. kolovoza 2016.)

U tablici broj 2 naveden je omjer načina argumentiranja u odnosu na podteme. Prema Ivi Škariću (2011, str. 22) argumentiranje je valjano ako je zaključak koji političar/ka očekuje od javnosti sukladan njezinoj/njegovoj polazišnoj tvrdnji. Iz navedenih podataka je vidljiv način argumentiranja u svrhu postizanja usuglašavanja izjava emitenta i očekivanja recipijenta.

Tablica broj 2: AM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

TEMA	ČINJENIČNA IZJAVA	VREDNOVANJE	UZROČNO- POSLJEDIČNA VEZA	POSljedICE ZA BUDUĆNOST
PROCES INTEGRACIJE	20%	35%	22%	18%
VANJSKA POLITIKA	38%	43%	26%	60%
UNUTARNJA POLITIKA	42%	22%	52%	22%

Analiza načina argumenatiranja ima ujedno za svrhu ispitati semantički ujetovano posredovanje modulacija interpretacija vezano uz proučavane teme. Od ukupno identificiranih leksema u argumentacijskim tvrdnjama veća je prisutnost lekesema koji pozitivno konotiraju način vođenja politike u okviru humanitarnog i solidarnog pristupa krizi (N = 1.98% i 2.72%¹⁶⁸) od onih koji su usmjereni na kritiku (miranda u odnosu na antimiranda rijči). Primjer uporabe leksema koji izriče stav i pristup je razvidan u (10).

10) „Für mich ist sehr wichtig, wir werden unserer humanitären Verantwortung gerecht. Wir werden auch Europa-gerecht¹⁶⁹.“ (AM, Bericht aus Berlin, 13.12.2015.)

¹⁶⁸Pojavnost je izračuna pomoću alata računanja udjela leksema u odnosu na prvi korpus (izjave iz televizijskih emisija Dnevnik i Tagesschau) i drugi korpus (izjave iz intervju a i ostalih televizijskih emsija) pomoću softverskog alata WordSMith Tools, provjerene su pomoću *Log-likelihood calculator results*, odnosno kalkulatora udjela pojavnica u ukupnom zbroju. Kako je rasprava rezultata u radu kvalitativna, statističke vrijednsti LL, %DIFF, BAYES i ELL se ne navode i ne tumače u ovoj raspravi. Jedinica istraživanja je leksem / riječ, sukladno smjernicama za interpretaciju prema Charteris-Black (2014).

¹⁶⁹ Za mene je jako važno da opravdamo našu humanitarnu odgovornost. Da budemo pravedni prema Europi.

Merkel kroz argumentaciju posreduje vjerodostojnost i autentičnost snažne političarke. Ona u javnim nastupima konstruira *autentičnost*, nudi javnosti odgovor na pitanje *zašto sam ja (političarka, stranka) najbolji izbor za vas (javnost) i zašto samo ja mogu postići ponuđeno*. Stoga javnost treba izabrati baš tu političarku, odnosno Angelu Merkel, jer taj odobir konotira primjerice bolju budućnost i sl. Pritom argumentira ad rem, a argumentacijske pogreške straw man, red herring, pogreška irelevantnosti, ad hominem, ad populum, ad baculum i ad misericordium identificirane su u implicitnom obliku (38% u ukupnom zbroju). Od ukupno identificiranih argumentacijskih pogrešaka, njih 27% se nalazi u izjavama o tuzemnom segmentu teme, 48% o vanjskopolitičkom te 25% u temama koje se bave procesom integracije.

Argumentacijske strategije se u sklopu doktorskog rada promatraju iz perspektive realizacije emocionalnosti emitenta, koja se ne može se odrediti samo pomoću semantičkih kriterija. Emocionalnost kao modalnost definira se kao suodnos između političnosti i načina na koji političar percipira i prezentira neku temu, primjerice kroz implicitno ili eksplicitno vrednovanje te afirmativno ili negativno vrednovanje teme¹⁷⁰ (Borčić, 2012, str. 63). Intencija političara utječe na dizajn semantičkog plana izjave te ujedno na dizajn gramatičko-sintaktičke razine (usp. Brinker 2005; Sesar 2001; Borčić, 2012).

Analiziran korpus izjava Angele Merkel pokazuje međuodnos teme o kojoj je riječ i načina evaluacije te teme, što je vidljivo u tablici broj 3. Gramatička i semantička analiza kojom se ispituje evaluacijski potencijal izjave provodi se pomoću jednojezičnih rječnika. Rečenični iskaz smatramo eksplicitnim ako se u njemu nalaze najmanje dva jasno izražena indikatora eksplicitnosti, a to mogu biti glagolski način, stupanj gradacije priloga ili pridjeva, performativni glagol, semantička razina leksema i dr¹⁷¹.

¹⁷⁰ Brinker (2005, str. 99-101) razlikuje unutarjezične, vanjezične te kontekstualne indikatore. Budući da se u ovom radu radi o televizijskim javnim nastupima, indikatori se odnose kako na verbalnu, tako i na neverbalnu razinu.

¹⁷¹ Svako jezično i komunikološko istraživanje prirodno je pod utjecajem moguće subjektivne procjene istraživača.

Tablica broj 3: AM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

PODTEMA	EKSPPLICITNO ILI IMPLICITNO VREDNOVANJE	POZITIVNO /NEGATIVNO/ NEUTRALNO PERCIPIRANA TEMA
PROCES INTEGRACIJE	implicitno (46%) eksplicitno (37%) ne može se odrediti (17%)	pozitivno (65%) negativno (23%) ne može se odrediti (8%)
VANJSKA POLITIKA	implicitno (46%) eksplicitno (31%) ne može se odrediti (23%)	pozitivno (46%) negativno (26%) ne može se odrediti (28%)
UNUTARNJA POLITIKA	implicitno (56%) eksplicitno (27%) ne može se odrediti (17%)	pozitivno (56%) negativno (19%) ne može se odrediti (25%)

Rezultati pokazuju da je Angela Merkel sklonija implicitnom načinu iskazivanja subjektivnosti, neovisno o tome o kojoj je temi riječ. Eksplicitno iskazuje modalnost u slučaju kada je riječ o određenom isticanju stava, kao u (11-13). Razvidno je da se pritom radi o stavovima i aktivnostima koje snažno podupire.

11) „Aber ich bin ganz fest davon überzeugt, dass wir das schaffen¹⁷²...“.

12) „Deutschland ist ein starkes Land. Deutschland ist ein tolles Land. Ich mag mein Land aber nicht nur ich, sondern Millionen von anderen mögen dieses Land und dann ist doch die Aufgabe, dass man einfach so herangeht, dass man das schafft und dann kann man das auch schaffen¹⁷³.“ (AM, Anne Will, 07.10.2015.)

13) „Wenn wir anfangen, uns noch entschuldigen zu müssen,dafür, dass wir in Notsituationen ein freundliches Gesicht zeigen, dann ist das nicht mein Land¹⁷⁴.“ (AM, Tagesschau, 15.09.2015.)

Navedeno je da u sklopu istraživanja kao pomoćni mehanizam u određivanju eksplicitnog, implicitnog, pozitivnog te negativnog izražavanja služi analiza modalnih partikula. Modalne partikule su ujedno i

¹⁷² Ali ja sam sasvim sigurna u to da ćemo uspjeti.

¹⁷³ Njemačka je snažna zemlja. Njemačka je jaka zemlja. Volim svoju zemlju, no ne samo ja, milijuni ljudi vole ovu zemlju. I tada je tu taj zadatak, da tako postupamo, kao da ćemo uspjeti, a onda i možemo uspjeti.

¹⁷⁴ Ako se moramo početi ispričavati za to, što smo u teškoj situaciji pokazali ljubazno lice, tada to nije moja zemlja.

indikatori ilokucije. Od ukupno identificiranih leksema ($N = 10.25\%$ i 0.18% ¹⁷⁵) njih 43% nalazi se u izjavama o tuzemnom segmentu teme. Modalne partikule pritim sugeriraju pojačanje tvrdnje kao u (43) i (44), no mogu sugirirati i poricanje, vlastiti dojam (Barić i dr., 2005, str. 282-3, Borčić, 2009, 2012). Evaluacijsku snagu pritom suodređuje pojavnost i ilokucijska uporaba pridjeva te stupnja gradacije pridjeva. Glagolski način kondicional ili modalni glagol kao u primjeru (14) prema Austinu (2002, str. 93-95) upozoravaju na ilokuciju umjesto određenog performativnog glagola, a time ujedno i na subjektivnost, odnosno emotivnost iskaza.

14) „Wir dürfen in der Flüchtlingskrise nicht der Versuchung erliegen, in nationalstaatliches Handeln zurückzufallen¹⁷⁶.“ (AM, Tagesschau, 07.10.2015.)

Uporaba superlativa uglavnom konotira značenje „jednako dobar u kategoriji najboljih“, stoga često jaču jaču konotaciju imaju riječi koje su semantički snažnijeg sadržaja, kao u (14). Takvi oblici leksema česti su u političkom diskursu kada političar/ka želi istaknuti neki stav u odnosu na druge stavove. U svrhu pojačavanja i ublažavanja izjave Merkel koristi primjerice komparativ jer se njegovom uporabom sugerira svojevrсна nadmoć nekoga nad nečim, odnosno sugerira dodatnu važnost sadržajnih koncepata.

Recentna literatura o rodno obilježenom načinu komuniciranja pokazuju da muškarci češće verbaliziraju dominantnost različitim jezičnim sredstvima kao što je uporaba *ja*-govorničke perspektive, naglašavajući pritom svoju poziciju ili svoju važnost (Samel, 2000, str. 220-1). Nadalje, ukazivanjem na zajedništvo *mi*-perspektivom¹⁷⁷, svojstvenije je ženama (Samel, 2000, Klann-Delius, 2005; Borčić, 2009; 2012; Borčić i Anđel, 2015; Pennebaker, 2011). Pennebaker (2011, str. 28-42)

¹⁷⁵Pojavnost je izračuna pomoću alata računanja udjela leksema u odnosu na prvi korpus (izjave iz televizijskih emisija Dnevnik i Tagesschau) i drugi korpus (izjave iz intervjua i ostalih televizijskih emisija) pomoću softverskog alata WordSmith Tools, provjerene su pomoću *Log-likelihood calculator results*, odnosno kalkulatora udjela pojavnica u ukupnom zbroju. Kako je rasprava rezultata u radu kvalitativna, statističke vrijednosti LL, %DIFF, BAYES i ELL se ne navode i ne tumače u ovoj raspravi. Jedinica istraživanja je leksem / riječ, sukladno smjernicama za interpretaciju prema Charteris-Black (2014).

¹⁷⁶ Ne smijemo u izbjegličkoj krizi pasti pod iskušenje, vratiti se u obrazac ponašanja kakav su države imale prije pristupa zajednici, Europskoj uniji. Potpuno suprotno. Upravo sada trebamo više Europe.

¹⁷⁷ Pennebaker razlikuje pet različitih kontekstnih značenja *mi* perspektive (2011, str. 175-6, preuzeto od Borčić, 2012).

pak navodi kako zamjenica *ja* govori i o fokusu pažnje govornika, koja je prema njegovim istraživanjima (Ibid.) jednako dominantna i kod žena i kod muškarca, jer oba spola žele naglasiti svoju važnost. Navedeno je posebno tipično za politički diskurs. U dosadašnjim istraživanjima Borčić (2009; 2012; 2015) je pokazala kako je *ja*-perspektiva naglašavanja uključenosti u temu dominantnija u muškom diskursu, kako u njemačkom tako i hrvatskom.

Urječavanje dualnosti u političkom diskursu, *moje* snage u odnosu na *našu* odgovornost i zajedništvo, okvir je kroz koji političari utvrđuju i legitimiziraju svoj autoritet i vjerodostojnost. Govornička perspektiva daje pritom dodatne informacije o emitentu te o intenciji poruke. Pennebaker (2011, str. 28) navodi kako osoba mijenja način govorenja u trenutku kad prihvati određenu socijalnu ulogu¹⁷⁸. On smatra da uporaba zamjenica¹⁷⁹ ukazuje na niži ili viši status govornika. Ljudi koji se nalaze na višem položaju na društvenoj ljestvici, manje koriste *ja* perspektivu od onih koji su nižeg društvenog statusa, posebice u komunikaciji s osobama nižeg društvenog položaja. Osobe na višem društvenom položaju češće koriste prvo lice množine (Pennebaker, 2011, str. 173-5). Navedeno se implicitno može povezati s unutarnjom sigurnošću ili nesigurnošću u stav, odnosno sigurnost se tako češće iskazuje kroz *mi* perspektivu, a nesigurnost kroz *ja*. Uporabom *ja* perspektive govornik naglašava svoj autoritet i svoju osobnu snagu, a često je tome tako uz važne teme, teme uz koje je nužno naglasiti sigurnost (jer se ona ne podrazumijeva). Uspješan lider je stoga osoba koja uspješno kombinira *mi* i *ja* govornu perspektivu, šaljući pritom poruke zajedništva i osobne odgovornosti (usp. Charteris-Black 2007). Rezultati dobiveni analizom teksta izjava Angele Merkel prikazani su u tablici broj 4.

¹⁷⁸ Navedeno pokazuju i istraživanja provedena na Red McCombs School of Business na teksaskom Sveučilištu u Austinu. Više u Pennebaker, 2011, str. 190.

¹⁷⁹ Pennebaker govori o razlikovanju u uporabi osobnih zamjenica *ja* i *mi*, pri čemu se razlikovanje odnosi na engleski jezik. Kako je hrvatski pro-drop jezik, a istraživanje obuhvaća tekst na hrvatskom i njemačkom jeziku, koristimo izraz *ja* / *mi* perspektiva govorenja ili govornička perspektiva. Pritom analiza obuhvaća zamjenice (osobne i posvojne) ili glagole ukoliko zamjenica nije navedena, što je u hrvatskom korpusu najčešći slučaj (Borčić, 2012).

Tablica broj 4: AM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

TEMA	JA ILI MI GOVORNIČKA PERSPEKTIVA
PROCES INTEGRACIJE	<i>ja</i> (55%) <i>mi</i> (35%) drugo (10%)
VANJSKA POLITIKA	<i>ja</i> (42%) <i>mi</i> (27%) drugo (31%)
UNUTARNJA POLITIKA	<i>ja</i> (43%) <i>mi</i> (32%) drugo (25%)

Razvidno je da je dominantno korištenje ja-perspektive govorenja (usp. Borčić i Anđel, 2015) kao u (15) i (16) što potvrđuje da se radi o temi koja je politički izuzetno bitna za sadašnjost i budućnost Angele Merkel.

15) „Ich habe die Zuversicht, und ich habe den Optimismus, und das leitet mich.¹⁸⁰“ (AM, Anne Will, 07.10.2015.)

16) „Es geht hier um grundsätzliche Dinge. Aber, ich glaube, es bedarf noch weiterer vieler Diskussionen, damit alle das auch verstehen¹⁸¹.“ (AM, Tagesschau, 17.09.2015)

U teorijskom dijelu ovog rada navedene su sljedeće modulacije intencije realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije, a koje se povezuju s govorničkom perspektivom u izjavama:

- Pozitivno vrednovanje *nas*;
- Negativno vrednovanje *njih*;
- Kritiziranje i/ili difamacija¹⁸² osobe / stranke / političke odluke i dr.;
- Isticanje osobne uključenosti u temu izjave / vlastite snage;
- Isticanje zajedništva / zajedničke uključenosti u temu izjave;
- Isticanje distanciranosti od teme izjave.

¹⁸⁰ Pozitivna sam, optimistična sam i to me vodi.

¹⁸¹ Radi se o temeljnim stvarima. Ali, vjerujem, potrebne su još brojne rasprave kako bi svi to razumijeli.

¹⁸² Hrvatski jezični portal pojam difamacija objašnjava kao klevetanje u javnosti, čin javnog ozloglašivanja ili blaćenja neke osobe, djela itd., čin i posljedica difamiranja, Hrvatski jezični portal, www.hjp.znanje.hr, (Pristup 12. siječnja 2017.)

Kroz političke izjave prenosi se mišljenje o *nama* i mišljenje o *drugima*. Česta politička argumentacijska strategija je pozitivno vrednuovanja onoga što je „*moje*” i/ili „*naše*”, dok se implicitno ili eksplicitno i implicitno ukazuje na pogreške i propuste drugih dionika (Westen, 2007; Charteris-Black, 2014; Borčić, 2009; 2012; Borčić i Anđel, 2015). Angela Merkel kroz kvalifikaciju „nas“ (35%, 27% i 32%, prema podacima iz tablice broj četiri (4) posreduje percepciju „nas“, odnosno Nijemaca kroz koncepte zajedništva kao u (17) i (18). Referencijalni objekti se pritom stavljaju u međudnos s pozitivnim denotativnim karakteristikama kao što su suradnja, odgovornost i skrb. Eksplicitnim upućivanjem na odgovornost u postupanju prema izbjeglicama kao u (17), negativno se rabi pojam nacionalsocijalistički, u skladu s negativnim konotacijama koji taj pojam nosi.

17) „Wir dürfen in der Flüchtlingskrise nicht der Versuchung erliegen, in nationalstaatliches Handeln zurückzufallen. Ganz um Gegenteil. Gerade jetzt brauchen wir mehr Europa¹⁸³“ (AM, Tagesschau, 07.10.2015)

18) „Wir wollen denen Schutz geben, die Schutz brauchen. Wir wollen andererseits auch klar machen, dass die, die keine Bleibeperspektive haben, unser Land wieder verlassen müssen¹⁸⁴“ (AM, Tagesschau, 25.09.2015)

Modulacije intencije informativno-persuazivne funkcije navedene u ovom dijelu teksta u direktnom su međudnosu sa semantičkim sredstvima opisivanja naroda i zemalja. Analiza pokazuje kako Merkel opisu i kvalifikaciji njemačkog društva pridodaje koncept moći. Društvo i narod se opisuje kao demokratski razvijena društvena zajednica u kojoj je nužan razgovor o svim temama, posebno kada je riječ o događajima i aktivnostima koji štete njemačkom društvu, kao u (19).

19) „[...] aber es wird nicht gesprochen, wenn Flüchtlinge kriminelle Taten machen und verbringen und das ist etwas was nicht sein darf¹⁸⁵.“ (AM, Anne Will, 28.02.2016.)

Prethodni primjer (19) najbolje ilustrira razinu sadržaja uz koji Merkel veže negativne konotacije. Kroz cijeli je diskurs kritički usmjerena samo na pojedince i/ili općenito neodređene „njih“ koji

¹⁸³ Ne smijemo u izbjegličkoj krizi pasti u iskušenje, vratiti se u obrazac ponašanja kakav su države imale prije pristupa zajednici, Europskoj uniji. Potpuno suprotno. Upravo sada trebamo više Europe.

¹⁸⁴ Zaštitu želimo dati onima koji trebaju našu zaštitu. S druge strane, želimo jasno dati do znanja, da oni koji nemaju perspektivu ostanka, moraju napustiti našu zemlju.

¹⁸⁵ Ne govori se o događajima kada izbjeglice čine kriminalne radnje i to ne smije biti tako.

podupiru nemire te šire negativnost i negativne osjećaje vezane uz izbjegličku i migrantsku krizu. Negativne konotacije veže također uz rat, odnosno uz uzrok zbog kojeg ljudi (izbjeglice i migranti) stižu u Saveznu Republiku Njemačku u kojoj žele ostati. Uz izbjeglice, Merkel veže i konotacije onih koji traže zaštitu. Na taj se način javnosti prenosi stav kako je riječ o ljudima koji su potrebni te kako je ovo trenutak u kojem trebaju biti strpljivi i spremni pomoći. Takva kvalifikacija pridodaje Nijemcima i ostalim stanovnicima Europske unije percepciju moći, jer se upozorava na besperspektivnost izbjeglica i migranata i loše ekonomske uvjete. Pritom, u enciklopedijskom znanju govornika nekog jezika (usp. Wehling, 2016) besperspektivnost i loši ekonomski uvjeti uobičajen su uzrok migracije u druge zemlje.

U diskursu Angele Merkel njemački se nacionalni karakter dominantno prikazuje kao human, humanitaran, solidaran, odgovoran. Kuna (2015, str. 115) navodi pozivajući se na istraživanje o percepciji nacionalnih stereotipova Poppe i Linssen (1999) kako visoka razina industrijalizacije neke zemlje automatski sugerira „učinkovit“ i „vrijedan“ nacionalni karakter. Analizirane izjave Angele Merkel potvrđuju tu tezu. Pritom Nijemci nisu samo učinkoviti i vrijedni pri pružanju pomoći kao u (18), nego su i ljubazni i solidarni.

U političkom je diskursu razvidna konstrukcija težnje ka društvenoj distanci između „domaćih“ i izbjeglica i migranata. Pojam društvene distance uobičajeno se koristi za označavanje bliskosti ili udaljenosti između pripadnika etničkih skupina (Kuna, 2015. str. 103). U primjeru (20) razvidno je da je Merkel svjesna posljedica do kojih dolazi u njemačkoj javnosti uslijed konstrukcija dominantnih javnih diskursa. Merkel kontinuirano ublažava osjećaj prijetnje njemačkom društvu, što je jedan od narativa u njemačkom medijskom diskursu (Herrmann, 2016).

20) „Natürlich haben die Menschen Angst. Ich will natürlich sagen, dass Menschen vielleicht die Sorge haben, wir sprechen nur über Flüchtlinge, und wir sprechen nicht mehr über ihre Sorgen¹⁸⁶. [...]“ (AM, Anne Will, 28.02.2016.)

Iz perspektive imenovanja država nije razvidno odstupanje od uobičajenog imenovanja antroponimima, odnosno imenima država i/ili kratica kao što je EU za Europsku uniju. Analiza

¹⁸⁶ Naravno da se ljudi boje. Naravno, želim reći da se ljudi možda brinu jer pričamo samo o izbjeglicama, a ne pričamo o njihovim brigama.

korpusa pokazuje kako Merkel zemlje Europsku uniju u određenim kontekstima neutralno imenuje kao skupinu *Mitgliedsstaaten* (zemlje članice). U određenim kontekstima Merkel zemlje iz koje dolaze izbjeglice ne navodi njihovim antroponimima, nego pojmovima *njihova domovima (ihre Heimat)* ili *okolina njihove domovine (die Umgebung ihrer Heimat)*. Prema Girnthu (2002, str. 53) riječi kao što je domovina, mir, sloboda, pravednostr su tipične miranda riječi koje imaju snažnu pozitivnu evaluativnu snagu. Takve riječi u recipijentima bude pozitivne asocijacije. Miranda riječi zbog svog persuazivnog potencijala česte su u političkim izjavama, posebice kada je riječ o izazovnim temama (ibid.).

Iz perspektive kvalifikacije država Merkel pozitivne konotacije miranda riječima veže uz Njemačku, a negativne uz zemlje uzročnike rata te implicitno negativne uz zemlje Europske unije koje nisu spremne surađivati oko organizacije i prihvata izbjeglica. Kako bi konstruirala moguću negativnu posljedicu zbog trenutnih događanja te istaknula vrijednosti koncepata zajedništva i solidarnosti, Merkel dominantno ukazuje na njih u dijelovima izjava koji se tiču vanjskopolitičkih tema. U prikupljenim se i analiziranim izjavama Angele Merkel spominju se i Rusija i Sjedinjene Američke Države. Amerika i Rusija prikazuju se kao moćne vojne sile bez čije suradnje nije moguće postići mir.

Analiza evaluacijskog potencijala izjava Angele Merkel pokazala je kako Merkel iznosi kritiku no kada to čini, u izjavi je jasno navedena osoba/segment teme prema kojoj je kritika usmjerena. Eksplicitnim upućivanjem na odgovornost u postupanju prema izbjeglicama, negativno se kvalificira postupanje mađarskog premijera Viktora Orbana kao u (21) te Mađarske kao zemlje općenito. Pritom Merkel svoje nezadovoljstvo tim članicama Unije iskazuje kroz dihotomiju, odnosno navodeći ih kontekstu zajedno s onima koji su spremni i voljni pomoći. Ujedno se radi o zemljama koje dijele gotovo jednaku povijest, a ne razlikuju se u odnosu na ekonomsku stabilnost. Pritom je riječ o zemljama koje dijele gotovo jednaku povijest, a ne razlikuju se u odnosu na ekonomsku stabilnost. Takvim je semantičkim odabirom naglašena Mađarska nehumanost, jer je „gora među jednakim”. Brojčanim navođenjem kao u (21) Merkel podupire argument o mađarskoj nepravednosti, jer se radi o izuzetno malenom broju izbjeglica koje Mađarska treba primiti (u odnosu na Njemačku).

21) „Es sind im Juli über 100000 Tausend über die Grenze gekommen, es sind im August 102000 über die Grenze gekommen. Damals wurde ich noch beschimpft, dass ich noch kein Flüchtlingsheim besucht hatte. Und dann im September sind am Tag vorher, mit den Fahrkarten, die Viktor Orban hat den Flüchtlingen kaufen lassen, Sonderzüge nach

Deutschland gekommen. Und plötzlich hat er die Menschen mit den Fahrkarten nicht mehr in die Züge gelassen. Dann haben sie sich persönlich auf den Weg gemacht¹⁸⁷.“ (AM, Anne Will, 28.02.2016.)

Uzimajući u obzir sveobuhvatne rezultate kvalitativne analize, može se zaključiti kako se politika Angele Merkel vezano uz izbjegličku krizu zasniva na uvjerenosti u ispravnost sadržaja politike. Ona nudi sliku snažne političarke koja ne želi razočarati svoje sugrađane. Prepoznatljiv i razumljiv izričaj važan je pritom u uspješnoj javnoj komunikacijskoj zbog heterogenosti sudionika u javnoj komunikaciji. Dunja Jutronić-Tihomirović (1987, str. 87) navodi kako je u političkom govoru uobičajeno iskazivati vjerodostojnost koristeći lekseme visokog značenja (miranda riječi, usp. Girnth, 2002) poput sloboda, demokracija, solidarnost. Političari iznose logička promišljanja, način komuniciranja često je od ključne važnosti za osjećaj sigurnosti. Angela Merkel jest toga svjesna, a to i jasno komunicira. Kritiku upućuje na implicitnoj razini te tako gradi svoju vjerodostojnost. Merkel stavove/politiku o izbjegličkoj krizi iskazuje naglašavajući svijest o snazi, o kontinuiranom zalaganju i radu, ukazujući pritom na (nedopustivu) razliku stavova/politika nekih njezinih kolega u Europskoj uniji. Odabirom tog način komuniciranja, sugerira snagu i usredotočenost kojima se pokušava pridobiti naklonost javnosti i potporu, što je slučaj za 43% analiziranih izjava.

Političke izjave uglavnom uključuju i one koji su joj izloženi, javnost kojoj se političari obraćaju. Na taj se način stvara iluzija aktivnog stvaranja društvene realnosti te se javnosti nudi svojevrsna aktivna uloga, a ne pasivna uloga promatrača. Angela Merkel jasno komunicira odgovornost u većini izjava (51%), no ujedno daje do znanja da je pritom spremna ustrajno raditi na poticanju i održavanju optimizma u društvu te poticanju daljnjeg razvoja. Percepciju javnosti Merkel usmjerava ka rješenju, iznalaženju rješenja, što je razvidno u 53% analiziranih izjava. Kao što navodi Herrmann (2016), i ova analiza njezinih izjava ukazuje da je dominantno fokus na „njemačkoj“ perspektivi, kao u (22), (23). To je dominantan koncept kroz koji Merkel želi pridobiti njemačku javnost, odnosno potporu javnosti, ali i ostalih političkih dionika za njezinu politiku.

¹⁸⁷ U srpnju ih je više od 100.000 prešlo preko granice, u kolovozu ih je 102.000 prešlo preko granice. Tada me se kritiziralo da nisam posjetila niti jedan izbjeglički dom. I tada, u rujnu, dan prije, u Njemačku su došli posebni vlakovi ljudi koji su imali vozne karte. I onda odjednom, Viktor Orban nije više htio pustiti ljude u vlak. I oni su onda sami krenuli na put.

22) "Deutschland ist ein Land, das die Flüchtlinge freundlich empfängt¹⁸⁸." (AM, Anne Will, 07.10.2015.)

23) „Wir wissen, dass wir schnell waren, als es dann darum ging, die Banken zu retten. Und ich finde, wir müssen jetzt genauso schnell sein, wenn es darum geht, die notwendigen Maßnahmen treffen, damit Kommune und Länder entlastet werden¹⁸⁹“ (AM, Tagesschau, 07.09.2015.)

Drugi ključan koncept kroz koji komunicira težnju za potporom jest ukazivanje na odgovornost i neodgovornost, ponavljajući kako i ostale članice Europske unije trebaju preuzeti više odgovornosti. Takav je koncept identificiran u analiziranim političkim izjava i u informativnim emisijama i intervjuima. Ujedno, time upozorava na moguće posljedice u budućnosti, a to može biti potvrda europskog zajedništva ili negativne posljedice za isti, u ukupno 24% analiziranih izjava¹⁹⁰. Sukladno tome, koristi i emotivno snažne riječi pa primjerice Njemačku naziva „sajnom zemljom“ („*tolles Land*“). Njemačka i Europska unija nalaze se u vremenu koje opisuje kao ogroman izazov („*riesige Herausforderung*“) i povijesna kušnja („*historische Bewährungsprobe*“), izvanredna situacija („*außergewöhnlichen Situation*“). Tu je situaciju nužno politički savladati („*politisch bewältigt*“), uvesti red u procese („*die Prozesse sollen geordnet werden*“) kako bi se zemlja ponovno našla u situaciji da može bolje planirati „sljedeći dan“, odnosno svoje aktivnosti („*wir wieder in eine Situation kommen, in der wir den nächsten Tag besser planen können*“)¹⁹¹.

Zaključno, Angela Merkel i svoju kritiku iskazuje kroz pozitivno uokviravanje dobrih strana njemačkog društva, a kritizira kroz upozoravanje na nužnost veće zajedničke europske odgovornosti. Iz analize je razvidno kako su dominantni okviri njemačkog sustava vrednovanja i razmišljanja red, mogućnost planiranja, solidarnost, odgovornost, stoga su to i dominantni koncepti kroz koje govori Angela Merkel u 62% analiziranih izjava. Pritom Merkel dominantno koristi *ja*-govorničku perspektivu, čime ukazuje na svoju političku snagu.

¹⁸⁸ Njemačka je zemlja koja je srdačno primila izbjeglice.

¹⁸⁹ Znamo da smo bili brzi kada je trebalo spasiti banke. Smatram da jednako tako moramo biti brzi kada je potrebno poduzeti nužne mjere kako bi se rasteretilo općine i savezne zemlje.

¹⁹⁰ Postotak se izražava u odnosu na ukupan zbroj izjava s navedenom temom.

¹⁹¹ Leksemi su izdvojeni iz izjava iz intervjua Merkel kod Anne Will sedmog listopada 2015. godine.

Joachim Gauck

Uz opis varijabli prve analitičke matrice u radu je navedeno da su analizirane izjave podijeljene u tri podkorpora, prema podtemi. Podteme su proces integracije, vanjskopolitička tema i unutarnjopolitička tema. U analiziranim izjavama Joachima Gaucka (K1 i K2) teme su gotovo jednako zastupljene, 38% izjava odnosi se na proces integracije, 28% na vanjsku politiku i 34% na tuzemne teme. Nije razvidna razlika u zastupljenosti tema u korpusima.

Govoreći o unutarnjopolitičkim temama, Gauck ističe odgovornost i požrtvovanost njemačke države. Stav i mišljenje o državi transponira se kroz okvir osobe koja je spremna pomoći izbjeglicama, a od izbjeglica se očekuje integracija u njemačko društvo. Joachim Gauck nadalje komunicira svjesnost o zajedništvu koje je nužno postići, upozorava na (moguć) porast aktivnosti osoba potaknutih mržnjom prema izbjeglicama. Ključna potka njegovih izjava jest isticanje snage njemačke države, neovisno o preprekama pred kojima se nalazi. Gauck ističe kroz izjave afirmira ponos njemačkim narodom i državom, što je razvidno nastavno iz teksta.

24) „Was uns gegenwärtig besonders umtreibt ist die Frage wie sollen wir mit den vielen Flüchtlingen umgehen, die in unserem Land bleiben und Zukunft suchen. Wir standen und stehen vor einer besonders grossen Herausforderung, wo die Behörden an ihre Grenzen kamen, haben sie liebe Mitbürgerinnen und Mitbürger die Menschen willkommen heissen. Spontan und wie selbstverständlich.¹⁹²“ (JG, Tagesschau, 25.12.2015.)

25) „Nun stellt sich doch die Aufgabe der inneren Einheit neu. Wir spüren, wir müssen Zusammenhalt wahren, zwischen denen die hier sind aber auch Zusammenhalt herstellen mit denen die hinzukommen¹⁹³.“ (JG, Tagesschau, 03.10.2015.)

26) „Und das wird immer wieder in immer neuer Form diese negativen, destruktiven und menschenfeindlichen Aktivitäten gesehen, dass kann jeden Menschen zutiefst erschüttern.“ (JG, ARD, Beckmann-interview, 20.03.2014.)

¹⁹² Ono što nas trenutno posebno brine jest što ćemo i kako s brojnim izbjeglicama koje ostaju u našoj zemlji i ovdje traže budućnost. Stajali smo i stojimo pred velikim izazovom, tamo gdje su službe dosegle svoje kapacitete, tamo ste vi dragi sugrađani pokazali svoju velikodušnost. Spontano kao da je razumljivo samo od sebe.

¹⁹³ Sada se ponovno postavlja pitanje unutarnjeg jedinstva. Osjećamo da moramo zadržati zajedništvo, između ovih ovdje, ali i uspostaviti zajedništvo s onima koji stižu.

27) “Ich glaube, dass es böse Menschen sind, die Kriege suchen. Und ich bin total glücklich, dass ich in einem Land lebe, wo kein einziger Abgeordnete Krieg sucht, wo keiner unser militärischer Führer Krieg sucht, und wo kein Regierungsmitglied Krieg sucht¹⁹⁴.“ (JG, ARD, Beckmann-interview, 20.03.2014.)

Kvalitativna analiza teksta pokazuje kako Gauck u diskursu o izbjeglicama te o krizi zauzima humani, humanitarni i solidarni pristup krizi. Restriktivan pristup je implicitno razvidan kada govori o sankcijama onih koji potiču mržnju. Argumentaciju pritom tvori na analogiji s poviješću. Minimalan implicitan restriktivan pristup krizi u suglasju je s ustavnim ovlastima njemačkog predsjednika. Izborni sustav Savezne Republike Njemačke definiran je Temeljnim zakonom prema kojem je Savezna Republika Njemačka parlamentarna demokracija. Navedeno znači da parlament bira vladu, a budući šef vlade treba dobiti podršku većine. Predsjednika bira Savezna skupština (Bundesversammlung) (Milardović, 1990).

Analiza izjava o vanjskoj politici ukazuje na nekoliko argumentacijskih perspektive koje ovdje treba istaknuti. Gauck, naime, kao i Angela Merkel ističe ideju zajedništva, no i zajedničke odgovornosti. Kada Gauck poziva na odgovornost, on to čini neizravno, donekle ublaženo, koristeći pritom glagolski način kondicional kao u (28) ili modalnost odnosno emocionalnost iskazuje uporabom modalnih glagola (usp. Borčić, 2009).

28) Die Lasten durch den Zuschwung von vielen Tausenden Flüchtlingen über das Mittelmeer müssten von den Europäern gemeinsam getragen werden. Mann könnte sicher mehr tun¹⁹⁵. (JG, Tagesschau, 30.04.2015.)

Kao i Angela Merkel Gauck ističe zajedništvo kao jedini put kojim je moguće izaći iz krize. Zajedništvo je prema Gaucku ključno kako na tuzemnoj, tako i na inozemnoj razini. Prtom, ponovno sukladno predsjedničkim ovlastima, Gauck temu uokviruje kroz isticanje vrijednosti, a Merkel primjerice često upozorava na nužnost obvezujućih kvota.

¹⁹⁴ Vjerujem da su ljudi koji traže rat zli ljudi. O totalno sam sretan da živim u zemlji u kojoj niti jedan zastupnik u parlamentu ne želi rat i u kojoj niti jedan član Vlade ne želi rat.

¹⁹⁵ Teret zbog dolaska brojnih tisuća izbjeglica sredozemnim morem morat će svi Europljani zajednički ponijeti. Sigurno bi se moglo nešto više učiniti.

Analiza izjava o procesu integracije, odnosno koracima u tome procesu, pokazuje kako se oboje njemačkih političara ne ustručavaju govoriti o temama koje nisu ugodne, u smislu da im ne donose političke bodove. Tako govore o nedostatku dijaloga među tuzemnim političkim dionicima, o negativnim reakcijama nekih građana prema izbjeglicama. Također ističu kako se Savezna Republika Njemačka nalazi pred velikim promjenama, a od građana očekuju spremnost na moguće promjene u načinu života. Gauck ne skriva da je svjestan kako je građane strah neizvjestne budućnosti. Primjer navedenog s posebnim naglaskom na neizravno govorenje o velikim promjenama razvidan je u izjavama (29) i (30).

29) "Deutschland ist zwar ein Einwanderungsland, so viel steht fest. Die Zahlen und Fakten dazu, sie sind ja ganz eindeutig und sie sind auch allgegenwärtig¹⁹⁶. "(JG, Tagesschau, 09.07.2015.)

30) „Aber etwas anderes existiert auch und das sind unsere Emotionen. Das Wir-Gefühl und das Selbstverständnis der Deutschen haben mit dieser Entwicklung noch nicht Schritt gehalten, jedenfalls nicht überall¹⁹⁷. „ (JG, Tagesschau, 09.07.2015.)

Poput Angele Merkel, Joachim Gauck o recentnoj međunarodnoj krizi govori kroz okvire suživota, poentirajući nužnost svojevrstne pripreme društva na ono što nadolazi. Pritom o temi govori i kroz okvir opomene javnosti koja se treba prisjetiti povijesti i vjerovati u budućnost.

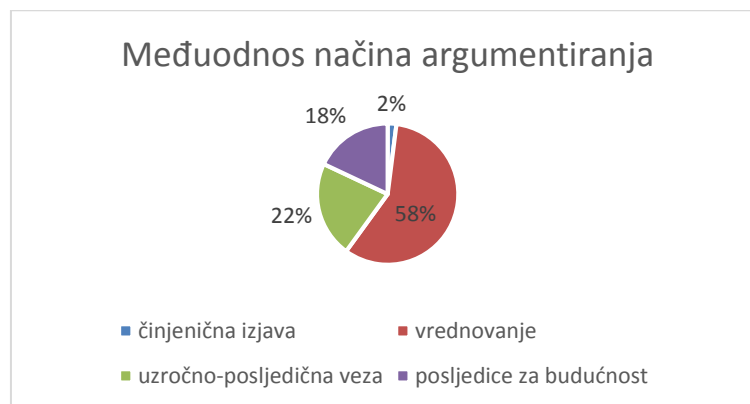
Istraživanje uključuje analizu strategija imenovanja. Rezultati pokazuju da Gauck, kao i Merkel, koristi pojmove izbjeglice i ljudi.

Prva hipoteza se odnosi na argumentaciju, stoga se razina argumentacije ispituje i opisuje temeljem varijabli iz prve analitičke matrice. Analiza načina argumentacije i modalnosti okvira obuhvaća gramatičku i semantičku analizu, odnosno način iskazivanja vrijednosnog suda, način argumentiranja prema vrsti tvrdnje/argumenata, uporabu govorničke perspektive te ostale gramatičke i semantičke mehanizme kojima govornici uobličuju valjanu argumentaciju, ali i pogrešne argumente, odnosno smicalice. Grafikon u nastavku pokazuje kako je u izjavama dominantno vrijednosno argumentiranje, kao što je i očekivano u političkom diskursu (Lakoff i Wehling, 2009; Wehling, 2016).

¹⁹⁶ Njemačka doduše jest imigrantska zemlja, to je sigurno. Brojevi i činjenice su jednoznačni i recentni.

¹⁹⁷ Ali nešto drugo još postoji, a to su naše emocije. *Mi*-osjećaj i osjećaj koji Nijemci imaju sami po sebi ne drži korak s tim razvojem, barem ne posvuda.

Grafikon broj 2: JG - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

Politički diskurs je diskurs moći, a ključna osobina utjecajnih političara jest umješnost u političkom govorništvu. Početna i krajnja intencija političke izjave jest uvjeriti javnost u stav i/ili aktivnost. Način uvjeravanja i argumentiranja ovisi o govorniku. Intencija argumentiranja jest usmjeravanje pažnje na željenu perspektivu, odnosno kontrola ili upravljanje dojmom. Ujedno se „događa“ usmjeravanje pažnje od određenog pogleda na situaciju.

Istraživanjem je obuhvaćen međudnos četiri tematska područja argumentiranja. To su sudovi o prirodi stvari, sudovi o kauzalnosti, vrijednosni sudovi i sudovi koji se odnose na odlučivanje o budućnosti (Škarić, 2011, str. 51-77). U tablici broj 5 naveden je omjer, odnosno međudnos tematskih područja argumentiranja u odnosu na tematske koncepte.

Tablica broj 5: JG - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

TEMA	ČINJENIČNA IZJAVA ¹⁹⁸ (2%)	VREDNOVANJE (58%)	UZROČNO- POSLJEDIČNA VEZA (22%)	POSLJEDICE ZA BUDUĆNOST (18%)
PROCES INTEGRACIJE	%	46%	36%	30%
VANJSKA POLITIKA	100%	36%	22%	40%

¹⁹⁸ Uz tematsko područje argumentiranja naveden je odnos u postocima u analiziranom korpusu. Potom je vertikalno naveden odnos prisutnosti u izjavama sukladno tematskom konceptu. U ovom se radu prosječna prisutnost ili odsutnost pojedinog markera navodi u postotku, dakle druga razina izračuna, kako bi se vrijednosti markera mogle usporediti.

UNUTARNJA POLITIKA	%	18%	42%	30%
--------------------	---	-----	-----	-----

Gauck argumentacijom posreduje autentičnost političkog lidera. Argumenti su većinski vrijednosni te se temelje na evokaciji emocija uslijed ukazivanja na trenutnu situaciju u kojoj su strpljenje i dosljednost ključni. Nadalje o krizi i njezinim posljedicama govori kroz okvir zahvalnosti za trenutne životne okolnosti građana Savezne Republike Njemačke. Gauck ističe kako je povijest smjerokaz budućih aktivnosti. Pritom su identificirane argumentacijske pogreške *straw man*, *red herring*, pogreška irelevantnosti, *ad hominem*, *ad populum*, *ad baculum* i *ad misericordium*. Argumentacijske pogreške se koriste u implicitnom obliku. Od ukupno identificiranih argumentacijskih pogrešaka, njih 43% se nalazi u izjavama o tuzemnom segmentu teme, 34% o vanjskopolitičkom te 23% u temama koje se bave procesom integracije.

Uopćeno rečeno, Joachim Gauck svoju politiku prema izbjeglicama transponira kroz tri različita vrijednosna koncepta, odnosno okvira:

- Solidarnost i humanost;
- Obveza i dužnost;
- Pravednost i ozbiljnost.

Sva tri su okvira vrijednosna. Joachim Gauck komunicira o događajima oko izbjegličke krize poučavajući i pripovjedajući o osobinama naroda (njemačkog), blagostanju države (njemačke). Politička je argumentacija dominantno vrijednosna (Wehling, 2014) i subjektivna, stoga upravo politička argumentacija ukazuje na mit o objektivnosti. Prema Simeonu (1969 str. 957-958) objektivno znači navođenje samo činjenica bez ijedne semantičke jedinice koja može sugerirati osobnu procjenu, mišljenje i stav. Objektivan je iskaz onaj koji je lišen osobne interpretacije govornika. Takva interpretacija nije moguća u govoru. Čak i ako ne vidimo govornika, nego samo čujemo izjavu, paralingvistički znakovi mogu ukazati na određeni stav. Stoga objektivna argumentacija nema značajan učinak u realizaciji intencija informativno-persuazivne funkcije. U postčinjeničnom razdoblju ključno je iskazivanje emocionalnosti i subjektivnosti. Uzrok tome jest teza kako je stvarnost konstrukcija u oku promatrača. Sukladno tome, važno je da istraživači političkog diskursa svoje zaključke donose temeljem iscrpnih analiza i navođenjem dokaza, a ne temeljem osobnih dojmova. Politički je diskurs tako preporučljivo opisivati temeljem rezultata analize

teksta iz gramatičke i semantičke razine, a posebice iz perspektive pragmalingvistike i kognitivne lingvistike (usp. Westen, 2007, Chudinov, 2008, Lakoff 2008, 2009, Borčić, 2012, str. 198).

Zaključno se može reći da Gauck u analiziranim izjavama o izbjegličkoj krizi govori dominantno iz humanog, humanitarnog i solidarnog pristupa, uz naznaku restriktivnog pristupa kada je riječ o posljedicama koje naočigled ne donose dobro. Joachim Gauck diskursom posreduje sliku vjerodostojnog i snažnog političara. Način na koji to ostvaruje, pokazuje analiza argumentacijskih tehnika. Pritom je naglasak na implicitnom i eksplicitnom izražavanju emocionalnosti (vrijednosnim sudom, govorničkom perspektivom, glagolskim načinom, semantičkim osobitostima leksema). U političkom je diskursu razvidan direktan međuodnos način iskazivanja vrijednosnog suda, evaluacije i teme, to je vidljivo iz tablice broj šest.

Tablica broj 6: JG - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

PODTEMA	EKSPPLICITNO ILI IMPLICITNO VREDNOVANJE	POZITIVNO /NEGATIVNO/ NEUTRALNO PERCIPIRANA TEMA
PROCES INTEGRACIJE	implicitno (26%) eksplicitno (62%) ne može se odrediti (12%)	pozitivno (52%) negativno (22%) ne može se odrediti (26%)
VANJSKA POLITIKA	implicitno (35%) eksplicitno (46%) ne može se odrediti (19%)	pozitivno (58%) negativno (34%) ne može se odrediti (8%)
UNUTARNJA POLITIKA	implicitno (32%) eksplicitno (54%) ne može se odrediti (14%)	pozitivno (52%) negativno (22%) ne može se odrediti (26%)

Istraživanje se sastoji od analize gramatičke, semantičke i pragmalingvističke razine diskursa. Zaključak o načinu iskazivanja vrijednosnog suda i evaluacije donosi se temeljem rezultata analize. Kako bi se donio zaključak vrednuje li osoba implicitno ili eksplicitno, analizira se uporaba osobnih zamjenica, modalnih glagola, semantičko-konceptualni okvira, glagolskih načina¹⁹⁹, uporaba pridjeva ili priloga i stupanj gradacije te semantički i kognitivni dizajn pojedinih govornih činova unutar izjave. Govorni činovi tvrdnje, preporuke, uvjeravanja, prosudbe, zahtijevanja te kritiziranja u ovom se radu smatraju eksplicitnim iznošenjem vrijednosnog odnosa prema temi ukoliko su na gramatičkoj i

¹⁹⁹ Glagolski način kondicional prema Austinu (2002, str. 93-95, prema Borčić, 2009; 2012) može ukazati na ilokuciju, sukladno tome na subjektivnost, odnosno emotivnost iskaza.

semantičkoj razini razvidna najmanje dva jezična mehanizma koja pojačavaju ilokuciju (usp. Borčić, 2009, 2012). Rezultati pokazuju da je Joachim Gauck sklon eksplicitnom iskazivanju stava kada je riječ o osudi neprimjerenih aktivnosti jednog manjeg dijela njemačke javnosti prema izbjeglicama i migrantima te općenito kada je riječ o osudi svih aktivnosti koje ne pridonose progresu te društvenom, gospodarskom i političkom napretku. Gauck tada koristi lekseme kako iz gramatičke, tako i iz semantičke perspektive kojima jasno sugerira svoj stav. Iz tog je razloga većina njegovih izjava identificirana kao eksplicitno iskazan stav. Eksplicitno u tom kontekstu označava jasno, direktno, bez ustezanja. Sugovornik ili javnost kojoj je izjava upućena, ima jasnu informaciju kako je određeni tematski koncept uokviren²⁰⁰.

Prema literaturi o markerima ženskog i muškog komunikacijskog stila, proizlazi kako je uporaba *ja* ili *moj*-govorničke perspektive češća u jezičnom registru muškaraca. Naglašavanjem sebe dodatno se usmjerava percepcija prema sebi, prema svom stavu. Ističe se važnost (usp. Borčić, 2009). Uporabom *mi*- ili *naš*-perspektive s jedne se strane distanciramo od osobne odgovornosti, s druge strane uključujemo u diskurs i druge, one kojima se obraćamo. Na taj se način konstruira koncept zajedništva. Prema literaturi, zajedništvo ostvareno govorničkom perspektivom, svojstvenije je u jezičnom registru žena, neovisno o kojoj je vrsti diskursa riječ (Samel, 2000, str. 220-1; Klann-Delius, 2005; Borčić, 2009; 2012; Borčić i Anđel, 2015; Pennebaker, 2011). U dosadašnjim istraživanjima Borčić (2009; 2012; 2015) je pokazala dominaciju *ja*-perspektive u jezičnom registru političara, kako u njemačkom tako i hrvatskom. Kvantitativna analiza teksta pomoću softverskog programa Log-likelihood pokazuje prisutnost leksema u oba korpusa, a uopćeno se navodi u tablici broj 7.

²⁰⁰ Zaključak je donesem temeljem analize leksičko-semantičkih polja.

Tablica broj 7: JG- Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

TEMA	JA ILI MI GOVORNIČKA PERSPEKTIVA
PROCES INTEGRACIJE	<i>ja</i> (55%) <i>mi</i> (35%) drugo (10%)
VANJSKA POLITIKA	<i>ja</i> (42%) <i>mi</i> (27%) drugo (31%)
UNUTARNJA POLITIKA	<i>ja</i> (43%) <i>mi</i> (32%) drugo (25%)

Govorničkom perspektivu u izjavama Joachima Gaucka su realizirane sljedeće intencije informativno-persuazivne funkcije:

- Negativno vrednovanje *njih*, kao u (31):

31) „Die Lasten durch den Zuflucht von vielen Tausenden Flüchtlingen über das Mittelmeer müssten von den Europäern gemeinsam getragen werden. Mann könnte sicher mehr tun²⁰¹.“ (JG, Tagesschau, 30.04.2015.)

- Isticanje osobne uključenosti u temu izjave / vlastite snage, kao u (32):

32) „Ich befördere einen solidarischen Umgang mit Menschenschicksal²⁰².“ (JG, Tagesschau, 30.04.2015.)

- Isticanje zajedništva / zajedničke uključenosti u temu izjave, a ujedno i kritiziranje i/ili difamacija²⁰³ osobe / stranke / političke odluke i dr. kao u 33:

²⁰¹ Svi građani Europe moraju zajedničkim snagama nositi teret koji je stigao dolaskom više tisuća izbjeglica sredozemnim morem.

²⁰² Podupirem solidarno ophođenje s izbjeglicama.

²⁰³ Hrvatski jezični portal pojam difamacija objašnjava kao klevetanje u javnosti, čin javnog ozloglašivanja ili blaćenja neke osobe, djela itd., čin i posljedica difamiranja Hrvatski jezični portal, www.hjp.znanje.hr (Pristup 12. siječnja 2017.)

33) „[...] wenn wir aufhören die Probleme zu besprechen, die unsere Mitbürger betreffen dann werden am rechten Rand genug Verführer und Nutznießer sein, die sich diese Probleme bemächtigen.“²⁰⁴ (JG, Tagesschau, 12.11.2015.)

U političkom se diskursu primarno prenosi stav i/ili kvalifikacija o *nama* i o *drugima*. Primarno se pozitivno vrednuje „*moje*” i/ili „*naše*”, dok se implicitno ili eksplicitno i implicitno ukazuje na pogreške i propuste drugih dionika (Westen, 2007; Charteris-Black, 2014; Borčić, 2009; 2012; Borčić i Anđel, 2015), kao u (34).

34) „Wir sind es, die Bürger und ihre gewählten Repräsentanten, die entwickeln und verteidigen werden was dieses unser liberales und demokratisches Land zu lebenswert und liebenswert macht.“²⁰⁵ (JG, Tagesschau, 25.12.2015.)

- Isticanje distanciranosti od teme izjave, kao u (35)

35) „Ich glaube, dass es böse Menschen sind, die Kriege suchen. Und ich bin total glücklich, dass ich in einem Land lebe, wo kein einziger Abgeordnete Krieg sucht, wo keiner unser militärischer Führer Krieg sucht, und wo kein Regierungsmitglied Krieg sucht. Das war in Deutschland oftmals anders. Aber wir leben nicht in einem solchen Deutschland, sondern wir leben in einem Deutschland, was nicht nur zuschauen will, wenn Mordgesellen und wirkliche Verbrecher ihre eigenen Landsleute vom Leben zum Tode befördern“²⁰⁶.“ (JG, ARD, Beckmann-interview, 20.03.2014.)

Gauck posreduje sliku o njemačkom narodu koji je pravedan, svjestan povijesti, no jednako tako svjestan sadašnjosti i mogućnosti pomoći drugima. Ističe koncepte suradnje, odgovornosti i skrbi. „*Oni*“ su druge zemlje, članice Europske unije koje ne sudjeluju u dovoljnoj mjeri u pomoći i zbrinjavanju izbjeglica. Potom kroz *oni*-diskurs jasno identificira „böse“ (prijevod = zle) osobe koje

²⁰⁴ Ako prestanemo pričati o problemima, koji se tiču naših građana, onda će na desnom rubu biti dovoljno onih koji zavode i uživaju, koje ti problemi osnažuju.

²⁰⁵ Mi, građani i vaši odabrani predstavnici smo oni koji razvijaju i brane ono što našu liberalnu i demokratsku zemlju čine vrijednom voljenja i življenja.

²⁰⁶ Smatram da su zli ljudi oni koji traže rat. A ja sam totalno sretan da živim u zemlji u kojoj niti jedan zastupnik ne zaziva rat, u zemlji u kojoj niti jedan vojni vođa ne zaziva rat, niti jedan član Vlade. U Njemačkoj je to često bilo drugačije. Ali, mi ne živimo u takvoj Njemačkoj, nego živimo u Njemačkoj koja ne želi samo gledati, kako ubojice i stvarni zločinci svoj narod guraju od života ka smrti.

žele i podupiru ratove. Također je eksplicitan u kvalifikaciji građana Savezne Republike Njemačke koji su negativni prema izbjeglica te čine aktivnosti vrijedne osude.

Modulacije intencije informativno-persuazivne funkcije u direktnom su međuodnosu sa semantičkim sredstvima opisivanja naroda i zemalja. Gauck se eksplicitno osvrće (pa time i imenuje) samo na vlastiti narod, a implicitno na ostale članice Unije. Navedeno je sukladno predsjedničkim ovlastima i mogućnostima djelovanja. Izbjeglicama se pripisuju konotacije osoba kojima je potrebna pomoć, koje nužno trebaju osnovne mogućnosti življenja. Tema se uokviruje iz njemačke perspektive, državi i narodu se pridodaje koncept moći, izbjeglicama koncept nemoći. Koncept moći veže se posredno i uz ostale članice Europske unije. Njemački nacionalni karakter je prikazan kao solidaran, human i odgovoran. Temeljna diskursna strategija može se opisati na sljedeći način: Joachim Gauck politiku temelji na vrijednosno-moralnoj argumentaciji, podsjećajući građane na prošlost i teška vremena te ujedno ih bodreći potičući snagu promjene i prihvatanja novih okolnosti.

Kolinda Grabar Kitarović

Analizirane su izjave podijeljene u tri podkorpuse, prema segmentu teme. U njemačkom je korpusu riječ o procesu integracije, vanjskopolitičkoj temi i unutarnjopolitičkoj temi. Cilj izbjeglica i migranata je u analiziranom razdoblju samo proći Hrvatskom, ne i ostati u njoj. Stoga tema procesa integracije nije prisutna, a govori se o procesu tranzita. Prema podacima Eurostata, 2014. godine u Republici Hrvatskoj evidentirano je 380 zahtjeva za azil, a u 2015. godini 140. Za usporedbu, u Saveznoj Republici Njemačkoj u 2014. godini podnijeto je 172.945 zahtjeva, a u 2015. godini 441.800 zahtjeva²⁰⁷. Stoga se izjave hrvatskih političara dijele u potkorpuse - unutarnja politika, vanjska politika i proces transfera. U analiziranim izjavama iz oba korpuse, sve su tri teme zastupljene gotovo u jednakom omjeru. Unutarnjopolitičke teme zauzimaju 35% korpuse vanjskopolitičke 31%, a teme vezane uz proces tranzita 34%.

U ovom dijelu istraživanja naglasak je na analizi argumentacije. Godina 2015. je u Republici Hrvatskoj godina održavanja parlamentarnih izbora (8. studenog 2015. godine), stoga se promatrano

²⁰⁷ usp. Dnevnik, <http://dnevnik.hr/vijesti/svijet/koliko-je-migranata-uslo-u-eu-i-zatrazili-azil-u-2015---428722.html>
(Pristup 21. Prosinca 2016.)

razdoblje izjava smatra i predizbornim razdobljem²⁰⁸. Navedeno ima (ne)svjestan utjecaj na argumentaciju. Iako ta činjenica više utječe na sadržaj izjava Zorana Milanovića, nego Kolinde Grabar Kitarović, ona je razvidna i u njezinom diskursu, što je vidljivo u primjerima nastavno u tekstu:

36) „I zato upozoravam, i moja je temeljna poruka da prestanemo [...] od migrantske krize raditi predizborno pitanje, [...] Međutim, ja sam predsjednica Republike Hrvatske. Ja nisam u kampanji. [...] Ja imam obvezu za ovu državu, za ovaj narod, za ove građane. Moram brinuti o trendovima, moram brinuti o tome što će se dogoditi kada Njemačka i druge zemlje u koje ovi ljudi odlaze kažu stop.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

37) „Moram reći da se doista suzdržavam ne komentirati ništa, što bi se moglo koristiti u kontekstu kampanje. [...] Međutim, gledajte, kad vas netko pljuska, morate u jednom trenutku i uzvratiti nešto. U konačnici, bez obzira na izbore, ja imam odgovornost za to u kojem stanju je država, odnosno ja imam odgovornost za stabilno funkcioniranje svih poluga državne vlasti i jednostavno, zato što su izbori, ja se ne mogu izmaknuti., (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

Uz navedenu, analiza izjava o unutarnjopolitičkim segmentima, pokazuje da je u izjavama dominantna perspektiva nesuradnje s premijerom i tadašnjom vladom vezano uz razne segmente teme, kao u (38-39). Jednako tako Grabar Kitarović kontinuirano ukazuje na važnost zajedništva i razgovora.

38) „Građani imaju pravo znati. I to je bila prilika Vladi. Međutim, ja isto tako se ne želim iscrpljivati u inicijativama ili sukobima kojih je svima dosta u Hrvatskoj. Građani su siti sukobljavanja nas političara. I jednostavno trebam i želim i hoću iznaći načine kako nadići taj nedostatak s Vladom. Odnosno s pojedinim ministrima, jer moram reći da s jednim brojem ministara u Vladi, vrlo dobro surađujem. Što je i dokaz ovaj sastanak o brdsko planinskim područjima. I u međuvremenu, tražite rješenja.“ (KGK, Javna stvar, 08.05.2015.)

39) „Nije lijepo da na ovakav način u stranoj zemlji raspravljamo o našim razmiricama u Hrvatskoj i osim toga, podsjetila bih da ministar Ostojić baš i nema nekih ovlasti u području vanjskih poslova“ (KGK, Dnevnik, 07.10.2015.)

²⁰⁸ Ukoliko izjave datiraju iz tog razdoblja.

Analiza izjava o vanjskoj politici pokazuje naglasak nekoliko argumentacijskih perspektiva, odnosno smjernica interpretativno-argumentacijskih okvira. Kolinda Grabar Kitarović ističe važnost dobrosusjedskih odnosa, ističe europsku ideju zajedništva i međusobne solidarnosti vezano uz rješavanje izbjegličkih pitanja. Predsjednica nadalje naglašava kako je ključno zaštititi interese hrvatskog naroda i države od mogućih budućih problema uzorkovanih krizom. Navedeno je razvidno iz primjera nastavno u tekstu.

- 40) „Nakon današnjih konstruktivnih razgovora, mađarska strana je odlučila vratiti vlak hrvatskih željeznica u hrvatsku. Mislim da je ovo dokaz da se u okviru konstruktivnog dijaloga rješavaju problemi, a ne sukobljavanjem i prebacivanjem odgovornosti” (KGK, Dnevnik, 07.10.2015.)
- 41) „Činjenica je da Hrvatska niti EU ne može primati to svo siromaštvo, mizeriju, jad ovoga svijeta i da naravno moramo činiti sve da bi kanalizirali ovaj val.“ (KGK, Dnevnik, 11.10.2015.)
- 42) „Ovih dana, vidite, i u samoj Europskoj uniji se postavlja pitanje, jesu li svi ti migranti zapravo izbjeglice ili među njima ima i ekonomskih migranata. Gospođa Merkel, koja je pozivala izbjeglice da dođu u Njemačku, danas, odnosno, ovih dana, povukla je ručnu kočnicu i rekla je da Njemačka ne može primiti sve te ekonomske migrante koji dolaze. Gospođa Merkel je to učinila, a da nije svjesna zapravo da je u vožnji, u kojoj se iza skupilo toliko automobila, povukavši ručnu kočnicu, zapravo napravila kaos na cesti. I taj kaos sada treba riješiti.“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

Tema tranzita izbjeglica interpretativno-argumentacijski je u međuodnosu s pitanjima nacionalne sigurnosti, kao u (43). „Razmatranje nacionalne sigurnosti razvilo se od tradicionalnih vojno-političkih pitanja na međudržavnoj razini, kao što su zaštita nepovredivosti granica zemalja ili konstantni otpor prema vanjskim opasnostima, u mnoga nova područja, uključujući izbjeglice i migracijske trendove. Ako se pođe od definicije državne granice, odnosno granične crte kao krajnjeg opsega vlasti određene zemlje, izvodi se zaključak da se prve mjere, koje bi se mogle poduzeti kako bi se zaštitila nacionalna ili unutarnja sigurnost, mogu ili moraju poduzeti upravo na 'samoj državnoj crti', a službe koje poduzimaju takve mjere i radnje preuzimaju dio odgovornosti za cjelokupno stanje sigurnosti na unutarnjem planu.“ (Tadić, Dragović, Tadić, 2016, str. 27).

Sukladno teoriji, tema povezivanja granica i državne sigurnosti je očekivana u izjavama političara iz država koje su dio takozvane tranzitne rute izbjeglica i migranata. Istraživanje je potvrdilo tezu, a to je vidljivo primjerice u (44-45):

43) „Međutim, ja sam predsjednica Republike Hrvatske. [...] Ja imam obvezu za ovu državu, za ovaj narod, za ove građane. Moram brinuti o trendovima, moram brinuti o tome što će se dogoditi kada Njemačka i druge zemlje u koje ovi ljudi odlaze kažu stop.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

44) „Ljudi koji ulaze moraju stalno biti pod nadzorom i kontrolom. Moramo znati gdje su u kojem trenutku i brinuti o tome. Jako je loše da se ulazi preko kukuruzišta, da granica ne funkcionira i tražim odlučno da se uvede čvršći nadzor nad granicom i da se prelazi isključivo preko službenih prijelaza.“ (KGK, Dnevnik, 17.09.2015.)

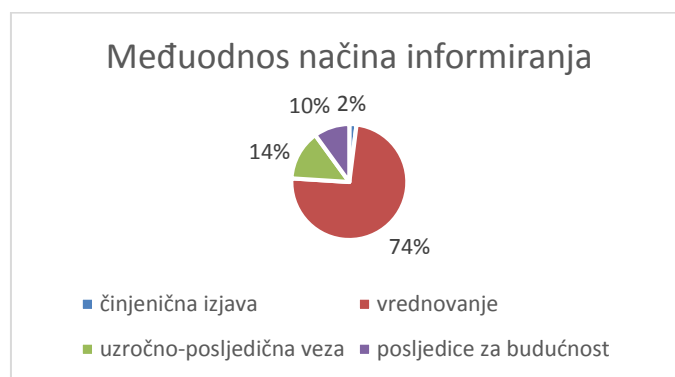
45) “Naša je odgovornost naša sigurnost. Osigurati da među tim ljudima nema terorista, da među njima nema onih koji švercaju drogom, oružjem, ljudima, ovakve situacije kada vam je granica de facto otvorena i kada objavite u medijima da niste u stanju kontrolirati vlastitu granicu, oni pozivaju svakakve elemente da nam ulaze u zemlju.,, (KGK, Dnevnik, 8.10.2015.)

Istraživanje obuhvaća analizu uporabu pojma izbjeglice, migranti, izbjeglička i migrantska kriza, U njemačkom medijskom i političkom diskursu koristi se pojam izbjeglica (der/die Flüchtlinge) i izbjeglička kriza (die Flüchtlingskrise). U analiziranim izjavama Grabar Kitarović identificirani su pojmovi migrant i izbjeglica, s tim da dominira uporaba migrant i migrantska kriza. Razlog tome je tadašnja uloga Hrvatske u tijeku odvijanja krize, uloga zemlje tranzita. U zemljama tranzita bilježe se migracijski trendovi, iako zbog tuzemnih događanja iz 90-tih godina 20.tog stoljeća građani Republike Hrvatske imaju neposredno iskustvo s ratom, posljedicama rata, pitanjima izbjeglica te inih tema povezanim s ratnim stradanjima. Naime, Republika Hrvatska je zbog geostrateškog položaja na putu migracijskih kretanja osoba iz istočnoeuropskih i azijskih zemalja, no te osobe ne žele ostati u Republici Hrvatskoj. Prema statističkim podacima preko teritorija Republike

Hrvatske do siječnja 2016. godine je prešlo oko 600.000 izbjeglica (Tadić, Dragović, Tadić, 2016, str. 31-32).

Prva hipoteza u ovom se istraživanju odnosi na analizu argumentacije. Ta analiza obuhvaća gramatičku i semantičku analizu. Gramatičkom analizom identificira se uporaba modalnih partikula, govornička perspektiva, uporaba pridjeva ili priloga (pri čemu se obraća pozornost na stupanj gradacije), glagolski način kondicional ili modalni glagol, stavljeno u odnos s realizacijom emotivnosti iskaza (Borčić, 2012, str. 65). Semantička analiza se provodi u svrhu identifikacije evaluacijskog potencijala leksema. Analizira se uporaba markera implicitnosti i/ili eksplicitnosti (značenje, glagolski način, stupanj gradacije priloga ili pridjeva, performativni glagol, semantička razina leksema i dr²⁰⁹). Sukladno rezultatima, izjave se klasificiraju kao implicitne ili eksplicitne. Sukladno navedenom analizira se i način argumentacije. Grafikon broj tri pokazuje dominaciju vrijednosnog argumentiranja.

Grafikon broj 3: KGK - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

U tablici broj osam naveden je omjer načina argumentiranja i podtema. Prema Ivi Škariću (2011, str. 22) argumentiranje je valjano ako je zaključak koji političar/ka očekuje od javnosti sukladan njezinoj/njegovoj polazišnoj tvrdnji. Iz tablice proizlazi kako Grabar Kitarović o vanjskoj politici

²⁰⁹ Svako jezično i komunikološko istraživanje prirodno je pod utjecajem moguće subjektivne procjene istraživača.

govori najčešće kroz vrijednosne sudove, o vanjskoj politici činjeničnim sudovima, a o procesu transfera ukazujući na posljedice za budućnost.

Tablica broj 8: KGK - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

TEMA ²¹⁰	ČINJENIČNA IZJAVA (2%) ²¹¹	VREDNOVANJE (74%)	UZROČNO- POSLJEDIČNA VEZA (14%)	POSLEDICE ZA BUDUĆNOST (POLITIČKI SUDOVI) (10%)
PROCES TRANFERA		22%	26%	43%
VANJSKA POLITIKA	100%	32%	32%	22%
UNUTARNJA POLITIKA		46%	42%	35%

Grabar Kitarović argumentacijski želi posredovati sliku političarke koja konstruira vjerodostojnost i upravlja njome imidžem političke liderice koja je svjesna ozbiljnosti situacije. Pritom komunicira naglašavajući ustavne ovlasti koje potom uokviruje/kvalificira kao mehanizam zaštite naroda i države. Takvim se argumentima pažnja usmjerava ka hrvatskoj perspektivi, dok se zanemaruje perspektiva izbjeglica. Grabar Kitarović iznosi stavove vezano uz vlastite aktivnosti temeljeći argumentaciju na kritici odnosa tadašnjeg premijera prema njoj i drugima, posebno susjednim zemljama. Ona komunicira okvire zajedništva i odgovornosti. Od argumentacijskih pogrešaka identificirane su ad hominem, ad populum, ad baculum i ad misericordium. Pritom je dominantna implicitna uporaba ad misericordium. Uporaba argumenata ad misericordium češća je u ženskom diskursu (usp. Kišiček i Stanković, 2014, Kišiček, 2008, Kišiček i Stanković, 2011, Kozina i Kišiček, 2011 i dr.). Istraživanje pokazuje kako ga Kolinda Grabar Kitarović također često koristi, no implicitno. Tim argumentom

²¹⁰ Uz tematsko područje argumentiranja naveden je odnos u postocima u analiziranom korpusu. Potom je vertikalno naveden odnos prisutnosti u izjavama sukladno tematskom konceptu. U ovom se radu prosječna prisutnost ili odsutnost pojedinog markera navodi u postotku, dakle druga razina izračuna, kako bi se vrijednosti markera mogle usporediti.

²¹¹ Uz tematsko područje argumentiranja naveden je odnos u postocima u analiziranom korpusu. Potom je vertikalno naveden odnos prisutnosti u izjavama sukladno tematskom konceptu. U ovom se radu prosječna prisutnost ili odsutnost pojedinog markera navodi u postotku, dakle druga razina izračuna, kako bi se vrijednosti markera mogle usporediti.

pozicionira sebe kao žrtvu te tako (implicitno) opravdava (ne)učinjeno. Primjer uporabe je vidljiv u citiranim primjerima, kao u (46).

Argumentacijske tehnike se nadalje u okviru Modela sinergijske persuazije promatraju iz perspektive realizacije emocionalnosti emitenta. Emocionalnost nije moguće odrediti samo pomoću semantičkih kriterija. Emocionalnost se iskazuje i opravdavanjem, objašnjavanjem, iznošenjem pretpostavki, što je učestalije u ženskom, nego u muškom diskursu (usp. Borčić, 2009; Samel, 2000). Istraživanje u ovom radu potvrđuje navedeno. Kolinda Grabar Kitarović dodatno objašnjava te se opravdava, a uz teme kada joj se nešto zamjera, ukazuje na propust. Navedeno je razvidno u (46) Predsjednica Grabar Kitarović na novinarsko pitanje o tome zašto joj je trebalo više od tri tjedna da posjeti kamp i izbjeglice odgovara na sljedeći način:

46) „Kao prvo, podsjećam da sam na terenu prvi put bila u roku od 48 sati od izbijanja migrantske krize. Bila sam sa stožerom. U to vrijeme kamp Opatovac nije niti postojao. Da podsjetim, on je izgrađen tek kasnije, prije nekih, čini mi se 20-ak dana. Kao što znate, bila sam u New Yorku 10-ak dana, imala izmješten ured u Istri, bila sam i na sastanku skupine V4. Međutim, uopće se ne želim opravdavati, zato što, Vlada je uostalom sama rekla da migrantska politika nije u mojoj domeni, što je točno. Međutim, sigurnost države, nacionalna politika, vanjska politika, svakako jest. I moj posljednji posjet terenu je bio prije tri tjedna. Ja mislim da je to za jednog predsjednika države, koji je putovao tri sata tamo, tri sata nazad vozilom i po ovoj kiši proveo nekoliko sati na terenu, da je to sasvim u redu.,, (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

Navođenje činjenica kako „ona kao Predsjednica nije u kampanji identificira se argumentacijskom pogreškom irelevantnosti, koja je dominantna u analiziranim izjavama. Zaključak koji javnost treba percipirati iz primjerice premisa u izjavama (46) ne slijedi logičan niz razumskog argumentiranja. Predsjednica je, naime, odgovorna prema državi i narodu, neovisno o tome je li u kampanji ili ne.

Analiza nadalje obuhvaća koncepte/okvire koji se nalaze u temeljima argumentacije. Argumentacija se promatra u odnosu na način realizacije emocionalnosti. Emocionalnost se promatra kroz perspektivu upravljanja dojmom, implicitnog ili eksplicitnog vrednovanja, afirmativnog i negativnog vrednovanja (Borčić, 2012, str. 63). Intencija političara utječe na govornički dizajn na semantičkoj razini, a time i na gramatičko-sintaktičku razinu (usp. Brinker 2005, Sesar 2001, Borčić, 2012). Analiziran korpus izjava Kolinde Grabar Kitarović pokazuje međuodnos teme o kojoj je riječ i načina evaluacije, što je vidljivo u tablici broj 9.

Tablica broj 9: KGK - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

PODTEMA	EKSPPLICITNO ILI IMPLICITNO VREDNOVANJE	POZITIVNO /NEGATIVNO/ NEUTRALNO PERCIPIRANA TEMA
PROCES TRANSFERA	implicitno (56%) eksplicitno (36%) ne može se odrediti (8%)	pozitivno (56%) negativno (29%) ne može se odrediti (15%)
VANJSKA POLITIKA	implicitno (34%) eksplicitno (56%) ne može se odrediti (10%)	pozitivno (56%) negativno (26%) ne može se odrediti (18%)
UNUTARNJA POLITIKA	implicitno (32%) eksplicitno (56%) ne može se odrediti (12%)	pozitivno (36%) negativno (59%) ne može se odrediti (5%)

Rezultati pokazuju da je Kolinda Grabar Kitarović sklona izravnom i jasnom iskazivanju stavova, što se u okviru Modela sinergijske persuazije smatra eksplicitnim vrednovanjem. Predsjednica je također sklona iskazati kritiku i usmjeriti temu u željenom smjeru, ako nije zadovoljna trenutnom situacijom, kao u (47).

- 47) „Želim da se usredotočimo na sadašnji trenutak i na one probleme koji opterećuju hrvatsko društvo, a to nije povijest. To je, svakako, sadašnjost. Sadašnjost života u Hrvatskoj.“ (KGK, Javna stvar, 08.05.2015.)

Navedni su načini argumentacije posebno razvidni kada je riječ o postupcima tadašnjeg hrvatskog premijera Zorana Milanovića i njegove vlade, kao u (48-52)

- 48) „Pa još bi ovo ljeto bila razgovarala s jako puno ljudi. Ako ste pratili moje aktivnosti tijekom cijeloga ljeta, govorila sam o migrantskoj krizi, ne samo u Hrvatskoj nego i vani. Rijetko tko me je slušao, osim u nekim međunarodnim okruženjima i na nekim forumima. I rekla sam da je koncentracija samo na razgovor o kvotama uzaludna jer mi rješavamo samo učinke ove velike krize a da ne rješavamo uzroke.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

Uvjerenje je u javnosti da su njezine kritike usmjerene prema SDP-u, odnosno da više ide na ruku HDZ-u. Kritika odnosa s premijerom, odnosno kritičnost prema Zoranu Milanoviću i tadašnjoj vladi je razvidna, kao u (49-52). Navedeno se može protumačiti i kao svojevrsno predizborno lobiranje za promjene u izvršnoj vlasti.

- 49) „Moram reći da se doista suzdržavam ne komentirati ništa, što bi se moglo koristiti u kontekstu kampanje. [...] Međutim, gledajte, kad vas netko pljuska, morate u jednom trenutku

i uzvratiti nešto. U konačnici, bez obzira na izbore, ja imam odgovornost za to u kojem stanju je država, odnosno ja imam odgovornost za stabilno funkcioniranje svih poluga državne vlasti i jednostavno, zato što su izbori, ja se ne mogu izmaknuti. [...] Ali kao što sam rekla, ako mislim da je nešto loša politika, a politika svađanja sa susjedima je loša politika, u tome neću sudjelovati na takav način, nego ću učiniti sve što je u mojoj moći da zaštitim hrvatske državne interese i da izgrađujemo prijateljske odnose sa svima u okruženju., (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

50) „Plan B je zapravo bila reakcija na plan A koji nije postojao. Cijelo ovo ljeto inzistirala sam da se razgovara o problemu migranata. [...] Trebalo je napraviti određene procjene. Trebalo je napraviti simulacije. Moralo se razgovarati sa susjedima.“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

51) „Premijer to može smatrati samo još jednim u nizu sastanaka, na koji je došao i otišao, usput budi rečeno, usred sastanka. Za mene to je bila vrlo ozbiljna sjednica, na kojoj se raspravljalo o sigurnosti hrvatskih građana, o budućnosti Hrvatske i u konačnici, o budućnosti Europe i Europske unije, koji su to stavovi koje moramo zauzeti i što moramo tražiti od Europske unije, da nam pomogne u zaštiti naših granica. (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

52) „Gospođa Pusić ostat će zabilježena u hrvatskoj povijesti nakon svoje političke karijere sa dvije antologijske izjave, jedna je da je Hrvatska izvršila agresiju u Bosni i Hercegovini, a druga je da teroristi putuju biznis klasom.“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

Recentna literatura o rodno obilježenom načinu komuniciranja pokazuju da muškarci češće verbaliziraju autoritet i snagu kroz uporabu *ja*-perspektive, a zajedništvo, odnosno govorenje kroz *mi*-perspektivu češće je u ženskom diskursu (Samel, 2000; Klann-Delius, 2005; Borčić, 2009; 2012; Borčić i Anđel, 2015; Pennebaker, 2011). Pennebaker (2011, str. 28-42) *ja*-perspektivu povezuje s višim statusom u smislu iskazivanja više samopouzdanja, a *mi*-perspektivu s nižim statusom, pa tako i nižim samopouzdanjem, nastojanjem u pridobivanju potpore javnosti. Dualnost je značenjski mehanizam u političkom diskursu kojim se upravlja dojam. Dihotomija pozicionira dva koncepta, onaj koji osoba smatra dobrim i onaj koji kritizira. Takvi su koncepti potom temelji interpretativno-argumentacijskih okvira kojima političari pokazuju i dokazuju političke sadržaje. Time ujedno utječu na kreiranje javnog mnijenja. Rezultati dobiveni analizom teksta izjava Kolinde Grabar Kitarović prikazani su u tablici broj 10.

Tablica broj 10: KGK - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

TEMA	JA ILI MI GOVORNIČKA PERSPEKTIVA
PROCES TRANZITA	<i>ja</i> (32%) <i>mi</i> (21%) drugo (47%)
VANJSKA POLITIKA	<i>ja</i> (32%) <i>mi</i> (46%) drugo (22%)
UNUTARNJA POLITIKA	<i>ja</i> (42%) <i>mi</i> (28%) drugo (30%)

Ja-perspektiva dominira uz teme o procesu tranzita i unutarnjopolitičkim temama. Navedno je očekivano sukladno unutarnjopolitičkim okolnostima. Nastavno se u tekstu (53-56) navode primjeri realizacija diskursnih strategija uslijed uporabe govorničke perspektive. Pritom, u izjavama dominiraju diskursne strategije:

- negativno vrednovanje *njih*;
- isticanje osobne uključenosti u temu izjave / vlastite snage
- isticanje distanciranosti od teme izjave.

53) „I zato upozoravam, i moja je temeljna poruka da prestanemo raditi histeriju od toga u javnosti. Da prestanemo od migrantske krize raditi predizborno pitanje i manipulirati tim ljudima koji u konačnici, bez obzira iz kojeg su razloga došli, da li je riječ o stvarnim izbjeglicama od rata, ili je riječ o ekonomskim migrantima, a oni su većina, i u to sam se danas uvjerila.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

54) „Ja imam obvezu za ovu državu, za ovaj narod, za ove građane. Moram brinuti o trendovima, moram brinuti o tome što će se dogoditi kada Njemačka i druge zemlje u koje ovi ljudi odlaze kažu stop. A to će se nažalost dogoditi prije ili kasnije. To je već najavljeno.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

55) „Htjela bih objasniti da vojska je već prisutna na terenu. To nažalost nitko ne govori. Međutim, vojska je tamo, vojska gradi šatorska naselja, vojska pruža logističku potporu, vojska ima dekontaminacijske timove, medicinske timove i sve ostalo. Dakle, kada sam govorila o uporabi vojske, nitko nije mislio na uporabu oružane sile. To su u potpunosti vrlo zlonamjerne konstrukcije o tome. Neki hrvatski ministri kad gledaju na hrvatsku vojsku, misle prije svega

na puške i ubijanje. Za mene hrvatska vojska znači isključivo humanost i domoljublje. [...]“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

- 56) „Naravno da ću razgovarati jer mislim da je dijalog pretpostavka svega što se događa u državi. [...] Moramo raditi zajedno, zajedništvo nam je potrebnije više nego ikada. Suočavamo se s krizom u Europi. Ne samo ova migrantska, nego i općenito, koja će trajati godinama. I na to treba pronaći sve moguće odgovore.“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

Kroz političke izjave prenosi se mišljenje o *nama* i mišljenje o *drugima*. Česta je politička argumentacijska strategija pozitivnog vrednovanja onoga što je „*moje*“ i/ili „*naše*“, dok se implicitno ili eksplicitno i implicitno upozorava na pogreške i propuste drugih dionika (Westen, 2007; Charteris-Black, 2014; Borčić, 2009; 2012; Borčić i Anđel, 2015). Kolinda Grabar Kitarović kroz kvalifikaciju „*nas*“ posreduje konstrukciju zajedništva, kao u primjerima nastavno u tekstu. Referencijalni objekti koji se odnose na hrvatsku državu i/ili narod komunicirani su kroz okvir odgovornosti i skrbi. Uz konstrukt zajedništva Grabar Kitarović ističe osobnu uključenost, a time i autoritet i snagu za donošenje odluka. Nadalje je česta kritika „*njih*“. Pritom su „*oni*“ izbjeglice, vlada i ministri, odnosno političari s kojima se ne slaže. Navedeno je razvidno u citiranim primjerima. Referencijalni objekti koji se odnose na hrvatsku državu i/ili narod stavljeni su u kontekst odgovornosti i skrbi.

- 57) „Ako je naša vanjska politika sukobljavanje sa susjedima, oprostite ja u tome neću sudjelovati. Ja mislim da treba učiniti sve što je u našoj moći kako bi bismo sada popravili ove narušene odnose sa susjedima. I da je ova politika mi ili oni vrlo loša. Kako u Hrvatskoj, tako i vani, i da može imati dugoročne posljedice, koje ne možete onda godinama popraviti.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

- 58) „Ovom problemu treba pristupiti humanitarno, što govorim od samoga početka. Dakle, moramo pokazati to pravo humanitarno lice, ono što Hrvatska jest uvijek bila. Ali isto tako, moramo zaštititi sigurnost naših građana, teritorijalni integritet i suverenitet hrvatske države. To se ne radi na način tako da ljudi stihijski ulaze u Hrvatsku, a da mi ne znamo, ni tko su, ni što su, ni s kojim razlogom ulaze.“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

- 59) „Naša je odgovornost naša sigurnost. Osigurati da među tim ljudima nema terorista, da među njima nema onih koji švercaju drogom, oružjem, ljudima, ovakve situacije kada vam je granica *de facto* otvorena i kada objavite u medijima da niste u stanju kontrolirati vlastitu granicu, oni pozivaju svakakve elemente da nam ulaze u zemlju. (KGK, Dnevnik, 08.10.2015.)

60) „Činjenica je da Hrvatska niti EU ne može primati to svo siromaštvo, mizeriju, jad ovoga svijeta i da naravno moramo činiti sve da bi kanalizirali ovaj val.“ (KGK, Dnevnik, 11.10.2015.)

Uz izbjeglice, Grabar Kitarović veže konotacije onih koji traže zaštitu, ali i mogućih izvora opasnosti za zemlju u koju dolaze. Njezin je stav opravdan ako se uzme u obzir sljedeća tvrdnja: „Kako se u ovom slučaju radilo o masovnom i nekontroliranom dolasku izbjeglica, bilo je pitanje dana kada će Njemačka i druge zemlje članice Schengena uvesti ponovnu graničnu kontrolu na unutarnjim granicama te ojačavati kontrolu zelene granice jer je evidentno da je nekontrolirani priljev izbjeglica postao sigurnosna, ali i ekonomska prijetnja. Ono što posebno uznemiruje javnost je postavljanje žilet žice na naše zapadne granice i RH je kao zemlja Europske unije ostala s druge strane jer nije članica schengenskog prostora.“ (Tadić, Dragović, Tadić, 2016, str. 32). Očekivano je da upravo takav okvir gledanja na krizu i događanja postane i dominantan način interpretacije u izjavama predsjednice. Okvir sugerira restriktivan pristup izbjegličkoj i migrantskoj krizi, ali i prema aktivnostima premijera i Vlade. Grabar Kitarović naime nastoji pozicionirati vanjskopolitičke stavove u komunikacijskoj situaciji u državi u trenutku kada gotovo i ne postoji transparentna i kontinuirana komunikacija između predsjednice Grabar Kitarović i premijera Milanovića. Navedeno je vidljivo iz sljedećih primjera:

61) „[...] bez obzira iz kojeg su razloga došli, da li je riječ o stvarnim izbjeglicama od rata, ili je riječ o ekonomskim migrantima, a oni su većina, i u to sam se danas uvjerila. Bez obzira iz kojeg su razloga došli, ipak zavređuju naravno ljudsko suosjećanje i da ih se tretira ljudski. Međutim, ja sam Predsjednica Republike Hrvatske. Ja nisam u kampanji. Izabrana sam prije nešto više od pola godine, moj mandat traje još nešto više od četiri godine. Ja imam obvezu za ovu državu, za ovaj narod, za ove građane. Moram brinuti o trendovima, moram brinuti o tome što će se dogoditi kada Njemačka i druge zemlje u koje ovi ljudi odlaze kažu stop. A to će se nažalost dogoditi prije ili kasnije. To je već najavljeno.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

62) „Mora se navesti da migranti ne predstavljaju direktnu sigurnosnu prijetnju, ali jedan dio njih može biti radikaliziran i sklon činjenju raznih kaznenih djela zbog vlastitih frustracija ili utjecaja okoline.“ (Tadić, Dragović, Tadić, 2016, str. 29).

63) „Ali se isto tako govorilo o dugoročnim razmjerima krize, o tome kako je ovo sigurnosno pitanje, kako propuštamo preko naših granica i potencijalne, ako ne teroriste, onda barem krijumčare droge, ljudima, financiramo krijumčare ljudima koji rade na Mediteranu. Dakle, humano lice da, ali i zaštititi svoju državu.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

64) „Sasvim su mi jasne moje ustavne ovlasti. A to je u ovom slučaju prije svega, zaštita nacionalnih interesa Republike Hrvatske, zaštita nacionalne sigurnosti, sigurnosti hrvatskih građana i teritorijalnog integriteta.“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

Uopćeno rečeno, političke izjave Kolinde Grabar Kitarović koje su implicitno ili eksplicitno povezane uz izbjegličku i migrantsku krizu, komunicirane su kroz tri različita interpretativno-argumentacijska okvira:

1. Sliku pravedne i humane, ali oprezne Republike Hrvatske, kao u (65);
2. Sliku snažne, pravedne i humane Predsjednice koja je usmjerena na zaštitu države i naroda, odnosno stabilno funkcioniranje svih poluga državne vlasti (66);
3. Pozivanje na razgovor i prijateljske odnose na unutarnjopolitičkoj razini te sa susjednim državama (kao u 67)

65) „Mi si ne možemo dopustiti teret više trisuća ljudi kako bi brinuli o njima. Što će se dogoditi kada u Hrvatskoj bude možda i nekoliko desetaka tisuća ljudi, a granice prema Zapadu se zatvore. Što će se dogoditi kada se te migrante počne vraćati u Hrvatsku“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

66) „Moramo, doista, razgovarati o sadašnjosti i raditi za budućnost. Isto tako ne postoji politika nacije. Nismo si zacrtali nekakve strateške, strategijske ciljeve. Nekoć smo imali cilj postati članicom Europske Unije i NATO-a, danas ne znamo što nam je cilj. Dakle, moramo točno definirati te ciljeve i moramo definirati vrijednosti društva i vrijednosti za koje se zalažemo.“ (KGK, Javna stvar, 08.05.2015.)

67) „Pa znate isto tako, cijelo ovo vrijeme, Mađarska se difamira, pa pomalo i demonizira. A sve izbjeglice, odnosno migranti, oprostite, doista je pravi izraz migranti, ušli su u Hrvatsku, znači oko 156.000, gotovo 150.000 je već izašlo iz Hrvatske. Kuda? U Mađarsku. Znači Mađarska je ta koja idalje prima te ljude te koja ih propušta dalje do njihovih željenih destinacija“. (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

Zaključno se za njezine izjave može reći da ističe koncepte odgovornosti, nužnosti zajedništva koje trenutno nedostaje, opomene radu Vladi i namjeru skrbi za svoje građane. Na leksičkoj razini, kritika je onkraj svjesnog razumijevanja iskazana lekseima „bez obzira“, „ipak“, „ja nisam u kampanji“, „ja imam obvezu“, „ako ne teroristi, onda barem...“. Tim konceptima iskazuje upozorbu, (ne)suosjećanje („ipak zavređuju“), oprez i neslaganje. Kod Grabar Kitarović je također razvidno da etos realizira kroz

isticanje svoje snage, autoriteta, opominjanja na posljedice krize koja se događa te naglašava svoje kontinuirano zalaganje (68), (69).

68) „Ali se isto tako govorilo o dugoročnim razmjerima krize, o tome kako je ovo sigurnosno pitanje, kako propuštamo preko naših granica i potencijalne, ako ne teroriste, onda barem krijumčare droge, ljudima, financiramo krijumčare ljudima koji rade na Mediteranu. Dakle, humano lice da, ali i zaštititi svoju državu. Pogledajte učinke koje ćete imati na hrvatski turizam. Pratim svjetska medija. I zbog toga sam isto tako reagirala na početku. Jer svjetski mediji su pisali da je naš sustav krahirao na početku. Ponovno o nama ide slika u svijet kao o nestabilnom kraju kroz koji prolaze tisuće, odnosno stotine tisuća izbjeglica.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

69) „Ovom problemu treba pristupiti humanitarno, što govorim od samoga početka. Dakle, moramo pokazati to pravo humanitarno lice, ono što Hrvatska jest uvijek bila. Ali isto tako, moramo zaštititi sigurnost naših građana, teritorijalni integritet i suverenitet hrvatske države. To se ne radi na način tako da ljudi stihijski ulaze u Hrvatsku, a da mi ne znamo, ni tko su, ni što su, ni s kojim razlogom ulaze.“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

Zoran Milanović

Izjave Zorana Milanovića podijeljene su u izjave vezane uz proces tranzita, unutarnjopolitičke i vanjskopolitičke teme. Unutarnjopolitičke teme zauzimaju 43% korpusa, vanjskopolitičke 31%, a teme vezane uz proces tranzita 26%. Niti u jednom korpusu nije sadržajno jednostavno razgraničiti ove teme jer je riječ o podtemama koje su u izravnom međuodnosu. Model sinergijske persuzije predlaže se općenito za analizu političkog korpusa, stoga se pretpostavlja da primjerice obuhvatnija tema (vanjska politika) može omogućiti veću diskperzivnost pojedinih tematskih koncepata, nego u ovoj analizi.

Na sadržajni dizajn izjava Zorana Milanovića utječe činjenica da su 2015. godine bili parlamentarni izbori. U izjavama je razvidna intencija konstrukcije imidža odgovornog i snažnog vođe. Kroz koncepte brige i skrbi za izbjeglice gradi se integritet Milanovića kao ključne osobe hrvatske politike. Sukladno sadržaju, Milanović želi pokazati snagu i odlučnost u zaštiti zemlje i naroda, čak i pod cijenu nesuglasica sa susjedima. Navedeno je razvidno iz primjera nastavno u tekstu.

70) „[...] mi smo dobro organizirana država, ali moramo biti na oprezu i nastaviti živjeti normalno jer je ovo pokušaj da se razbije naš način života.“ (ZM, Dnevnik, 12.08.2015.)

71) „Srbija mora funkcionirati kao država. Kada ljudi uđu u Srbiju, ne možete ih, odnosno možete ih vi pustiti, ja ne mogu voditi poslove u Srbiji, ali te ljude bi trebalo organizirano voditi prema sjeveru, a ne da se to pretvori u jednu spontanmo-ekonomsku aktivnost u kojoj ljudi uđu sa 100 eura u Srbiju, a moraju izaći sa 50 manje. Dakle, ja sam ponudio gospodinu Vučiću, to sam rekao na kraju krajeva i javno, jer nije to između mene i njega, da možemo poslati koliko god treba autobusa na jug Srbije da te nesretne ljude vozimo, najveći dio na hrvatsku granicu, u najvećem delu, vozimo na hrvatsku, a jednim dijelom i na mađarsku granicu. E sad, recite mi tko i s kojim motivima odbija takvu ponudu.[...] Srbija i srbijanska vlast se ponaša kao da je zemlja trećeg svijeta, što nije.“ (ZM, Intervju za RTS, 25.09.2015)

72) “Postoje granice naprosto našeg kapaciteta. Dakle, nakon toga ne znam, ukoliko se taj broj poveća, hoćemo li moći sve ljude evidentirati. To ne mogu jamčiti. Moramo voditi računa prije svega o hrvatskim interesima.” (ZM, Dnevnik, 17.09.2015.)

Analiza izjava o unutarnjopolitičkim segmentima pokazuje kako tadašnji premijer Milanović kroz koncepte pravednosti, uključenosti, angažiranosti za nacionalne interese primarno raspravlja s tadašnjim političkim protivnicima, kao u (73)

73) “Vi pothranjujete najniže emocije. Neki dan predsjednik vaše stranke kaže, citiram: 'dok se cijela Europa bavila Grčkom, Hrvatska je bila u mišjoj rupi i nije ju nitko spominjao.' Ja već 4 dana pokušavam s timom suradnika, ne gase se svijetla, rekonstruirati logiku i ratio te izjave.” (ZM, Dnevnik, 16.09.2015.)

Iz perspektive procesa tranzita, dominiraju okviri ograničenost, kapacitet, solidarnost, što je razvidno iz (74)-(76)

74) „Ja sam govorio o tome kod Vas u emisiji, nedavno. Dakle, nije samo u Hrvatskom slučaju to zbrljano, nego i u drugim državama. Ma gledajte, solidarnost na jednoj simboličkoj razini je u stvari da...vjerojatno bi ta kvota bila niža za Hrvatsku, ali to je to. Dakle, mi više od tog ne možemo. To neka rješavaju države, to sam rekao i ponovit ću, to sam rekao i na Europskom vijeću, koji su svom politikom propusta, ne kažem namjerno, doveli do ove krize. Dakle... “ (ZM, Javna stvar, 19.06.2015.)

75) „Mi to ne možemo kontrolirati, međutim, ne možemo ih više niti udomljavati. To nadmašuje naše mogućnosti. Ali isto tako nije rješenje niti da ljudi ostaju u Hrvatskoj, da se Hrvatska

pretvori u ono što u EU i komisiji lijepim govorom nazivaju hot spot izbjeglica. To drugim riječima znači da bi Hrvatska bila sabirni centar.“ (ZM, Dnevnik, 18.09.2015.)

- 76) „To još uvijek, ne... to još uvijek nema definitivne odluke. Nema razlike između tisuću tristo i osamsto, međutim postavlja se pitanje i šta nakon toga?! Ja kažem, što se Hrvatske tiče, ništa. Ne možemo više od toga. Pa postali smo i brod, pravi brod koji prvog osmog ide u operaciju, dakle Andrija Mohorovičić, dakle to je brod skoro osamdeset metara. To je ozbiljna pomoć. Tamo ćemo provesti dva mjeseca pa ćemo kasnije vidjeti, ovisno o finansijskim sredstvima, u vrijeme najveće pogibelji, da tako kažem, dakle u kolovozu i rujnu, naši ljudi će bit tamo. “ (ZM, Javna stvar, 19.06.2015.)

Vezano uz tranzit izbjeglica, Milanović ističe pitanja granice, što je sukladno konceptu nacionalne sigurnosti. Koncept sigurnosti zasniva se na politici zaštite granica te otporu prema vanjskim opasnostima. Vanjske opasnosti u analiziranim izjavama su vezane uz izbjeglice i krizu. (usp. Tadić, Dragović, Tadić, 2016, str. 27). Milanović pritom naglašava kako je hrvatski granični sustav siguran te se suprotstavlja mogućnosti postavljanja vojske na granicu. (77-78)

- 77) „Pitajte one koji su izašli s takvim briljantnim idejama kako to misle ostvariti.“ (ZM, Dnevnik, 18.09.2015.)

- 78) „[...]samo tako da ode vojska na granicu i da puca po ljudima. Da puca po njima, naprosto da se ..dakle to neki priželjkiju. Taj način fizički postoji, pravno je nemoguć.“ (ZM, Dnevnik, 19.09.2015.)

Zoran Milanović je jednako tako kritičan prema susjedima te govoreći o njima, ističe okvir hrvatske humanosti i solidarnosti, ali i snage, kao u (79)

- 79) „Ako nije drama za Njemce, nije drama, pozivaju. Nije drama za Austrijance. Ne vidim onda gdje je problem u Sloveniji i Mađarskoj. Da ljudi prođu kroz te države. Šta nisu dovoljno čisti da prođu kroz te države?“ (ZM, Dnevnik, 18.09.2015.)

- 80) „Orao ne lovi muhe. Mi smo orao.“ (ZM, Dnevnik, 18.09.2015.)

Od okvira i domena koje se odnose na pomoć, solidarnost, humanost, dominantno je razumijevanje Hrvatske i njezinog naroda za problem izbjeglica, što je primjerice razvidno iz (81), ali su ti okviri komunicirani kroz kritiku susjednih država i njihovih političara. Navedno je primjer kada političar diskursnom strategijom kritiziranja i/ili difamiranja drugih gradi vjerodostojnost „nas“.

81) „Mislim ja... mislim da stvarno kao država koja je imala preko pola milijona izbjeglica, sama, još nedavno, ne možemo ponuditi više. Drugo, veliki broj tih nesretnih ljudi kad uđu u prve točke Europske unije, a tu je Hrvatska zaštićena, jer je dosta daleko, onda se stari izgube. Dakle, oni koji se uspiju ulogoriti, pola ih nestane. I kako je Europska unija otvoren prostor idu dalje u Francusku, Njemačku..“ (ZM, Javna stvar, 19.06.2015.) “

Pritom se kroz koncept *mi* i *oni* kritiziraju *oni*, odnosno Mađari i Srbi te im se stavlja koncept moći, ali u negativnom obliku. Poruka koju Milanović šalje jest da oni (Mađari i Srbi) mogu pomoći, no ne žele, što je razvidno iz primjera (82).

82) „Granični prijelaz između Srbije i Mađarske još nije otvoren za izbjeglice. [...] Naprosto imate posla sa državom koja bi to mogla biti, ali ne želi. Vlasti u Srbiji ne govore istinu i ne drže se dogovora. [...]. Ma ne želim uopće više razgovarati s njim (s Aleksandrom Vučićem, op.a.) Gledajte, ljudi su išli u Mađarsku, zato što je Mađarska Schengen.“ (ZM, RTL Vijesti, 28.09.2015.)

Istraživanje obuhvaća analizu uporabe pojma izbjeglice, migranti, izbjeglička i migrantska kriza, budući da se različito koristi u korpusima. U oba hrvatska korpusa koriste se pojmovi izbjeglice i migranti. Zoran Milanović koristi i pojam ljudi u kontekstu izbjeglica i migranata, kao u (83).

83) „Kada vam dnevno, kao jučer, uđe 8000 ljudi, onda ste na kušnji da pokažete da ste organizirana država, što naravno jesmo, bez obzira na dreku u Budimpešti, Beogradu i HDZa. To je sveto trojstvo. Mi ljude primamo na jedan vrlo, vrlo organiziran način. I transportiramo ih na nekoliko graničnih prijelaza, organizirano i na državni trošak. Pogledajte što u Srbiji rade, odnosno što ne rade. Totalni kaos.“ (ZM, Dnevnik, 23.09.2015.)

Navedeno je da se prva hipoteza odnosi na analizu argumentacije. Pritom je naglasak na iskazivanju implicitnosti i eksplicitnosti u vrijednosnim sudovima, na uporabi govorničke perspektive te evaluaciji teme. Analiziran korpus izjava Zorana Milanovića upozorava na međuodnos teme o kojoj je riječ i načina evaluacije te teme, što je vidljivo u tablici broj 11.

Tablica broj 11: ZM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

PODTEMA	EKSPPLICITNO ILI IMPLICITNO VREDNOVANJE	POZITIVNO /NEGATIVNO/ NEUTRALNO PERCIPIRANA TEMA
PROCES TRANSFERA	implicitno (26%) eksplicitno (68%) ne može se odrediti (6%)	pozitivno (26%) negativno (59%) ne može se odrediti (15%)
VANJSKA POLITIKA	implicitno (16%) eksplicitno (76%) ne može se odrediti (8%)	pozitivno (36%) negativno (51%) ne može se odrediti (13%)
UNUTARNJA POLITIKA	implicitno (14%) eksplicitno (76%) ne može se odrediti (10%)	pozitivno (22%) negativno (72%) ne može se odrediti (6%)

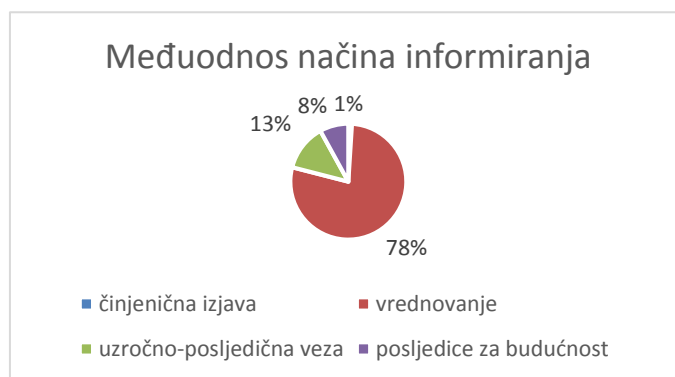
Rezultati pokazuju da je Zoran Milanović sklon izrazito direktnom načinu iskazivanja stava, pri čemu je usmjeren na kritiku, kao u (84).

84) „Njihov premijer je prije 2 dana rekao da će vidjeti šta može da učini. Nije napravio ništa.

Imamo opoziciju i HDZ koji poziva na kontrolu granica pa onda i na bedem ljubavi i lanca probijanca na hrvatskoj granci... ali ja ne mogu i neću dopustiti da se od nas rade bedaci i da se svi, ama baš svi šalju prema Hrvatskoj. Da srbijanska Vlada napravi ovo što tražimo od njih, a to je tako malo pobogu. To je tako malo. Pa daj objasni svojim građanima zašto to ne želiš napraviti. Jel trebaš šator, jel trebaš autobuse, dat ćemo.“- (ZM, Dnevnik, 24.09.2015.)

U političkim je izjava dominantno vrijednosno argumentiranje, odnosno iskazivanje subjektivnosti prema temi. Iako je u svim izjava identificirana određena razina subjektivnosti, u okviru Modela sinergijske persuazije tematski način argumenatcije identificira se prema dominantnim sadržajnim konceptima, rezultati čega se navode u grafikonu broj 4. Tako se potvrđuje vrijednosna usmjerenost političkih iskaza koja je prema kognitivnim lingvistima dominantna. Vrijednosne tvrdnje kolidiraju s uvjerenjima u svojim podlogamma. Time se konstruira sociokulturno uvjetovan način razmišljanja i ponašanja.

Grafikon broj 4: ZM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

Prema literaturi o rodnim markerima u jeziku, *ja*-perspektiva se češće koristi u muškom diskursu u svrhu iskazivanja autoriteta i snage (usp. Borčić, 2009, 2012). *Mi*-perspektiva kao način iskazivanja zajedništva češća je u ženskom diskursu (ibid.). U tablici broj 13 prikazan je međudnos govorne perspektive i teme.

Tablica broj 12: ZM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

TEMA	JA ILI MI GOVORNIČKA PERSPEKTIVA
PROCES TRANZITA	<i>ja</i> (36%) <i>mi</i> (34%) drugo (30%)
VANJSKA POLITIKA	<i>ja</i> (32%) <i>mi</i> (12%) drugo (56%)
UNUTARNJA POLITIKA	<i>ja</i> (28%) <i>mi</i> (18%) drugo (54%)

Ja-perspektiva je učestalija u odnosu na *mi*-perspektivu. Govorničkom perspektivom te konceptualizacijom sadržaja vezano uz perspektivu govornika i referencijalnog objekta urječuje se sadržajna i konceptaulna dualnost. Dualnost je jedan od temeljnih mehanizama ostvarivanja informativno-persuazivne funkcije u političkom diskursu, odnosno interpretativno-argumentacijski okvir kroz koji političari legitimiziraju svoju politiku, percepciju aktivnosti i kreiraju javno mnijenje. Izjave Milanovića pritom su usmjerene na kritiku njih (tuzemnih i inozemnih političkih dionika), a kroz takvu vrstu kritike urječuje opravdanost svojih stvova, što je vidljivo u (85-87):

85) „Tko govori o zatvaranju granice, neka otvoreno kaže, što pod time misli. To zahtijeva angažiranje vojske. Hrvatske vojske, čiji zadatak je da zemlju brani od dušmana. Od pravih napadača. Neka kaže to što misli. Ili neka dovraga šuti.“ (ZM, Dnevnik, 20.09.2015.)

86) „Dakle, Srbiju ne prozivam, ali mogu im poručiti malo da snize ton i što bi se reklo malo u onom vicu, šaraj malo brate. Šaraj malo. Dakle, šalji malo to gore i u Mađarsku i u Rumunjsku, šalji u Hrvatsku, mi ćemo malo na sve strane pa ćemo sutra opet malo u Bruxelles, ali tamo neće biti Vučića i ekipe, razgovarati o tome kako da stvar riješimo na izvoru. A to su Turska i Grčka.“ (ZM, Dnevnik, 22.09.2015.)

87) „Kada vam dnevno, kao jučer, uđe 8000 ljudi, onda ste na kušnji da pokažete da ste organizirana država, što naravno jesmo, bez obzira na dreku u Budimpešti, Beogradu i HDZa. To je sveto trojstvo. Mi ljude primamo na jedan vrlo, vrlo organiziran način. I transportiramo ih na nekoliko graničnih prijelaza, organizirano i na državni trošak. Pogledajte što u Srbiji rade, odnosno što ne rade. Totalni kaos.“ (ZM, Dnevnik, 23.09.2015.)

Tablica 12 prikazuje omjer načina argumentiranja u odnosu na podteme. Analiza je pokazala kako su dominantni vrijednosni sudovi. Oni su ključni u izjavama o vanjskoj i unutarnjoj politici, sukladno očekivanjima vezano uz temu i predizborno razdoblje.

Tablica broj 13: ZM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

TEMA ²¹²	ČINJENIČNA IZJAVA (1%) ²¹³	VREDNOVANJE (78%)	UZROČNO- POSLJEDIČNA VEZA (13%)	POSLJEDICE ZA BUDUĆNOST (8%)
PROCES TRANSFERA		12%	8%	14%
VANJSKA POLITIKA	100%	46%	42%	32%
UNUTARNJA POLITIKA		43%	50%	54%

Kroz argumentacijske tvrdnje Milanović potiče ukazivanje na krivce i problem, potom poziva na odgovornost i solidarnost. Od argumentacijskih pogrešaka najčešće su ad hominem, ad populum, ad baculum. Od ukupno identificiranih pojava njih 38% se nalazi u izjavama o tuzemnom segmentu teme, 46% o vanjskopolićkom te 16% u temama koje se bave procesom integracije.

Što se tiče sadržaja argumentacijskih izjava, može se zaključiti kako Milanović dominantno ističe tri različita interpretativno-argumentacijska okvira:

- Sliku solidarne, ali oprezne Republike Hrvatske, kao u (88);
- Sliku autoritativnog premijera koji brani svoju državu te ne spreza od jasnog iskazivanja negativnog stava o susjedima koji ugrožavaju moguću stabilnost procesa transfera izbjeglica i migranata (89);
- Kritiku tuzemnih političkih dionika vezano uz ključne segmente teme izbjegličke i migrantske krize (kao u 90)

88) „Nema razlike između tisuću tristo i osamsto, međutim postavlja se pitanje i šta nakon toga?!

Ja kažem, što se Hrvatske tiče, ništa. Ne možemo više od toga. Pa postali smo i brod, pravi

²¹² Uz tematsko područje argumentiranja naveden je odnos u postocima u analiziranom korpusu. Potom je vertikalno naveden odnos prisutnosti u izjavama sukladno tematskom konceptu. U ovom se radu prosječna prisutnost ili odsutnost pojedinog markera navodi u postotku, dakle druga razina izračuna, kako bi se vrijednosti markera mogle usporediti.

²¹³ Uz tematsko područje argumentiranja naveden je odnos u postocima u analiziranom korpusu. Potom je vertikalno naveden odnos prisutnosti u izjavama sukladno tematskom konceptu. U ovom se radu prosječna prisutnost ili odsutnost pojedinog markera navodi u postotku, dakle druga razina izračuna, kako bi se vrijednosti markera mogle usporediti.

brod koji prvog osmog ide u operaciju, dakle Andrija Mohorovičić, dakle to je brod skoro osamdeset metara. To je ozbiljna pomoć.“ (ZM, Javna stvar, 21.06.2015.)

89) „Nama ljudi uđu u državu sa 100 eura i izađu sa 100 eura. U Srbiji im tih 100 eura uzmu. Na razne usluge. A na manipulacije i demagogiju iz škole Šešelja i Miloševića se osvrtać neću. Tog smo se mi u Hrvatskoj nagledali. Dok su moji suradnici poput Ranka Ostojića pomagali Srbima u Donjem Lapcu, u Crvenom križu, neki drugi su držali huškačke govore u Petrinji i u Glini i tražili da se bombardiraju hrvatski gradovi.“ (ZM, Dnevnik, 25.09.2015.)

90) „Da biste zatvorili granice kao što pričaju ovi majstori, trebaju vam tisuće ljudi. Tisuće i tisuće ljudi, muškaraca ispod 35 godina koje treba kao aktivnu pričuvu mobilizirati, obući u uniforme, bez oružja i da tu plešu bećarac na granici.“ (ZM, Dnevnik, 29.09.2015.)

Uz izbjeglice, Milanović veže okvir ljudi koji su potrebiti. Pritom se, onkraj sadržaja o krizi, obračunava sa svojim neistomišljenicima. Iz toga proizlazi kako je perspektiva izbjeglica, njihove sudbine u drugom planu, a u prvom je planu pozicioniranje svoje politike kao ispravne. Kod Milanovića je razvidno da etos realizira kroz isticanje svoje snage, autoriteta, opominjanje na posljedice aktivnosti drugih inozemnih i tuzemnih policara. Okvir kroz koji govori je restriktivan, u smislu da ističe mogućnosti i opteretivost hrvatske, ali i humanitarni jer iskazuje i namjeru pomoći ljudima koji su u nevolji (90).

4.5.3. Druga hipoteza²¹⁴

Metafora je predmet istraživanja od Aristotela do današnjih dana, pri čemu se izmjenjuju i nadopunjuju pristupi istraživanju metafora. U ovom je radu naglasak na analizi uporabe konceptualnih metafora u političkom diskursu unutar kognitivnog i semantičkog pristupa, pri čemu se uzimaju u obzir temeljne zasade neuralne teorije jezika i metafore (Feldman, 2006). Pristup metafori kao mehanizmu konceptualizacije i mišljenja počinje se razvijati u okviru primarne teorije konceptualnih metafora Lakoffa i Johnsona (1980). Konceptualna metafora predstavlja svojevrsan proces unutar kojeg jedan koncept razumijemo i osjetilno utemeljeno doživljavamo s pomoću drugog koncepta. Semantički okviri, odnosno konceptualne domene, izvorna i ciljna omogućavaju nam razumijevanje ciljne domene, koja je više apstraktna, temeljem znanja koje imamo o izvornoj domeni, koja je više konkretna i osjetilno motivirana.

U političkom diskursu ciljne domene su uglavnom svojevrsni apstraktni pojmovi poput primjerice država, stranka, nacija, politička odluka, političko djelovanje, događaj. To su pojmovi koje javnost, odnosno recipijenti političke poruke ne mogu doživjeti, odnosno kategorizirati temeljem osjetilnog iskustva. te ih kategoriziramo i percipiramo značenje temeljem vrijednosnog suda i implicitne ili eksplicitne evaluacije transponirane kroz druge dionike i medije. Transponiranje percepcije događa se kroz okvire, koji su semantičko-kognitivno sadržajno dizajnirani i prenose određenu interpretaciju uslijed informacije i argumentacije. Na taj se način onkraj svjesnog rasuđivanja realizira informativno

²¹⁴ „Za potrebe disertacije postavlja se pitanje nužnosti razdvajanja metonimijskih i metaforičkih procesa. U okviru kognitivne lingvistike i metonimija i metafora se tumače kao dio govornikovog konceptualnog sustava. Metafora i metonimija usko su povezane i u mnogim slučajevima ih je teško razlučiti. Raffaelli (2009, str. 77) navodi, pozivajući se na Langackera (1987 i 2000), kako mehanizam proširenja podrazumijeva procese metafore i metonimije. Metonimijska i metaforička proširenja su toliko međusobno isprepletena da ih u mnogim slučajevima unutar leksičke jedinice nije jednostavno razlikovati, što se teorijski tumači čvrstom spregom metafore i metonimije kao mehanizama koji se načelno razlikuju, ali između njih postoji interakcija koja uvjetuje njihov zajednički utjecaj na širenje kategorije. Neki lingvisti argumentiraju povezanost metafore i metonimije takvim primjerima u kojima je teško razlučiti je li riječ o metonimijskim ili metaforičkim proširenjima, te se stoga često govori o metonimijski utemeljenim metaforama. Metonimijski utemeljena metafora označava preslikavanje između dviju domena, ali koje je utemeljeno na jednoj domeni (Radden, 2003, str. 93-94). Za mnoge jezične izraze može se dakle reći da su rezultati kako metaforičkog tako i metonimijskog proširenja te ćemo u skladu s tim u ovom radu koristiti termin konceptualna metafora, bez obzira na to je li riječ o metaforičkom ili metonimijskom načinu konstruiranja značenja.“ (prema Borčić, 2012, str. 41).

persuazivna funkcija, čija je realizacija u središtu ovog rada. Navedeno je kako se u ovom radu koristi baza Repozitorija metafora hrvatskog jezika. Teorijska podloga te baze jest neuralna teorija jezika i mišljenja i neuralna teorija metafore. U teorijskom dijelu ovog rada je navedeno kako neuralna teorija jezika i mišljenja proces jezika i mišljenja promatra kao neuralni sustav koji je temeljen na neuralnom procesuiranju. Taj pristup jeziku i mišljenju teorija su zasada, odnosno osnovno načelo poimanja i Georga Lakoffa i Elisabeth Wehling, čija teorija čini platformu Modela sinergijske persuazije. George Lakoff i Elisabeth Wehling (2009, 2016) opisuju utjecaj uporabe konceptualne metafore i okvira na kreiranje javnog političkog mišljenja. Sukladno tome objašnjavaju glasačke preferencije prema principima neuralne teorije jezika. Ta se teorija temelji na promatranju jezika kao utjelovljena sustava koji je uvjetovan strukturom ljudskog tijela te interakcijom ljudskog tijela i društvenog okružja.

Leksičko-semantički repozitorij MetaNet.hr u sklopu projekta Repozitorij metafora hrvatskoga jezika je baza konceptualnih i jezičnih metafora, metonimija te predodžbenih shema, kognitivnih primitiva i semantičkih okvira hrvatskoga jezika uz navođenje pripadajućih leksičkih jedinica (usp. Štrkalj Despot 2014). Ta je baza izgrađena po uzoru na projekt MetaNet: A Multilingual Metaphor Repository²¹⁵ (usp. Štrkalj Despot i Möhrs, 2015, str. 345). Repozitorij metafora MetaNet: A Multilingual Metaphor Repository posjeduje također javno dostupnu bazu pod nazivom MetaNet Wiki²¹⁶. Budući da je u sklopu Modela sinergijske persuazije preporuka analizirati usporedno najmanje dva korpusa različitih sociokulturnih pozadina, pri analizi konceptualnih i jezičnih metafora, odnosno okvira preporuča se paralelna uporaba obje baze. Kako najsuvremeniji pristup bavljenju metaforom u sklopu neuralne teorije metafore nije donio radikalne promjene pristupu analize uporabe, u Modelu sinergijske persuazije preporuča se uporaba u radu navedenih baza metafora i okvira, posebice u svrhu sustavnog imenovanja i interpretacija perlokucija utjecaja sadržajnog registra jezičnih i govornih registara.

Analizi međuodnosa realizacije modulacija intencije informativno persuazivne funkcije u političkom diskursu i konceptualnih te jezičnih metafora u okviru Modela sinergijske persuazije pristupa se iz perspektiva prvotne Lakoffove i Johnsnove teorije metafora i neuralne teorije metafora u okviru neuralne teorije jezika i mišljenja. Ključna teza jest da je konceptualna metafora prije svega dio uma,

²¹⁵ usp. 2

²¹⁶ MetaNet Metaphor Wiki, <https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/> (Pristup 12. siječnja 2017.)

ne samo jezika. Stanojević (2013, str. 28) navodi kako je temeljem različitih neuropsiholoških dokaza potvrđena ključna uloga tijela u percepciji. Sve što je izvan čovjekove osjetilne percepcije on ne može razumjeti kroz iskustvo. Značenje koncepata temeljem kojih razumijemo iskustvo, automatski implicitno i/ili eksplicitno evaluiramo. Sukladno tome je opravdana divergencija u uporabi osjetilno temeljenih okvira u svrhu uokvirivanja političkih poruka, kakve pronalazimo u političkim porukama u okviru ovog istraživanja (usp. Wehling, 2016). Takvi okviri su učinkoviti u perlokucijskom učinku na javnost, posebice ako služe medijima i/ili političarima kao mehanizam stvaranja negativnog javnog mnijenja vezano uz neku temu. Zahvaljujući sposobnosti uma da tvori i razumije konceptualne metafore, javnost vrijednosno-evaluacijski percipira određeni tematski koncept. Time je recipijentima, odnosno javnosti ponuđen svojevrsan interpretativan okvir, koji u određenom jezičnom okruženju postaje interpretativno-argumentacijski okvir.

Kao što je već navedeno, apstraktni pojmovi, odnosno ciljne domene koje su analizirane u ovom istraživanju navode se na osnovi procesa identifikacije uporabom gore navedenih baza. Te semantičko-leksičke baze sadrže formalne realizacije metafora, nastale uslijed mapiranja iz jedne domene (izvorna domena) na drugu domenu (ciljna domena). I izvorna i ciljna domena u okviru međuodnosa jezika i uma recipijentima su razvidne kao okviri. Neovisno o tome je li tome tako na svjesnoj i/ili nesvjesnoj razini kategorizacije i profiliranja značenja (usp. Stanojević, 2013), a time i percepciji razumijevanja sadržaja. Okviri pritom predstavljaju shematska utjelovljenja raznih oblika i vrsta iskustava, referencijalnih objekata, entiteta i događaja (usp. Štrkalj Despot, 2014; 2015).

Analiza svih političkih izjava u analiziranom korpusu pokazala je da je u ovom istraživanju naglasak na kvalifikaciji apstraktnih pojmova, odnosno sljedećih ciljnih domena²¹⁷ i/ili okvira²¹⁸: apstraktni entitet, društveni problem, država, masa, nacija, obitelj, situacija, stanje, susjed, ekonomija, ekonomska teškoća, ekonomski resurs, ekonomski status, financijski resurs, fizička bol, fizička šteta,

²¹⁷U poglavlju 2 navedne je temeljna formula konceptualne metafore, a koja glasi: CILJNA DOMENA = IZVORNA DOMENA: Pojam domena koristi se u smislu okvira, odnosno shematskih utjelovljenja iskustava, objekata, entiteta i događaja. IZVORNA i CILJNA domena su koncepti, stoga se sukladno dogovornoj konvenciji o ortografskom navođenju pišu tiskanim slovima, no manjim od uobičajenog fonta teksta unutar kojeg se nalaze. No, kada je riječ o okvirima odvojeno od načina zapisa pojedine konceptualne metafore, autorica ovog rada nazive tih okvira piše malim slovom, sukladno njihovom unosu u bazu.

²¹⁸ Okviri su preuzeti u nazivlju koji se navodi u bazi MetaNet, <http://ihjj.hr/metafore/> (Pristup 12. siječnja 2017.)

fizički entitet, gubitak, komuniciranje, politika, političar, politička stranka, poslovanje, proces, rat, tržište, vlada, vladanje, vrijeme, zlo, život (usp. MetaNet.hr). Što se tiče izvornih domena, istraživanje je pokazalo kako u svim analiziranim političkim izjavama prisutne sljedeće izvorne domene, odnosno sljedeći okviri²¹⁹: emocija, prostorni odnos, apstraktni entitet, bistrina, blizina, bogatstvo, bolest, cilj, cjelina, čistoća, dio tijela, dio/cjelina, djelovanje, dobitak, dobro, dolje, kretanje prema dolje, kretanje prema gore, kretanje putom, lokacija, loše, manipuliranje objektima, mjera, moralnost, moć, scenarij prijenosa, skala, slijeđenje, spremnik, supstancija, tekućina, tijelo, tjelesno funkcioniranje, fizička značajka, fizički entitet, glava, gledanje, gore, govor, gubitak, jezična aktivnost, količina, omeđeno područje, osoba, područje, približavanje, prirodni resurs, put, putovanje, rast, toplota, udaljavanje, unutarnji dio vozila, upravljanje vozilom, vidjeti, vođenje, vrijeme, zdravlje, živo biće, životinja.

Utjelovljenost jezičnih pojmova, odnosno iskustvo tjelesnosti omogućava razumijevanje svijeta u kojem živimo. Fizička omeđenost prostora jedna je od osnovnih značajki tjelesnih iskustava, jednako kao i pojam spremnika. „Svoja tijela doživljavamo kao spremnike u koje unosimo zrak, vodu i hranu, a u dodiru s okolinom doživljavamo različite oblike omeđenosti” (Tuđman Vuković 2010, str. 14, prema Borčić, 2012). Tijelo se tako postavlja kao posrednik između uma i izvankonceptualne stvarnosti, stoga su procesi jezične kategorizacije posredno utemeljeni na tjelesnim iskustvima (Ibid. str. 19, prema Borčić, 2012, str. 39). Tijelo utječe i na razumijevanje podražaja koji su iznad naše osjetilne percepcije. Pritom su najvažnije čovjekove kognitivne sposobnosti opažanja, kategoriziranja i shvaćanja, pri čemu je važno navesti da se tijekom zamišljanja nečega (osobe, kretanja, vođenja rata i dr.) aktiviraju jednaki dijelovi u mozgu, kao da aktivno sudjelujemo u toj aktivnosti ili pri nekom realnom susretu (Stanojević, 2013. str. 29, usp. Štrkalj Despot, 2013).

Ovdje je potom važno razumijeti zašto su pojedini okviri učestaliji u informiranju o političkim i inim konceptima vezanim za političku komunikaciju. Aktiviranje pojedinih dijelova u mozgu pokreće procese razumijevanja te osjetilne reakcije²²⁰. Stoga se pri primjerice „viđenju“ ili „iskustvu“ Savezne

²¹⁹ Nazivlje okvira kako izvornih, tako i ciljnih domena semantički dosljedno se ovdje navode prema navodima baze MetaNet, <http://ihjj.hr/metafore/> (Pristup 12. siječnja 2017.)

²²⁰ Prema neuralnoj teoriji jezika, neuroni uključeni u tjelesne funkcije okidaju učestalije, stoga primarne metafore imaju uglavnom izvorne domene vezane za osjete fizičkog tijela (Štrkalj Despot, 2013, str. 163). Takve jednostavne primarne metafore su izuzetno učinkovite kao svojevrсни kognitivni kanali u prijenosu informacija o političkim i društvenim temama.

Republike Njemačke kao humane osobe (personifikacija kao izvorna domena konceptualizacije) u recipijentima poruke „bude“ pozitivne asocijacije prema toj „osobi“. Metaforičko razumijevanje utemeljeno je u ljudskom iskustvu, koje je metaforizirano kroz primjerice primarne metafore (Lakoff, 2008, str. 37). Osnovna ljudska iskustva su često ponavljana, stoga je razvidno da je zbog toga dolazilo do učestalog okidanja neurona ta snažnih sinaptičkih poveznica. Učestalo okidanje neurona, odnosno snažna sinaptička povezanost, znači da je neki koncept „dublje utisnut“ u bazu enciklopedijskog znanja čovjeka, odnosno da je stabilniji dio površinskih okvira (eng. *surface frames*) i duboko usidrenih okvira (eng. *deep seated frames*), sukladno teorijskim smjernicama Gerge Lakoffa (2004, 2007, 2009) i Elisabeth Wehling (2009²²¹, 2016). Osoba na nesvjesnoj razini brže kategorizira, razumije te obraća manje svjesnu pažnju na pojam koji je dio takvog okvira (jer nije nužno svjesno ulaganje vremena u razumijevanje, stoga katkad analitičko razumijevanje sadržaja izostaje, usp. Lakoff i Wehling, 2009). Prema Wehling (2016), političari koji političke poruke prenose kroz konceptualne metafore i okvire temeljene na duboko usidrenim iskustvima, kod kojih je povezanost između domena automatizirana, imaju veći utjecaj na perlokuciju.

Istraživanje u ovom doktorskom radu je kvantitativno na početnoj razini provedbe, odnosno prvo se provodi kvantitativno preliminarno istraživanje. Kvantitativno istraživanje se provodi pomoću softverskih alata WordSMith Tools i Likelog Effect size calculator (više u poglavljima Metodološki okvir i Istraživanje). Svrha preliminarnog istraživanja jest kvantifikacija, odnosno mjerenje i usporedba leksema u svim analiziranim rečenicama, kako bi se u ovoj raspravi rezultata predstavili oni primjeri koji su ujedno simptomatični za kvalifikaciju pojedinog korpusa. Zbog prostornog ograničenja ovdje se navode samo skupni rezultati iz preliminarnog istraživanja, u postotku zbog uvida u usporedivost i opću prisutnost. Ujedno je nužno istaknuti kako Model MSP predlaže kvantitativnu analizu kao potporanj kvalitativnoj u namjeri identifikacije dominantnih pojava. Također, analiza političkog diskursa prema Lakoff i Wehling²²² (2009, 2016) i kritička analiza diskursa prema Wodak i ostalim jezikoslovcima je kvalitativna analiza te kao takva ima za svrhu upozoriti na simptomatičnosti pojedinog korpusa, odnosno komunikacijsko-kognitivnog izričaja. Kao što je poznato, jezik i govor, kako verbalni tako i neverbalni, izravno su uvjetovani kontekstom i ulogom, ali i komunikacijskom

²²¹ George Lakoff i Elisabeth Wehling, 2009 i Elisabeth Wehling, 2016

²²² Ističemo ove autore jer njihov pristup dominantno preuzimamo u analizi rezultata istraživanja.

situacijom, te brojnim drugim čimbenicima, stoga su opravdana kvalitativna istraživanja u svrhu kvalifikacije simptomatičnosti i noviteta²²³.

Rezultati su pokazali kako su najučestaliji leksemi iz izvornih domena personifikacije, kretanja i reifikacije. Analiza svih političkih izjava u analiziranom korpusu pokazala je da je u ovom istraživanju naglasak na kvalifikaciji apstraktnih pojmova, odnosno sljedećih ciljnih domena²²⁴ i/ili okvira²²⁵: apstraktni entitet, društveni problem, država, masa, nacija, obitelj, situacija, stanje, susjed, ekonomija, ekonomska teškoća, ekonomski resurs, ekonomski status, financijski resurs, fizička bol, fizička šteta, fizički entitet, gubitak, komuniciranje, politika, političar, politička stranka, poslovanje, proces, rat, tržište, vlada, vladanje, vrijeme, zlo, život (usp. MetaNet.hr). Što se tiče izvornih domena, istraživanje je pokazalo kako u svim analiziranim političkim izjavama prisutne sljedeće izvorne domene, odnosno sljedeći okviri²²⁶: emocija, prostorni odnos, apstraktni entitet, bistrina, blizina, bogatstvo, bolest, cilj, cjelina, čistoća, dio tijela, dio/cjelina, djelovanje, dobitak, dobro, dolje, kretanje prema dolje, kretanje prema gore, kretanje putom, lokacija, loše, manipuliranje objektima, mjera, moralnost, moć, scenarij prijenosa, skala, slijeđenje, spremnik, supstancija, tekućina, tijelo, tjelesno funkcioniranje, fizička značajka, fizički entitet, glava, gledanje, gore, govor, gubitak, jezična aktivnost, količina, omeđeno područje, osoba, područje, približavanje, prirodni resurs, put, putovanje, rast, toplina, udaljavanje, unutarnji dio vozila, upravljanje vozilom, vidjeti, vođenje, vrijeme, zdravlje, živo biće, životinja. U raspravi se navode još pojavnice dodatnih izvornih domena, sukladno recentnim istraživanjima diskursa o izbjeglicama i migrantama. Analizira se uporaba semantičkih okvira vemeni i prirodnih

²²³ Autorica ovog doktorskog rada u potpunosti prihvaća ovaj pristup, no radi maksimalne objektivnosti u izboru primjera za raspravu, provodi preliminarno kvantitativno istraživanje.

²²⁴U poglavlju 2 navedne je temeljna formula konceptualne metafore, a koja glasi: CILJNA DOMENA = IZVORNA DOMENA: Pojam domena koristi se u smislu okvira, odnosno shematskih utjelovljenja iskustava, objekata, entiteta i događaja. IZVORNA i CILJNA domena su koncepti, stoga se sukladno dogovornoj konvenciji o ortografskom navođenju pišu tiskanim slovima, no manjim od uobičajenog fonta teksta unutar kojeg se nalaze. No, kada je riječ o okvirima odvojeno od načina zapisa pojedine konceptualne metafore, autorica ovog rada nazive tih okvira piše malim slovom, sukladno njihovom unosu u bazu.

²²⁵ Okviri su preuzeti u nazivlju koji se navodi u bazi MetaNet, <http://ihjj.hr/metafore/> (pristup 10. prosinca 2016.)

²²⁶ Nazivlje okvira kako izvornih, tako i ciljnih domena semantički dosljedno se ovdje navode prema navodima baze MetaNet, <http://ihjj.hr/metafore/> (Pristup 12. siječnja 2017.)

pojava i katastrofa (usp. Spiess, 2013). Kao što je navedeno, zbog ograničenosti prostorom, u okviru rasprave rezultata navode se samo nekoliko pojedinačnih, no simptomatičnih primjeri.

Angela Merkel

Pojavnost lingvističkih i konceptualnih metafora analizira se iz semantičkog i kognitivnog pristupa. Prema kognitivno lingvističkom pristupu, konceptualna metafora označava proces razumijevanja i/ili osjetilno uvjetovanog doživljavanja jednog koncepta pomoću drugog, što je i navedeno u radu. Angela Merkel informacije i argumente o recentnoj društveno političkoj situaciji transponira kroz semantičke okvire koji su sastavnica svakodnevnog životnog iskustava te kao takvi svrsishodni u poticanju nesvjesnih implicitnih reakcija prema sadržaju teksta. Realizacija informativno-persuazivne funkcije promatra se kroz međudnos konceptualnih i lingvističkih metafora i argumentacijskih strategija, kao što je isticanje govorničke perspektive, kvalifikacija dionika izjave, usmjeravanje perspektive na samo jedan koncept, kao u (91). Uporaba *ja/moj*-perspektive ukazuje na osobnu važnost, ali i na objektivnu važnost osobnog iskustva, autoriteta, odgovornosti za temu o kojoj je riječ. Uporaba *mi*-perspektive u međudnosu s konceptualnom metaforom uključuje javnost u djelatnog entiteta izjave, sugerira zajedništvo, mišljenje koje svi zajedno dijelimo (usp. Pennebaker, 2009; Westen, 2007; Fahnestock i Secor, 2004). Angela Merkel koristi *ja*-perspektivu kada želi potvrditi odnosno naglasiti kako se u određenoj izjavi radi upravo o njezinom stavu, njezinom osobnom mišljenju, čime utječe na stvaranje slike lidera u percepciji javnosti. Analiza konceptualnih metafora uz govorničku perspektivu pokazuje kako je uz uporabu konceptualnih metafora, dakle implicitnog i/ili eksplicitnog transfera određene vrijednosne evaluacije, svrha uporabe *mi*-perspektive usmjeriti percepciju javnosti na nužnost zajedničkog rješavanja izazova izbjegličke i migrantske krize, kako na tuzemnoj, tako i na inozemnoj razini.

U analiziranim političkim izjava Angele Merkel identificirani su semantički okvir koji upućuju na određene konceptualne metafore. U ovom se dijelu rasprave navode dominantni i za diskurs Angele Merkel simptomatični okviri²²⁷ i metafore. Kao što je već navedeno, zbog ograničenosti prostorom, nije moguće navoditi detaljan opis rezultata istraživanja. Kako je kvantitativna analiza dio preliminarnog istraživanja, ovdje se navodi samo međudnos prisutnosti u odnosu na modulacije

²²⁷ Pojam se koristi sukladno Repozitoriju metafora hrvatskog jezika, <http://ihjj.hr/metafore/> (Pristup 12. siječnja 2017.).

urječavanja informativno-perusativne jezične funkcije, u svrhu uvida u osobitost diskursa analizirane političarke.

U korpusu izjava Angele Merkel zastupljeni²²⁸ su sljedeći semantički okviri: manipuliranje objektima, omeđeno područje, osoba, područje, prostorni odnos, rat/sukob, apstraktni entitet, djelovanje, fizička značajka, gledanje, kretanje prema gore, kretanje putom, lokacija, gradnja/građevina. U tablici broj 14 prikazan je evaluacijski potencijal uporabe tih semantičkih okvira u korpusu. Pritom je nužno napomenuti kako se evaluacijski potencijal i način iznošenja vrijednosnog suda odnosi na ukupan argumentacijski-informativan potencijal analizirane izjave, odnosno jedinica analize je jedna izjava iz korpusa. Kao što je navedeno, ovdje je prikazan samo međuodnos pojavnosti u postotku, kako bi se ukazalo na temeljne intencije uporabe u analiziranim izjavama²²⁹.

²²⁸ Rasprava uključuje okvire, prema ranije navedenom kriteriju Charteris-Blacka (2014).

²²⁹ Važno je još jedanput istaknuti kako ovakve analize trebaju biti kvalitativne. Stoga kvantitativna ima samo ulogu potporna interpretacije i nije nužno navoditi sve statističke karakteristike jedinica analize. Ovdje se postoci navode u svrhu uvida u osobitost korpusa te platforme mogućnosti uporedbe. Ako je primjerice identificirano pet semantičkih okvira kretanje prema gore, može se dogoditi da su svih okviri upotrijebljeni u svrhu pozitivne evaluacije i implicitnog iskazivanja vrijednosnog stava, stoga će u navođenju rezultata stajati 100% kod POZITIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE i 100% kod IMPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU. Jednako tako uglavnom se radi o manjem zborju pojava okvira, u prosjeku ne više od pet.

Tablica broj 14: AM – Semantički okviri (izvorne domene) u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

SEMANTIČKI OKVIRI (N=82)	ILOKUCIJA	POZITIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE	NEGATIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE	IMPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU	EKSPPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU
FIZIČKI ENTITET ²³⁰ (N=25%)		21%	79%	57%	43%
DJELOVANJE (N=4%)		20%	80%	30%	70%
FIZIČKA ZNAČAJKA (N=4%)		64%	36%	58%	42%
GLEDANJE (N=4%)		30%	70%	65%	35%
GRAĐEVINA (N=4%)		75%	25%	75%	25%
KRETANJE PUTOM (N=21%)		50%	50%	50%	50%
MANIPULIRANJE OBJEKTIMA (N=4%)		50%	50%	50%	50%
OMEĐENO PODRUČJE (N=4%)		50%	50%	50%	50%
OSOBA (N=18%)		40%	60%	30%	70%
PODRUČJE (N=4%)		50%	50%	50%	50%
PROSTORNI ODNOS (N=4%)		50%	50%	50%	50%
RAT / SUKOB (N=4%)		50%	50%	50%	50%

U njezinom su diskursu semantički okviri u sinergiji s argumentacijskim strategijama svojevrstan kognitivno-semantički mehanizam kojim ona potvrđuje u vjerodostojnost te iznosi kritiku u smjeru u kojem smatra da je potrebno. Primjer kada Merkel koristi okvir osobe apstraktnog entiteta koji upućuje na konceptualnu metaforu temeljem reifikacije jest primjer (91) u kojem se zadatak integracije reificira u oblik fizičkog entiteta, a percepcija poimanja javnosti usmjerava se njegovom kvalifikacijom. Namjera Merkel jest pritom osvijestiti javnost o veličini izazova koji je pred njima i koji predstavlja dugotrajan proces. Kroz takav interpretacijski kontekst i uporabu okvira realiziraju se intencije informativno-persuazivne funkcije koje se odnose na informiranje javnosti u svrhu pridobivanja za svoj stav i aktivnosti.

²³⁰ Naveden je međuodnos svih ovdje navedenih okvira u identificiranom korousu. Kako bi rezultati bili usporedivi s drugim diskursima, podaci se navode u postocima.

91) „Die Integrationsaufgabe von denen, die zu uns kommen, und die vielleicht hier bleiben werden, ist eine grosse Aufgabe. Angesichts der Grösse muss auch der Raum für die Diskussionen sein²³¹“. (AM, Tagesschau, 03.10.2015.)

Dominantna je uporaba semantičkih okvira i posljedično konceptualnih metafora u svrhu iznošenja kritike, implicitne i/ili eksplicitne. Primjer za to su okvir kretanja putom i okvir entiteta, kao u (92), gdje se kritika iskazuje kako implicitno tako i eksplicitno. Implicitno iskazivanje je realizirano kroz ukazivanje onoga što je *nama* važno (mi, zajedništvo, zajednička uključenost u temu), dakle implicitno se kritizira trenutno stanje.

92) „Wir dürfen in der Flüchtlingskrise nicht der Versuchung erliegen, in nationalstaatliches Handeln zurückzufallen. Ganz um Gegenteil. Gerade jetzt brauchen wir mehr Europa²³²“. (AM, Tagesschau 07.10.2017.)

Semantički okvir osobe čest je u političkom diskursu (usp. Chilton, 1996, Charteris-Black, 2005, Lakoff 1990, 2004, 2008, Borčić, 2010, 2012 i dr.). Političkim temama se pridodaju osobine ljudi, stanja u kojima se u svakodnevnom životu nalaze ljudi. Tako države, stranke ili primjerice političke teme obavljaju aktivnosti svojstvene čovjeku. Taj je semantički okvir u izjavama Angele Merkel dominantno korišten u svrhu podizanja vjerodostojnosti vlastite politike i implicitnog ili eksplicitnog kritiziranja ostalih dionika koji ne sudjeluju sukladno dogovorima i potrebama u rješavanju izazova vezanih uz izbjegličku i migrantsku krizu (kao u 93-94).

93) „Deutschland lebt in der Mitte Europas, Deutschland profitiert von Europa und deshalb lohnt es sich, dafür zu werben²³³“. (AM, Anne Will, 28.02.2016.)

94) „Dies ist nicht nur eine Verantwortung Deutschlands, dies ist eine Verantwortung aller Mitgliedstaaten der Europäischen Union²³⁴“. (AM, Tagesschau, 12.09.2015.)

U izjavama Angele Merkel nisu identificirani semantički okviri vremenskih nepogoda i pojava poput oluja, bujica, struja i dr. koji su česti u medijskom i političkom diskursu o izbjeglicama i migranatima.

²³¹ zadaća integracije onih koji su došli k nama je velik zadatak. Sukladno veličini mora se naći prostor za njega.

²³² Ne smijemo u izbjegličkoj krizi pasti pod iskušenje, vratiti se u obrazac ponašanja kakav su države imale prije pristupa zajednici, Europskoj uniji. Potpuno suprotno. Upravo sada trebamo više Europe.

²³³ Njemačka živi u centru Europe. Njemačka profitira od Europe i zbog toga se isplati, za to lobirati.

²³⁴ To nije odgovornost samo Njemačke, to je odgovornost svih članica Europske unije.

Uzimajući u obzir modulacije intencije informativno-persuazivne jezične funkcije, uporabom takvih okvira dominantno se prenosi interpretativni okvir straha (pred budućnošću, pred posljedicama), ukazivanja na izazov „snažniji od čovjeka“. Na taj je način moguće onkraj svjesnog rasuđivanja realizirati intenciju negativnog vrednovanja „njih“ (izbjeglica, drugih političkih dionika), kritiziranja osobe, stranke, događaja te naglašavanja određene perspektive vezane uz aktualni društveno-politički izazov.

U izjavama Angele Merkel dominiraju semantički okviri koji upućuju na reifikaciju, personifikaciju i kretanje kao temeljnu kognitivnu platformu konceptualnih metafora. Semantički okvir osoba u analiziranim izjavama upućuje na sljedeće konceptualne metafore: NACIJA JE TIJELO, DRŽAVA JE OSOBA, POLITIČKA STRANKA JE OSOBA. Angela Merkel uokviruje pojmove bavljenja politikom, donošenje odluka, država kroz ontološki okvir dajući im značenje entiteta koji se kreću, razmišljaju, osjećaju, žive. Uporaba semantičkih okvira, prikazana u tablici broj 14., prikazuje evaluacijski potencijal korištenih konceptualnih metafora. Temeljna funkcija ontoloških metafora u političkom diskursu je prenijeti asocijaciju sukladno onoj koju javnost ima iz svog svakodnevnog primarnog iskustva. Iz tog razloga konceptualne metafore kojima je izvorna domena OSOBA postaju plodonosne u implicitnom evaluiranju ciljnih domena. Ovdje je ključno napomenuti kako Merkel umjesto ciljne domene nacija, u svojim izjavama koristi koncept društvo. Ciljne domene njezinih izjava koje su temeljene na personifikaciji su tako država i društvo, kao u (95) i (96)

95) „[...] aber, ich glaube, der Grundcharakter unserer Gesellschaft, da bin ich ganz überzeugt, wird so bleiben und vielleicht führt uns hier die Frage in der Diskussion über die Flüchtlinge²³⁵, [...]“ (AM, Anne Will, 28.02.2016.)

96) „Versagt Europa in der Flüchtlingsfrage, geht diese enge Bindung mit den universellen Bürgerrechten kaputt, sie wird zerstört und das wird nicht das Europa sein, das wir uns vorstellen²³⁶.“ (AM, Tagesschau, 31.08.2015.)

²³⁵ Ali, vjerujem, temeljni karakter našeg društva, i tu sam sasvim uvjerena u to, ostat će takvim i možda nas ovo pitanje vodi u raspravu o izbjeglicama.

²³⁶ Ako Europa zakaže u izbjegličkom pitanju, tada nestaje povezanost s univerzalnim građanskim pravima, ona će biti uništena, i to neće biti Europa, kakvu si predočavamo.

Sljedeći dominantan semantički okvir jest okvir kretanja putom, lokacija, prostorni odnos. Metafora kretanja/putovanja česta je u političkom diskursu. Prema istraživanju koje je proveo Charteris-Black (2005, str. 200, usp. i Kanižaj, 2010) lingvističke realizacije te metafore su najučestalije u diskursu vodećih angloameričkih političara (Churchill, Thatcher, Blair, King, Clinton, Bush otac i sin). U britanskom političkom diskursu, u konzervativaca je primjerice češće kretanje u vremenu, a kod laburista je češće kretanje u prostoru (Charteris- Black, 2005, str. 46-47). Navedeno je djelomično potvrđeno analizom diskursa Merkel. Uporaba okvira putovanja//kretanja u vremenu (povijest) česta je ako se ističe negativna posljedica trenutačnog zbivanja, kao u (97). Prema istraživanju Lesz (2011) metafore kretanja druge su po učestalosti u diskursu američkog predsjednika Baracka Obame. Istraživanja Musollfa (2004) i Semino i Masci (1996) pokazuju kako su te metafore učestale u diskursu kineskih, njemačkih i talijanskih političara. Merkel ih koristi ili kako bi podigla vjerodostojnost svoje politike, kao u (98) ili kao mehanizam iskazivanja kritike, kao u (99).

97) „Wir dürfen in der Flüchtlingskrise nicht der Versuchung erliegen, in nationalstaatliches Handeln zurückzufallen. Ganz im Gegenteil. Gerade jetzt brauchen wir mehr Europa²³⁷.“ (AM, Tagesschau, 07.09.2015.)

98) „Nein, ich glaube gerade im Gegenteil. Ich glaube, dass der Satz²³⁸ umso wichtiger ist, weil er eine Richtung vorgibt²³⁹.“ (AM, Anne Will, 28.02.2016.)

99) „Da gibt es einen Bürgerkrieg, da gibt es einen ISIS, da gibt es unglaublich viel Gewalt und Not, vor unserer Haustür, und da erleben wir plötzlich, dass diese Ereignisse in unser Land eintreten.²⁴⁰“ (AM, Anne Will, 28.02.2016.)

U analiziranim izjavama, Merkel govori o poteškoćama i izjavama, usmjeravajući javnost na mogućnost nalaženja rješenja. U fokusu njezinog uokviravanja poruka jest usmjerenost na traženje rješenja, što je čest rečenični kontekst u kojem se koriste metafore kretanja. Kroz takve izjave, koje dominiraju u njezinom diskursu, Merkel u odnosu na informativno-persuazivnu funkciju informira i

²³⁷ Ne smijemo u izbjegličkoj krizi pasti pod iskušenje, vratiti se u obrazac ponašanja kakav su države imale prije pristupa zajednici, Europskoj uniji. Potpuno suprotno. Upravo sada trebamo više Europe.

²³⁸ Rečenica „Wir schaffen das.“. op.a.

²³⁹ Ne, vjerujem upravo u suprotno. Vjerujem da je ta rečenica utoliko važnija jer daje smjer.

²⁴⁰ Tu je građanski rat, tu je ISIS, tu je užasno puno sile i nevolje, pred našim kućnim vratima i tu odjednom doživljavamo da će ti događaji ući u našu zemlju.

argumentira u svrhu pridobivanja potpore za stav i aktivnosti, pozitivno vrednujući „nas“ (njemački narod, no i specifično pobornici njezine politike). Osobitost Merkeličinog diskursa jest rijetko usmjeravanje direktne kritike prema tuzemnim dionicima političkog života, a ako je riječ o inozemnoj razini, ona usmjerava kritiku kroz okvir neodgovorne osobe koja ne postupa prema dogovorima. Na taj način ističe njemačko društvo, a time i narod kao vrijedan, pravedan i odgovoran. Načini uporabe je simptomatično vidljiv iz sljedećeg primjera:

100) „Das ist nicht nur eine Verantwortung Deutschlands, dies ist eine Verantwortung aller Mitgliedstaaten der Europäischen Union²⁴¹.“ (AM, Tagesschau, 12.09.2015.)

U analiziranim su izjavama česti semantički okviri temeljeni na reifikaciji, kao što su fizički entitet, manipuliranje objektima, omeđeno područje, spremnik. Ti se okviri koriste u svrhu upozoravanja na probleme i zapreke uspješnom vođenju politike, poput okvira fizički entitet (*Hindernisse auf dem Weg* = zapreke kretanja na putu), kao u (101).

101) „Wir müssen anpacken und Hindernisse aus dem Weg räumen, um den Menschen, die zu uns kommen, zu helfen und ein friedliches Zusammenleben in unserem Land zu gewährleisten²⁴²“ (AM, Tagesschau, 09.09.2015.)

Uporabom konceptualnih metafora personifikacije, reifikacije i putovanja, Merkel temelji argumentaciju na konceptima osobne odgovornosti, odgovornosti Savezne Republike Njemačke te odgovornosti drugih zemalja Europske unije, potom na konceptima suradnje, postizanju kompromisa, kritici prema drugim zemaljama koje ne ispunjavaju svoje obveze prema izbjeglicama i migrantima, opomeni oko mogućih posljedica te na pretpostavkama o budućnosti. Navedeno je razvidno iz primjera koji slijede.

102) „Um den Kampf gegen den Bürgerkrieg, den in Syrien, gegen den islamischen Terror zum Erfolg zu führen, brauchen wir sowohl die Zusammenarbeit mit den USA aber auch die Zusammenarbeit mit Russland. Sonst wird es keine Lösung geben²⁴³.“ (AM, Tagesschau, 12.09.2015)

²⁴¹ To nije odgovornost samo Njemačke, to je odgovornost svih članica Europske unije.

²⁴² Trebamo se „pokrenuti“ i maknuti prepreke s puta, kako bismo pomogli ljudima koji dolaze nama i osigurali im miran suživat u našoj zemlji.

²⁴³ Kako bismo uspješno dovršili borbu protiv građanskog rata, onog u Siriji, protiv islamskog terora, potrebna nam je suradnja i sa SAD-om, ali i suradnja s Rusijom. Inače neće doći do rješenja.

- 103) „Wir brauchen uns nicht gegenseitig die Schuld zuzuschieben, wer dieses und jenes nicht gemacht hat. Wir müssen anpacken und Hindernisse aus dem Weg räumen, um den Menschen, die zu uns kommen, zu helfen. Und ein friedliches Zusammenleben in unserem Land zu gewährleisten²⁴⁴.“ (AM, Tagesschau, 09.09.2015)
- 104) „Wir wissen, dass wir schnell waren, als es dann darum ging, die Banken zu retten. Und ich finde, wir müssen jetzt genauso schnell sein, wenn es darum geht, die notwendigen Maßnahmen zu treffen, damit Kommune und Länder entlastet werden²⁴⁵.“ (AM, Tagesschau, 07.09.2015)
- 105) Dazu gehört dass wir von ihnen erwarten, Die Regeln und Werte zu respektieren, die unsere Verfassung vorgeben und sich auf dieser Grundlage in unsere Gesellschaft zu integrieren²⁴⁶. (AM, Tagesschau, 24.09.2015)

Zaključno se može reći kako uporaba konceptualnih metafora u izjavama Angele Merkel javnosti transponira pozitivno evaluiranu sliku Savezne Republike Njemačke te upozorava na nepravedno ponašanje ostalih zemalja. Potom koristi metafore putovanja kako bi ukazala na putovanje prema naprijed, dakle putovanje ka konkretnom cilju kada je riječ o temama koje ona evaluira kao pozitivne. Metafore kretanja za putovanje unatrag Merkel koristi kada je riječ o događajima koji imaju negativan utjecaj na perspektivu teme u budućnosti. Konceptualne metafore su dominantno uporabljene u svrhu naglašavanja vlastite vjerodostojnosti te u svrhu argumentacije.

²⁴⁴ Ne trebamo si međusobno stavlјati krivnju, tko je napravio ovo ili ono. Trebamo se pokrenuti i maknuti prepreke s puta, kako bismo pomogli ljudima koji dolaze k nama. I kako bismo im omogućili miran suživot u našoj zemlji.

²⁴⁵ Znamo da smo bili brzi kada je trebalo spasiti banke. Smatram da jednako tako moramo biti brzi kada je potrebno poduzeti nužne mjere kako bi se rasteretilo općine i savezne zemlje.

²⁴⁶ Tome pripada da od njih očekujemo da poštuju pravila i vrijednosti koje daje naš Ustav te da se na tim temeljima integriraju u naše društvo.

Joachim Gauck

Analizi uporabe semantičkih okvira i lingvističkih i konceptualnih metafora u svrhu realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije u korpusu izjava Joachima Gaucka pristupa se iz semantičke i kognitivne perspektive, sukladno recentnoj teoriji navedenoj u radu. U analiziranim političkim izjava Joachima Gaucka dominiraju sljedeći semantički okviri²⁴⁷ koji posljedično upućuju na konceptualne metafore temeljene na sljedećim izvornim i/ili ciljnim domenama: fizički entitet, bolest, dio tijela, gledanje, kretanje putem, lokacija, omeđeno područje, osoba, rast, spremnik, vidjeti, vođenje, rat/bitka, vremenske nepogode, društveni problem, država, komuniciranje, nacija, političar, politika, rat, društvo.

U tablici broj 15 prikazan je evaluacijski potencijal uporabe semantičkih okvira koji služe kao izvorna domena u tvorbi konceptualnih metafora u korpusu. Kao i kod izjava Angele Merkel, evaluacijski se potencijal i način iznošenja vrijednosnog suda kvalificirao kroz istraživanje na osnovi analize argumentacijski-informativnog potencijala analizirane izjave u kojoj je identificirana lingvistička metafora. Jedinica analize je stoga jedna izjava iz korpusa, a u tablici se prikazuje samo međuodnos pojavnosti u postotku kako bi se transponirao temeljne intencije uporabe u analiziranim izjavama²⁴⁸. Kao što je već navedeno, zbog ograničenosti prostorom, nije moguće navoditi detaljan opis rezultata istraživanja. Kako je kvantitativna analiza dio preliminarog istraživanja, u tablici su navedeni samo međuodnosi izvornih domena u svrhu uvida u modulacije realizacije informativno-persuazivne funkcije te kako bi se rezultati mogli usporediti za sve političarke i političare koji su obuhvaćeni istraživanjem.

²⁴⁷ Rasprava uključuje okvire, prema ranije navedenom kriteriju Charteris-Blacka (2014).

²⁴⁸ Važno je jeoš jedanput istaknuti kako ovakve analize trebaju biti kvalitativne. Stoga kvantitativna ima samo ulogu potporna interpretacije i nije nužno navoditi sve statističke karakteristike jedinica analize. Ovdje se postoci navode u svrhu uvida u osobitost korpusa te platforme mogućnosti usporedbe. Ako je primjerice identificirano pet semantičkih okvira kretanje prema gore, može se dogoditi da su svih okviri upotrijebljeni u svrhu pozitivne evaluacije i implicitnog iskazivanja vrijednosnog stava, stoga će u navođenju rezultata stajati 100% kod „POZITIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE“ i 100% kod „IMPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU“. Jednako tako uglavnom je riječ o manjem zborju pojava okvira, u prosjeku ne više od pet.

Tablica broj 15: JG – Semantički okviri (izvorne domene) u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

SEMANTIČKI OKVIRI (N = 76)	ILOKUCIJA	POZITIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE	NEGATIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE	IMPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU	EKSPlicitNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU
FIZIČKI ENTITET (N = 19%)		20%	80%	60%	40%
BOLEST (N = 4%)		10%	90%	80%	20%
DIO TIJELA (N = 5%)		50%	50%	100%	-
GLEDANJE (N = 5%)		50%	50%	100%	-
KRETANJE PUTOM (N = 21%)		20%	80%	90%	10%
LOKACIJA (N = 7%)		40%	60%	80%	20%
OMEĐENO PODRUČJE, SPREMNIK (N = 4%)		100%	40%	80%	20%
OSOBA (N = 23%)		60%	40%	60%	40%
RAST (N = 4%)		100%	.	100%	.
RAT / SUKOB (N = 4%)		50%	50%	100%	-
VREMENSKA POJAVA, PRIRODNA KATASTROFA (N = 4%)			100%	100%	

Joachim Gauck informacije i argumente o recentnoj društveno političkoj situaciji interpretira i nudi javnosti interpretaciju kroz semantičke okvire, odnosno izvorne domene u tablici. Pritom su dominante ciljne domene društveni problem, država, društvo, nacija, političar, politika, rat. Ontološki utemeljene društveno-političke metafore učinkovito su sredstvo realizacije modulacija intencije informativno-persuazivne jezične funkcije. Ljudi imaju određene vrijednosti, načine života, prolaze kroz iskustva bolesti, snažni su ili slabi. Sve te osobine, stavovi, vrijednosti, aktivnosti i dr. mogu izazvati pozitivne ili negativne asocijacije u svakom čovjeku jer su sastavni dio svakodnevnog života. Ontološki utemeljene metafore su nastale temeljem reifikacije i personifikacije (Charteris-Black, 2005; 2014). Personifikacijom političkih tema preslikavaju se pozitivni ili negativni aspekti ljudskog života na društvene i političke teme. Na taj način političar svjesno ili nesvjesno, odnosno izravno ili neizravno, određuje vrijednost nečega i/ili nekoga, a onda procjenu ili uvjerenje prenosi recipijentu (Borčić, 2012, str. 108). Osoba kao izvorna domena, odnosno semantički okvir iz kojeg se preslikavaju sheme pojedinih znanja o nekom semantičko-leksičkom polju. Ta izvorna domena u analiziranim izjavama Joachima Gaucka upućuje na konceptualne metafore DRUŠTVO JE OSOBA, DRŽAVA JE OSOBA te DRUŠTVO JE TIJELO, kao u sljedećim primjerima:

- 106) „Das Herz unserer Gesellschaft hat irgendwie noch nicht völlig verarbeitet was das Hirn schon längst weiss.²⁴⁹“ (JG, Tagesschau, 09.07.2015.)
- 107) „Das muss die Staaten, die dazu ökonomisch und politisch in der Lage sind, aber nicht hindern, ihren Verpflichtungen zu entsprechen. Und dazu stehen wir nun einmal.“²⁵⁰ (JG, ZDF – Sommerinterview, 12.07.2015.)
- 108) „Das Herz unserer Gesellschaft hat noch nicht verarbeitet, was das Hirn doch längst weiß. Deshalb sind wir Suchende und Lernende in diesem Prozess. [...] Es wird vielmehr selbstverständlich sein, dass der oder die Deutsche auch schwarz, auch muslimisch oder asiatisch sein kann²⁵¹.“ (JG, Tagesschau, 09.07.2015.)

Onotološke metafore zasnivaju se, osim na personifikaciji, i na reifikaciji. Iskustva s konkretnim fizičkim predmetima, a osobito tijelom, stvaraju podlogu za tvorbu ontoloških metafora. Reifikacija je stoga česta kako u političkom, tako i u svakodnevnom diskursu. „Izazov“ reifikacijom u predožbi postaje predmet koji je moguće staviti u omeđen prostor te njime upravljati, „rješenja“ je moguće vidjeti i/ili pronaći, „rasprave“ i „debate“ mogu biti otvorene, kao u primjerima u ovom tekstu pa time prejudiciraju sliku otvorena prostora, slobodu, slobodno djelovanje. Te su debate i rasprave u svrhu iznalaženja rješenja, stoga se u svijest građana prenosi slika tereta. Posljedično je tijekom razvoja rasprava i debata važan. U analiziranom su korpusu identificirane sljedeće konceptualne metafore: DJELOVANJE JE SPREMNIK; DJELOVANJE JE FIZČKI ENTITET; POLITIKA JE OBJEKT/ FIZČKI ENTITET; PRILIKA JE OBJEKT / FIZČKI ENTITET; KOMUNICIRANJE JE VIĐENJE.

- 109) „Genauso klar ist, nur mit offenen Diskussionen und Debatten können wir Lösungen finden, die langfristig Bestand haben und von Mehrheit getragen werden²⁵².“ (JG, Tagesschau, 25.12.2015.)

Kako tema izbjeglica primarno potiče na razmišljanje o budućnosti, o tome u kojem se smjeru kreće društvo i država, razvidno je kako su semantički okviri povezani s kretanjem putom, lokacijom,

²⁴⁹ Srce našeg društva još nije u potpunosti preradilo, ono što mozak već odavno zna.

²⁵⁰ To ne mora spriječiti države koje su to finansijski i politički u poziciji, da odrade svoje obveze. I to je naš stav.

²⁵¹ Srce našeg društva još nije u potpunosti preradilo, ono što mozak već odavno zna. Zbog toga smo oni koji traže i koji uče u ovom procesu. Postat će razumljivo samo po sebi da Nijemac može biti i Crnac i Azijat i Musliman.

²⁵² Jasno je da se rješenja mogu pronaći samo otvorenim raspravama i debatama, koje će se dugoročno događati te u kojima će sudjelovati većina.

stajanjem učestali u političkom diskursu, posebice vodećih političara od kojih se očekuje pronalazak rješenja krize. Konceptualna metafora kretanja, odnosno putovanja²⁵³, LJUBAV JE PUTOVANJE (usp. Lakoff, Johnson, 2011) jedna je od prvih na temelju koje Lakoff i Johnson razvijaju tradicionalnu teoriju konceptualnih metafora. Tijekom vremena, Lakoff proširuje shvaćanje konceptualne metafore LJUBAV JE PUTOVANJE, koja time poprima oblik ŽIVOT JE PUTOVANJE (usp. Lakoff i Turner, 1989). U tom se obliku navodi u gotovo svim važnim radovima o konceptualnim metaforama (usp. Lakoff i Johnson, 2011; Lakoff 1987; 1999; 2008; 2009; Charteris-Black, 2005; Kövecses, 2002; 2005; Koller i Semino, 2009; Evans i Green, 2006; Ahrens, 2009 i drugi, preneseno prema Borčić, 2012). U političkom je diskursu modulacija te metafore BAVLJENJE POLITIKOM JE PUTOVANJE i/ili BAVLJENJE POLITIKOM JE KRETANJE.

U analiziranom korpusu izjava Joachima Gaucka izvorne domene kretanja, kretanja putom, lokacija prizivaju sljedeće konceptualne metafore: DJELOVANJE JE KRETANJE; TEŠKOĆA JE ZAPREKA KRETANJU, kao u (110), PROCES JE KRETANJE i DJELOVANJE JE KRETANJE kao u (111) i (112).

- 110) „Wir standen und stehen vor einer besonders grossen Herausforderung, wo die Behörden an ihre Grenzen kamen, haben sie liebe Mitbürgerinnen und Mitbürger die Menschen sie willkommen heissen. Spontan und wie selbstverständlich.“²⁵⁴ (JG, Tagesschau, 25.12.2015.)
- 111) „Aber wir leben nicht in einem solchen Deutschland, sondern wir leben in einem Deutschland, was nicht nur zuschauen will, wenn Mordgesellen und wirkliche Verbrecher ihre eigenen Landsleute vom Leben zum Tode befördern.“²⁵⁵ (JG, ARD, Beckmann-interview, 20.03.2014.)
- 112) „Aber etwas anderes existiert auch und das sind unsere Emotionen. Das Wir-Gefühl und das Selbstverständnis der Deutschen haben mit dieser Entwicklung noch nicht Schritt gehalten, jedenfalls nicht überall“²⁵⁶. (JG, Tagesschau, 09.07.2015.)

²⁵³ Teorija osnova o konceptualnim metaforama u ovom potpoglavlju dijelom je preuzeta iz Borčić, 2012.

²⁵⁴ Stajali smo i stojimo pred velikim izazovom kada su službe dosegle svoje granice, tada ste vi, drage sugrađanke i sugrađani im pružili dobrodošlicu. Spontano kao da je razumljivo samo po sebi.

²⁵⁵ Ali, mi ne živimo u takvoj Njemačkoj, nego živimo u Njemačkoj koja ne želi samo gledati, kako ubojice i stvarni zločinci svoj narod guraju od života ka smrti.

²⁵⁶ Ali, nešto drugo postoji, a to su naše emocije. *Mi*-osjećaj i samospoznaja Nijemaca još uvijek ne uspijevaju držati korak s tim razvojem, u svakom slučaju, ne posvuda.

U pozadini metafora kretanja nalazi se predodžbena shema POČETAK – SMJER - CILJ. Kognitivne predodžbe s iskustvenim temeljem kao što su metafore kretanja osnova su za evaluaciju raznih kako političkih, tako i gospodarskih te društvenih tema (Charteris-Black, 2004, str. 94). Uporaba konceptualnih i lingvističkih metafora u sinergiji s argumentacijskim strategijama kao što su govornička perspektiva, afirmativno ili kritičko evaluiranje, implicitno ili eksplicitno iznošenje vrijednosnog suda utječe na način interpretacije teme u govornika.

Uporaba konceptualnih, odnosno jezičnih metafora i okvira u analizi se promatra u sinergiji s uporabom argumentacijskih strategija. Primjer sinergijskom učinka *ja-* i *mi-* govorničke perspektive i konceptualne metafore vidljiv je u (113). U političkim izjava identificiran je međudnos metafora personifikacije i uporabe *ja-* i/ili *mi-* govorničke perspektive, kao u (113).

- 113) “Ich glaube, dass es böse Menschen sind, die Kriege suchen. Und ich bin total glücklich, dass ich in einem Land lebe, wo kein einziger Abgeordnete Krieg sucht, wo keiner unser militärischer Führer Krieg sucht, und wo kein Regierungsmitglied Krieg sucht. Das war in Deutschland oftmals anders. Aber wir leben nicht in einem solchen Deutschland, sondern wir leben in einem Deutschland, was nicht nur zuschauen will, wenn Mordgesellen und wirkliche Verbrecher ihre eigenen Landsleute vom Leben zum Tode befördern²⁵⁷.“ (JG, ARD, Beckmann-interview, 20.03.2014.)

Govornička perspektiva pritom omogućuje transfer percepcije s koncepta autoriteta na koncept zajedništva. Na taj je način kreirana slika političara koji je snažan, ima svoj stav, no nije istodobno usmjeren samo na sebe, nego osjeća zajedništvo sa svojim narodom (usp. Pennebaker, 2009, Westen, 2007, Fahnstock and Secor, 2004).

Joachim Gauck semantičke okvire i konceptualne metafore u analiziranim izjavama koristi kako bi posredovao sliku naroda koji se nalazi na prekretnici, svjestan zapreke u kretanju. No, nakon što uspješno savlada tu zapreku, nastavlja put. Metafore KRETANJA/PUTOVANJA sugeriraju

²⁵⁷ Smatram da su zli ljudi oni koji traže rat. A ja sam totalno sretan da živim u zemlji u kojoj niti jedan zastupnik ne zaziva rat, u zemlji u kojoj niti jedan vojni vođa ne zaziva rat, niti jedan član Vlade. U Njemačkoj je to često bilo drugačije. Ali, mi ne živimo u takvoj Njemačkoj, nego živimo u Njemačkoj koja ne želi samo gledati, kako ubojice i stvarni zločinci svoj narod guraju od života ka smrti.

recipijentima kako su političari svjesni kamo stranka, država ili oni sami odista žele doći. Recipijenti su ujedno i svjesni da je na tom putu katkad nužno ovladati strpljenjem te premostiti prepreke koje se nađu na putu. Prepreke mogu upozoriti na ono što političar vidi kao problem. Charteris-Black (2005, str. 206) smatra da ukazivanje na prepreke na putu pokazuje odlučnost i spremnost političara da provede određenu odluku. Tako političar(ka) može pridobiti veće povjerenje glasača. Sukladno svojim ustavnim ovlastima, Gauck uglavnom usmjerava percepciju „u odnosu na“ njemačku državu i njemački narod iako implicitno poziva i druge da se uključe i preuzmu odgovornosti koje im pripadaju. Govoreći o poteškoćama, Gauck transponira interpretaciju u odnosu na vrijednosni sustav, no usmjerava i potiče javnost na prihvatanje situacije u kojoj se nalaze. U teorijskom je dijelu navedeno kako su upravo semantički okviri zbog svog evaluacijskog (vrijednosnog) potencijala ključni za politički diskurs. Informativno-persuazivna funkcija je stoga u izravnom međuodnosu s načinom uokviravanja. Provedena analiza pokazuje kako Joachim Gauck uporabom konceptualnih metafora realizira sljedeće modulacije intencija (diskursne strategije):

- Informiranje u svrhu prodobivanja javnosti za svoj stav;
- Informiranje u svrhu pridobivanja potpore za svoje aktivnosti;
- Pozitivno vrednovanje *nas*;
- Isticanje prednosti osobe / stranke / političke odluke i dr.;
- Negativno vrednovanje *njih* (zemalja koje ne preuzimaju odgovornost, stanovnika Njemačke koji čine razorne aktivnosti usmjerene prema izbjeglicama i migrantima).

Kao i kod izjava Angele Merkel, analiza pokazuje kako niti Joachim Gauck ne pokazuje sklonost eksplicitnom kritiziranju drugih dionika tuzemnog i/ili inozemnog života. Eksplicitno kritiza neprimjereno ponašanje nekolicine građana, kao u (114), što je ponovno sukladno njegovim ustavnim ovlastima.

114) „Eines ist aber klar. Gewalt und Hass sind kein legitimes Mittel der Auseinandersetzung. Und Brandstiftung und Angriffe auf wehrlosen Menschen verdienen unsere Verachtung und verdienen Bestrafung²⁵⁸.“ (JG, Tagesschau, 25.12.2015.)

²⁵⁸ Jedno je jasno. Sila i mržnja nisu legitimno sredstvo rasprave. I podmetanje požara i napadi na ljude koji se ne mogu braniti zaslužuju naš prezir i zaslužuju kaznu.

Na taj način kao i Angela Merkel kvalitativno opisuje njemačko društvo kao vrijedno i pravedno te spremno osuditi one pojedince koji se pronašaju suprotno navedeno te koji svojim ponašanjem ugrožavaju druge.

Kolinda Grabar Kitarović

Razne političke odluke ili aktivnosti, čak i prosudbe moguće je lakše racionalizirati ako ih konceptualiziramo pomoću metaforičkog putovanja prema društveno važnom cilju. Političari ih često koriste kad govore o planovima za budućnost ili o nekim općim temama (Semino, 2008: 81). Društveno motivirano kretanje na put te zajednički nacionalni ili stranački cilj postaje tako pozadina govorenja o boljoj budućnosti. Sudjelovanje i pobjeda na predsjedničkim izborima iz perspektive političara pozitivno je evaluiran cilj, kako za stranku, tako i državu.

U analiziranim političkim izjava Kolinde Grabar Kitarović dominiraju sljedeći semantički okviri²⁵⁹ koji posljedično upućuju na konceptualne metafore temeljene na nastavno navedenim izvornim i/ili ciljnim domenama: fizički entitet, dio tijela, država, događaj, društveni problem, komuniciranje, nacija, politika, situacija, stanje, susjed, vlada, vladanje, vrijeme, vremenske prilike, kretanje putom, omeđeno područje/spremnik, osoba, put/putovanje.

U tablici broj 16 prikazan je evaluacijski potencijal uporabe semantičkih okvira koji služe kao izvorna domena u tvorbi konceptualnih metafora u korpusu. Kao i kod njemačkih političara, evaluacijski se potencijal identificirao kroz istraživanje temeljem analize argumentacijski-informativnog potencijala izjave u kojoj je identificirana lingvistička metafora. U tablici se prikazuje međuodnos pojavnosti u postotku²⁶⁰.

²⁵⁹ Rasprava uključuje okvire, prema ranije navedenom kriteriju Charteris-Blacka (2014).

²⁶⁰ Važno je još jedanput istaknuti kako ovakve analize trebaju biti kvalitativne. Stoga kvantitativna ima samo ulogu potporna interpretacije i nije nužno navoditi sve statističke karakteristike jedinica analize. Ovdje se postoci navode u svrhu uvida u osobitost korpusa te platforme mogućnosti uposredbe. Ako je, primjerice, identificirano pet semantičkih okvira kretanje prema gore, može se dogoditi da su svih okviri upotrijebljeni u svrhu pozitivne evaluacije i implicitnog iskazivanja vrijednosnog stava, stoga će u navođenju rezultata stajati 100% kod „POZITIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE“ i 100% kod „IMPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU“. Jednako tako uglavnom je riječ o manjem zborju pojava okvira, u prosjeku ne više od pet.

Tablica broj 16: KGK – Semantički okviri (izvorne domene) u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

SEMANTIČKI OKVIRI (N = 68)	ILOKUCIJA	POZITIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE	NEGATIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE	IMPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU	EKSPPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU
FIZIČKI ENTITET (N = 25%)		10%	90%	90%	10%
DIO TIJELA (N = 4%)		100%	-	100%	-
KRETANJE PUTOM (N = 21%)		40%	60%	90%	10%
KOMUNICIRANJE (N = 4%)		-	100%	100%	-
DJELOVANJE (n=35)		50%	50%	50%	50%
OMEĐENO PODRUČJE, SPREMNIK (N = 8%)		20%	80%	100%	-
OSOBA (N =23%)		20%	80%	80%	20%
VREMENSKA POJAVA , PRIRODNA KATASTROFA (N = 4%)			100%	100%	

Kolinda Grabar Kitarović intepretira društveno političke teme, odnosno sljedeće ciljne domene: društveni problem, stanje, situacija, vladanje, država, društvo, društveni problem, nacija, vlada, politika. „Ontološki utemeljene društveno-političke metafore realizirane su kroz personifikaciju i reifikaciju. Konceptualne metafore oblikuju teme određenog društva, a ujedno i utječu na društvenu stvarnost naglašavanjem određenih dijelova neke teme ili pristupa temi. One na određeni način stavljaju znak jednakosti između dvije teme, dva koncepta. Na taj je način moguće istaknuti dio ciljne domene na koju se želi usmjeriti pažnja recipijenta. Metafora kretanja poveznica je između više ili manje apstraktne teme te čovjekova iskustva kretanja. Njezinom upotrebom političari mogu usmjeriti pažnju recipijenta na sadržajni dio neke teme, sukladno vlastitoj intenciji. Personifikacijom političkih tema aspekti iskustva na društvene i političke teme. Tako političar evaluira vrijednost nečega i/ili nekoga, te transponira svoju interpretaciju javnosti“ (Borčić, 2012, str. 108). Osoba kao izvorna domena, odnosno semantički okvir u analiziranom korpusu Grabar Kitarović dominantno koristi kako bi uputila implicitnu kritiku, ponajprije tadašnjoj Vladi, no i općenito u odnosu na situaciju u kojoj se trenutno nalazi Europa uslijed izbjegličke i migrantske krize. Ta izvorna domena u analiziranim izjavama upućuje na konceptualne metafore DRŽAVA JE OSOBA kao u (115, 116) te DRUŠTVO JE TIJELO, kao u (117), VLADA JE OSOBA, INSTITUCIJA JE OSOBA kao u (118, 119).

- 115) „Razgovarali smo konstruktivno i prijateljski jer dvije države jesu prijateljske i odnosi se moraju nastaviti u tom pravcu bez obzira na razlike koje ostaju i dalje.“ (KGK, Dnevnik, 30.08.2015.)
- 116) “Ako treba lupiti šakom po stolu i u Bruxellesu i reći izvolite pomoći Hrvatskoj u svemu ovome, izvolite nam pomoći prije svega osigurati granice, a drugo da se dogovorimo kakve ćemo poruke u konačnici poslati.” (KGK, Dnevnik, 29.09.2015.)
- 117) „Mi isto tako moramo biti realni i priznati da je sustav pokleknuo već unutar nekoliko sati i dogodilo se ono na što sam neprestance upozoravala.“ (KGK, Dnevnik, 09.10.2015.)
- 118) „Činjenica je da sam već ranije tražila sazivanje sjednice VNS-a i činjenica je da ni ja niti javnost ne znamo ništa o pripremama koje je navodno provela Vlada.“ (KGK, Dnevnik, 17.09.2015.)
- 119) „Pa znate isto tako, cijelo ovo vrijeme, Mađarska se difamira, pa pomalo i demonizira. A sve izbjeglice, odnosno migranti, oprostite, doista je pravi izraz migranti, ušli su u Hrvatsku, znači oko 156.000, gotovo 150.000 je već izašlo iz Hrvatske.“ (KGK, RTL Direkt, 11.10.2015.)

Kod ontoloških metafora temeljenih na reifikaciji, događaji, aktivnosti i emocije postaju zaokruženi entiteti ili fizičke stvari. U našem poimanju do toga dolazi konkretizacijom apstraktnoga. Lakoff i Johnson kao ontološke metafore navode primjerice metafore INFLACIJA JE ENTITET ili DUŠA JE LOMLJIV OBJEKT (usp. Lakoff, Johnson, 1980/2011, prema Borčić, 2012, str. 39). U analiziranom su korpusu identificirane sljedeće konceptualne metafore: KOMUNICIRANJE JE SPREMNIK, KONTROLA JE OMEĐENO PODRUČJE, VRIJEME JE ENTITET, PRILIKA JE OBJEKT / FIZČKI ENTITET. Kroz metafore reifikacije realizira se modulacija informativno-persuazivne funkcije vrednovanjem situacije na način da se dominantno negativno evaluira stanje i situacija u zemlji do koje je uglavno doveo neučinkovit rad Vlade te kroz pozitivno evaluranje njezine politike i očekivanja. Simptomatična uporaba metafore reifikacije vidljiva je u primjerima (120-122).

- 120) “Nijedna od naših zemalja ne želi postati glavno odredište za migrante jer mi već imamo previše svojih problema. Izlazimo iz recesije i pokušavamo kreirati bolji život za naše građane. Što mi možemo napraviti, gdje mi možemo pomoći - to su obrana, diplomacija, donorska pomoć, u čemu sudjelujemo u skladu sa svojim mogućnostima” (KGK, Dnevnik, 01.10.2015.)
- 121) „Da, izgubili smo dragocjeno vrijeme.“ (KGK, Dnevnik, 17.09.2015.)

- 122) „Građani su siti sukobljavanja nas političara. I jednostavno trebam i želim i hoću iznaći načine kako nadići taj nedostatak s Vladom. [...] I u...međuvremenu, tražiti rješenja.“ (KGK, Javna stvar, 08.05.2015.)

Sukladno navedenom, u analiziranom korpusu su u najvećem broju prisutne metafore personifikacije, reifikacije i kretanja. Metafore kretanja pojačavaju persuazivnost jer konceptualiziraju neku političku aktivnost tako da o njoj govore kao o putovanju s pozitivno evaluiranim odredištem (Koller i Semino, 2009, str. 12). U političkom diskursu prostorne metafore predstavljaju dominantan način konceptualizacije političkih te drugih institucija i organizacija. Povijest i vrijeme predstavljaju linearne putove, budućnost je ispred emitenta i recipijenta. Bavljenje politikom predstavlja način dolaska na cilj iz čega proizlazi da politika predstavlja put (Chilton, 1996, str. 336-369, prema Borčić, 2012). Prema Charteris-Blacku (2005, str. 76) te metafore evociraju strpljenje, ustrajnost, ali i oprez pred odlukama i kratkotrajnim uspjesima. U analiziranom korpusu izjava Kolinde Grabar Kitarović izvorne domene kretanja, kretanja putom, lokacija prizivaju sljedeće konceptualne metafore: DJELOVANJE JE KRETANJE; TEŠKOĆA JE ZAPREKA KRETANJU, LAKOĆA DJELOVANJA JE LAKOĆA KRETANJA, PROCES JE KRETANJE, NAČIN JE PUT, SVRHOVITO DJELOVANJE JE CILJNO USMJERENO KRETANJE, VLADANJE JE UPRAVLJANJE VOZILOM. Simptomatična uporaba konceptualnih metafora kretanja / putovanja prikazana je kroz primjere (123-126).

- 123) „Gospođa Merkel, koja je pozivala, izbjeglice da dođu u Njemačku, danas, odnosno, ovih dana, povukla je ručnu kočnicu i rekla je da Njemačka ne može primiti sve te ekonomske migrante koji dolaze. Gospođa Merkel je to učinila, a da nije svjesna zapravo da je u vožnji, u kojoj se iza skupilo toliko automobila, povukavši ručnu kočnicu, zapravo napravila kaos na cesti. I taj kaos sada treba riješiti.“ (KGK, Dnevnik Nove TV, 21.09.2015.)

- 124) „Razgovarali smo konstruktivno i prijateljski jer dvije države jesu prijateljske i odnosi se moraju nastaviti u tom pravcu bez obzira na razlike koje ostaju i dalje.“ (KGK, Dnevnik, 30.08.2015.)

- 125) „Izlazimo iz recesije i pokušavamo kreirati bolji život za naše građane.“ (KGK, Dnevnik, 01.10.2015.)

- 126) „[...] Ovakve situacije kada vam je granica de facto otvorena i kada objavite u medijima da niste u stanju kontrolirati vlastitu granicu, oni pozivaju svakakve elemente da nam ulaze u zemlju.“ (KGK, Dnevnik, 08.10.2015.)

U pozadini metafora kretanja nalazi se predodžbena shema POČETAK-SMJER-CILJ. Kada je perspektiva na temu usmjerena pozitivno, javnosti se prenosi afirmativno gledanje na situaciju i prvenstveno usmjeravanje na rješenje. U analiziranim je izjavama primarno percepcija usmjerena na problem (nedostatak suradnje s Vladom) kroz koji Grabar Kitarović afirmira svoju politiku i svoje stavove. U sinergiji s ostalim argumentacijskim strategijama kao što su govornička perspektiva, afirmativno ili kritičko evaluiranje, implicitno ili eksplicitno iznošenje vrijednosnog suda ta interpretacija dobiva dodatno na značaju te je kao svojevrsan interpretativno-argumentacijski okvir posredovana javnosti. Može se zaključiti kako se informativno-persuazivna funkcija kroz uporabu konceptualnih metafora realizira kroz sljedeće modulacije intencija:

- Informiranje u svrhu prodobivanja javnosti za svoj stav;
- Kritiziranje „njih“ (Vlada, rad pojedinih ministara);
- Isticanje prednosti osobe / stranke / političke odluke i dr. (vlastitih perspektiva u odnosu na način rješavanja krize);

Analiza načina uokvirivanja političkih poruka pokazuje kako Grabar Kitarović sukladno svojim ustavnim ovlastima izravno upozorava na društvene probleme, posebice na političkoj razini, poput nemogućnosti ostvarivanja suradnje s Vladom. Kritiku usmjerenu na inozemne dionike uglavnom iznosi implicitno, ne stavljajući pritom fokus na njihov propust, nego na potrebitost Hrvatske (kao osobe) u recentnoj društveno-političkoj situaciji. Hrvatska se pritom karakterizira kao osoba koja ima humano lice, no odgovorna je za mir i sigurnost svojih građana.

Zoran Milanović

Kognitivno-semantička analiza uporabe semantičkih okvira te konceptualnih metafora koje oni prizivaju u izjavama Zorana Milanovića upozorava na njegovu usmjerenost na kritiku, posebice tuzemnih političkih dionika, tadašnjih predstavnika opozicije. To je očekivano, stoga što je analizirano razdoblje ujedno i predizborno razdoblje u kojem se Zoran Milanović kandidira za još jedan premijerski mandat. Kako je izbjeglička i migrantska kriza osjetljivo društveno-političko pitanje, ta je tema platforma za naglašavanje snage i autoriteta vođe, osobe s najvišim ovlastima za provođenje aktivnosti i planiranje politike. Kao i ostali analizirani političari, Milanović informacije i argumente uokviruje kroz izvorne domene koje su sastavni dio svakodnevnog života javnosti. Realizacija informativno-persuazivne funkcije analizira se u međudnosu s argumentacijskim strategijama kao što su govornička perspektiva, kvalifikacija „nas“ i „njih“, isticanje afirmativnog i/ili kritičkog stava koji

političari iznose implicitno ili eksplicitno. U hrvatskom je javnom prostoru diskurs Zorana Milanovića percipiran kao direktan, kritički usmjeren te na semantičkoj razini neuobičajen, slikovit i emotivan. Sukladno tome, određene izvorne domene kao što je izvorna domena ŽIVOTINJA kroz koju se transponira evaluacija na ciljnu domenu države primjer su izvorne domene koje smo identificirali samo u njegovim izjavama.

U analiziranim izjavama identificirane su ciljne domene te posljedično konceptualne metafore na koje upućuju sljedeći okviri: omeđeno područje, osoba, fizički entitet, djelovanje, tjelesno funkcioniranje, gledanje, kretanje putom, tekućina, životinja. Kroz navedene ciljne domene Milanović interpretira svoju percepciju države, stanja u zemlji, načina rada Vlade i ostalih političkih dionika, s posebnim naglaskom na oporbu, ponašanje susjednih država. U tablici broj 17 prikazan je evaluacijski potencijal uporabe izvornih domena u korpusu koji se odnosi na ukupan argumentacijski-informativan potencijal analizirane izjave u cjelini.

Tablica broj 17: ZM – Semantički okviri (izvorne domene) u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)

SEMANTIČKI OKVIRI (N=82)	ILOKUCIJA	POZITIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE	NEGATIVNA EVALUACIJA CILJNE DOMENE	IMPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU	EKSPPLICITNO IZNOŠENJE STAVA U ODNOSU NA TEMU
DJELOVANJE (N=2%)		20%	80%	20%	80%
FIZIČKI ENTITET ²⁶¹ (N=13%)		10%	90%	10%	90%
GLEDANJE (N=4%)		20%	80%	20%	80%
KRETANJE PUTOM (N=17 %)		20%	80%	50%	50%
OMEĐENO PODRUČJE / SPREMNIK (N 13%)		20%	80%	20%	80%
OSOBA (N=37 %)		10%	90%	40%	60%
RAT/SUKOB (N = 2 %)		-	100%	100%	-
TEKUĆINA (N=4%)		-	100%	50%	50%
TJELESNO FUNKCIONIRANJE, BOL (N=4%)		-	100%	50%	50%
VIDJETI, GLEDANJE (N=4%)		50%	50%	50%	50%
ŽIVOTINJA (N=4%)		-	100%	50%	50%

U diskursu semantički okviri u sinergiji s argumentacijskim strategijama ukazuju na kognitivno utemeljeno urječavanje kroz koje Milanović potvrđuje vjerodostojnost i važnost premijerske uloge u svrhu zaštite nacionalnih interesa. On dominatno kritizira inozemne i tuzemne dionike.

U diskursu je dominantna uporaba personifikacije kroz domenu osobe i kroz domenu životinja. Kroz personifikaciju, kritički govoreći, Milanović upućuje na propuste u ponašanju tuzemnih i inozemnih aktera. Na taj im način prenosi odgovornost za razvoj krize, ali i političke situacije unutar granica zemlje. Ciljne domene upućuju na sljedeće metafore personifikacije: DRŽAVA JE OSOBA, STRANKA JE OSOBA, BLIZE DRŽAVE SU SUSJEDI, NACIJA JE TIJELO, POLITIČKA STRANKA JE OSOBA, DRŽAVA/NACIJA JE ŽIVOTINJA, KOMUNIKACIJSKA SITUACIJA JE OSOBA. Simptomatična uporaba metafora personifikacije prikazana je kroz primjere 127-132.

²⁶¹ Naveden je međuodnos svih ovdje navedenih okvira u identificiranom korousu. Kako bi rezultati bili usporedivi s drugim diskursima, podaci se navode u postotcima.

- 127) „To je tema koja je toliko bolna i toliko naporna, više nego opasna, rekao bih.“ (ZM, Dnevnik, 01.09.2015.)
- 128) “Brigo moja pređi na drugoga. Dakle, Hrvatska je ta koja je navodno prema njima dovoljno naivna i blentava da tako nešto radi. To neće tako funkcionirati, to im unaprijed kažem.” (ZM, Dnevnik, 18.09.2015.)
- 129) “Orao ne lovi muhe. Mi smo orao.” (ZM, Dnevnik, 18.09.2015.)
- 130) “Dakle, Srbiju ne prozivam, ali mogu im poručiti malo da snize ton i što bi se reklo malo u onom vicu, šaraj malo brate. Šaraj malo. Dakle, šalji malo to gore i u Mađarsku i u Rumunjsku, šalji u Hrvtsku, mi ćemo malo na sve strane pa ćemo sutra opet malo u Bruxelles, ali tamo neće biti Vučića i ekipe, razgovarati o tome kako da stvar riješimo na izvoru. A to su Turska i Grčka.” (ZM, Dnevnik, 22.09.2015.)
- 131) „Njihov premijer je prije 2 dana rekao da će vidjeti šta može da učini. Nije napravio ništa. Imamo opoziciju i HDZ koji poziva na kontrolu granica pa onda i na bedem ljubavi i lanca probijanca na hrvatskoj granci....ali ja ne mogu i neću dopustiti da se od nas rade bedaci i da se svi, ama baš svi šalju prema Hrvatskoj. Da srbijanska Vlada napravi ovo što tražimo od njih, a to je tako malo pobogu. To je tako malo. Pa daj objasni svojim građanima zašto to ne želiš napraviti. Jel trebaš šator, jel trebaš autobuse, dat ćemo.“ (ZM, Dnevnik, 24.09.2015.)
- 132) “Vi pothranjujete najniže emocije. Neki dan predsjednik vase stranke kaže, citiram: “dok se cijela Europa bavila Grčkom, Hrvatska je bila u mišjoj rupi i nije ju nitko spominjao.” Ja već 4 dana pokušavam s timom suradnika, ne gas se svijetla, rekonstruirati logiku i ratio te izjave. (ZM, Dnevnik, 16.09.2015.)

Razvidno je kako je semantički okvir personifikacije čest u političkom diskursu jer omogućava političarima izravan prijenos poznatih asocijacija na temu, što je u analiziranim izjavama prije svega uporabljeno kao kritika. Pritom se tematski izmjenjuju koncepti usmjeravanja na problem i ponuda rješenja, no rješenje se nudi uz perspektivizaciju odlučnosti i spremnosti na pomoć, kao u zadnje navedenom primjeru. Na taj se način onkraj svjesnog rasuđivanja upućuje na intenciju informativno-persuazivne funkcije izgradnje vlastite vjerodostojnosti kroz negativnu kvalifikaciju svih pretpostavljenih političkih neistomišljenika i njihovih aktivnosti.

Milanović metafore reifikacije također koristi kao kognitivno sredstvo za posredovanje vjerodostojnosti kroz kritiku. Namjera kritike je prije svega zaštita nacionalnih interesa. Identificirani

semantički okviri upućuju na sljedeće metafore reifikacije: KOMUNICIRANJE JE SPREMNIK, KONTROLA JE OMEĐENO PODRUČJE, DRUŠTVENA SITUACIJA JE OBJEKT / FIZČKI ENTITET, KRIZA JE TEKUĆINA. Te su metafore prikazane kroz primjere 133-136.

- 133) „[...] mi smo dobro organizirana država, ali moramo biti na oprezu i nastaviti živjeti normalno jer je ovo pokušaj da se razbije naš način života.“ (ZM, Dnevnik, 12.08.2015.)
- 134) “Postoje granice naprosto našeg kapaciteta. Dakle, nakon toga ne znam, ukoliko se taj broj poveća, hoćemo li moći sve ljude evidentirati. To ne mogu jamčiti. Moramo voditi računa prije svega o hrvatskim interesima.” (ZM, Dnevnik, 17.09.2015.)
- 135) “Jel može ponuda biti jasnija, dobronamjernija i preciznija? A to nećeš, imaš motive. Jer si s nekim u tali, imaš, razgovaraš s Budimpeštom, tajno se sastaješ s Karamarkom u Zagrebu, dakle, to je sve ekipica.” (ZM, Dnevnik, 25.09.2015.)
- 136) „Dakle, sirijska kriza koja se prelijeva na Hrvatsku kao zemlju tranzita, reforma europske unije, koja je, moje stajalište je također da unija koja cijelo vrijeme raste i koja stalno ima nove ovlasti nije rješenje i nije put. Možda neke teme iz obrambene suradnje koja je bila plodna i kvalitetna i to je to.“ (ZM, Dnevnik, 01.10.2015.)

Sljedeći dominantan semantički okvir jest okvir kretanja putom, prostorni odnos. Metaforu kretanja/putovanja Milanović koristi kako bi jednim dijelom naglasio spremnost aktivnog sudjelovanja u rješavanju krize te kako bi upozorio na recentne probleme. On govori o poteškoćama i izjavama, pokazujući na krivce. Milanović pritom pozitivno vrednuje „nas“, hrvatski narod i političke istomišljenike. Osobitost njegova diskursa jest dominantno usmjeravanje izravne kritike prema tuzemnim i inozemnim dionicima političkog života, prije svega kroz okvir neodgovornosti. U primjerima 137-139 je prikazana simptomatična uporaba metafore kretanja.

- 137) „Dakle, mi više od tog ne možemo. To neka rješavaju države, to sam rekao i ponovit ću, to sam rekao i na Europskom vijeću, koji su svom politikom propusta, ne kažem namjerno, doveli do ove krize.“ (ZM, Javna stvar, 19.06.2015.)
- 138) „[...] ja ne mogu voditi poslove u Srbiji, ali te ljude bi trebalo organizirano voditi prema sjeveru, a ne da se to pretvori u jednu spontano-ekonomsku aktivnost u kojoj ljudi uđu sa 100 eura u Srbiju, a moraju izaći sa 50 manje.“ (ZM, Intervju za RTS, 25.09.2015.)

139) „Dok ide-ide. Kad ne bude išlo, neće ići. Spremni smo i na C, D, F, Č, Ž, Š; imamo sve varijante otvorene. Mi ćemo zadnji se u toj priči poskliznuti, vjerujte mi. Dakle, promatramo okom sokolovim sve što se događa oko nas.“ (ZM, Dnevnik, 18.10.2015.)

Zaključno se može reći kako uporaba konceptualnih metafora u izjavama javnosti transponira pozitivno evaluiranu sliku premijera koji se, i pod cijenu narušavanja dobrosusjedskih odnosa, bori za nacionalne interese. Jednakom takvom izravnošću kritizira sudionike tuzemne političke javnosti. Ukazujući na nepoštivanje i neispravnost u ponašanju „njih“, Zoran Milanović koristi vrijednosno urjeđavanje lišeno konvencionalnosti i suzdržanosti u iskazivanju vlastitih stavova.

4.5.4. Treća hipoteza

Poveznica neverbalne komunikacije i kognitivne lingvistike analizirana je kroz perspektivu sinergije semantičkih okvira, odnosno konceptualnih metafora koje oni prizivaju i gestikulacije rukama analiziranih političara. Analiza realizacije konceptualnih metafora neverbalnom komunikacijom u političkom diskursu predstavlja svojevrsnu inovativnost u promatranju realizacije informativno persuazivne funkcije političkog diskursa. Neverbalna se komunikacija uglavnom analizira iz regulativne i ekspresivne perspektive. Juričić (2003) navodi kako je uporaba gesti semantički i pragmatički povezana s govorenjem. Geste su segment neverbalne komunikacije koji se događa usporedno s govornom te stoga služe u svrhu naglašavanja ilokucije urjeđenog sadržaja.

Prikaz i rasprava rezultata za prve dvije hipoteze navedena je u potpoglavljima 4.5.2. i 4.5.3. Kako je riječ o opsežnim analizama, rezultati se navode za svakog političara / svaku političarku zasebno. Istraživanje poveznica neverbalne komunikacije i konceptualnih metafora je manje opsežno, a kako rezultati preliminiranog istraživanja ne pokazuju divergencije, rasprava rezultata se navodi za sve političare u okviru istog potpoglavlja²⁶². Geste iz perspektive kognitivne metaforike definiraju se kao pokreti rukom koji prezentiraju ili upozoravaju na izvornu domenu metafore (usp. Bouvet, 2001, Calbris, 1990, McNeil, 1992 i dr.). Izjave iz hrvatskih i njemačkih informativnih emisija (K1) zbog specifičnosti forme prikazivanja upozoravaju na svojevrsan otklon u transponiranju neverbalnog izričaja jer je uglavnom riječ o izjavama kratkog vremenskog trajanja te fokus kamere i produkcije

²⁶² Rezultati za pojedinog političara / pojedinu političarku ne odvajaju se međusobno podnaslovom.

emisije nije na gestikulaciji. Stoga taj korpus ima veće težište u raspravi rezultata. Istraživanju se, naime, pristupilo uz pretpostavku da je gestikulacija u javnim nastupima kontrolirana, što je potvrdilo preliminarno istraživanje, posebice u korpusu izjava iz informativnih emisija.

U teorijskom dijelu rada navedeno je kako je temeljna smjernica Modela sinergijske persuazije u povezanosti tjelesnosti, osjetilnog iskustva i sposobnosti kognicije u odnosu na urječavanje. Ovdje je naglasak na realizaciji predodžbenih shema i konceptualnih metafora gestikulacijom. Te predodžbene sheme i konceptualne metafore pojedinac uči u djetinstvu kroz interakciju s okolinom. Gestikulacija sudjeluje u kreiranju poruke, ali i percepciji poruke. Navedeno je potvrdilo istraživanje provedeno u ovom radu. Uporabom gesti analizirani političari usmjeravaju značenja iskaza te geste služe kao potporanj sadržaju, njima se usmjerava važnost. Neverbalna komunikacija postaje retorički mehanizam kojim se postiže učinak prikazivanja, pojačavanja uvjerenosti u vlastite stavove, odnosno dijelova poruka. Sam izričaj postaje utoliko vjerodostojniji ukoliko je postignuta sinkroničnost izvedbe i interpretacije u procesu kodiranja i dekodiranja političke poruke.

Analiza gestikulacije kao kognitivno uvjetovanog segmenta neverbalne komunikacije²⁶³ obuhvaća međuodnos uloge neverbalnih znakova, odnosno njihova evaluacijska potencijala i konceptualnih metafora na koje oni upućuju. Prva faza istraživanja pokazala je kako analizirani političari gestikulaciju koriste u svrhu podupiranja evaluacijskog potencijala sadržaja izjave. Gestikulacija je u analiziranim izjavama afirmativan i/ili kritički usmjeren komunikacijski potporanj. Vizualne prezentacije konceptualnih metafora time postaju koncepti u službi argumentacije. U istraživanjima se bilježi dominantna gestikulacija uz navođenje njezine uloge. Zbog prostorne ograničenosti u raspravi rezultata navode se i opisuju samo ključni primjeri uporabe, odnosno navode se pojavnice konceptualnih metafora u odnosu na njihovu ilokuciju u sinergiji s verbalnim izričajem. Nakon identifikacije i analize uporabe, neverbalne se komunikacija tumači u odnosu na sljedeće diskursne strategije MSP-a:

- Afirmativna / podržavajuća gestikulacija u svrhu prodobivanja javnosti za svoj stav;
- Afirmativna / podržavajuća gestikulacija u svrhu pridobivanja potpore za svoje aktivnosti;

²⁶³ Neverbalna komunikacija je uopćeno rečeno kognitivno uvjetovana. U ovom je radu naglasak samo na analizi gestikulacije jer se ona smatra izravnom pokazajnom realizacijom konceptualnih metafora.

- Afirmativna / podržavajuća gestikulacija u svrhu pozitivnog vrednovanje *nas*;
- Kritički usmjerena / podržavajuća gestikulacija u svrhu negativnog vrednovanja „njih“;
- Kritički usmjerena / podržavajuća gestikulacija u svrhu kritiziranja osobe / stranke / političke odluke i dr.;

Preliminarna analiza svih izjava obuhvaćenih korpusom pokazala je kako se gestikulacija, odnosno pokreti rukama, mogu povezati sa sljedećim konceptualnim metaforama²⁶⁴: AKTIVNOST JE OGRANIČENO PODRUČJE U PROSTORU, DJELOVANJE JE KRETANJE, KOMUNICIRANJE JE POKAZIVANJE, DOBRO JE GORE, LOŠE JE DOLJE, MIŠLJENJE JE KRETANJE, STANJE JE OBJEKT, POVIŠENJE NA SKALI JE RAST, PROCES JE KRETANJE, TEŠKOĆA JE ZAPREKA KRETANJU.

Uporaba kretanja ruku identificirana je u gotovo jednakom omjeru kod svih analiziranih političara i političarki. Pokreti rukama u okviru istraživanja interpretiraju se metaforom KOMUNICIRANJE JE POKAZIVANJE jer upravo pokazivanjem političar ili političarka dominantno upozoravaju na sadržaj izjave. Jednako se može zaključiti i za metaforu MIŠLJENJE JE KRETANJE. Metafora AKTIVNOST JE OGRANIČENO PODRUČJE U PROSTORU realizira se dlanovima okrenutim prema gore / dolje / okrenutim jedan prema drugom. Gesta nalikuje kao da analizirana osoba omeđuje prostor svojim rukama, odnosno šakama. Pritom su dlanovi okrenuti prema unutra, prema gore, dolje, u smjeru sugovornika ili govornika. Metafora DJELOVANJE JE KRETANJE pokretom je prikazana micanjem ruke u nekom od mogućih smjerova. Ta je gesta kod svih analiziranih političara identificirana kao pokret otvorena dlana i ispruženih prstiju ili je pokret „predvodio“ jedan prst, čime metafora ilokucijski ima snažniji učinak. Metafore DOBRO JE GORE i LOŠE JE DOLJE realiziraju se pokretom (uglavnom) jedne ruke prema gore, odnosno dolje. Kod pokreta prema gore, dlan je ispružen, otvoren prema gore ili ulijevo. Pri pokretu prema dolje, dlan je otvoren u smjeru lijeve strane ili u smjeru kretanja, odnosno prema dolje. Metafore POVIŠENJE NA SKALI JE RAST, PROCES JE KRETANJE pokazane su jednakim pokretima.

Česte metafore u analiziranom diskursu su metafore STANJE JE OBJEKT i TEŠKOĆA JE ZAPREKA KRETANJU. Kroz pokret te se metafore realiziraju na način da osoba zaustavi kretanju rukom u određenom položaju. Položaj ruke pritom može biti kao da drži neki predmet ili kao da omeđuje

²⁶⁴ Kao i u cijelom radu, nazivi metafore se navode sukladno MetaNet.hr.

prostor rukama. Ta je metafora u analiziranim izjavama dominantno korištena u kontekstima objašnjavanja i/ili iznošenja detaljnijih tvrdnji vezanih uz neki stav. Analiza uključuje i dio izjave koji je istovremen s ovdje opisanim pokretima.

Nastavno u tekstu navedeni su međuodnosi pojedinih specifičnih metafora i evaluacijski potencijal, pojediničano za svaku političarku, svakog političara. Pritom nisu navedeni međuodnosi za metafore KOMUNICIRANJE JE POKAZIVANJE, DJELOVANJE JE KRETANJE, PROCES JE KRETANJE jer je analiza pokazala kako se svi pokreti mogu staviti u odnos prema metaforama.

Tablica broj 18: AM – Konceptualne metafore u međuodnosu s evaluacijskim potencijanom geste

KONCEPTUALNA METAFORA	POZITIVNA EVALUACIJA	NEGATIVNA EVALUACIJA
AKTIVNOST JE OGRANIČENO PODRUČJE U PROSTORU	60%	40%
DJELOVANJE JE KRETANJE	60%	40%
DOBRO JE GORE	100%	
LOŠE JE DOLJE		100%
STANJE JE OBJEKT	60%	40%
TEŠKOĆA JE ZAPREKA KRETANJU	60%	40%

Iz tablice broj 18. je razvidno kako Angela Merkel uporabom pokreta ruku primarno naglašava koncepte izjava kojima želi potvrditi svoju vjerodostojnost. Primarna svrha uporabe gestikulacije je pozitivna afirmacija tema. Teme su „aktivnosti“ koje ona kao premijerka potiče vezano uz izbjegličku i migrantsku krizu. Ako se realizacija konceptualnih metafora promatra iz međuodnosa tjelesnosti i sposobnosti rasuđivanja u čovjeka, metafora poput VIŠE JE GORE ili MANJE JE DOLJE ukazuje na značenjske koncepte rasta ili pada te služi kao potporanj ilokuciji. Međuodnos aktiviranja područja u mozgu odgovorna za količinu i visinu (rast, povećanje, dobitak) i verbalna evaluacija vlastita doprinosa nekoj društveno-političkoj temi utječe na percepciju političke poruke. Navedeno ima za učinak aktiviranje pozitivnih asocijacija uz temu. Takve asocijacije implicitno prenose emocije na sadržaj političke izjave.

Sinkronim verbalnim i neverbalnim komuniciranjem interpretacija političara postaje dio sociokulturnog argumentacijsko- interpretativnog okvira. Važno je naglasiti kako se ovdje navode

pretpostavke autorice o povezanosti neverbalne komunikacije i konceptualnih metafora. Razlog tome je nedostatan broj istraživanja na navedenu temu. Štrkalj-Despot (2013, str. 158) ističe kako su riječima izraženi prostorni odnosi derivirani iz specijaliziranih neuronskih krugova, odnosno topografskih mapa vidnog sustava i orijentacijski osjetljivih stanica, što se može smatrati potvrdom povezanosti utjelovljenosti i načina oblika misli, odnosno (ne)svjesnog izbora leksika. Slika broj 1 prikazuje nekoliko simptomatičnih primjera uporabe gestikulacije u diskursu Angele Merkel²⁶⁵.

²⁶⁵ Prostorna ograničenost ne omogućava navođenje slikovne potvrde svake realizirane geste u analiziranim izjavama. Budući da je temeljna svrha ovog doktorskog rada razviti sustav analize javnih nastupa pod nazivom Model sinergijske persuazije te samo pokazati mogućnost primjerne tog modela, smatramo kako je u tu svrhu dovoljno pokazati neke od primjera uporabe. Ovakav pristup temi neverbalne komunikacije je u hrvatskom znanstvenom prostoru inovativan te kao takav primarno služi ka poticaj budućim radovima i istraživanjima pojedinih segmenata javnih nastupa u političkom i drugom javnom diskursu.

Slika broj 1: AM- Primjer uporabe geste

Izvor: <https://daserste.ndr.de/annewill/>

Za razliku od njemačke premijerke, analiza gestikulacije njemačkog predsjednika pokazuje kako je ona dominantnija uz upozoravanje na problem, na nemogućnost rješavanja pojedinog problema te posljedično na svojevrsnu implicitnu kritiku. Simultana uporaba pokazajne i lingvističke metafore ima za učinak snažniju percepciju recipijenta. Gestikulacija u diskursu Joachima Gaucka upozorava na stvaranje imidža političara koji svjesno skrbi oko problema građana i društva. Time potvrđuje vjerodostojnost, gestikulacijom potvrđuje odlučnost, koja posljedično na verbalnoj razini može biti iskazana implicitno. Navedeno je prikazano u tablici broj 19. Istraživanje je pokazalo kako je gestikulacija dominantna u izjavama o procesu integracije, potom kad je neposredno riječ o izbjeglicama i migrantima te kada je riječ o neprimjerenom ponašanju pojedinih građana Njemačke prema izbjeglicama. Iz navedenog se može zaključiti koje poruke Gauck želi dodatno naglasiti. Slika broj 2 pokazuje primjere pokazajnih realizacija konceptualnih metafora u diskursu Joachima Gaucka.

Tablica broj 19: JG – Konceptualne metafore u međuodnosu s evaluacijskim potencijanom geste

KONCEPTUALNA METAFORA	POZITIVNA EVALUACIJA	NEGATIVNA EVALUACIJA
AKTIVNOST JE OGRANIČENO PODRUČJE U PROSTORU	40%	60%
DJELOVANJE JE KRETANJE	60%	40%
DOBRO JE GORE	100%	
LOŠE JE DOLJE		100%
STANJE JE OBJEKT	30%	70%
TEŠKOĆA JE ZAPREKA KRETANJU	40%	60%

Slika broj 2: JG- Primjer uporabe geste

Izvor: <http://www.bundespraesident.de/>

Tablica broj 20. prikazuje međudnos evalucijskog potencijala i konceptualnih metafora u analiziranim političkim izjavama Kolinde Grabar Kitarović.

Tablica broj 20: KGK– Konceptualne metafore u međudnosu s evaluacijskim potencijanom geste

KONCEPTUALNA METAFORA	POZITIVNA EVALUACIJA	NEGATIVNA EVALUACIJA
AKTIVNOST JE OGRANIČENO PODRUČJE U PROSTORU	40%	60%
DJELOVANJE JE KRETANJE	70%	30%
DOBRO JE GORE	100%	
LOŠE JE DOLJE		100%
STANJE JE OBJEKT	30%	70%
TEŠKOĆA JE ZAPREKA KRETANJU	40%	60%

Kod Grabar Kitarović je analiza izjava ukazala kako ona pokrete ruku koristi kada želi potvrditi i naglasiti politiku, stavove, posebice kada sadržajno ukazuje na nedostatke u provođenju politike vezano uz rad Vlade, ali i na nedostatke u komuniciranju s premijerom. Na taj način primjenom pojedinih gesti ukazuje na osobnu uključenost u temu i dodatno osnažuje urječeni koncept segmenta teme koji smatra ključnim u poruci javnosti. Iz analize proizlazi da je u analiziranom razdoblju važno izgraditi imidž važne osobe, osnažiti percepciju javnosti o vlastitoj prisutnosti. U korist navedene teze ide i činjenica da je riječ o razdoblju neslaganja Predsjednice i premijera, a njihovo neslaganje je medijski tako posredovano. Određenim dijelom ono se koristi i u predizborne svrhe. Slika broj 3. prikazuje primjere simptomatičnih gesti u analiziranom korpusu.

Slika broj 3: KGK- Primjer uporabe geste

Izvor: www.hrt.hr

Tablica broj 21 pokazuje primjere uporabe pokreta ruku Zorana Milanovića u odnosu na evaluacijski potencijal izjava.

Tablica broj 21: ZM – Konceptualne metafore u međuodnosu s evaluacijskim potencijanom geste

KONCEPTUALNA METAFORA	POZITIVNA EVALUACIJA	NEGATIVNA EVALUACIJA
AKTIVNOST JE OGRANIČENO PODRUČJE U PROSTORU	50%	50%
DJELOVANJE JE KRETANJE	50%	50%
DOBRO JE GORE	100%	
LOŠE JE DOLJE		100%
STANJE JE OBJEKT	30%	70%
TEŠKOĆA JE ZAPREKA KRETANJU	60%	40%

Analiza verbalnog sadržaja njegovih poruka pokazala je kako je njegov diskurs dominantno usmjeren na kritiku, koju uglavnom iskazuje eksplicitno. Analiza dominantnih semantičkih okvira u međuodnosu s konceptualnim mraforama pokazala je nadalje kako je Zoran Milanović sklon nekonvencionalnom kognitivnom urječavanju. Suprotno od tih analiza, analiza uporabe gestikulacije u izjavama je pokazala kako se ona ne razlikuje u velikom omjeru od ostalih analiziranih političkih diskursa. Razvidno je kako Milanović pokretima ruku u analiziranom kontekstu naglašava kako pozitivne koncepte, odnosno pozitivne primjere urječavanja, tako i ukazivanje na nedostatke i na postojanje određenih izazova vezanih uz pitanja koja sa sobom donosi migrantska kriza. Uopćeno možemo reći kako analiza gestikulacije iz perspektive kognitivne lingvistike može ukazati na dijelove političkih poruka koje govornici smatraju važnim. Kada je verbalna i neverbalna komunikacija sinkrona, poslana je jasna poruka. Kada tome nije tako, vjerodostojnost poruke treba dodatno provjeriti. Slika broj 4 prikazuje primjere pojedinih gesti.

Slika broj 4: ZM- Primjer uporabe geste

Izvor: www.hrt.hr

4.5.5. Prve tri hipoteza – zaključna razmatranja

Način argumentacijskog uokvirivanja konteksta izjave kao pozitivnog, negativnog ili neutralnog, implicitno ili eksplicitno se transponira na javnost i utječe na stav ili uvjerenje recipijenta. Takvim porukama političari stvaraju imidž, upravljaju imidžem, a posljedično realiziraju moć i potporu javnosti. Argumentacijske tehnike uvjeravanja koje uključuju način iznošenja vrijednosnoga suda, vrednovanje (pozitivno ili negativno) teme te argumentacijski način poruke u direktnom su međuodnosu s diskursnim strategijama u političkom diskursu. Politički se diskurs kreira dihotomijom moći i nemoći. Moć i nemoć pridodaju se deiktičkim kategorijama, načinom evaluiranja teme te okvirima kroz koje osoba (emotivno) komunicira. Analiza teksta pokazuje razinu subjektivnosti, odnosno emotivnosti, ispituje se varijablama iz analitičke matrice. Varijable se odnose na jezične oblike i strukture koji potom ukazuju na implicitnost, eksplicitnost, afirmativan i/ili kritički stav.

Analiziran uzorak izjava Angele Merkel u informativnoj emisiji potvrđuje tezu Friederika Herrmanna (2016) koji kaže kako je u njemačkom medijskom prostoru Angeli Merkel pridodana odgovornost te (ne)moć u procesu rješavanja tuzemnih posljedica izbjegličke krize. Analiza njezinih izjava nadalje pokazuje kako je ona svjesna te odgovornosti. Merkel određenim verbalnim i neverbalnim jezičnim mehanizmima naglašava vjerodostojnost. Primjer jest uporaba *ja*- govorničke perspektive. U analiziranim izjavama Merkel češće koristi *ja*-perspektivu nego što je to pokazalo jedno od prethodnih istraživanja Borčić i Anđel (2015).

Kvalitativna analiza teksta izjava o Saveznoj Republici Njemačkoj pokazuje kako Merkel zauzima humani, humanitarni i solidarni pristup krizi. Restriktivan pristup je razvidan kada je riječ o tuzemnoj sigurnosti, kada Merkel govori o slučajevima obrade zahtjeva za azil, kvotama za izbjeglice i dr. Merkel ističe pravednost i organiziranost njemačke države koja je spremna pomoći izbjeglicama. Od izbjeglica očekuje integraciju u njemačko društvo. Komunicira suosjećanje s njemačkim narodom koji jednim dijelom osjeća strah zbog neizvjesnosti pred budućnošću. Također poziva na odgovornost uslijed mogućeg porasta nacionalsocijalističkih aktivnosti.

U korpusu izjava Angele Merkel identificirane su izvorne domene: manipuliranje objektima, omeđeno područje, osoba, područje, prostorni odnos, rat/sukob, apstraktni entitet, djelovanje, fizička značajka, gledanje, kretanje prema gore, kretanje putom, lokacija, gradnja/građevina. Iz navedenog je razvidno kako je u njezinim izjavama česta konceptualizacija temeljem procesa personifikacije, reifikacije i strukturnih veza između domena. Angela Merkel semantičkim okvirom apstraktnog entiteta

transponira enciklopedijsko znanje o upravljanju „predmetima“ na izazove kao što je integracija. Kvalifikacija tog „predmeta“ / apstraktnog entiteta utječe na percepciju javnosti. Uz reifikaciju kao platformu konceptualizacije dominira gestikulacija, kao dodatni potporanj sadržaju izjave. Takva sinkronična uporaba ima za cilj osvještavanje javnosti o veličini izazova (posljedicama krize). Takvim se interpretacijskim okvirom realiziraju sljedeće intencije informativno-persuazivne funkcije:

- informiranje javnosti u svrhu pridobivanja za svoj stav i aktivnosti.
- informiranje u svrhu pridobivanja javnosti za svoj stav;
- pozitivno vrednovanje nas;
- isticanje prednosti osobe / stranke / političke odluke i dr.

Personifikacija kao izvorna domena upućuje na sljedeće konceptualne metafore: NACIJA JE TIJELO, DRŽAVA JE OSOBA, POLITIČKA STRANKA JE OSOBA. Angela Merkel uokviruje pojmove bavljenja politikom, donošenje odluka, država kroz ontološki okvir dajući im značenje entiteta koji se kreću, razmišljaju, osjećaju, žive.

Uporabom konceptualnih metafora personifikacije, reifikacije i putovanja, Merkel temelji argumentaciju na konceptima osobne odgovornosti, odgovornosti Savezne Republike Njemačke te odgovornosti drugih zemalja Europske unije, potom na konceptima suradnje, postizanju kompromisa, kritici prema drugim zemljama koje ne ispunjavaju svoje obveze prema izbjeglicama i migrantima, opomeni oko mogućih posljedica te na pretpostavkama o budućnosti. U izjavama Angele Merkel nisu identificirani semantički okviri vremenskih nepogoda i pojava poput oluja, bujica, struja i dr. koji su česti u medijskom i političkom diskursu o izbjeglicama i migrantima.

Zaključno se može reći kako analiza međuodnosa argumentacije, neverbalne komunikacije i konceptualnih metafora u izjavama Angele Merkel pokazuje temeljne osobitosti diskursa Merkel. Ona javnosti komunicira pozitivno evaluiranu sliku Savezne Republike Njemačke, ukazujući na nepravedno ponašanje ostalih zemalja / dionika. Koristi metafore putovanja kako bi motivirala na kretanje ka budućnosti, afirmira u svijesti građana putovanje ka konkretnom cilju (kada je riječ o temama koje ona evaluira kao pozitivne). Metafore kretanja unatrag Merkel koristi kada je riječ o događajima koji će (možda) negativno utjecati na budućnost. Njezinim diskursom dominira intencija učvršćenja vjerodostojnosti u svrhu argumentacije. Tri su dominantna interpretativno-argumentacijska okvira. To su pravednost i humanost (države), pravednost i humanost kancelarke, pozivanje na odgovorno ponašanje drugih (država). Sva tri okvira su vrijednosna, no Merkel potporanj

argumentaciji gradi navođenjem činjenica (broj izbjeglica, konkretna događanja i dr.), navođenjem uzročno-posljedične povezanosti između nastale situacije i uzroka koji joj prethode te ukazivanje na moguće posljedice u budućnosti, ali i nužnost strpljenja na putu. Znanstvenici koji se bave političkim jezikom (Westen, 2007; Chudinov, 2008; Lakoff 2008; 2009; Borčić, 2012, str. 198) smatraju suptilno izražavanje emotivnosti, kao što je to slučaj u izjavama Angele Merkel, bitnom karakteristikom uspješne persuazivne političke komunikacije. Analiza evaluacijskog potencijala izjava Angele Merkel pokazala je kako Merkel rijetko iznosi implicitno kritiku, no kada to iznosi, u izjavi je jasno navedena osoba/segment teme prema kojoj je kritika usmjerena.

Joachim Gauck semantičke okvire i konceptualne metafore u analiziranim izjavama koristi kako bi posredovao sliku naroda koji se nalazi na prekrecnici, svjestan zapreke u kretanju. Temeljna potka njegovih izjava jest da oni (narod) nakon što savladaju prepreku, trebaju nastaviti put, bez straha. Metafore KRETANJA/PUTOVANJA sugeriraju recipijentima kako su političari svjesni kamo stranka, država ili oni sami odista žele doći. Recipijenti su ujedno i svjesni da je na tom putu katkad nužno ovladati strpljenjem te premostiti prepreke koje se nađu na putu. Prepreke mogu ukazati na ono što političar vidi kao problem. Charteris-Black (2005, str. 206) smatra da ukazivanje na prepreke pokazuje odlučnost i spremnost političara. Time može pridobiti povjerenje glasača.

Sukladno ustavnim ovlastima, Gauck usmjerava percepciju „u odnosu na njemačku državu i njemački narod“. Njemačka perspektiva je bitna stoga je i temeljni rakurs priče. On pritom implicitno p(r)oziva druge (države) da se uključe i preuzmu odgovornost. Govoreći o poteškoćama, Gauck komunicira kroz vrijednosni sustav, no usmjerava i potiče javnost na prihvaćanje situacije u kojoj se nalaze. U teorijskom je dijelu navedeno kako su upravo semantički okviri zbog svog evaluacijskog (vrijednosnog) potencijala ključni za politički diskurs. Informativno-persuazivna funkcija je stoga u direktnom međuodnosu s načinom uokvirivanja. Provedena analiza pokazuje kako Joachim Gauck uporabom konceptualnih metafora i argumentacijskih tehnika urječuje sljedeće intencije informativno-persuazivne funkcije:

- Informiranje u svrhu pridobivanja javnosti za svoj stav;
- Informiranje u svrhu pridobivanja potpore za svoje aktivnosti;
- Pozitivno vrednovanje *nas*;
- Isticanje prednosti osobe / stranke / političke odluke i dr.;
- Negativno vrednovanje *njih* (zemalja koje ne preuzimaju odgovornost, stanovnika Njemačke koji čine razorne aktivnosti usmjerene prema izbjeglicama i migrantima).

Analiza neverbalne komunikacije je pokazala kako je gestikulacija prisutna u svrhu potpore navedenih intencija. Pritom on nije sklon eksplicitnom kritiziranju drugih dionika tuzemnog i/ili inozemnog javnog života. Eksplicitno se obraća onima koji se neprimjereno odnose prema izbjeglicama. Analiza je nadalje pokazala kako upravo personifikaciju kao izvornu domenu učestalo koristi kao mehanizam za iskazivanje kritike. Kvalitativna analiza teksta političkih izjava Joachima Gaucka pokazuje humani, humanarni i solidarni pristup krizi. Vidljiva je naznaka restriktivnog pristupa kada je riječ o posljedicama djelovanja pojedinaca, a koje evociraju nacionalsocijalističko ponašanje iz povijesti. Kao i Angela Merkel, Gauck ističe zajedništvo kao jedinu mogućnost preživljavanja i savladavanja trenutne krize. Zajedništvo je prema njemu važno na tuzemnoj i na inozemnoj razini. Pritom o vjeri u budućnost komunicira kroz podsjećanje na povijest. Tri su dominantna interpretativno-argumentacijska okvira. To su solidarnost i humanost, obveza i dužnost i pravednost i ozbiljnost. Zaključno se može reći da Gauck kao i Merkel u javnim nastupima žele posredovati dojam vjerodostojnog i snažnog političara. Gauck posreduje sliku o njemačkom narodu koji je pravedan, svjestan svoje povijesti, no jednako tako svjestan svoje sadašnjosti i mogućnosti pomoći drugima, ističući koncepte suradnje, odgovornosti i skrbi. Izbjeglicama se pripisuju konotacije osoba kojima je potrebna pomoć, koje nužno trebaju osnovne mogućnosti življenja, čime im je posredno pripisan koncept nemoći, a njemačkim građanima, no i ostalim građanima zemalja Europske unije, koncept moći. Njemački nacionalni karakter je interpretiran kao solidaran, odgovoran.

Analiza načina uokvirivanja političkih poruka pokazuje kako Grabar Kitarović sukladno svojim ustavnim ovlastima direktno ukazuje na društvene probleme, posebice na političkoj razini, poput nemogućnosti ostvarivanja suradnje s Vladom. Navedeno se može protumačiti i kao moguće predizborno komuniciranje, jer Grabar Kitarović u izjavama ukazuje na (prema njezinom mišljenju)

negativne karakteristike tadašnjeg premijera²⁶⁶. S jedne strane Grabar Kitarović je eksplicitna prema tuzemnim dionicima (premijeru i članovima njegove vlade), dok je s druge strane implicitna u iskazivanju kritike prema inozemnim političarima. Naglasak pritom stavlja na potrebitost Hrvatske (kao osobe), ne na propuste tih inozemnih političara. Možemo zaključiti kako im se ne želi zamjeriti, dok svojevrsno nadmetanje s premijerom smatra platformom za dobivanje podrške javnosti. U njezinim je izjavama Hrvatska kvalificirana kao osoba koja ima humano lice, no odgovorna je za mir i sigurnost svojih građana. Tri su dominantna interpretativno-argumentacijska okvira u njezinim izjavama. To su pravedna, humana ali oprezna država, snažna, pravedna i humana predsjednica, pozivanje na zajedništvo sa susjednim državama.

Karakteristično za diskurs Zorana Milanovića je ukazivanje na problem, potom na rješenje, prozivanje krivaca. Pritom gradi imidž odlučnog političara koji je spreman pomoć, no prvenstveno ima namjeru zaštititi svoju državu. Na taj se način onkraj svjesnog rasuđivanja upućuje na intenciju informativno-persuazivne funkcije ostvarivanja vlastite vjerodostojnosti kroz negativnu kvalifikaciju svih (pretpostavljenih) političkih neistomišljenika i njihovih aktivnosti. Milanović metafore personifikacije i reifikacije također koristi kao kognitivno sredstvo za posredovanje vjerodostojnosti kroz kritiku. Namjera kritike je prvenstveno zaštita nacionalnih interesa. Gestikulacija u diskursu služi kao potporanj „ispravnim“, tako i „neispravnim“ konceptima u argumentaciji.

Dominantan semantički okvir jest okvir kretanja putom, prostorni odnos. Metaforu kretanja/putovanja Milanović koristi kako bi, jednim dijelom ukazao na spremnost aktivnog sudjelovanja u rješavanju krize, ali i kako bi ukazao na recentne tuzemne probleme. On govori o poteškoćama i izjavama, usmjeravajući percepciju javnosti u smjeru krivaca, posebno kroz okvir odgovornosti, što se u ovom istraživanju može smatrati i osobitosti hrvatskog diskursa. Milanović pritom pozitivno vrednuje „nas“, hrvatski narod i političke istomišljenike.

Analiza izjava Zorana Milanovića, pokazuje kako Milanović kroz koncepte pravednosti, uključenosti, angažiranosti za nacionalne interese, a vezano uz izbjegličku krizu ukazuje na krivce razvoja krize, upozorava na „njegove“ tuzemne i inozemne „neprijatelje“. Pritom se radi o osobama koje prema

²⁶⁶ Zoran Milanović je tada predsjednik Socijaldemokratske partije Hrvatske, Kolinda Grabar Kitarović je predsjedničke izbore dobila kao predstavica Hrvatske Demokratske zajednice. Analizirano razdoblje izjava jest predizborno razdoblje.

njegovom poimanju politike nisu humane i pravedne te gledaju samo svoju korist u situaciji. Milanović pritom eksplicitno iznosi kritiku te tako urječuje opravdanost stavova i gradi vjerodostojnost. Kroz argumentacijske tvrdnje i argumentacijske pogreške od kojih je dominantna *ad hominem* pogreška, Milanović ukazuje na krivce i problem, potom poziva na odgovornost i solidarnost. Od ostalih argumentacijskih pogrešaka u diskursu su identificirani *ad populum*, *ad baculum* kojima ponovno izražava eksplicitnost u odnosu na druge. Što se tiče sadržaja argumentacijskih izjava, može se zaključiti kako Milanović dominantno ističe tri različita interpretativno-argumentacijska okvira, a to su solidarna i oprezna država, autoritativan političar koji je spreman braniti državu i krivica tuzemnih dionika (kritika usmjerena prema njima).

Iz ovdje sažetih interpretacija rezultata za sve tri prve hipoteze razvidno je kako su sve tri glavne hipoteze samo djelomično potvrđeno. Ne možemo zaključiti kako postoji dodatna razlika u načinu realizacije informativno-persuazivne funkcije u odnosu na rodne i sociokulturne karakteristike jezičnih registara, a koja nije navedena kao teza iz prethodinih istraživanja autorice²⁶⁷. Iz rasprave rezultata te ovdje sažetog uopćenog prikaza razvidno je kako su potvrđene sve pomoćne hipoteze.

4.5.5. Četvrta hipoteza

Četvrta hipoteza se odnosi na sastavnice Modela sinergijske presuazije, sukladno teorijskim osnovama i raspravi rezultata vezanih uz prve tri hipoteze. Radi lakše čitljivosti, ovdje se ponavlja tekst četvrte hipoteze:

GH 4. Analiza realizacija informativno-persuazivne tekstne funkcije kroz sinergijski učinak argumentacije, konceptualnih metafora i neverbalne komunikacije ukazuje na sheme modalnosti, odnosno načina realizacije ilokuciju uvjeravanja kroz informiranje i argumentiranje te tako sudjeluju u konstrukciji asimetričnih odnosa moći u nekom društvu. Stoga je opravdan izbor segmenata u teorijskom dijelu rada kao sastavnica modela analize komunikacijsko-kognitivne interakcije.

Diskurs političara je uvjetovan svojevrsnom tržišnom ulogom. Političke aktivnosti i imidž političara/ke u direktnom su međuodnosu s realizacijom informativno persuzivne funkcije kao sprege vjerodostojnosti. U početnom je dijelu rada stoga istaknut primarni cilj, a to je bio usustaviti i povezati

²⁶⁷ Istraživanja same autorice te istraživanja recentnih inozmenih istraživača koji se navode u doktorskom radu.

teorijske osnove lingvističke i komunikološke provenijencije te na tim združenim osnovama razviti model analize političkih javnih nastupa koji autorica naziva Model sinergijske persuazije.

Temeljna namjera Modela sinergijske persuazije jest dakle usustaviti model analize javnog nastupa koji otvara mogućnosti međusobnog interakcijskog utjecaja iz inovativne perspektive. Konceptualne metafore, koncepti u argumentaciji i koncepti prikazani kroz pokrete ruku te pripadajući semantički okviri rabe se u političkom diskursu kao dio vrijednosne argumentacije. Takvom se argumentacijom opravdava i/ili kritizira neku političku, društvenu, gospodarsku i inu temu. Sukladno raspravi rezultata u potpoglavljima 4.5.2. – 4.5.5. zaključuje se kako je četvrta hipoteza u potpunosti potvrđena, jer su sastavnice Modela sinergijske persuazije pokazale mogućnost detaljnog opisa javnih nastupa analiziranih političara i političarki.

5. ZAKLJUČAK

Temeljna namjera ovoga doktorskog rada je bila razviti model analize kognitivno-komunikacijske razine političkih javnih nastupa pod nazivom *model sinergijske persuazije*. Područje istraživanja doktorskog rada primarno je stoga usmjereno na analizu, povezivanje i usustavljivanje teorijskih osnova lingvističke i komunikološke provenijencije u svrhu prijedloga navedenog modela analize političkih javnih nastupa. Pritom je naglasak na analizi međudnosa teme (informacija) i persuazivnosti (uvjerljivost, vjerodostojnost) kroz verbalne i neverbalne diskursne strategije putem kojih se realiziraju modulacije intencija informativno-persuazivne tekstne funkcije. Politički javni nastup u masovnim medijima usmjeren je na prezentaciju političkih sadržaja i stavova s namjerom da recipijente informira o njima te da ih uvjeri u ispravnost istih. Cilj analiza javnog nastupa pomoću *modela sinergijske persuazije* jest identificirati i opisati koje jezične izbore čini političar te koja je moguća perlokucija takvih izbora, odnosno uz koje se koncepte vežu pojmovi moći, jednakosti, pravednosti, ali i njihovi antonimi.

Analizi javnih nastupa pristupa se iz kognitivnolingvističke perspektive i iz perspektive politolingvistike, odnosno političke komunikacije. Pojam politolingvistike obuhvaća teorijske smjernice vezane uz politički diskurs u medijima, jezik/tekst/diskurs u politici i jezik/tekst/diskurs o politici. U uvodnom su dijelu rada stoga dana objašnjena teorijska polazišta vezana uz razvoj tekstne lingvistike te različita gledišta u definiranju teksta. Tekstna lingvistika je uporabna odnosno pragmatična, a tekst se shvaća kao složena jezična radnja. Potom je objašnjeno poimanje diskursa i analiza diskursa, s naglaskom na kritičku analizu diskursa. Objašnjene su osobitosti tekstne vrste politička izjava u odnosu na diskursne strategije. Diskursi nastaju tijekom vremena, traju u jednakom obliku dok se ne dogodi neki diskurzivan događaj koji snažno obilježi i promijeni do tada postojeći diskurs. Diskurs je obilježen funkcijsko-uporabnim karakterom. To znači da jezik nije samo mehanizam komunikacije, nego se pripadnici neke govorne zajednice služe jezikom kako bi međusobno utjecali jedni na druge, kako bi komunicirali sebe i svoju ulogu kroz društvene interakcije. Primjer navedenog jest humani i restriktivni diskurs u izbjegličkoj i migrantskoj krizi koji je u središtu istraživanja.

Nadalje su dana objašnjena teorijska polazišta kritičke analize diskursa kao dijela politolingvističkog pristupa analizi javnih nastupa. Kritička analiza diskursa, posebice diskursno-povijesni pristup koji je

usmjeren na analizu argumentacije. Analiza argumentacije pritom se odnosi na analizu diskursnih strategija označavanja i opisivanja, no kako se asimetrija društvenih odnosa zrcali prije svega u modalnosti izričaja, argumentacija se u okviru rada promatra iz rakursa kognitivne lingvistike. Naglasak je u poveznici konceptualnih metafora i načina argumentacije, odnosno modulacija označavanja i opisivanja. Strategije argumentiranja, uokvirivanja (eng. framing), odnosno uporabe konceptualnih metafora na (ne)verbalnoj razini i semantičko-gramatičkog oblikovanja političkih poruka uključuju tako (ne)svjesno upravljanje dojmom javnosti, usmjeravanje percepcije recipijenata te implicitno poticanje aktivnosti istih, kreirajući pritom konstrukcije i iluzije moći i nemoći.

Cilj usustavljivanja modela sinergijske persuazije je stoga identificirati i predložiti markere za opis i prosudbu javnih nastupa, povezati ih u cjelinu te pokazati njihovu primjenu u službi realizacije informativno-persuazivne jezične funkcije, odnosno načina postizanja uvjerljivosti i vjerodostojnosti. Predmet istraživanja je prikaz i analiza modulacija realizacija informativno-persuazivne funkcije, kako u teorijskim okvirima u svrhu usustavljivanja navedenog modela. U središtu je analiza namjere političara da recipijente prvo uvjeri u ispravnost stava (informativno-persuazivna jezična funkcija, persuazivne diskursne strategije) te time potvrdi svoju vjerodostojnost kao jamca određenih društvenih vrijednosti i digniteta institucije.

U okviru rada prikazana je uporaba *modela sinergijske persuazije* na temelju analize političkih izjava predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović i bivšeg premijera Zorana Milanovića te savezne kancelarke Savezne Republike Njemačke Angele Merkel i predsjednika Joachima Gaucka²⁶⁸. Korpus uključuje izjave o izbjegličkoj i migracijskoj krizi. Tema je društveno i politički izuzetno osjetljiva i važna te traži umješnost kriznog komuniciranja. Kako kraj izbjegličke i migracijske krize nije razvidan, ta je tema česta u javnim raspravama. Takvo krizno komuniciranje bi trebalo biti vjerodostojno te sukladno očekivanjima od političara/ki na najvišim funkcijama u nekoj državi. Diskurs o izbjeglicama i migrantima postaje tako dio recentne političke komunikacije, kako u njemačkom tako i u hrvatskom političkom te medijskom diskursu. Politički imidž te posljedično mogući i/ili ostvareni izborni rezultati utječu na kreiranje javnog diskursa vezanog upravo uz osjetljive teme, kao što je navedena. Od političara se s jedne strane traži zaštita nacionalnih interesa, s druge su strane, onima koji su odveć restriktivni prema temi, mogući „prigovori“ manjka suosjećanja s teškim

²⁶⁸ Joachim Gauck obnaša predsjednički mandat do 18. ožujka 2017. godine.

životnim sudbinama. Sukladno umješnosti političara, prednost i/ili nedostatak televizijskih izjava i intervjuja jest što se njima neposredno utječe na javnost. Takvo izricanje stava, mišljenja, opisa aktivnosti ostavlja dojam o bliskosti s intervjuiranom osobom, stoga je i realnija mogućnost utjecaja.

Prve tri hipoteze odnose se na analizu argumentacije, uporabe konceptualnih metafora i analizu popratne neverbalne komunikacije iz perspektive kognitivne lingvistike i politolingvistike. Promatra se, analizira i opisuje izbor tema koje političar afirmira, kritizira, ističe te način njihova urječavanja. Navedeno se postiže konstrukcijom zajedništva, osudom, kritikom, isticanjem autoriteta. Urječavanje dualnosti, odnosa *mene prema tebi*, *nas prema njima*, *mene prema njima* omogućuje političaru izgradnju autoriteta i vjerodostojnosti, kreiranje imidža i upravljanje njime. Četvrta hipoteza se odnosi na izbor varijabli u svrhu analize.

Model sinergijske persuaziji analizi javnih nastupa pristupa i iz perspektive rodno te sociokulturno karakterističnog jezičnog ponašanja. Prema literaturi žene su pritom otvorenije, emotivnije i subjektivnije u svojim izričajima, češće koriste *mi*-perspektivu u svrhu konstruiranja koncepta zajedništva. *Ja*-perspektiva svojstvena je u diskursu autoriteta, isticanja osobne važnosti. Prema literaturi ona je češća u diskursu političara i muškaraca općenito. Borčić (2009; 2012) je nadalje pokazala je kako su hrvatski političari i političarke skloniji kritiziranju nego njemački političari. Temeljem iznesenih rezultata istraživanja i rasprave u potpoglavljima 4.5.1. – 4.5.5. može se zaključiti kako su prve tri glavne hipoteza djelomično potvrđene, dok su pomoćne hipoteze potvrđene u potpunosti. Rezultati istraživanja simptomatični su za analiziran korpus intervjuja, a pokazuju kako primarno političke i kontekstualne okolnosti utječu na „kretanje” narativa između humanog i restriktivnog pristupa izbjegličkoj i migrantskoj krizi, tek sekundarno rodna i sociokulturna varijabla. Usmjerena kritika češće je pritom identificirana u korpusu hrvatskih političara, no nije potvrđeno kako uporaba korelira sa spolom osobe. Nadalje, istraživanje pokazuje kako je u njemačkom diskursu narativ odgovornosti za rješavanje izbjegličke krize razvidan u izjavama Angele Merkel, dok se u hrvatskom diskursu nazire rasprava o odgovornosti. Pritom se taj koncept koristi kao mehanizam konstrukcije moći i nemoći. Oboje hrvatskih političara želi da ga/ju javnost percipira kao osobu koja je odlučna i sposobna voditi državu, ima viziju, hrabrost i autoritet. Rezultati dobiveni istraživanjem smatraju se simptomatičnima samo za analizirane izjave, a njihova se interpretacije ne može prenijeti na zaključak o općenitom načinu komuniciranja intervjuiranih osoba. Četvrta hipoteza je potvrđena,

no u svrhu analiza dodatnih perspektiva javnih nastupa preporučuje se promatranje istih iz različitih varijabli.

Kao što je navedeno, primarni cilj rada je usustaviti jedinstven model analize, a potom pokazati primjenu na uzorku političkih izjava. Model sinergijske persuazije objedinjuje teorijske osnove lingvističke i komunikološke provenijencije, što je najveći doprinos ovog doktorskog rada. Ovakav pristup temi predstavlja pokušaj približavanja suvremenom bavljenju realizacijom vjerodostojnosti i uvjerljivosti u izričaju javnog nastupa političara kroz sinergiju lingvističkih i komunikoloških teorijskih polazišta. Dodatan doprinos istraživanju javnih nastupa političara jest također objedinjavanje kognitivnolingvističke i politolingvističke teorijske perspektive u analizi javnih nastupa. U radu je navedeno kako prosječan recipijent (uglavnom) nema osviješteno znanje o brojnim komunikacijsko-kognitivnim mogućnostima kojima im se sugerira način razumijevanja političke poruke. Svaka medijski prenesena politička poruka ima utjecaj na kreiranje mišljenja javnosti. Prepoznavanje i razumijevanje načina argumentacije uz (ne)verbalnu uporabu konceptualnih metafora jedan je od mehanizama u poticanju kritičkog promišljanja te zaštite od nametanja tuđeg mišljenja i određene (političke) percepcije. Stoga *model sinergijske persuazije* ima za cilj analizirati i opisivati interakcije teksta i diskursnih strategija u svrhu prepoznavanja intencije verbalne i neverbalne komunikacije. Takvo je svjesno prepoznavanje od značaja za uspješnu komunikaciju, poticanje kritičkog promišljanja umjesto nekontrolirane recepcije poruka ostalih sudionika komunikacija i/ili medija te zaštitu od manipulacije.

POPIS CITIRANIH I PROČITANIH IZVORA I LITERATURE

- Adamzik, K. (2004). *Textlinguistik, Eine einführende Darstellung*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Ahmanova, O. (1969). *Slovar' lingvističeskikh terminov*. Moskva: Sovetskaja enciklopedija.
- Ahrens, K., & Yat Mei Lee, S. (2009). Gender versus Politics: When Conceptual Models Collide in the US Senate. U K. Ahrens, *Politics, Gender and Conceptual Metaphors* (str. 62-83). New York: Palgrave Macmillan.
- Anić, Š., Klaić, N., & Domović, Ž. (2002). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Sani-plus.
- Aristotel. (1989). *Retorika*. Zagreb: Naprijed.
- Austin, J. (2002). *Zur Theorie der Sprechakte (How to do things with Words)*. Stuttgart: Reclam Universal-Bibliothek (4. izdanje).
- Badurina, L. (2013). Red sastavnica na razini složene rečenice i teksta. *Rasprave* 39/2 , 299-310.
- Baker, P., & Ellece, S. (2011). *Key Terms in Discourse Analysis* . London, New York: Continuum International Publishing Group.
- Balabanić, I., & Mustapić, M. (2010.). Politička komunikacija internetom u Hrvatskoj 2009. Analiza web portala izbornih kandidata za gradonačelnika Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka. *Informatologia*, 307-316.
- Barada, V., & Jelavić, Ž. (2004). *Uostalom, diskriminaciju treba dokučiti*. Zagreb: Centar za ženske studije.
- Baranov, A. (2004). Metaforičeskie grani fenomena korupcii . *Obščestvennye nauki i sovremennost'* № 2., str. 70-79.
- Baranov, A., & Karaulov, Ū. (1994). *Slovar' russkikh političeskikh metafor*. Moskva: Rossijskaâ Akademiâ nauk, Institut russkogo âzyka.
- Barcelona, A. (2003). On the plausibility of claiming a metonymic motivation for conceptual metaphor. U A. Barcelona, *Metaphor and Metonymy at the Crossroads* (str. 31-59). Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

- Barić, E., Lončarić, M., Znika, M., Zečević, V., Malić, D., Pavešić, S., & Peti, M. (2005). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga (4. izdanje).
- Beaugrande, R. d., & Dressler, W. (1981). *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen: Niemeyer.
- Beker, M. (1997). *Kratka povijest antičke retorike*. Zagreb: ArTrezor.
- Benoit, W. (2001). Framing through temporal metaphor: The “bridges” of Bob Dole and Bill Clinton in their 1996 acceptance addresses. *Communication Studies*, str. 70-84.
- Benveniste, É. (1966). *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard.
- Berens, F.-J. (1975). *Analyse des Sprachverhaltens im Redekonstellationstyp "Interview". Eine epirische Untersuchung*. München: Max Hueber Verlag.
- Biočina, Z. (2015). Analiza govora hrvatskih zastupnika u Europskom parlamentu. *Govor*, 155-179.
- Biti, M. (2004). Interesna žarišta stilistike diskursa. *FLUMINENSIA*, god. 16, Nr. 1-2, 157-169.
- Borčić, N. (2009). *Kontrastivna analiza tekstne vrste politički intervju s obzirom na rodne osobitosti. Neobjavljeni znanstveni magistarski rad.* . Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Borčić, N. (2010). Konceptualne metafore u političkim intervjuima. *Medijske studije*, str. 136-157.
- Borčić, N. (2012). *Konceptualna metafora i semantička polja u tekstnoj vrsti politički intervju u odnosu na rodne osobitosti. DIsertacija.* . Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Borčić, N., & Anđel, M. (2015). Wechselwirkung der Sprache und des Geschlechts in politischen Reden und Zeitungsinterviews. U I.-N. Cretu, *Akten des 46. Linguistischen Kolloquiums in Sibiu 2011* (str. 151-163). Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Linguistik International.
- Bordwell, D. (1999). Argumenti u prilog kognitivizmu . U H. Turković, *Hrvatski filmski ljetopis* (str. 7-20). Zagreb: Hrvatski filmski nakladnik .
- Borić, R. (1999). Nejednakost u jeziku. Više od stereotipa. U V. Barada, & Jelavić, Ž., *Uostalom, diskriminaciju treba dokinuti* (str. 17-30). Zagreb: Centar za ženske studije.
- Borić, R. (2004). Use of Sex/Gender in the Croatian Language . U R. Braidotti, Just, E., & Mensink, M., *The Making of European Women's Studies* (str. 86-89). Athena, Utrecht: The Making of European Women's Studies.

- Borić, R. (2007). *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije*. Zagreb: Biblioteka ONA, Centar za ženske studije.
- Boyd, M. (1993). Metaphor and Theory Change. U A. Ortony, *Metaphor and Thought*. (str. 481-533). Cambridge: Cambridge University Press. 2 izdanje.
- Bozena, W. (2010). Text und/oder Diskurs in der Perspektive der polnischen Tradition der Texterforschung. *tekst i dyskurs - text und diskurs* 3, 167-179.
- Božić, I., Milić, J., & Šijan, I. (2015). Zrcalni neuroni i njihova potencijalna uloga u psihopatologiji. *Gyrus*, 32-34.
- Brinker, K. (2005). *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in die Grundlage und Methoden*. Berlin: Erich Schmidt Verlag. 6. izdanje.
- Brozović Rončević, D., & Žic Fuchs, M. (2005). Metafora i metonimija kao poticaj u procesu imenovanja. *FOLIA ONOMASTICA CROATICA* 12–13 (2003–2004), 91–104.
- Buck, C. (1949). *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages: A Contribution to the History of Ideas*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Budaev, È. (2006). Metaforičeskaâ model' s ishodnoj ponâtičnoj sferoj «monarhiâ» v rossijskoj i britanskoj presse. *Vestnik UGTU–UPI. Filologič. № 3 (74). Č. 1.*, str. 171-195.
- Budaev, E. (2007). Metafora i soznanie v kontekste sovremennoj gumanitarnej nauki. *Vseros. nauč.-prakt. konf.* (str. 141-149). Nižnij Tagil: Nižnetagil. gos. soc.-ped. akad., Soc.-gumanit. in-t, Hudož.-graf. fak.
- Budaev, È., & Čudinov, A. (2008). *ZARUBEŽNAÂ POLITIČESKAÂ METAFOROLOGIÂ*. Ekaterinburg: Ural'skij gosudarstvennyj pedagogičeskij universitet.
- Burkhardt, A. (2003). *Das Parlament und seine Sprache. Studien zu Theorie und Geschichte parlamentarischer Kommunikation*. Tübingen: Niemeyer.
- Calbris, G. (1985). Espace-temps: Expression gestuelle du temps. *Semiotica*, 55, 43-73.
- Castells, M. (2009). *Communication Power*. New York : Oxford University Press.
- Chapman, R. L. (1974). Rogets Thesaurus and Semantics Structure: A Proposal for Work. *Language Sciences* 31, str. 27-31.

- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2005). *Politicians and Rhetoric*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2007). *The Communication of Leadership: the Design of Leadership Style*. London, New York: Routledge.
- Charteris-Black, J. (2014). *Analysing Political Speeches. Rhetoric, Discourse and Metaphor*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Chilton, P. (1996). The Meaning of Security. U F. A. Beer, & Harriman, R., *Post-Realism: the Rhetorical Turn in International Relations* (str. 193-216). East Lansing: Michigan State University Press.
- Chilton, P. (2004). *Analysing Political Discourse*. London and New York: Routledge.
- Chilton, P., & Ilyin, M. (1993). Metaphor in Political Discourse: the Case of the "Common European House". *Discourse and Society* 4(1), str. 7-31.
- Cialdini, R. (2007). *Utjecaj, znanost i praksa*. Zagreb: Mate.
- Cienki, A. (1999). Metaphors and cultural models as profiles and bases. U R. Gibbs, & S. Gerard, *Metaphors in cognitive linguistics* (str. 189-203). Amsterdam: John Benjamins.
- Cienki, A. (2000). *Gesture, metaphor and thinking for speaking*. Santa Barbara, California: Paper presented on the fifth conference on COncceptual Structure, Discourse and Language.
- Cienki, A. (2005). Metaphor in the "Strict Father" and "Nurturant Parent" cognitive models: Theoretical issues raised in an empirical study. *Cognitive Linguistics* 16, 279-312.
- Cienki, A., & Müller, C. (2008). *Metaphor and gesture*. Amsterdam: John Benjamins.
- Cienki, A., & Müller, C. (2008). Metaphor, Gesture and Thought. U R. Gibbs, *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought* (str. 483-501). New York: Cambridge University Press.
- Cimić, D. (2016). *A Word Choice Analysis of Refugee Crisis Coverage on two British News Websites. Neobjavljeni završni rad*. Zagreb: Veleučilište VERN'.
- Coseriu, E., & Geckler, H. (1981). *Trends in structural semantics*. Tübingen: Günter Narr Verlag.

- Crisp, P. (2002). Metaphorical propositions: A Rationale. *Language and Literature* 11(7), str. 7-16.
- Croft, W., & Cruse, D.A. (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Čerepinko, D. (2012). *Komunikologija. Kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa*. Varaždin: Veleučilište u Varaždinu .
- Čudinov, A. (2001). *Rossiâ v metaforičeskom zerkale: kognitivnoe issledovanie političeskoj metafory (1991-2000)*. Ekaterinburg: Ural. gos. un-t.
- Čulić, Z. (2003). *Čovjek, metafora, spoznaja*. Split: Književni krug.
- Danler, P. (2013). The linguistic-discursive creation of the speaker's ethos for the sake of persuasion: A key aspect of rhetoric and argumentatio. U G. Kišiček, & I. Žagar, *What Do We Know about World? Rhetorical and Argumentative Perspectives* (str. 69-84). Ljubljana: Pedagoški inštitut/Educational Research Institute.
- de Beaugrande, R.-A., & Dressler, W. U. (2010). *Uvod u lingvistiku teksta* . Zagreb: Disput.
- de Vreese, C., Boomgaarden, H., & Semetko, H. (2011). (In)direct framing effects: The effects of news media framing on public support for Turkish membership in the European Union. *Communication Research* 38(2), 179-205.
- Dittmar, N. (1973). *Soziolinguistik. Exemplarische und kritische Darstellung ihrer Theorie, Empirie und Anwendung*. Frankfurt am Main: Athenäum Fischer Taschenbuch Verlag.
- Dressler, W. (1972). *Einführung in die Textlinguistik* . Tübingen: Niemeyer.
- DUDEN. (1985). *Das Bedeutungswörterbuch. Band 10*. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag (2. izdanje).
- DUDEN. (1989). *Etymologie. Das Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache. Band 7*. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.
- DUDEN. (2011). *Deutsches Universalwörterbuch: Das umfassende Bedeutungswörterbuch der deutschen Gegenwart*. Mannheim: Bibliographisches Institut (7. izdanje).
- Dürscheid, C., Kircher, H., & Sowinski, B. (1995). *Germanistik*. Köln, Wien, Weimar: Böhlau Verlag (2. izdanje).

- Ebert, T. (1983). Aristotle on What is Done in Perceiving. *Zeitschrift für philosophische Forschung* 37, 181-198.
- Edelman, M. (1988). *Constructing the Political Spectacle*. Chicago, London : University of Chicago Press.
- Eroms, H.-W. (2008). *Stil und Stilistik, Eine Einführung*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Fahnestock, J., & Secor, M. (2004). *A Rhetoric of Argument*. Boston: McGraw Hill.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London: Arnolds.
- Fauconnier, G. (1994). *Mental Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fauconnier, G. (1997). *Mappings in Language and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2003). *The Way We Think*. New York: Basic Books.
- Fay, B. (1987). *Critical Social Science*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Feldman, J. (2006). *From Molecule to Metaphor. A Neural Theory of Language*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press – A Bradford Book.
- Fillmore, C. (1982). Frame semantics. *Linguistics in the morning calm*, str. 111-137.
- Fillmore, C. (1985). Frames and the semantics of understanding. *Quaderni di Semantica* 6(2), str. 222-253.
- Fillmore, C. J. (1977). Topics in Lexical Semantics. U R. Cole, *Current Issues in Linguistic Theory* (str. 76-138). Bloomington: Indiana University Press.
- Fillmore, C. J. (1997). Scenes-and-Frames Semantics. U A. Zampolli, *Linguistic Structures Processing* (str. 55-81). Amsterdam: North Holland Publishing Co.
- Foucault, M. (1973/2013). *Archäologie des Wissens* . Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag AG.
- Foucault, M. (1974). *Die Ordnung des Diskurses*. München: Inauguralvorlesung am College de France 1970.
- Foucault, M. (1977). *Language, Counter-memory, Practice: Selected Essays and Interviews* . Oxford: Blackwell.

- French, J. R., & Raven, B. (1959). The Bases of Social Power. U D. Cartwright, *Studies in social power* (str. 150-167). Oxford: The University of Michigan.
- Fries, U. (1972). Textlinguistik. *Linguistik und Didaktik* 7, 219-234.
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Geeraerts, D. (1994). *The structure of lexical variation: Meaning, naming and context*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Genter, D., & Bowdle, B. (2008). Metaphor as structure-mapping. U R. Gibbs, *Metaphor and thought* (str. 109-128). Cambridge : Cambridge University Press.
- Gibbs, R. (2005). *Embodiment and cognitive science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gibbs, R., & Matlock, T. (2008). U R. Gibbs, *Metaphor and thought* (str. 161-176). Cambridge : Cambridge University Press.
- Girnth, H. (2002). *Sprache und Sprachverwendung in der Politik. Eine Einführung in die linguistische Analyse öffentlich-politischer Kommunikation*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Girnth, H. (2010). Einstieg: Sprache und Politik . U D. d. Bildung, *Sprache und Politik* (str. 6-11). Berlin : OnlinePublikation (file:///C:/Users/Nikolina/Downloads/pdflib-42676.pdf).
- Glovacki – Bernardi, Z. e. (2007). : *Uvod u lingvistiku, Školska knjiga, Zagreb*. Zagreb: Školska knjiga (2. izdanje).
- Glovacki-Bernardi, Z. (2004). *O tekstu*. Zagreb: Školska knjiga (2. izdanje).
- Glovacki-Bernardi, Z. (2006). Rodna perspektiva u javnoj i službenoj komunikaciji: sociolingvistički, pravni i politički aspekti. U J. Poštić, & A. Hodžić, *Transgresija roda: spolna / rodna ravnopravnost znači više od binarnosti. Zbornik konferencijskih radova*. (str. 236-239). Zagreb: CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje.
- Glovacki-Bernardi, Z. (2008). *Kad student zatrudni...rasprava o rodnoj perspektivi u jeziku*. Zagreb: Alfa.
- Glucksberg, S. (2008). How metaphor creates categories – quickly! . U R. Gibbs, *Metaphor and thought* (str. 67- 83). Cambridge: Cambridge University Press.
- Goatly, A. (1997). *The Language of Metaphors*. London : Routlage.

- Goatly, A. (2007). *Washing the Brain: Metaphor and Hidden Ideology*. Amsterdam: Benjamins.
- Goffman, E. (2013). *Interaktionsrituale*. Frankfurt am Main: suhrkamp taschenbuch wissenschaft.
- Goffman, E. (2016). *Wir alle spielen Theater*. München, Berlin: Piper Verlag.
- Goodenough, W. H. (1964). Cultural anthropology and linguistics. U D. H. Hymes, *Language in Culture and Society: A Reader in Linguistics and Anthropology* (str. 36-39). New York: Harper & Row.
- Grady, J. (1999). A typology of motivation for conceptual metaphor: Correlation vs. resemblance. U R. Gibbs, & Steen, G., *Metaphor in cognitive linguistics* (str. 79-100). Amsterdam, Philadelphia: J. Benjamins Publishing Co.
- Grady, J. (1999). A Typology of Motivation for Conceptual Metaphor: Correlation vs. resemblance. U R. Gibbs, & Steen, G., *Metaphor in Cognitive Linguistic* (str. 79-100). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Grbeša, M. (2005). Suvremene izborne kampanje i kako one utječu na demokratski proces. *Politička misao*, XLII(1), 49-59.
- Grünert, H. (1983). Politische Geschichte und Sprachgeschichte. Überlegungen zum Zusammenhang von Politik und Sprachgebrauch in Geschichte und Gegenwart. *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht* 52, str. 43-58.
- Grünert, H. (1984). Deutsche Sprachgeschichte und politische Geschichte in ihrer Verflechtung. U W. Besch, *Sprachgeschichte. Ein Handbuch zur Geschichte der deutschen Sprache und ihrer Erforschung. 1. Halbband* (str. 29-37). Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Habermas, J. (1971). *Knowledge and Human Interests*. Boston: Beacon Press.
- Habermas, J. (1973). *Theory and Practice Boston*. Boston: Beacon Press.
- Habermas, J. (1990). *Moral Consciousness and Communicative Action*. Cambridge: MIT Press.
- Hall, J., & Knapp, M. (2010). *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Hall, S. (1997). *Representation. Cultural Representation and Signifying Practices*. London: SAGE.
- Halliday, H., & Ruqaiya, M. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.

- Halmi, A., Belušić, R., & Ogresta, J. (2004). Socijalnokonstruktivistički pristup analizi medijskog diskursa. *Medijska istraživanja (godište 10, broj 2)*, 35-50.
- Haviland, W. A. (2004). *Kulturna antropologija*. Jastrebarsko: NAKLADA SLAP.
- Hehman, E., Collen, M. C., Johnson, K. L., Leitner, J. B., & Freeman, J. B. (2014). Early Processing of Gendered Facial Cues Predicts the Electoral Success of Female Politicians. *Social Psychological and Personality Science*, Vol. 5, No. 7, 815-824.
- Heinemann, W. (2011). Diskursanalyse in der Kontoverse. *Tekst i Diskurs - Text und Diskurs* 4, 32-67.
- Heinz, A. (1998). *Interaktion, Identität, Präsentation*. Opladen/Wiesbaden: Westdeutscher Verlag GmbH.
- Herrmann, F. (2016). Das Märchen vom überkochendem Brei. *Communicato Socialis*, 49 Jg, H1, 6-20.
- Holly, W. (1990). *Politikersprache: Inszenierungen und Rollenkonflikte im informellen Sprachhandeln eines Bundestagabgeordneten*. Berlin : Walter de Gruyter.
- Hrnjak, A. (2005). Geste i mimika kao izvor frazeologije (na primjeru hrvatske frazeologije). *FILOLOGIJA* 44, 29—50.
- Ipsen, G. (1924). Der alte Orient und die Indogermanen. U J. Friedrich, *Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft. Festschrift für Streitberg* (str. 200-237). Heidelberg: Winter.
- Ivanetić, N. (2003). *Uporabni tekstovi*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Ivas, I. & Škarić, I. (2007). *Razgovori o retorici*. Zagreb: FF press.
- Ivas, I. (1987). Politički govor kao žargon. *Jezik politike*, str. 98-101.
- Ivas, I. (1988). *Ideologija u govoru*. Zagreb : Hrvatsko filozofsko društvo.
- Jäger, S. (2004). *Kritische Diskursanalyse. Eine Einführung*. Münster: Edition DISS.
- Jäger, S. (2007). Diskurs als „Fluss von Wissen durch die Zeit“. Ein transdisziplinäres politisches Konzept zur Deutung gesellschaftlicher Wirklichkeit. U M. J. Siegfried Jäger,

- Deutungskämpfe. Theorie und Praxis kritischer Diskursanalyse* (str. 15-37). Wiesbaden : VS-Verlag für Sozialwissenschaften.
- Janich, N. (2003). *Werbesprache. Ein Arbeitsbuch*. Tübingen: Gunter Narr Verlag (3. izdanje).
- Jarren, O., & Donges, P. (2011). Politička komunikacija u medijskom društvu kao predmet istraživanja. U A. Zerfass, & M. Radojković, *Menadžment političke komunikacije. Osnove i konceptu*. (str. 43-56). Beograd: Konrad Adenauer Stiftung.
- Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind. The Bodly Basis of Meaning, Imagination and Reason*. Chicago: Chicago University Press.
- Johnson, M. (2008). Philosophy's debt to metaphor. U R. Gibbs, *Metaphor and thought* (str. 39-52). Cambridge : Cambridge University Press.
- Joris, W. P. (2015). The Battle for the Euro: Metaphors and Frames in Euro Crisis News. *The Euro Crisis in the Media. Journalistic Coverage of Economic Crisis and European Institutions* , 125-148.
- Juričić, C. (2003). Gesta kao sredstvo označavanja . *FLUMINENSIA*, god. 15, br. 2, 83-93.
- Kaiser, U. (1997). Postoji li njemačko novinarstvo? *Politička misao, Vol XXXIV, br.3*, str. 239-241.
- Kanižaj, I. (2010). *Proizvodnja vijesti u hrvatskim dnevnicima (novinsko izvještavanje u kampanjama za parlamentarne izbore 2003. i 2007. godine)*, neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Kašić, B., & Šinko, M. (2004). *Gyné politiké ili o političkoj građanki*. Zagreb: Centar za ženske studije.
- Katnić-Bakaršić, M. (2012). *Između diskursa moći i moći diskursa* . Zagreb: Naklada Zoro.
- Keller, R. (2007). *Diskursforschung: Eine Einführung für Sozialwissenschaftler/innen*. Wiesbaden: Handbuch der Sozialwissenschaften.
- Kendon, A. (1980). Gesticulation and speech. U M. Key Ritschie, *Nonverbal communication and language* (str. 207-227). The Hague: Mouton.

- Kepplinger, H. M. (2009). Nonverbale Kommunikation und Darstellungseffekte. In: Elisabeth Noelle-Neumann, Winfried Schulz, Jürgen Wilke . *Fischer Lexikon Publizistik Massenkommunikation* (str. 397- 425, 775-784). Frankfurt am Main: Fischer Verlag .
- Kimura, D. (1992). Sex Differences in the Brain. *Scientific American*, str. 119-225.
- Kišiček, G., & Stanković, D. (2011). Analysis of fallacies in Croatian parliamentary debate. *Proceedings of the 7th COnference of the International Society for the Study of Argumentation* (str. 939-949). Amsterdam: Rozenberg/Sic Sat.
- Kišiček, G., & Stanković, D. (2014). *Retorika i društvo*. Zagreb: Naklada Slap.
- Klann-Delius, G. (2005). *Sprache und Geschlecht*. Stuttgart, Weimar: Verlag J.B. Metzler.
- Kleparski, G., & Rusinek, A. (2007). The Tradition of Field Theory and the Study of Lexical Semantic Change. *Seria Filologiczna Studia Anglica Resoviensia 4*, str. 188-204.
- Koller, V., & Semino, E. (2009). Metaphor, Politics and Gender: a Case Study from Germany. U K. Ahrens, *Politics, Gender and Conceptual Metaphors* (str. 9-35). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kopperschmidt, J. (1986). *Allgemeine Rhetorik: Einführung in die Theorie der Persuasiven Kommunikation*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Kovačević, M., & Badurina, L. (2001). *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka : Izdavački centar Rijeka .
- Kövecses, Z. (2000). *Metaphor and Emotion: Language, Culture and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuna, D. (2015). *Diskursna analiza imenovanja i opisa naroda i država u hrvatskom dnevnom tisku. Doktorski rad.* . Osijek : Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Kunczik, M., & Zipfel, A. (2006). *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert.

- Lakoff, G. (1987). The death of dead metaphor. *Metaphor and Symbol* (2)2, str. 143-147.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, G. (1990). The invariance hypothesis: Is abstract reason based on image-schemas. *Cognitive linguistics* 1 (1), str. 39-74.
- Lakoff, G. (1991). The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf. *Journal of Urban and Cultural Studies* 2/1, str. 59-72.
- Lakoff, G. (1993). The Contemporary Theory of Metaphor. U A. Ortony, *Metaphor and Thought* (str. 202-251). Cambridge: Cambridge University Press (2. izdanje).
- Lakoff, G. (1993). The Contemporary Theory of Metaphor. U A. Ortony, *Metaphor and Thought* (str. 202-251). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, G. (1996). *Moral Politics: What Conservatives Know That Liberals Dont*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (2002). *Moral Politics. How Liberals and Conservatives Think*. Chicago, London: University of Chicago Press (2. izdanje).
- Lakoff, G. (2004). *Don't think of an elephant: know your values and frame the debate: the essential guide for progressives*. White River Junction : Chelsea Green Publishing Company.
- Lakoff, G. (2008). *The Political Mind. A Cognitive Scientist's Guide to Your Brain and Its Politics*. New York: Penguin Books.
- Lakoff, G. (2008). *The Political Mind: Why You Cant Understand 21st-Century American Politics with an 18th-Century Brain*. New York: Penguin Group.
- Lakoff, G. (2008b). The neural theory of metaphor. U R. Gibbs, *Metaphor and thought* (str. 17-38). Cambridge : Cambridge University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challange to Western Thought*. New York: Basic Books.

- Lakoff, G., & Johnson, M. (2011). *Leben in Metaphern. Konstruktion und Gebrauch von Sprachbildern*. Heidelberg: Carl-Auer-Systeme Verlag (6. izdanje).
- Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: Chicago Metaphor Press.
- Lakoff, G., & Wehling, E. (2009). *Aufleisen Sohlen ins Gehirn. Politische Sprache und ihre heimliche Macht*. Heidelberg: Carl-Auer Verlag (2. izdanje).
- Lakoff, R. (2004). *Language and Woman's Place*. New York: Oxford University Press.
- Langacker, R. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, R. (2000). *Grammar and Conceptualization*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Lauretis, T. d. (1986). *Feminist Studies / Critical Studies (Theories of Contemporary Culture)*. Bloomington: Indiana University.
- Lee, D. (2001). *Cognitive Linguistics. An Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lesinger, G. (2016). *Komunikacija odnosa s javnošću - Utjecaj odnosa s medijima na postavljanje medijskih agendi. Doktorska diskretacija*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Lesz, B. (2011). *To shape the world for the better: an analysis of metaphor in the Speeches of Barack Obama, neobjavljeni magistarski rad*. Våren : Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning.
- Lilleker, D. (2014). *Political Communication and Cognition*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Lim, E. (2002). Five Trends in Presidential Rhetoric: Analysis of Rhetoric from George Washington to Bill Clinton. *Presidential Studies Quarterly*, str. 328-366.
- Link, J. (1982). Kollektivsymbole und Mediendiskurse. *kultuRRevolution 1*, 6-20.
- Link, J. (1986). Diskurs. Interdiskurs. Macht. *kulturRevolution 11*, 4-7.

- Luntz, F. (2007). *Words that work: it's not what you say, it's what people hear*. New York: Hyperion Books.
- Lyons, J. (1980). *Semantik*. München: Verlag C.H. Beck.
- Maas, U. (1984). *Als der Geist der Gemeinschaft eine Sprache fand. Sprache im Nationalsozialismus. Versuch einer historischen Argumentationsanalyse*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Maletzke, G. (1963). *Psychologie der Massenkommunikation; Theorie und Systematik*. Hamburg: Hans Bredow-Institut.
- Malović, S. (. (2014). *Masovno komuniciranje*. Koprivnica, Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, Sveučilište Sjever.
- Malović, S. (2003). *Novine*. Zagreb : Sveučilišna knjižara.
- Mayring, P. (2015). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. Weinheim und Basel: Beltz Verlag.
- Mead, G. H. (1973). *Geist, Identität und Gessellschaft. Mit einer Einleitung herausgegeben von Charles W. Morris*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Mehrabian, A., & Ferris, S. R. (1967). Inference of Attitudes from Nonverbal Communication in Two Channels. *Journal of Consulting Psychology*. 31 (3), 248–252.
- Mehrabian, A., & Ferris, S. R. (1967, Vol 31(3)). Inference of attitudes from nonverbal communication in two channels. *Journal of Consulting Psychology*, 248-252.
- Mehrabian, A., & Wiener, M. (1967). Decoding of Inconsistent Communications . *Journal of Personality and Social Psychology*. 6 (1), 109–114.
- Mehrabian, A., & Wiener, M. (1967, Vol 6(1)). Decoding of Inconsistent Communication. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109-114.
- Mesić, M. (1994). Izbjeglice i izbjegličke studije. *Revija za socijalnu politiku* , 113-123 .
- Meuller, W. (1999-2000). *Atlas arhitecture*. Zagreb: Golden Marketing: Institut građevinstva Hrvatske.
- Meyer, M. (2008). *Povijest retorike od Grka do naših dana*. Zagreb: Disput.

- Meyer, R. (1910). Bedeutungssysteme. *Zeitschrift für deutsche Wortforschung* 43, str. 352-368.
- Mikulić, B. (2006). Intertekstualnost i interdiskurzivnost. *FILOZOFSKA ISTRAŽIVANJA* 104 God. 26 Sv. 4, 975–984.
- Milardović, A. (1990, No 1). Izbori, izborni modeli i neka evropska iskustva. *Revija za sociologiju*, 1-9.
- Mildner, V. (2003). *Govor između lijeve i desne hemisfere*. Zagreb: IPC grupa.
- Moranjak Bamburić, N., Jusić, T., & Isanović, A. (2006). *STEREOTYPING: representation of women in print media in South East Europe*. Sarajevo: Mediacentar.
- Moses, S. (2001 (No 32)). Emile Benveniste et al linguistique du dialogue. *Revue de metaphysique et de morale*, 509-525.
- Müller, L. (2005). *Gender Studies: Geschlechtstypisches Gesprächsverhalten – Mythos oder Faktum, Ein Versuch der Klärung unter Berücksichtigung der wichtigsten Forschungsergebnisse*. Norderstedt: GRIN Verlag.
- Musolff, A. (2004). *Metaphor and Political Discourse: Analogical Reasoning in Debates about Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Nerlich, B., & Clarke, D. (2000). Semantic fields and frames: Historical exploration of the interface between language, action and cognition. *Journal of Pragmatics* 32, str. 125-150.
- Niehr, T. (2014). *Einführung in die Politolinguistik*. Göttingen: UTB.
- Nikolić-Hoyt, A. (2004). *Konceptualna leksikografija: prema trezaurusu hrvatskog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Obradović-Dragišić, G. (2005). *Rodna perspektiva u politici i praksi*. Zagreb: Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje.
- Oksaar, E. (1958). *Semantische Studien im Sinnbereich der Schnelligkeit. Plötzlich, schnell und ihre Synonymik im Deutsch der Gegenwart und des Früh-, Hoch- und Spätmittelalters*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Paker, P. E. (2011). *Key terms in discourse analysis*. London, New York: Continuum International Publishing Group.

- Palašić, N. (2014). *Persuasive Strategien und Sprachelemente im politischen Wahlkampf in Österreich. Neobjavljena disertacija*. Beč : Sveučilište u Beču.
- Pavlović, B. P., & Šarić, A. (2012). Tekstualna komunikacija . *Život i škola*, br. 28 (2/2012.), god. 58., 32 – 44.
- Pędzisz, J. (2008). Polit-Talk – Debatte mit Pointe oder. Beitrag zum Diskurs? T. *Tekst i Dyskurs = Text und Diskurs* 1, 79-96.
- Peikoff, L. (1991). *Objectivism: The Philosophy of Ayn Rand*. New York : Dutton.
- Pennebaker, J. W. (2011). *The Secret Life of Pronouns. What our Words say about us*. New York : Bloomsbury Press.
- Perelman, C. (1982). *The Realm of Rhetoric*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Perišin, T. (2010). *Televizijske vijesti* . Zagreb: Medijska istraživanja.
- Perleman, C., & Olbrechts-Tyteca, L. (1996). *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation* . Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Perloff, R. (2003). *The Dynamics of Persuasion. Communication and Attitudes in the 21st Century*. Mahwah, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Petrović, J., & Slapšak, S. (2004). The Uses and Abuses of the Sex/Gender Distinction: Case Studies from European Languages. U R. Braidotti, Just, E., & Mensink, M., *The Making of European Women's Studies* (str. 80-85). Athena: Utrecht University.
- Petz, B. (1992). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Prosvjeta.
- Pintarić, N. (2002). *Pragmemi u komunikaciji*. Zagreb: Zavod za lingvistiku.
- Podboj, M. (2010.). Jezik i prostor: prostor u vremenu . *hrvatistika*, 47-57.
- Polenz, P. v. (1999). *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart. Band III*. Berlin, New York: de Gruyter.
- Porzig, W. (1928). Sprachform und Bedeutung. Eine Auseinandersetzung mit A. Martys Sprachphilosophie. *Indogermanisches Jahrbuch*, xii, str. 1-20.
- Porzig, W. (1934). Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen. *PBB*, Ivii, str. 70-97.

- Post, M. (1988). Scenes-and-Frames Semantics as a Neo-Lexical Field Theory. U W. Hüllen, & Schulze, R., *Understanding the Lexicon, Meaning, Sense and Word Knowledge in Lexical Semantics* (str. 36-47). Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Pragglejaz. (2007). MIP: Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse. *Metaphor and Symbol* 22(1), str. 1-39.
- Pupovac, M. (1990). *Politička komunikacija. Prolegomena teoriji političke komunikacije*. Zagreb: August Cesarec.
- Radden, G. (2003). How metonymic are metaphors? U A. Barcelona, *Metaphor and Metonymy at the Crossroad* (str. 93-108). Berlin, New York: Amsterdam, Philadelphia.
- Radden, G., & Kövecses, Z. (1999). Towards a Theory of Metonymy. U K. Panther, & Radden, G., *Metonymy in Language and Thought* (str. 17-61). Amsterdam, Philadelphia: J. Benjamins.
- Radojković, M. (2011). Politička komunikacija u Srbiji . U A. Zerfaß, & M. Radojković, *Menadžment političke komunikacije. Osnove i koncepti*. (str. 27-42). Beograd: Konrad Adenauer Stiftung .
- Raffaelli, I. (2009). *Značenje kroz vrijeme. Poglavlja iz dijakronijske semantike*. Zagreb: Naklada Desput.
- Raymond, G. (1994). *The Poetics of Mind. Figurative Thought, Language and Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reardon, K. K. (1998). *Interpersonalna komunikacija*. Zagreb: Alinea.
- Reisigl, M., & Wodak, R. (2009). The discourse-historical approach (DHA). U R. Wodak, & M. Reisigl, *Methods for Critical Discourse Analysis* (str. 87-121). London : Sage.
- Roth, S. K. (2004). *Politische Sprachberatung als Symbiose von Linguistik und Sprachkritik. Zu Theorie und Praxis einer kooperativ-kritischen Sprachwissenschaft*. Tübingen: De Gruyter.
- Samel, I. (2000). *Einführung in die feministische Sprachwissenschaft*. Berlin: Erich Schmidt Verlag (2. izdanje).
- Sandig, B. (1972). Zur Differenzierung gebrauchssprachlicher Textsorten im Deutschen. U E. Gülich, & Raible, W., *Textsorten. Differenzierungskriterien aus linguistischer Sicht* (str. 113-124). Frankfurt: Athäneum.

- Santa Ana, O. (2002). *Brown Tide Rising. Metaphors of Latinos in Contemporary American Public Discourse*. Austin: University of Texas Press.
- Sapunar Knežević, A., & Togonal, M. (2012). Hrvatski jezični standard u jeziku javne komunikacije: Uloga medija u oblikovanju hrvatske jezične svijesti i kulture Medianali. *Medianali*, Vol. 6, No. 12, , 17-34.
- Sapunar, M. (2000). Media Principles for Covering Elections in Croatia (1995 – 1999). *Politička misao : časopis za politologiju*, Vol.36 No.5, 125-133.
- Sarcinelli, U. (2011). Strategija i politička komunikacija. U A. Zerfaß, & M. Radojković, *Menadžment političke komunikacije. Osnove i koncepti* (str. 57-84). Beograd : Konrad Adenauer Stiftung.
- Saussure, F. d. (2000). *Tečaj opće lingvistike*. Zagreb: Profil.
- Schmidt, F., & Schmidt, H.J. (1996). *An Introduction to Cognitive Linguistics*. Harlow: Addison Wesley Longman.
- Schmidt, S. J. (1973). *Texttheorie. Probleme einer Linguistik der sprachlichen Kommunikation*. München: Fink.
- Schulz, W. (2011). Mediji u izbornoj kampanji. U A. Zerfaß, & M. Radojković, *Menadžment političke komunikacije. Osnove i koncepti*. (str. 85-159). Beograd : Konrad Adenauer Stiftung.
- Searle, J. (2003). *Sprechakte. Ein sprachphilosophischer Essay*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Semino, E., & Masci, M. (1996). Politics is Football: Metaphor in the Discourse of Silvio Berlusconi in Italy. *Discourse and Society* 72, str. 243-269.
- Sesar, D. (2001). Modalni modeli u hrvatskom i drugim slavenskim jezicima. *Suvremena lingvistika* 51-52, str. 203-218.
- Sesar, D. (2001). Modalni modeli u hrvatskom i drugim slavenskim jezicima. *Suvremena lingvistika* 51-52, str. 203-218.
- Silić, J. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskog jezika*. Zagreb: Disput.
- Sowinski, B. (1983). *Textlinguistik: eine Einführung*. Stuttgart : Kohlhammer.
- Spender, D. (1980). *Man Made language*, Routledge, London, 1980. London: Routledge.

- Spillner, B. (1977). Das Interesse der Linguistik an Rhetorik. U H. F. Plett, *Rhetorik Kritik Positionen zum Stand der Forschung* (str. 93-108). München.
- Stanojević, M. (2009). Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojmova. *Suvremena lingvistika* (68), str. 339-369.
- Stanojević, M.-M. (1999). Konceptualna metafora LJUBAV JE RAT u kolokacijama leksema "ljubav". *Suvremena lingvistika* 25 (47-48), 155-163.
- Stanojević, M.-M. (2002). Elementi učenja Edwarda Sapira u Lakoffovom viđenju jezika i svijeta. *Primjenjena lingvistika u Hrvatskoj - izazovi na početku XXI. stoljeću* (str. 509-516). Zagreb, Rijeka: Hrvatsko društvo za primjenjenu lingvistiku.
- Stanojević, M.-M. (2013). *Konceptualna metafora. Temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Zagreb: srednja europa.
- Steen, G. (1999). From Linguistic to Conceptual Metaphor in Five Steps. U R. Gubbs, & Steen, G., *Metaphor in Cognitive Linguistics* (str. 57-77). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins B.V.
- Stefan, V. (1975). *Häutungen*. München: Frauenoffensive.
- Stoeva, Y., & Hoppe, R. (2011). Recasting the Puzzle of the EU's Eastward Enlargement: Identities, Narratives, Problem Structuring and Rhetorical Entrapment . *Politička misao, Vol. 48, No. 5*, 40-71.
- Sušac, V. (2007). *Konceptualna metafora u političkom govoru. Neobjavljena doktorska disertacija*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Sušac, V. (2013). Conceptual Mappings in Tourism Advertising - A Semiotic Approach. *Acta turistica*. 25 , 2, 147-164 .
- Škara, D. (2005). *Vocabulary, Culture, Cognition*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Škarić, I. (1988). *U potrazi za izgubljenim govorom*. Zagreb: Školska knjiga.
- Škarić, I. (2003). *Temeljci suvremenog govornništva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Škarić, I. (2007). Govornništvo i tehnika. U I. (. Ivas, & I. (. Škarić, *Razgovori o retorici* (str. 29-35). Zagreb: FF press.

- Škarić, I. (2011). *Argumentacija* . Zagreb: Nakladni zavod Globus .
- Škiljan, D. (1987). Nekoliko uvodnih napomena. *Jezik politike*, str. 73-78.
- Škiljan, D. (1991). *KRAJ LINGVISTIKE? Fragmenti protiv fragmentizacije* . Zagreb: Sol.
- Škiljan, D. (2000). *Javni jezik*. Zagreb: Biblioteka Elekta.
- Škiljan, D. (2002). *Govor nacije (jezik, nacija, Hrvati)*. Zagreb: Golden Marketing.
- Šonje, J. (. (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska Knjiga.
- Štrkalj Despot, K. (2013). Od neurona do metafore (i natrag): Neuralna teorija metafore u okviru neuralne teorije jezika i mišljenja. *Suvremena lingvistiika broj 76*, 145-173.
- Štrkalj Despot, K. (2015). Metafora i terminologija: metaforički i metonimijski konceptualni sustavi u hrvatskom nazivlju za pravne pojmove Europske unije. U M. Bratanić, & I. P. Brač, *Od Šuleka do Schengena: Terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke* (str. 197–223). Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Tadić, J., Dragović, F., & Tadić, T. (2016). Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU . *Policija i sigurnost godina 25. (2016), broj 1*, 14-41.
- Tannen, D. (2001). *Talking from 9 to 5. Women and Men at Work*. New York: HarperCollins.
- Taylor, J. (1995). *Linguistic Categorization - Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford: Oxford Clarendon Press.
- Thompson, G. (2004). *Introducing Functional Grammar*. London: Hodder Education.
- Tindale, C. W. (2007). *Fallacies and Argument Appraisal. Critical Reasoning and Argumentation*. Cambridge, New York : Cambridge University Press.
- Tomić, Z. (2000). *Izborni Marketing* . Mostar : Sveučilište u Mostaru, Centar za studije novinarstva.
- Tomić, Z. (2013). *Teorije i modeli odnosa s javnošću*. Zagreb: Synopsis.
- Trier, J. (1931). *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes*. Heidelberg: Winter.
- Trömmel-Plötz, S. (1978). Linguistik und Frauensprache, u: Hartmann, P (ur): *Linguistische Berichte*, Nr. 57, Konstanz, 1978., 49-67. *Linguistische Berichte, Nr.. 57*, str. 49-67.

- Tuđman Vuković, N. (2010). *Glagoli govorenja: kognitivni modeli i jezična uporaba: Sintaktičko - semantička studija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Turković, H. (god. 5 (1999), br. 19-20). Na čemu se temelji kognitivistički pristup? U H. (. Turković, *Hrvatski filmski ljetopis* (str. str. 49-58). Zagreb: Hrvatski filmski nakladnik .
- Turković, H. (2003). Opisnost naracije - temeljna opisna načela. *Hrvatski filmski ljetopis*, 34/2003, 168-177.
- Turković, H. (2008). *Retoričke regulacije*. Zagreb: AGM.
- Užarević, J. (1995). Tropi i jezik. Zapažanja o metafori, metonimiji i sinegdohi. *Tropi i figure*, str. 105-112.
- van Dijk, T. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society* 17, 359-383.
- van Dijk, T. A. (1993). *Elite discourse and racism* . Newbury Park, London, New Delhi: SAGE Publications.
- van Dijk, T. A. (2006). *Ideologija. Multidisciplinarni pristup*. . Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Vrtić, I., & Car, V. (2016). Manipulacija u medijskom diskursu: kritička analiza diskursa naslova najposjećenijih hrvatskih online medija o hrvatskoj predsjednici Kolindi Grabar-Kitarović . *Mediji i javni interes*, 145-165.
- Wehling, E. (2016). *Politisches Framing. Wie eine Nation sich ihr Denken einredet - und daraus Politik macht*. Köln: edition medienpraxis.
- Weisgerber, L. (1927). Die Bedeutungslehre: Ein Irrweg der Sprachwissenschaft? *Germanisch-Romanische Monoschrift*, str. 161-183.
- Weisgerber, L. (1962). *Sprachliche Gestaltung der Welt*. Düsseldorf: Schwann (3. izdanje).
- Westen, D. (2007). *The Political Brain. The Role of Emotion in Deciding the Fate of The Nation*. New York: PublicAffairs.
- Weston, A. (1992). *A Rulebook for Argumentation*. Cambridge: Hackett Publishing Company.
- Wilson, F. (1992). Language, Technology, Gender and Power. *Human Relations*, str. 883-904.

- Witosz, B. (2010). Tecz und/oder Diskurs in der Perspektive der polnischen Tradition der Texterforschung. *tekst i dyskurs - text und diskurs* 3, 167-179.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2009). Critical discourse analysis: history, agenda, theory, and methodology . U R. Wodak, & M. (. Meyer, *Methods for Critical Discourse Analysis* (str. 1-33). London : Sage.
- Zerfaß, A., & von Oehsen, H. O. (2011). Menadžment komunikacija u politici: osnove, procesi i dimenzije. U A. Zerfaß, & M. Radojković, *Menadžment političke komunikacije. Osnove i koncepti*. (str. 11-26). Beograd: Konrad Adenauer Stiftung.
- Zinken, J. (2003). Ideological Imagination: Intertextual and Correlational Metaphors in Political Discourse. *Discourse and Society* 14(4), str. 507-523.
- Žanić, I., & Borčić, N. (2016). Iza vijesti: o jednom konceptualno-narativnom okviru u pozadini novinskih tekstova. *Politička misao : časopis za politologiju*, Vol.53 No.1 , str. 129-150, 129-150.
- Žic Fuchs, M. (1991). Metafora kao odraz kulture. *Zbornik radova Prožimanje kultura i jezika* (str. 27-33). Zagreb: Hrvatsko društvo za primjenjenu lingvistiku.
- Žic Fuchs, M. (1991). *Znanje o jeziku i znanje o svijetu: semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku* . Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije.
- Žic Fuchs, M. (2009). *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski present perfect*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Žic-Fuchs, M. (1991). *Znanje o jeziku i znanje o svijetu: semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku*. Zagreb: Biblioteka SOL.
- Žic-Fuchs, M. (1992). *Znanje o jeziku i znanje o svijetu: semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku*. Zagreb: Biblioteka SOL.
- Чудинов, А. П. (2001). *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры (1991-2000)*. Екатеринбург: Урал. гос. ун-т.

Internetski izvori

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, <http://www.bamf.de/DE/Startseite/startseite-node.html> (Pristup 28.kolovoza 2016.)

Der Freitag, <https://www.freitag.de/autoren/magda/die-fluechtlingskrise-und-die-medien> (Pristup 12. rujna 2016.)

Der Spiegel, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/angela-merkel-syrer-preisen-kanzlerin-fuer-aufnahme-von-fluechtlingen-a-1050243.html> (Pristup 20. prosinca 2016.)

Deutsche Welle, <http://www.dw.com/bs/izbjeglice-u-procentima/a-36502673> (Pristup 25.studenog2016.)

E-lexicography http://www.elexicography.eu/wp-content/uploads/2014/07/Strkalj-Despot_2014_COST_Bolzano.pdf (Pristup 20. siječnja 2017.)

Enciklopedija, www.enciklopedija.hr, (Pristup 21. prosinca 2016.)

feinschwarz.net <http://www.feinschwarz.net/von-fluechtlingen-und-migranten/> (Pristup 11.lipnja 2016.)

Frankfurter Allgemeine Zeitung, <http://blogs.faz.net/deus/2017/01/25/die-mutter-aller-alternativen-fakten-4090/> (Pristup 26. siječnja 2017.)

Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>. (Pristup 12.siječnja 2017.)

Hrvatski leksikon, <http://www.hrleksikon.info/definicija/makijavelizam.html> (Pristup 20. prosinca 2016)

Karl-Franzens-Universität Graz, <https://refugees.uni-graz.at/de/neuigkeiten/detail/article/von-wellen-stroemen-und-fronten/> (Pristup 20. kolovoza 2016.)

Log-likelihood and effect size calculator, <http://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html> (Pristup 20.prosinca 2016.)

Mediensprache <https://www.mediensprache.net/de/medienanalyse/transcription/gat/gat.pdf> (Pristup 12.kolovoza 2016.)

Meta.Net.HR, <http://ihjj.hr/metafore/metanet-hr/> (Pristup 12. siječnja 2017.)

MetaNet Metaphor Wiki, <https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/> (pristup 20. prosinca 2016.)

Narodne novine, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_09_118_2929.html (Pristup 02. veljače 2016.)

Neue Züricher Zeitung, <https://www.nzz.ch/meinung/ein-deutsches-maerchen-1.18653971> (Pristup 15. siječnja 2017.)

n-tv, <http://www.n-tv.de/politik/So-verlief-Trumps-Luegen-Start-article19620677.html> (Pristup 23. siječnja 2017.)

Njemačka Vlada, www.bundestag.de (Pristup 10. siječnja 2017.)

Oxford Dictionaries, <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016> (Pristup 20. prosinca 2016.)

Random Integer Generator<https://www.random.org/integers/> (Pristup 27. prosinca 2016.)

Službena stranica Angele Merkel www.bundestkanzlerin.de (Pristup 20. prosinca 2016.)

Službena stranica Joachima Gaucka www.bundespraesident.de (Pristup 20. prosinca 2016.)

Službena stranica Kolinde Grabar Kitarović www.predsjednica.hr (Pristup 20. prosinca 2016.)

Službena stranica Vlade Republike Hrvatske www.vlada.hr (Pristup 20. prosinca 2016.)

Struna, <http://struna.ihj.hr/naziv/drustveni-konstruktivizam/25322/> (Pristup 20. prosinca 2016.)

Sveučilište u Beču, <http://www.unis.unvienna.org/unis/de/pressrels/2015/unisinf513.html> (Pristup 12. rujna 2015.)

Tagesschau, Deutschalndtrend, <http://www.tagesschau.de> (Pristup 15. siječnja 2016.)

Tagesschau, <https://www.tagesschau.de/inland/merkel-wir-schaffen-das-101.html> (Pristup 05. siječnja 2017.);

The Guardian, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/may/13/boris-johnson-donald-trump-post-truth-politician> (Pristup 20. prosinca 2016.)

The Huffington Post, http://www.huffingtonpost.de/michael-lacour/merkel-bohmermann-willkommenspolitik_b_9766914.html (Pristup 05. siječnja 2017.)

UNHCR, <http://www.unhcr.hr/component/content/article/165-unhcr/news-and-views/news/277-zajednicka-izjava-za-medije-unhcr-a-i-iom-a-milijun-izbjeglica-i-migranata-u-bijegu-prema-europi-u-2015-godini> (Pristup 20. veljače 2016).

Vlada Republike Hrvatske, www.vlada.hr, (Pristup 12. rujna. 2016.)

WordSmithTools, <http://www.lexically.net/wordsmith/> (Pristup 17. rujna 2016.)

PRILOZI

A. Analitička matrica

A.1. Analitička matrica 1

ANALITIČKA MATRICA 1

MEĐUODNOS ARGUMENTACIJE, KONCEPTUALNIH METAFORA I NEVERBALNE KOMUNIKACIJE U JAVVNIM NASTUPIMA NJEMAČKIH I HRVATSKIH POLITIČARA

Varijabla 1: Identifikacijski broj političke izjave (od 1 do 60)

Varijabla 2 : Izvor

Varijabla 3: Intervjuirana osoba:

1. Kolinda Grabar Kitarović
2. Angela Merkel
3. Zoran Milanović
4. Joachim Gauck

Varijabla 4. :Intervjuirana osoba koristi performativni glagol

1. DA
2. NE

Varijabla 5: Ako je odgovor pod 4. DA, navesti sve primjere uporabe:

Varijabla 6: Intervjuirana osoba koristi modalni glagol

1. DA
2. NE

Varijabla 7: Ako je odgovor pod 6. DA, navesti sve primjere uporabe:

Varijabla 8: Intervjuirana osoba koristi pogodbeni glagolski način

1. DA
2. NE

Varijabla 9: Ako je odgovor pod 8. DA, navesti sve primjere uporabe:

Varijabla 10: Intervjuirana osoba koristi modalne partikule

1. DA
2. NE

Varijabla 11: Ako je odgovor pod 10. DA, navesti sve primjere uporabe:

Varijabla 12: Intervjuirana osoba koristi pridjev i/ili prilog u komparativu i/ili superlativu:

1. DA
2. NE

Varijabla 13: Ako je odgovor pod 12. DA, navesti sve primjere uporabe:

Varijabla 14: Intervjuirana osoba koristi tkzv. miranda-riječi i riječi s negativnim konotacijama:

1. DA
2. NE

Varijabla 15: Ako je odgovor pod 14. DA, navesti sve primjere uporabe:

Varijabla 16: Intervjuirana osoba koristi tkzv. miranda riječi i riječi s pozitivnim konotacijama:

1. DA
2. NE

Varijabla 17: Ako je odgovor pod 16. DA, navesti sve primjere uporabe:

Varijabla 18: Intervjuirana osoba koristi lekseme iz semantičkog / konceptualnog okvira fizičkih (tjelesnih) aktivnosti čovjeka;

1. DA
2. NE

Varijabla 19: Ako je odgovor pod 18. DA, navesti zbroj tih leksema i primjere uporabe:

Varijabla 20: Intervjuirana osoba koristi lekseme iz semantičkog / konceptualnog okvira društvenih odnosa, aktivnosti ili stanja;

1. DA
2. NE

Varijabla 21: Ako je odgovor pod 20. DA, navesti zbroj tih leksema i primjere uporabe:

Varijabla 22: Intervjuirana osoba koristi lekseme iz semantičkog / konceptualnog okvira psihičkih procesa, aktivnosti ili stanja;

1. DA
2. NE

Varijabla 23: Ako je odgovor pod 22. DA, navesti zbroj tih leksema i primjere uporabe:

Varijabla 24: Intervjuirana osoba koristi lekseme iz semantičkog / konceptualnog okvira kognitivnih procesa, aktivnosti ili stanja;

1. DA
2. NE

Varijabla 25: Ako je odgovor pod 24. DA, navesti zbroj tih leksema i primjere uporabe:

Varijabla 26: Intervjuirana osoba koristi lekseme iz semantičkog / konceptualnog okvira okoline (fizičkog svijeta)- procesa, aktivnosti, stanja;

1. DA
2. NE

Varijabla 27: Ako je odgovor pod 26. DA, navesti zbroj tih leksema i primjere uporabe:

Varijabla 28: Intervjuirana osoba koristi lekseme iz semantičkog / konceptualnog okvira kućanstva, kućnih obiteljskih zaduženja, odgoja djece i sl.

1. DA
2. NE

Varijabla 29: Ako je odgovor pod 28. DA, navesti zbroj tih leksema i primjere uporabe:

Varijabla 30: Intervjuirana osoba koristi *ja*-govorničku perspektivu

1. DA
2. NE

Varijabla 31: Ako je odgovor pod 30. DA, navesti zbroj uporabe i sve primjere:

Varijabla 32: Intervjuirana osoba koristi *mi*-govorničku perspektivu

1. DA

2. NE

Varijabla 33: Ako je odgovor pod 32. DA, navesti zbroj uporabe i sve primjere:

Varijabla 34: Intervjuirana osoba koristi *oni*-govorničku perspektivu

1. DA

2. NE

Varijabla 35: Ako je odgovor pod 34. DA, navesti zbroj uporabe i sve primjere:

A.2. Analitička matrica 2

ANALITIČKA MATRICA 2

MEĐUODNOS ARGUMENTACIJE, KONCEPTUALNIH METAFORA I NEVERBALNE
KOMUNIKACIJE U JAVVNIM NASTUPIMA NJEMAČKIH I HRVATSKIH POLITIČARA

Varijabla 1: Identifikacijski broj političke izjave (od 1 do 60)

Varijabla 2 : Izvor

Varijabla 3: Intervjuirana osoba:

1. Kolinda Grabar Kitarović

2. Angela Merkel

3. Zoran Milanović

4. Joachim Gauck

Varijabla 4: U izjavi je identificiran društveno-politički okvir:

1. DA

2. NE

Varijabla 5: Ako je odgovor pod 4 DA, navesti primjere uporabe:

Varijabla 6: U izjavi je identificiran mjesni okvir:

1. DA
2. NE

Varijabla 7: Ako je odgovor pod 6 DA, navesti primjere uporabe:

Varijabla 8: U izjavi je identificiran okvir entiteta:

1. DA
2. NE

Varijabla 9: Ako je odgovor pod 8 DA, navesti primjere uporabe:

Varijabla 10: U izjavi je identificiran okvir dinamike sile:

1. DA
2. NE

Varijabla 11.: Ako je odgovor pod 10 DA, navesti primjere uporabe:

Varijabla 12: U izjavi je identificiran okvir djelovanja:

1. DA
2. NE

Varijabla 13.: Ako je odgovor pod 12 DA, navesti primjere uporabe:

Varijabla 14: U izjavi je identificiran okvir kauzacije:

1. DA
2. NE

Varijabla 15: Ako je odgovor pod 14 DA, navesti primjere uporabe:

Varijabla 16: U izjavi je identificiran okvir kognicije:

1. DA
2. NE

Varijabla 17: Ako je odgovor pod 16 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 18: U izjavi je identificiran okvir komunikacije:

1. DA
2. NE

Varijabla 19: Ako je odgovor pod 18 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 20: U izjavi je identificiran okvir kretanja:

1. DA
2. NE

Varijabla 21: Ako je odgovor pod 20 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 22: U izjavi je identificiran okvir percepcije:

1. DA
2. NE

Varijabla 23: Ako je odgovor pod 22 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 24: U izjavi je identificiran okvir posjedovanja:

1. DA
2. NE

Varijabla 25: Ako je odgovor pod 24 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 26: U izjavi je identificiran okvir tijela:

1. DA
2. NE

Varijabla 27: Ako je odgovor pod 26 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 28: U izjavi je identificiran okvir vladanja:

1. DA
2. NE

Varijabla 29: Ako je odgovor pod 28 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 30: U izjavi je identificiran okvir vremenskih pojava i nepogoda:

1. DA
2. NE

Varijabla 31: Ako je odgovor pod 30 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 32: U izjavi je identificiran okvir živih entiteta:

1. DA
2. NE

Varijabla 33: Ako je odgovor pod 32DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

Varijabla 34: U izjavi je identificiran okvir rata/sukoba:

1. DA
2. NE

Varijabla 35: Ako je odgovor pod 34 DA, navesti kojoj i primjere uporabe:

A.3. Analitička matrica 3

ANALITIČKA MATRICA 3

MEĐUODNOS ARGUMENTACIJE, KONCEPTUALNIH METAFORA I NEVERBALNE
KOMUNIKACIJE U JAVVNIM NASTUPIMA NJEMAČKIH I HRVATSKIH POLITIČARA

Varijabla 1: Identifikacijski broj političke izjave (od 1 do 90)

Varijabla 2 : Izvor

Varijabla 3: Intervjuirana osoba:

1. Kolinda Grabar Kitarović
2. Angela Merkel
3. Zoran Milanović
4. Joachim Gauck

Varijabla 4: U izjavi je identificiran neverbalni znak gestikulacije

1. DA
2. NE

Varijabla 5.: Ako je odgovor pod 4 DA, navesti koji (opis):

Varijabla 6.: Ako je odgovor pod 4 DA, navesti semantički okvir i konceptualnu metaforu na koje upućuje :

B. Popis izjava

Tablica broj 22: Političke izjave iz informativnih emisija, televizijskih i radio intervju a te tiskovina

IZVOR	DATUM I GODINA	INTERNETSKA ADRESA IZVORA	UKUPAN BROJ IZJAVA O MIGRANTSKOJ I IZBEGLIČKOJ KRIZI KOJE SU OBUHVATENE ISTRAŽIVANJEM
Angela Merkel			
K1: Izjave iz informativne emisije Tagesschau, N= 30			
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	31.08.2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	01.09.2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	03.09.2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	08.09.2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	09.09.2015	www.tagesschau.de	3
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	10.09.2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	12.09. 2015.	www.tagesschau.de	3
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	15.09. 2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	17.09. 2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	23.09. 2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	24.09. 2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	25.09. 2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	03.10. 2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	07.10. 2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	08.10. 2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	14.10. 2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	15.10. 2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	16.10. 2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	18.10. 2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	17.02.2016	www.tagesschau.de	1

K2: Izjave iz ostalih medija, N = 30			
ARD-Sendung "Anne Will"	07.10.2015	www.ard.de	10
ARD-Sendung "Anne Will"	28.02.2015.	www.ard.de	10
Merkel im Bericht aus Berlin „Reduzierung keine Begrenzung“	13.12.2015.	http://www.tagesschau.de/inland/merkel-interview-107.html	10
Joachim Gauck			
K1: Izjave iz informativne emisije Tagesschau, N= 30			
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	30.06.2014	www.tagesschau.de	5
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	30.04.2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	03.6.2015.	www.tagesschau.de	4
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	09.07.2015.	www.tagesschau.de	3
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	28.08.2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	27.09.2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	03.10.2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	07.10.2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	12.11.2015.	www.tagesschau.de	2
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	27.11.2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	08.12.2015.	www.tagesschau.de	1
Sendung Tagesschau, das Erste (Erstes Deutsches Fernsehen)	25.12.2015.	www.tagesschau.de	6
K2: Izjave iz ostalih medija, N = 30			
DW-Interview	21.02.2014.	www.dw.de	2
Der deutsche Bundespräsident Joachim Gauck im Exklusivgespräch	30.03.2014	http://www.srf.ch/	4
ZDF-Sommerinterview mit Joachim Gauck - Bundespräsident für Verbleib Griechenlands in Eurozone - ZDF	13.07.2015.	www.zdf.de	6
ZDF heute	20.06.2015.	www.zdf.de	4
WDR-Radiointerview	05.02.2016.	http://www.ardmediathek.de	7
Bellevue Forum in Schloss Bellevue	26.02.2016.	http://www.bundespraesident.de/	4
ZDF heute	25.12.2015.	www.zdf.de	3
Kolinda Grabar Kitarović			
K1: Izjave iz informativne emisije Dnevnik, N= 30			

Dnevnik, HRT1	23.8.2015	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	28.08.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	03.09.2015	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	17.9.2015	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	18.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	19.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	25.09.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	26.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	27.09.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	29.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	30.09.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	01.10.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	07.10.2015.	www.hrt.hr	3
Dnevnik, HRT1	08.10.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	09.10.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	11.10.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	21.10.2015	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	19.11.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	4.11.2015	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	12.11.2015.	www.hrt.hr	1
K2: Izjave iz ostalih medija, N = 30			
RTL Direkt – intervju	11.10.2015.	http://predsjednica.hr	9
DNEVNIK NOVA TV - intervju	21.09.2015.	http://predsjednica.hr	9
DNEVNIK NOVA TV - intervju	27.02.2015.	www.dnevnik.hr	2
Javna stvar, HRT	08.05.2015.	http://predsjednica.hr	4
Razgovori povodom – intervju	18.09.2015.	www.tvnova.hr	6
RTL DANAS – intervju	11.10.2015.	http://predsjednica.hr	10
DNEVNIK NOVA TV - intervju	21.09.2015.	http://predsjednica.hr	10
DNEVNIK NOVA TV - intervju	27.02.2015.	www.dnevnik.hr	2
HRT -. intervju	25.11.2015.	www.hrt.hr	2
Zoran Milanović			
K1: Izjave iz informativne emisije Dnevnik, N= 30			
Dnevnik, HRT1	12.08.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	01.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	02.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	04.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	16.09.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	17.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	18.09.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	19.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	22.09.2015.	www.hrt.hr	2

Dnevnik, HRT1	23.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	24.09.2015.	www.hrt.hr	3
Dnevnik, HRT1	27.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	28.09.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	03.10.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	16.10.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	18.10.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	23.10.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	24.10.2015.	www.hrt.hr	3
Dnevnik, HRT1	25.10.2015.	www.hrt.hr	2
Dnevnik, HRT1	29.10.2015.	www.hrt.hr	1
Dnevnik, HRT1	12. 11.2015	www.hrt.hr	1
K2: Izjave iz ostalih medija, N = 30			
Radio Televizija Srbija	25.09.2015	www.rts.hr	10
DNEVNIK NOVA TV - izvodjene izjave	28.09.2015.	http://dnevnik.hr	6
Na Markovom trgu - intervju s predsjednikom Vlade Zoranom Milanovićem	9. 10. 2015.	www.mediaservis.hr	10
Javna stvar	19. 06. 2015	www.hrt.hr	4

C. Popis tablice

Tablica broj 1: Radna tablica MSP	96
Tablica broj 2: AM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	111
Tablica broj 3: AM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	113
Tablica broj 4: AM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	116
Tablica broj 5: JG - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	125
Tablica broj 6: JG - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	127
Tablica broj 7: JG- Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	129
Tablica broj 8: KGK - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	136
Tablica broj 9: KGK - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	138
Tablica broj 10: KGK - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	140
Tablica broj 11: ZM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	148
Tablica broj 12: ZM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	151
Tablica broj 13: ZM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	149
Tablica broj 14: AM – Semantički okviri (izvorne domene) u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	161
Tablica broj 15: JG – Semantički okviri (izvorne domene) u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	168
Tablica broj 16: KGK – Semantički okviri (izvorne domene) u informativnim emisijama i intervjuima (N=60).....	174
Tablica broj 17: ZM – Semantički okviri (izvorne domene) u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	179
Tablica broj 18: AM – Konceptualne metafore u međuodnosu s evaluacijskim potencijanom geste	184
Tablica broj 19: JG – Konceptualne metafore u međuodnosu s evaluacijskim potencijanom geste	182
Tablica broj 20: KGK– Konceptualne metafore u međuodnosu s evaluacijskim potencijanom geste	189
Tablica broj 21: ZM – Konceptualne metafore u međuodnosu s evaluacijskim potencijanom geste	190
Tablica broj 22: Diskursna razina Modela sinergijske persuazije.....	199
Tablica broj 23: Političke izjave iz informativnih emisija, televizijskih i radio intervju te tiskovina	236

D. Popis grafikona i slika

Grafikon broj 1: AM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	110
Grafikon broj 2: JG - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	125
Grafikon broj 3: KGK - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	135
Grafikon broj 4: ZM - Izjave u informativnim emisijama i intervjuima (N=60)	149
Slika broj 1: AM- Primjer uporabe geste	187
Slika broj 2: JG- Primjer uporabe geste	189
Slika broj 3: KGK- Primjer uporabe geste	191
Slika broj 4: ZM- Primjer uporabe geste	193

Životopis autorice

Nikolina Borčić rođena je 1975. godine u Karlovcu gdje je pohađala i završila osnovnu školu i gimnaziju. Godine 1994. upisala je studij njemačkog jezika i književnosti te ruskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu, Sveučilišta u Zagrebu, a diplomirala je 2000. godine. Godine 2004. upisala je poslijediplomski interdisciplinarni studij „Europski studiji: Jezici i kulture u dodiru“ na Sveučilištu u Zadru. U studenome 2009. godine obranila je magistarski rad „Kontrastivna analiza tekstne vrste politički intervju s obzirom na rodne osobitosti“ (mentorica prof.dr.sc. Zrinjka Glovacki-Bernardi) i stekla akademski stupanj magistricе znanosti iz znanstvenog područja - humanističkih znanosti; znanstvenog polja - filologije; znanstvene grane - germanistike. U srpnju 2012. godine završila je doktorski studij izvan doktorskog studija na Sveučilištu u Zadru, te obranila doktorski rad pod naslovom „Konceptualna metafora i semantička polja u tekstnoj vrsti politički intervju u odnosu na rodne osobitosti“, (mentorica dr.sc. Maja Anđel, doc., Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet) i stekla akademski stupanj doktorice znanosti iz znanstvenog područja - humanističkih znanosti; znanstvenog polja - filologije; znanstvene grane – germanistike. 2013. godine upisuje poslijediplomski interdisciplinarni doktorski studij Komunikologija u okviru Doktorske škole društveno humanističkih znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,

Radno iskustvo Nikolina Borčić stjecala je u pismenom, konsekutivnom, simultanom prevođenju i poslovnoj korespondenciji (2000.- 2001. Trgovački obrt Ana-A; 2001. Konrad-Adenauer-Stiftung) te u nastavi njemačkog jezika (1997. Osnovna škola Cvjetno naselje; 1998.-2002. Škola stranih jezika CLASS, obje u Zagrebu). Od godine 2001. do 2004. Nikolina Borčić je bila vanjska suradnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu na kolegiju Fonetske vježbe, Odsjeka za germanistiku, od 2011. vanjska je suradnica Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, studijskog centra za izobrazbu trenera na kolegiju Njemački jezik.

Od 2002. do danas zaposlena je na Veleučilištu VERN` gdje je voditeljica Ureda za kvalitetu (odgovorna za poslove vezane uz akreditaciju i reakreditaciju studijskih programa i sustav kvalitete prema standardima ISO 9001: 2008 i Europskim standardima i smjernicama za osiguravanje kvalitete u Europskom prostoru visokog obrazovanja), zamjenica je predstojnika katedre Jezici i kultura i predavačica na kolegiju Njemački jezik. Politička komunikacija, Politički odnosi s javnošću i Stvaranje imidža i upravljanje imidžem slavnih. Mentorica je za izradu završnih radova iz područja političke komunikacije, persuazije, medijskog diskursa, rodnog diskursa.

Nikolina Borčić stručno se usavršavala od vremena studija - godine 1997. na Sveučilištu Johann Guttenberg u Mainzu; godine 1998. provela je jedan semestar na Institutu za slavistiku Sveučilišta Karl Franz u Grazu; godine 2005. na Europskoj ljetnoj akademiji Instituta Gustav Stresemann; godine 2006. na Ljetnoj školi DAAD-a Qualitätsentwicklung und Bildungsstandards in Europa – Konzepte und Methoden; godine 2008. Center for Russian Language and Culture, Moskovsko državno sveučilište Lomonosov. Autorica je 19 stručnih i znanstvenih članaka te je izlagala na 24 stručne i znanstvene konferencija u Hrvatskoj i inozemstvu.